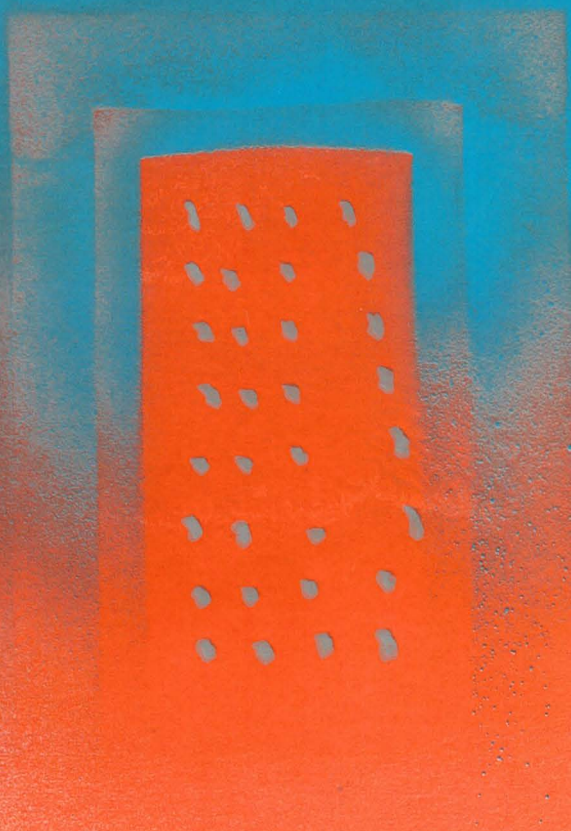

SLOVENSKO PESNIŠTVO UPORA

Partizanske

Danes, ko imamo
predvsem po zaslugi študentov
slovenističnega seminarja
ljublanske filozofske fakultete
zbrano in urejeno ogromno
količino slovenskih pesemskih
zapisov iz let zadnje svetovne
vojne – čez 10.000 besedil, večji
del neznanih ali pozabljenih –
lahko zapišemo, da bo na
zemljevidu evropske poezije
odpora med drugo svetovno vojno
slovenski delež za vselej imel eno
najbolj vidnih in izrazitih mest.
Pričujoče štiri knjige predstavljajo
premišljen izbor iz tega na
poseben način pretresljivega
opusa naše bližnje kulturne in ne
samo kulturne zgodovine. Izbor
prinaša čez 2.000 komentiranih
besedil, zajema vsa okolja
upiranja in trpljenja, to se pravi od
partizanskega mimo zalednega,
zaporniškega, taboriščnega in
izgnanskega pesništva do zapisov
prisilnih mobilizirancev v tujih
delovnih in vojaških enotah. Zajet
je ves slovenski prostor, ne glede
na državne meje, in vsa mogoča
pota upornišтва v Jugoslaviji, daleč
po okupirani in svobodni Evropi,
čez Sardinijo in Korziko pa
severno Afriko tja do pesemskih
odmevov med izseljenci v
Ameriki. Noben čas še ni rojeval
slovenske pesniške besede tako
zagnano doma in hkrati tako na
gosto po tujem svetu. Gre za
pesniško besedo, ki je pognala iz
skupne stiske na smrt obsojenega
naroda in naroda, ki se je bolj kot
kdajkoli v svoji zgodovini odločil
za socialno revolucijo. Ob isti temi

Slovensko

pesništvo

1941–1945

upora

Prva knjiga

PARTIZANSKE

Izbral in uredil

Boris Paternu

Sodelovali

Marija Stanonik in Irena Novak-Popov

Ljubljana 1987

Mladinska knjiga
Partizanska knjiga

Sodelovali so

Avtorji diplomskih nalog*

Jerica Ambrož – JA; Alenka Ambrožič – Am; Alenka Božič – Bo; Nataša Calzi – Ca; Lidija Cerk – LC; Sonja Cestnik – Ce; Marija Čivnik; Vida Dežman – De; Doroteja Dolar – Do; Andrej Dular – Du; Mira Erjavec – Er; Tone Fink – Fi; Veronika Fišer – VF; Irena Goričan – Go; Živa Gruden – Gr; Lilijana Gustinčič – Gu; Zdenka Klep – Kl; Katjuša Kopač-Šorli – Šo; Cita Kostevšek – Ks; Aleksandra Kovačič – Ko; Barbara Kumer-Oman – Ku; Milena Lavrenčič-Lapajne – LA; Draga Loriger – DL; Ada Lozar – Lo; Mojca Marn-Strnad – Ma; Silva Očepek – Oc; Marijana Pakiž – Pm; Marijana Perme-Viršek – Pr; Mirka Pestelj – Pe; Irena Petkovšek – Pl; Mirjam Podsedenshek – MP; Zdenka Primožič – ZP; Iztok Razdrih – RI; Olga Rebula – Re; Neva Reščič – Rš; Irena Roglič – Ro; Nataša Sedej – NS; Nada Sever – Se; Ljudmila Stanonik – LS; Marija Stanonik – SM; Marijana Starc – Sc; Dušanka Stepančič – St; Marija Stritar – Sr; Marjeta Šerak – Še; Mojca Škrabec – Šk; Jelka Šprogar – ŠP; Slavica Šumatič – Šu; Andreina Troha – Tr; Cvetka Tropsnauer – CT; Aleša Valič – Va; Marija Vintar – Vi; Helena Vovk – HV; Ana Vuga-Vogel – Vo.

Sekcija za zbiranje slovenskega NOB pesništva 1941–1945 pri Slavističnem društvu Slovenije

Mari Avguštin – AG; Tiha Dobravec – TD; Janez Dolenc – JD; Berta Golob – BG; Slavica Hegedüş – HE; Martin Kadivec – KA; Marija Kozar-Mukič – Mu; Darja Krek – Kr; Anica Mahnič – MH; Mirko Mahnič – MM; Fani Moljk; Jožica Rode – Ro; Jože Škufca; Antonija Valentinčič – AV.

Drugi sodelavci

Ana Benedičič – Be; Lučka Čehovin – Če; Ksenija Ferluga – Fe; Mimica Dernikovič – MD; Metka Dovečar – DV; Eva Einspieler; Jožica Gelb – Ge; Šarlota Godnič – ŠG; Barbara Hočevnar; Alenka Lauko – AL; Irena Novak-Popov – No; Irena Orel – Or; Irena Oset – OS; Nada Pacek – NP; Breda Petrovčič – BP; Angelca Pagelšek-Pivk – Po; Marjeta Perbil; Alenka Piriš – PA; Manca Škoberne – MŠ; Mojca Šoštarč – ŠM; Nada Verbič – Ve; Nevenka Videk – NV.

Sestavljalci kartotek

Vanda Bedenk-Jeglič; Branka Bezeljak; Metka Čuk; Karin Dobnik; Ina Ferbežar; Majda Fister; Ladica Herblan; Tanja Hojker; Boža Ivanuša; Vesna Javornik; Mojca Kranjc; Marija Lavrinec; Marijana Mlinar; Marija Modic; Alenka Nemec; Majda Perne; Maja Petkovšek; Janez Skela; Marija Verlič; Marjana Wagner.

Z delom in nasveti so nam posebej pomagali

Marjeta Čampa, Vinko Vrabec, Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani; Matija Žgajnar, Tone Avsec, Muzej ljudske revolucije v Ljubljani; Marjan Oswald, Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani; Sonja Šefman, Zveza združenj borcev Slovenije, Ljubljana; Milena Štrajnar, Milan Vogel, TV 15, Ljubljana; Janez Kos, Mestni muzej Ljubljana; † Drago in Minka Pahor, Narodna in študijska knjižnica, Trst; dr. Teodor Domej, Slovenski znanstveni inštitut, Celovec; Janko Messner, Društvo slovenskih pisateljev Avstrije, Celovec; Marjan Breclj, Nova Gorica; Emil Cesar, Ljubljana; Drago Druškovič, Ljubljana; † Radoslav Hrovatin, Ljubljana; Anita Hudl, Pliberk; Erna Muser, Ljubljana; Boris Pangerc, Trst; Ivanka Počkar, Brežice; Viktor Smolej, Ljubljana; † Črtomir Šinkovec, Ljubljana; Terezija Traven, Ljubljana; Slavica Zorko, Brežice; † Beno Zupančič, Ljubljana; Viktor Žakelj, Žiri.

* Dodane kratice pri imenih pomenijo arhivske šifre zbiralcev gradiva

Uvod

Leta 1970 smo v seminarju za slovensko književnost Filozofske fakultete v Ljubljani začeli s sistematičnim terenskim in arhivskim zbiranjem, popisovanjem, arhiviranjem in študijem slovenskega pesništva upora iz vojnih let 1941 do 1945 in letos to raziskovalno nalogo v glavnem dokončali. Pri njej je sodelovalo 53 študentov s svojimi diplomskimi deli, vrsta članov Slavističnega društva in drugih sodelavcev ali ustanov doma in v zamejstvu. Količina zbranega gradiva je daleč presegla naša prvotna pričakovanja in skorajda tudi naše moči, saj se je nabralo čez 12.000 pesemskih besedil in dotok še zmeraj ni docela ponehal. Pričujoča izdaja bo v štirih knjigah predstavila prvi celovitejši in zaokroženi izbor iz zelo raznovrstnega zbranega gradiva – približno šestino celote – pod preprostim skupnim naslovom Slovensko pesništvo upora 1941–1945.

Pred nami je pesništvo, ki ima seveda celo vrsto posebnih lastnosti, o katerih bo treba natančneje spregovoriti ob koncu, v zadnji knjigi izdaje. Tu naj zadošča samo nekaj začetnih pojasnil.

Najprej: gre za pesništvo, ki ni bilo in tudi v našem izboru ne more biti omejeno samo na tako imenovane poklicne ali, bolje rečeno, literarno uveljavljene, znane pesnike, temveč sodijo zraven tudi manj znani ali čisto neznani pisci. Gre namreč za pesništvo, ki je kljub vsem osebnim in slogovnim razlikam pognalo iz skupnega inspiracijskega vira, iz nenadoma spet zelo skupne zgodovinske usode, bolj določno, iz skupne ogroženosti in skupnega upora zoper njo. Vse to je tudi v poetiko tega pesništva, v njegov tematski in izrazni ustroj vneslo mnoge skupne lastnosti, ki so precej zabrisale ločevanje nekdanjih literarnih šol ali estetskih usmeritev pa tudi stroge meje med tako imenovano visoko in poljudno literaturo. Skratka, prišlo je do tesnega srečanja, zblíževanja in stapljanja še pred vojno močno oddaljenih pesniških snovanj na skupni ravni podobnega doživljanja, mišljenja in tudi izražanja.

Razlogi so razumljivi. Gre za pesništvo, ki je pognalo v nenavadno zavezujočih in krutih življenjskih razmerah. Pognalo je v času in prostoru, ko je in kjer je rebarbarizacija Evrope 20. stoletja dosegla svoje mračne skrajnosti, hkrati pa izzvala k življenju tudi čudovite moči človekovega upiranja lastnemu in skupnemu poginu. Kot vsako neznosno zlo in trpljenje je tudi to poganjalo privide čisto drugačnega in novega človeškega sveta, vizije, ki so odganjale smrt in pomagale živeti. Od tod do potrebe po pesnjenju ni bilo več daleč. Dogajalo se je to povsod po okupirani Evropi, pri malem narodu Slovencev, ki je bil nenadoma postavljen na zadnji rob svojega obstati ali ne obstati, pa se je to dogajalo še posebej razvidno, za prihodnjo kulturno zgodovino človeštva naravnost laboratorijsko. Po razpadu Jugoslavije aprila 1941 so se Slovenci znašli – kot nekakšna odstranljiva motnja – v docela odprtem in interesno zelo izpostavljenem prostoru takrat velikih in napadalnih

evropskih sil, nacistične Nemčije in fašistične Italije ter njune zaveznice Madžarske. In iz tega položaja je glavna črta slovenske vojne porazenosti in zatem pokončnosti potekala, kot je znano, takole: najprej vojaška okupacija s strani vseh treh sil, takoj zatem pa načrtno izvajanje ali pripravljane nacionalne likvidacije Slovencev, skratka deloma takojšnje deloma postopno brisanje njihovega obstoja v tem delu Evrope – in od tod njihova nagla oborožena vstaja že poleti 1941, zatem pa vse bolj organizirana in široko razplamtela osvobodilna vojna in revolucija, tesno povezani z narodnoosvobodilnim gibanjem vseh jugoslovanskih narodov v enotno gibanje.

Slovensko pesništvo upora, ki je nastajalo kot izraz tega vojnega dogajanja, lahko v nekem širšem smislu uvrstimo v poezijo evropskih odporiških gibanj med drugo svetovno vojno in ugotovimo, da na zemljevidu te poezije zavzema presenetljivo vidno mesto. Hkrati pa ji ime »poezija odpora«, če jo pogledamo bolj od blizu, vendarle ne ustreza docela. Glavno življenjsko zaledje, iz katerega je izhajala, namreč ni bilo odporiško gibanje v uveljavljenem pomenu te besede, temveč mnogo daljnosežnejše in drugače vodeno vojaško, družbeno, politično in navsezadnje tudi kulturno gibanje, ki ga lahko pokrijeta le širša pojma »narodnoosvobodilni boj in revolucija«. Saj je že od vsega začetka imelo v svojem načrtu popolno državno, družbeno in narodno preureditev Jugoslavije, pri čemer je uspelo aktivirati zelo množično ljudsko-frontno zaledje. Slovenska in jugoslovanska poezija upora seveda nosi v sebi odtise tega in takega dogajanja.

Pričujoča izdaja želi biti v svoji osnovi celovita in zato z enako pozornostjo upošteva vsa raznovrstna okolja in tematska območja uporniškega pesnjenja, povezanega naravnost ali tudi posredno, od blizu ali od daleč z osvobodilnim bojem. Okolja nastajanja tega pesništva, ki je bilo že po svoji naravi zelo močno vezano v resničnost časa, prostora in dogajanja, so tudi izhodišče za temeljno razporeditev obsežnega in ne ravno lahko obvladljivega gradiva. Iz takega zornega kota so se postopoma pokazala štiri vidnejša območja ali razdelki ali poglavja naše izdaje.

Na prvem mestu je partizansko pesništvo, ki zavzema najobsežnejše poglavje, saj tudi v arhivu zbranega gradiva daleč presega vse druge vrste uporniškega pesnjenja. Nastalo je pod peresi pripadnikov partizanskih vojaških enot in ilegalcev pa tudi članov ustanov in forumov, ki so nastajali na osvobojenem partizanskem ozemlju. Vključenih je tudi nekaj besedil, ki so nastala še pred začetkom druge svetovne vojne med primorskimi in koroškimi Slovenci onstran meje že kot izraz pripravljenosti na oboroženi upor zoper fašistični in nacistični genocid. Kljub navidezni jasnosti pa uvrščanje besedil med partizanske

pesmi marsikdaj ni samoumevno niti zanesljivo, saj so bila posamezna naključja tudi zapletena in jih posebno še iz današnje razdalje ali pomanjkljive vednosti ni mogoče natančno opredeliti. Na koncu so dodane partizanske pesmi, ki so prevodi, in nekaj takih, ki so se pele ali tiskale v drugih jezikih.

Drugi razdelek zavzema tako imenovano zaledno pesništvo upora, ki je nastajalo v širšem zalednem krogu partizanskih sodelavcev, aktivistov in simpatizerjev NOB. Uvedba tega razdelka je potrebna, če hočemo stvari videti razločnejše, hkrati pa povzroča tudi težave in odpira prostor pomotam. Najprej zato, ker je bilo narodno osvobodilno gibanje take vrste, da partizanskega in zalednega bojevanja sploh ni mogoče zanesljivo ločiti ali potegniti med njima kakršnokoli jasno črto, niti ozemeljsko niti personalno, posebno še v Sloveniji ne, kjer se je vse dogajalo na tesnem in komunikacijsko v vse strani odprtem prostoru. In vendar, gledano iz nekoliko večje razdalje, ni mogoče prezreti razlik med partizanskim in zalednim pesništvom, ki je v glavnem nastajalo v nekoliko drugačnih okoliščinah in na splošno pod nekoliko manjšim pritiskom zunanjega dogajanja, po navadi tudi v opazno večji literarni zbranosti. Vendar so stičišča in enakosti med partizansko in zaledno pesmijo pogostoma tako močna, da ju skoraj ni mogoče ločevati. Lažje je v slednje območje uvrščati tiste pesmi, ki so res nastale v bolj oddaljenem zaledju, na primer med preseljenci v notranjost Italije ali Nemčije ali celo med izseljenci v Ameriki, kadar so s pesmijo spodbujanja in solidarnosti sledili boju v prvotni domovini.

Tretji razdelek je spet razločnejši in prinaša zaporniške, taboriščne in izgnanske pesmi. Pri slednjih gre za zapise prisilno izseljenih ali preseljenih iz Slovenije, na primer v Srbijo, Šlezijo ali na Bavarsko, kar je bil samo del genocidnih načrtov. Prvi dve kategoriji pa sta razumljivi sami po sebi, pri čemer kaže opozoriti le na to, da je bilo v teh okoljih pesnjenje zelo odvisno od vrste zapore ali taborišča. Ponekod so bili možni kvečjemu kratki zapisi ali vrezi na steno, vrata ali okenske okvire. Pri našem uvrščanju zaporniških in taboriščnih pesmi oz. pesmi s to tematiko je po navadi odločalo okolje nastanka. Če so take pesmi nastale med partizani, so uvrščene v partizansko pesništvo. Seveda so tudi tu možne izjeme, če jih posebne okoliščine nastanka tako ali drugače utemeljujejo.

Četrti razdelek vsebuje nato še pesmi, ki so nastale med prisilnimi mobiliziranci v okupatorjevih delovnih in vojaških enotah. Ta usoda je zadela razmeroma veliko slovenskih fantov, posebno še z ozemlja, ki je bilo že po prvi svetovni vojni priključeno Italiji ali Avstriji in so njuni podaniki postali tudi njuni državljani. Mobilizacijo je nacistična Nemčija izvedla še na zasedeni Štajerski in Gorenjski. Nekaj zapisov, ki sodijo sem, obstaja tudi iz madžarske vojske.

Kot vsa okolja, tako so tokrat predstavljena tudi najrazličnejša doživljanja in mišljenja piscev tega pesništva, ki se nam šele zdaj ob zbranem gradivu razkriva v vsej svoji življenjski širini in raznovrstnosti. Ni mogoče dvomiti o tem, da so bili prvo, najbolj organizirano in vodilno jedro slovenskega osvobodilnega boja vse od njegovega začetka pa do konca komunisti. Toda v tem boju nikoli niso bili sami niti edini in to tudi niso hoteli biti, temveč so potegnili za seboj najširše gibanje Osvobodilne fronte. Tudi pesniško gradivo, če ga opazujemo objektivno, ne more drugače, kot da odkriva široke razpone doživljajskih, mišljenjskih pa tudi nazorskih različnosti in mnogih njihovih odtenkov, kar pa se je kljub vsej neenotnosti zmoglo ujeti v skupno reko upanja in boja. In zavoljo obojega je bila to močna reka.

V tako razporejenem in na tak način razgrnjenem pesemskem gradivu se iz celote naposled pokaže živ in nenavadno nazoren zaris zgodovine Slovencev med drugo svetovno vojno. Seveda zgodovine, ki ni abstraktna, temveč jo uzremo skozi množico najrazličnejših osebnih doživetij in usod, ki jih nobeno zgodovinopisje ujeti ne more. Oživi jih lahko samo literatura. Seveda literatura, ki je v tem primeru na meji med dokumentom in poezijo.

Nekaj iskanj je povzročilo tudi nadaljnje vprašanje, kako razporediti gradivo znotraj omenjenih štirih razdelkov ali poglavij, posebno še pri prvih dveh, avtorsko in gradivsko najbolj razsežnih in težje obvladljivih. Možnosti je bilo več, obveljala pa je naslednja: izbrati najprej orientacijo od manj znanega k znanemu, to se pravi od čisto neznanih, anonimnih avtorjev pa do znanih, recimo vrhunskih pesnikov, kar seveda vzpostavlja že določen pogled na stvari. Tako najdemo v prvem odseku partizanskega pesništva samo besedila neimenovanih in neznanih piscev, pri čemer ni čisto naključje, da je prav tu največ pesmi, ki so vezane še na tradicionalno ljudsko ali rodoljubno umetno pesništvo. Vmes pa so seveda tudi čisto literarna besedila, verjetno celo dobro znanih pesnikov, ki so iz razumljivih razlogov skrili svoje ime. Sledijo pesmi, ki so že zaznamovane z imenom, vsaj osebnim, ki pa še zmeraj prikriva resnično osebo. Nato pridejo na vrsto besedila s polnim imenom in ugotovljivim avtorstvom, čeprav je včasih tudi psevdonimno. V tej veliki skupini so najprej imena priložnostnih piscev pesmi, takih, pri katerih bi težko govorili o trajnejši potrebi pesnjenja. Zatem sledijo avtorji, ki so takrat postali že opaznejši in jih je tako rekoč rodil ali naredil osvobodilni boj in so vstopili ali poskušali vstopiti tudi v območje že bolj uveljavljene književnosti, deloma takrat, praviloma pa šele pozneje. Nazadnje so tu še pesniki že takrat ali pozneje znanih, v literaturi uveljavljenih imen, pri katerih pa pri ponovnem pregledovanju celotnega gradiva nujno prihaja do nekaterih premikov v ocenjevanju stvari. Seveda je vsa ta »literarna sociologija« v razporejanju in

predstavljanju pesništva upora v mnogočem samo orientativna in približna, pravilna v temeljni smeri, ne pa ob vsaki posameznosti in slehernem avtorju.

Končno pa to niti ni bil zadnji namen notranjega razporejanja pesmi. Upoštevati sem namreč poskušal tudi bralca in branje samo, neobremenjeno z gledišči ali iskanji stroke. Zato so besedila, kolikor se je dalo, postavljena v vsebinsko gibljivo in kontrastno zaporedje, ki naj bi pri branju ohranjalo napetost in lome dogajanja, s tem pa nekaj vzdušja velike vojne drame, prenesene v naš čas. Zato so posebej poudarjena uvodna in sklepna mesta, ki se iztekajo v odprtost vsega prihodnjega in tudi v negotovost, kot se je svet potem zares vrtel in moderna poezija z njim vred. Ponekod mi je ta razgled sam po sebi razporejal besedila v privid današnjosti, ki jo je napovedovala, najbrž ne da bi vedela, tudi že poezija upora. Pri znanih avtorjih, zastopanih z opaznejšim številom pesmi, sem s komponiranjem gradiva poskušal ujeti njihov notranji portret in hkrati gibljivo kroniko njihove vojne usode. Tu gre seveda že za osebno videnje stvari, kjer je treba prevzeti odgovornost nase in na svoj čut in se zagovarjati s tem, da nobena antologija ni nevtralno dejanje.

In nazadnje še običajno sodno vprašanje: kakšna so bila sploh merila za izbiranje (in odlaganje) besedil?

Gotovo je na prvem mestu merilo, ki bi ga izbral vsak urednik, čeprav vsak po svoje: merilo literarne oz. umetniške vrednosti. Toda hkrati gre za pesništvo, ki ga še ni mogoče brati niti presojati samo z umetnostnimi oz. estetskimi merili. Te pesmi so zanimive in pretresljive tudi iz drugih in drugačnih razlogov, ki nimajo z literarno estetiko nobene prave zveze. Ali zaradi izjemnega dogodka, ki je ujet v besedo, ali zaradi posebnega avtorstva ali presunljivih okoliščin nastanka pesmi ali še zaradi česa drugega. Gre pogostoma za besedila, ki so pribita v svoj siloviti življenjski kontekst in nosijo semantiko, ki razbija okvire sleherne estetike, čeprav so vmes tudi taka, ki jo v veliki meri ohranjajo. Poljaki so na primer ob proučevanju strašnih zapisov iz varšavskega geta pisali o koncu evropskega »literarnega plesa« in o grozljivem »dramatizmu dejstev« samih, ki nosijo v sebi silovito povednost, ta pa je že onstran estetike. Tudi na to možnost gledanja moramo biti pripravljeni, ko jemljemo v roko slovenska pesemska pričevanja iz vojnih let.

In čisto na koncu tega začetka!

Opisanega zbirateljskega in raziskovalnega dela, ki je temelj teh skromnih štirih knjig izbora, ni opravila nikakršna za to vnaprej usposobljena znanstvena skupina posvečenih. Vse se je bilo treba izmisliti, ker ni bilo nobenih ustreznih predhodnih zgledov, in delati s študenti, ki so se pri delu šele učili, opravili svojo nalogo in zatem prepuščali svoja mesta novim, ki so spet začenjali brez izkušenj. Mlado,

lepo in vedro delo, vendar ne zmeraj lahko in ne zmeraj po bližnjici! Redni sodelavki sta bili samo dve: asistentka SAZU Marija Stanonik, ki je sama zbrala ogromno gradiva, sodelovala pri organizaciji dela in mentorstvu ter urejala arhiv; in strokovna delavka Irena Novak-Popov, ki je opravila prvo jezikovno redakcijo izbranih besedil (delni popravki pravopisa brez izpreminjanja sloga) in sestavila pesemske komentarje iz zbranega arhivskega gradiva, včasih pa je morala iskati tudi drugje, v obeh primerih pa je komentar odvisen od količine in kakovosti razpoložljivih podatkov. Kljub dobri volji in velikemu trudu vseh se bodo gotovo pokazale tudi napake in pomanjkljivosti, vendar kar je nastalo, je nastalo in je tu. Kritične pripombe, popravke in dopolnila bomo sprejemali pazljivo in hvaležno, posebej pa še novo in neznano gradivo.

Vsem sodelavcem se zahvaljujem. Še posebno pa se moram zahvaliti: Raziskovalni skupnosti SRS, ki je raziskavo financirala; Kulturni skupnosti SRS, ki je s subvencijo omogočila natis knjig; Znanstvenemu inštitutu Filozofske fakultete, ki je raziskavo vzel pod skupno streho raziskovalnega programa Kulturna ustvarjalnost na Slovenskem (interdisciplinarne sinteze); in pa obema založbama, Mladinski knjigi in Partizanski knjigi, ter njunim uvidevno potrpežljivim urednikom, posebej še zmeraj spodbudnemu Janezu Mušiču.

Ljubljana, januarja 1986
Boris Paternu

Introduction

The systematic field collecting, recording, filing and study of the Slovenian poetry of resistance during the war years 1941 to 1945 started in the seminar for Slovenian literature at the Faculty of Arts in Ljubljana in 1970. This research project was mostly completed in 1986. Fifty-three students collaborated in it with their diploma works, along with several members of the association Slavistično društvo and other collaborators and institutions in Slovenia and abroad. The amount of collected materials has greatly exceeded our original expectations and almost also our capacities: more than 12.000 poetical texts have been gathered and some new ones are still arriving. This collection, to be published in four volumes, will present the first more complete and well-balanced selection from the rather varied collected materials, approximately a seventh of it, under the title Slovenian Poetry of Resistance 1941–1945.

This is poetry characterized by several special features to be discussed in more details in the last volume of this collection. This article is intended to provide only some introductory explanations.

First: this poetry was not, and thus also in our selection cannot be, limited to the so-called professional, or rather, well-known poets; less known or entirely unknown poets are also represented. In spite of all personal and stylistic differences, this poetry sprang from a common source of inspiration, bound by shared historical fate; more precisely, it originated from a common threat and rebellion against it. Because of this the poetics of this poetry, its thematic and expressive structure, is permeated with many shared characteristics which have levelled off the differences of former literary schools and aesthetic orientations, as well as the strict borderlines between the so-called high and popular literature. In short, the poetic trends which had been far apart before the war converged, got reconciled and merged in the shared level of similar experience, thought and expression.

It is not hard to see the reasons for this. This poetry sprang from exceptionally binding and cruel circumstances of life. It arose when the rebarbarization of Europe of the 20th century reached its murky extremes, at the same time bringing to life also the wonderful powers of human resistance to one's own and common obliteration. Like every unbearable evil and suffering, this also gave rise to visions of a totally different and novel human world, visions which drove away death and maintained life. The need for writing poetry was not far away from this point. This was happening all over occupied Europe. With the small nation of the Slovenes suddenly placed on the brink of its own existence, this happened even more conspicuously, providing an almost clinical background for the future cultural history of mankind. After the disintegration of Yugoslavia in April 1941, the Slovenes found themselves like some removable disturbance, in the area that was entirely open and, in terms of interests, very exposed to the then great and aggressive European forces, the Nazi Germany, the Fascist Italy and their ally Hungary. From this position the main line of Slovenian military defeat and later unrightness ran, as we know, in the following way: the military occupation by all the three forces was followed by a planned execution of or preparations for the national liquidation of the Slovenes; in short, partly immediate and partly gradual obliteration of their existence in this region of Europe. Hence their armed rebellion already in Summer 1941 and later an ever-better organized and widespread liberation war and revolution, closely related to the national liberation movement of all the Yugoslav nations in a unified movement.

The Slovenian poetry of resistance arising as an expression of such war events can, in a broader sense, be placed within the poetry of the European resistance movements during the Second World War. We can conclude that it occupies a surprisingly prominent position on the map of this poetry. At the same time, scrutiny of the name "the poetry of resistance" reveals that it is not fully appropriate. The major background of living from which it proceeded was in fact not a resistance movement in the established sense of this word, but rather a more far-reaching and differently conducted military, social, political and finally also cultural movement which can be referred to only by the broader concepts of the "national liberation struggle and revolution". From its very beginnings, this movement had planned an integrated state, social and national reorganization of Yugoslavia, and succeeded to activate the masses of the people's front hinterland. The Slovenian and Yugoslav poetry of resistance, of course, bears in itself the imprint of these events.

This collection has been designed to be reasonably comprehensive, which is why it pays equal attention to various environments and thematic spheres of resistance poetry that is related, directly or indirectly, closely or from a distance, to the liberation struggle. The environments from which this poetry sprang – according to its very nature closely linked to the reality of time, space and events – provide the starting-point for the arrangement of extensive materials which are not easy to manage. From this starting-point four distinct units or sections or chapters of this collection have gradually become distinguishable.

Partisan poetry occupies the first place: it takes the longest chapter since it exceeds by far all other kinds of poetry of resistance in the archives of gathered materials. It was written by the members of partisan military units, of the underground and also of the institutions and forums emerging on the liberated partisan territory. The collection also contains some texts which came into existence among the Slovenes of the Littoral and Carinthia outside the Yugoslav borders already before the outbreak of the Second World War, as an expression of their readiness to take part in armed resistance against Fascist and Nazi genocide. In spite of its apparent clarity, the placing of individual texts among partisan poems is often neither self-evident nor reliable, because individual circumstances were complicated and cannot be precisely defined from the point of view of the present and our insufficient knowledge. Translated partisan poems and some of those which were sung or printed in other languages are added at the end.

The second part comprises the so-called hinterland poetry of resistance, which came into existence in the wider hinterland of partisan collaborators, activists and supporters of the National Liberation Struggle. The inclusion of this part is necessary, if we are to see things more clearly; however, it also causes difficulties and may engender mistakes, especially because the national liberation struggle was such a movement that it is not possible either to make clear the distinction between partisan and hinterland struggle or to draw any clear line between them, whether in terms of territories or individuals. This is especially true of Slovenia, where everything took place in a narrow space open to communications from all sides. Viewed from some larger distance in time, however, the differences between the partisan poetry and the hinterland poetry cannot possibly be overlooked. The latter mostly came into life under slightly different circumstances and, in general, under some less strong external pressures, usually also in noticeably greater literary concentration. Still, the convergent points and likenesses between the partisan poetry and the hinterland poetry are frequently so strong that the two can hardly be differentiated. It is

easier to place into the latter those poems which originated in more distant hinterland, for instance among the people transported to inner Italy and Germany or even among migrants in the United States of America, who supported the fighting of their fellow countrymen in their homeland with poems of encouragement and solidarity.

Bringing the prison, concentration camp and exile poems, the third part is easier to distinguish. These poems were written by the people exiled or transported from Slovenia, for instance to Serbia, Silesia or Bavaria, as a part of the genocide plans. The first two categories are self-explanatory; attention should be called only to the fact that the possibilities of writing poetry in such environments depended to a considerable extent on the kind of prison or concentration camp. In some places only short notes or cuttings into walls, doors or windowsills were possible. Our categorization of the poems of prison and concentration camps, or rather poems dealing with such themes, was usually based on the location of their origin. If such poems originated among partisans, they were ranked among partisan poems. Of course, exceptions are possible, whenever they are justified in some way or other by the specific circumstances.

The fourth part comprises poems written by the people who were forcibly mobilized for the working and military units of the invader. This was the fate of many Slovenian young men, especially in the areas that became part of Italy or Austria after the First World War, so their subjects became their citizens. Nazi Germany carried out the mobilization also in the occupied regions of Styria and Upper Carniola. Some poems belonging to this group are from the Hungarian army.

Apart from the environments, various experiences and thoughts of the authors of this poetry are likewise represented. All the vital breadth and variety of this poetry is revealed in the collected materials for the very first time. Beyond all doubt, the communists were the first, best organized and leading kernel of the Slovenian liberation struggle from its beginning to its end. However, in this struggle they were never alone, never the only party, nor did they want to be anything of the kind; they rather attracted the mass movement of the Liberation Front. Viewed objectively, also the poetic material cannot fail to reveal a wide range of differences in experience, thought and outlook with many shades. In spite of all disparity, all this could flow into a shared river of hope and struggle. These ingredients made this river powerful.

From the poetic materials arranged in this way there emerges a lively and exceptionally clear outline history of the Slovenes during the Second World War. This is not abstract history, as it is rather tangible through a mass of varied personal experiences and fates that cannot be captured by any historiography. They can be made alive only by literature. Of course literature which, in this case, is on the borderline between documents and poetry.

A further question had to be solved, viz. how to arrange the materials within the listed four parts or chapters, especially within the first two of them which comprise most authors and materials and were accordingly hardest to manage. Out of the many possibilities the following one was chosen: first, to follow the orientation from the less known towards the better known, i. e. from the entirely unknown, anonymous authors towards the known and to our greatest poets, which naturally imposes a certain view on the matter. The first segment of partisan poetry offers only the texts of unnamed and unknown authors; the fact that most poems connected with folk or patriotic artistic poetry are in this segment, is certainly not mere chance. Here we also find entirely literary texts,

probably of well-known poets who kept their names secret for understandable reasons. Next come poems marked with a name, at least first name, but still hiding the real identity of the author. Then come texts with full names, whose authors can be identified in spite of pseudonyms. This large group includes first the names of occasional poets who hardly ever felt a more lasting need to write poetry. Next come authors who became noticeable at that time, who were, so to say, born or shaped by the liberation struggle and who entered or tried to enter also the sphere of more established literature, partly at that time and, as a rule, later on. Last but not least there appear poems of the authors established at that time or later, with whom a repeated review of the entire material of necessity results in some changes in the evaluation. All this "literary sociology" is, of course, in many ways only tentative and approximate in arranging and representing the poetry of resistance; it is right in its fundamental direction, but not so in every detail and each author.

Finally this was not the ultimate purpose of the internal arrangement of poems. I also tried to take into consideration the reader free from the views and endeavours of the discipline. That is why the texts are, in so far as this was possible, arranged in a sequence which is characterized by content mobility and contrast, in order to preserve during reading the tension and the shifts of events and thus to bring some of the atmosphere of the great war drama into our time. That is why special emphasis is laid upon introductory and concluding places flowing into the openness of the future and also into uncertainty, according to the way of the world and modern poetry within it. In some places this view itself called for the arrangement of the texts into a vision of the present as anticipated, probably unknowingly, already by the poetry of resistance. With the established authors who are represented by a large number of poems, I have tried to capture their interior portrait – and at the same time, the movable chronicle of their war fate – by the composition of materials. This is, of course, already a personal consideration of the matter, where the responsibility must be assumed along with the caveat that no anthology represents a neutral action.

And finally the usual question about evaluation: what were the criteria for including (and excluding) the texts?

First comes the criterion which would be applied by every editor, even though in different ways: the criterion of literary or rather artistic merit. At the same time, this is a case of poetry which still cannot be either read or judged by artistic criteria only. These poems are interesting and moving also for other reasons, which are in no genuine relation to literary aesthetics. Because of an exceptional event captured in the words, or because of special authorship or bitter circumstances in which the poems were being written, or for some other reason. These are frequently texts rooted in their powerful life context and imbued with semantics which dispenses with every framework of aesthetics, but also texts preserving the same to a considerable extent. Investigating the terrible records from the Warsaw ghetto, the Polish wrote about the end of the European "literary dance" and about the threatening "dramatism of the facts themselves", carrying in them a powerful message beyond aesthetics. Taking into our hands the Slovenian poetic evidence of the war years, we must be ready also for this mode of viewing it.

And by way of concluding this introduction:

The described collecting and research work forming the foundation of these four volumes of selected poetry was not carried out by a group of dedicated scientific workers already qualified for this task. Without any

appropriate previous models everything had to be invented, and the work done by enlisting the help of students who learnt in the very process of their work, who performed their task and left their places to new beginners. This was "young", beautiful and cheerful work, but not always easy and often without convenient shortcuts. Only two regular collaborators participated: Marija Stanonik, the assistant at the Slovene Academy of Sciences and Arts, who collected a lot of materials, cooperated in the organization of work and guidance, and arranged the archival materials, and research associate Irena Novak Popov, who performed the first language editing of the selected texts (part corrections of orthography without any changes of style) and composed comments on poems from the collected archival materials or from other sources; in both cases the comments depended on the quantity and quality of available information. Despite the good will and great efforts of all collaborators there will certainly appear some shortcomings; however, the results of our labours are now available in the present form. Critical comments, corrections and additions will be welcomed; we will be especially grateful for new and thus for unknown materials.

I would like to thank all the collaborators for their work on this collection. Special thanks are due to the Research Community of the SR of Slovenia, which has financed this research project, to the Cultural Community of the SR of Slovenia for the subsidy which has made possible the printing of these volumes, to the Scientific Institute of the Faculty of Arts which has incorporated this research project into the research programme entitled Cultural Creativity in Slovenia (interdisciplinary syntheses), and to both the publishing houses of Mladinska knjiga and Partizanska knjiga and their understanding and patient editors, especially to Janez Mušič, who has always been stimulating.

Ljubljana, January 1986
Boris Paternu

Введение

В 1970-ом году мы в семинаре по словенской литературе на Философском факультете начали систематически собирать среди населения, копить в архиве, описывать, архивировать и исследовать словенскую поэзию сопротивления из военных лет 1941 по 1945, а в этом году это исследовательское задание главным образом закончено. В этой работе принимали участие 53 студента со своими дипломными работами, ряд членов Общества славистов и других сотрудников и учреждений в стране и за границей. Количество собранного материала далеко превзошло наши предварительные ожидания, а почти и наши силы, поскольку мы собрали больше чем 12.000 стихотворных текстов, а приток все еще не совсем иссяк. Настоящее издание в четырех томах представляет собой первый более целостный и законченный отбор из очень разнородного собранного материала – приблизительно одну седьмую целого – под простым общим заглавием Словенская поэзия сопротивления 1941–1945.

Перед нами поэзия, обладающая, конечно, целым рядом особых качеств, о которых будет речь в конце, в последнем томе издания. Здесь мы дадим лишь несколько предварительных примечаний.

В первую очередь – речь идет о поэзии, которая не ограничивалась и не может даже в нашем отборе ограничиться только профессиональными или, лучше сказать, выдвигающимися в литературе, известными поэтами, а, наоборот, сюда входят также менее известные или совсем неизвестные поэты. Дело именно в поэзии, которая вопреки разнице в личном подходе и стилевых приемах возникла из общего источника вдохновения, из исторической судьбы, которая вдруг снова стала столь общей, точнее, из общей угрожаемости и общего бунта против нее. Все это внесло и в поэтику этой поэзии, в систему ее тематики и выражения многие общие качества, которые в достаточной мере стерли разделение на старые литературные школы или эстетические направления, и в то же время загладили границы между так называемой высокой и популярной литературой. Одним словом, дошло до того, что еще до войны между собой весьма отдаленные поэтические начинания встретились, стали сближаться и сливаться в одно на общем уровне подобных переживаний, раздумий, выражения.

Причины понятны. Дело в поэзии, возникшей в чрезвычайно обязывающих и жестоких жизненных условиях. Она возникла во времени и в пространстве, когда и где реварваризация Европы 20-го века достигла своих мрачных крайностей, но в то же время вызвала к жизни те чудесные силы человеческого сопротивления против собственной и общей кончины. Как в каждом невыносимом зле и страдании, так и в этом проросли привидения совсем другого, нового человеческого мира, видения, которые угоняли смерть и помогали жить. Отсюда до необходимости сочинять стихи уже недалеко. Такое происходило по всей оккупированной Европе, а у маленького народа словенцев, вдруг поставленного на самый край своего „выжить или не выжить“, это происходило с еще большей, для будущей истории культуры человечества прямо лабораторной наглядностью. После распада Югославии в апреле 1941 г. словенцы оказались – как какая-то устранимая помеха – в совсем открытом пространстве, которое подвергалось интересам тогдашних двух великих агрессивных европейских сил, нацистской Германии и фашистской Италии, и их союзницы Венгрии. Из такого положения главная линия словенского военного поражения, а после него нового подъема протекала, как известно, таким образом: сначала военная оккупация со стороны всех трех сил, сразу же после этого плановое выполнение или подготовка национальной ликвидации словенцев, одним словом, немедленное и отчасти постепенное вычеркивание их существования в этой части Европы – и поэтому такое скорое вооруженное восстание уже летом 1941, а потом все более

организованная и широко развернутая освободительная война и революция, сплоченная с народноосвободительным движением всех югославских народов в единое движение.

Словенскую поэзию сопротивления, возникавшую как проявление этих военных событий, можно в каком-то более широком смысле включить в поэзию европейских движений сопротивления во время второй мировой войны, и установить, что она на карте этой поэзии занимает поразительно видное место. В то время название „поэзия сопротивления“, если присмотреться поближе, все же не соответствует вполне. Главным жизненным тылом, из которого она происходила, не было движение сопротивления в известном значении этого слова, а гораздо более дальновидное и по-другому руководимое военное, общественное, политическое, а в конце концов также и культурное движение, которое можно объять лишь более широким понятием „народноосвободительная борьба и революция“. Ведь уже с самого начала в плане этого движения была полная государственная, общественная и народная перестройка Югославии, причем ему удалось мобилизовать самые широкие массы в народнофронтовом тылу. Словенская и югославская поэзия сопротивления носит в себе, конечно, следы этого и такого исторического процесса.

Настоящее издание стремится быть в своем основании единым, и поэтому с одинаковым вниманием учитывает всю разнородную среду и все тематические области поэтического творчества сопротивления, связанного прямо или даже лишь косвенно, ближе или из далека с освободительной борьбой. Среды, в которых возникала эта поэзия, уже по своей природе тесно связаны с реальностью времени, пространства и событий, являлись исходным пунктом для основного распределения обширного и не легко овладеваемого материала. Благодаря такой точке зрения постепенно указались четыре более видные области или разделы или главы нашего издания.

На первом месте – партизанская поэзия, занимающая самую обширную главу, ведь в архиве собранного материала также превосходит все другие виды поэзии сопротивления. Она возникла из-под пера бойцов партизанских военных единиц и подпольщиков, а также членов учреждений и руководств, которые формировались на освобожденной территории. Мы включили некоторые тексты, появившиеся еще до начала второй мировой войны среди приморских и каринтийских словенцев по ту сторону государственной границы уже как выражение готовности к вооруженному восстанию против фашистского и нацистского геноцида. Несмотря на видимую ясность, распределение текстов в раздел партизанской поэзии кое-когда не естественно и не надежно, ведь отдельные случаи могут быть довольно сложными, или же из нынешней дистанции или из-за недостаточных данных их нельзя точно определить. В конце добавлены партизанские песни – переводы, и некоторые песни, которые пелись или печатались на других языках.

Второй раздел занимает так называемая тыловая поэзия сопротивления, которая возникала в более широком тыловом кругу партизанских сотрудников, активистов и приверженцев НОБ. Ввести этот раздел оказалось необходимым, если мы хотим ясно видеть вещи, но это в то же время причиняет трудности и открывает простор ошибкам. В первую очередь потому, что народноосвободительное движение было такое, что партизанскую и тыловую борьбу нельзя было точно отделить или разграничить ясной линией, ни по территории ни персонально, особенно в Словении, где оно действовало на тесном и коммуникационно во все стороны открытом пространстве. И все-же, если присмотреться из несколько большего расстояния, нельзя упустить из виду разницу между партизанской и тыловой поэзией, возникавшей главным образом при нескольких других обстоятельствах и вообще под немного меньшим давлением

внешних событий, а обыкновенно также с заметно большей литературной сосредоточенностью. Однако, соприкосновения и совпадения между партизанским и тыловым стихотворением зачастую настолько сильны, что их почти нельзя различить. Гораздо легче в этот раздел можно определить те стихотворения, которые в самом деле возникали в более отдаленном тылу, например среди сосланных вглубь Италии или Германии или даже среди эмигрантов в Америке, когда они стихами побуждения и солидарности следили за борьбой на старой родине.

Третий раздел опять более ясен – он приносит тюремные и лагерные стихи и стихи сосланных. У последних речь идет о насильственно высланных или переселенных из Словении, например, в Сербию, Силезию или Баварию, что составляло лишь часть геноцидных планов. Первые две категории понятны сами по себе, причем следует указать только на то, что в этих условиях поэтическое творчество было в большой зависимости от вида тюрьмы или лагеря. Кое-где были возможны едва-ли короткие записи или вырезки на стене, двери или оконной раме. При нашем распределении тюремных и лагерных стихотворений или стихов с этой тематикой обыкновенно решающую роль сыграла среда возникновения стихов. Если такие стихи возникли у партизан, мы распределили их в партизанскую поэзию. Конечно, здесь тоже возможны исключения, если особые обстоятельства возникновения так или иначе обосновывают их.

Четвертый раздел содержит стихотворения, возникшие среди насильственно мобилизованных в оккупантских рабочих или военных единицах. Эта судьба постигла относительно много словенских ребят, особенно на территориях, которые после первой мировой войны были присоединены Италии или Австрии, так что их подданные стали их гражданами. Мобилизацию произвела нацистская Германия и в оккупированной Штирии и Гореньской. Некоторые записи, которые входят в этот раздел, возникли в венгерской армии.

Как представлены все среды возникновения, так показаны и самые различные переживания и раздумия создателей этой поэзии, которая лишь теперь из собранного материала раскрывается перед нами во всей жизненной широте и разнородности. Нельзя сомневаться в том, что первым, наиболее организованным и руководящим ядром словенской освободительной борьбы были коммунисты. Однако они в этой борьбе никогда не были одни или единственные, и этого даже не хотели, а потянули за собой широкое движение Освободительного фронта словенского народа. Поэтический материал, если наблюдать его объективно, также не может не раскрывать широких диапазонов в разнице переживаний, раздумий и мировоззрениях и многих их оттенков, что, однако, смогло объединиться в общем потоке надежды и борьбы. Благодаря обоему это был сильный поток.

В так распределенном и таким образом развернутом стихотворном материале из целого, наконец, выплывает живой и необыкновенно наглядный очерк истории во время второй мировой войны. История эта, конечно, не абстрактна, ее можно разглядеть сквозь массу самых различных личных переживаний и судеб, которых не может объять никакая историография. Они оживают лишь посредством литературы. Литературы, конечно, которая в этом случае на границе между документом и поэзией.

Некоторые искания причинял, далее, вопрос о том, как распределить материал внутри упомянутых четырех разделов или глав, особенно в первых двух, авторски и материально самых обширных и трудно овладеваемых. Возможностей было несколько, а верх взяла следующая: избрать ориентацию от менее известного к известному, т. е. от совсем неизвестных, анонимных авторов к известным, можно сказать, выдающимся поэтам, что, конечно, восстанавливает уже

определенную точку зрения. Так в первом отделе партизанской поэзии мы находим только тексты анонимных и неизвестных авторов, причем не случайно именно здесь больше всего стихотворений, связанных с традиционной народной или патриотической искусственной поэзией. Тут могут быть и совсем литературные тексты, вероятно даже хороших поэтов, которые по понятным причинам скрыли свой фамилии. За ними следуют стихотворения, обозначенные именем, по крайней мере личным, которое все же скрывает реальную личность. Потом идут тексты с полным именем и утвердимым авторством, хотя иногда оно скрывается за псевдонимом. В этой большой группе находятся сначала имена случайных сочинителей стихотворений, таких, у которых трудно говорить о постоянной необходимости поэтического творчества. Следуют авторы, которые тогда стали уже более видными и которых, так сказать, породила или создала освободительная борьба, и они поступили или пытались поступить также и в сферу более выдвинутой литературы, отчасти тогда, а по правилу позднее. Наконец, тут еще поэты, уже тогда или позднее в литературе известные фамилии, у которых, однако, при пересмотре всего материала, по необходимости доходит к некоторым сдвигам в оценке вещей. Конечно, вся эта „литературная социология“ в распределении поэзии сопротивления кое в чем лишь ориентировочна и приближительна, правильная в основном направлении, но не в каждой отдельности и у каждого автора.

В конце концов это и не было последней целью внутреннего распределения стихотворений. Я старался учесть и читателя и чтение, необремененное точками зрения или исканиями литературоведения. Поэтому тексты, насколько это было возможно, поставлены в последовательность, по содержанию подвижную и контрастную, которая при чтении сможет сохранить напряженность и переломы событий, и таким образом некоторую атмосферу великой военной драмы, перенесенной в наше время. Поэтому особенно подчеркнуты вводные и заключительные места, которые вытекают в открытость всего будущего, и также в неизвестность, а мир впоследствии именно так и крутился, и современная поэзия вместе с ним. Кое-где этот обзор сам по себе распределял тексты в видение сегодняшнего дня, который несознательно предсказывала вероятно уже и поэзия сопротивления. У известных авторов, представленных с более видным количеством стихотворений, я пытался при помощи компоновки материала поймать их внутренний портрет и в то же время подвижную хронику их военной судьбы. Тут дело уже в личной точке зрения, где необходимо взять ответственность на себя и на свое чутье, и отвечать тем, что ни одна антология не является нейтральным действием.

И, наконец, еще обыкновенный судебный вопрос: какие были вообще критерии при отборе (и отложении) текстов?

На первом месте, несомненно, критерий, который избрал бы каждый редактор, хотя каждый по-своему: критерий литературной, т. е. художественной ценности. Но тут речь идет о поэзии, которую нельзя читать или обсуждать только художественными, т. е. эстетическими критериями. Эти стихотворения интересны и потрясающи и по другим причинам, которые не имеют с литературной эстетикой никакой связи. Либо из-за исключительного события, охваченного словом, либо из-за особого авторства, либо из-за трогательного обстоятельства при возникновении стихотворения, либо из-за еще чего-нибудь другого. Речь идет часто о текстах, включенных в свой интенсивный жизненный контекст и носящих семантику, которая разбивает рамки любой эстетики, хотя среди них есть и такие, которые сохраняют ее. Поляки, например, изучая потрясающие записи из варшавского гетто, писали о конце европейского „литературного танца“ и о устрашающем „драматизме фактов“ самих, носящих в

себе интенсивную сказуемость, которая уже по ту сторону эстетики. Мы должны быть готовы и на этот взгляд на вещи, когда берем в руки словенские свидетельства из военных лет.

И совсем в конце этого начала!

Описанный собирательный и исследовательский труд, который является основой этих скромных четырех томов выбора, не выполнила никакая для этого заранее подготовленная научная группа посвященных. Все нужно было обдумать, так как не было никаких соответствующих предварительных образцов, надо было работать со студентами, которые при работе еще учились, выполнили свое задание и оставляли свое место другим, которые опять же начинали без опыта. Молодой, хороший и ясный труд, хотя не всегда легкий и по прямой дороге! Регулярные сотрудницы были только две: ассистент Словенской Академии наук и искусств (САЗУ) Мария Станоник, которая сама собрала огромный материал, принимала участие в организации работы и руководстве студентами, а также руководила архивом; и младший научный сотрудник Ирена Новак-Попов, которая выполнила первую языковую редакцию избранных текстов (частичные исправления орфографии без изменения стиля) и составила комментарии к стихотворениям из собранного архивного материала, хотя иногда ей пришлось искать данные и в других местах, в обоих случаях комментариев зависит от количества и качества имеющихся в распоряжении данных. Несмотря на большое трудолюбие и большие старания всех, наверное покажутся и промахи и недостатки, но что сделано – сделано и находится перед нами. Критические примечания, исправления и дополнения мы будем принимать со вниманием и благодарностью, особенно еще новые и неизвестные материалы.

Всем сотрудникам выражаю свою глубокую благодарность. Особенно еще хочу поблагодарить: Исследовательское объединение СРС, которое финансировало исследования, Культурное объединение СРС, которое своей помощью дало возможность напечатать книги; Научный институт Философского факультета, который взял исследование под общий кров исследовательской программы Культурное творчество в Словении (междисциплинарные синтезы); и оба издательства, Младинскую книгу и Партизанскую книгу и их понимающе терпеливых редакторов, в особенности все еще ободряющего Янеза Мушича.

Любляна, в январе 1986 г.
Борис Патерну

Im Seminar für slowenische Literatur an der Philosophischen Fakultät von Ljubljana haben wir seit 1970 die slowenische Dichtung der Widerstandsbewegung aus den Kriegsjahren 1941 bis 1945 systematisch auf dem Terrain und in Archiven gesammelt, aufgelistet, archiviert und gesichtet. Dieses Forschungsvorhaben ist in diesem Jahr größtenteils abgeschlossen worden, unter der Mitwirkung von 53 Studenten mit ihren Diplomarbeiten, einer Reihe von Mitgliedern des slawistischen Vereins und von anderen Mitarbeitern oder Institutionen aus dem In- und Ausland. Der Umfang des gesammelten Materials übertrifft bei Weitem unsere Anfangserwartungen, aber auch unsere Kräfte, es sind nämlich über 12.000 Gedichttexte gesammelt worden und es werden immer noch neue gefunden. Die vorliegende Ausgabe wird in vier Bänden eine erste ganzheitliche und abgeschlossene Auswahl aus dem sehr mannigfaltigen Material bringen – etwa ein Siebtel des Gesamtmaterials – unter dem einfachen Sammeltitle Slowenische Dichtung des Widerstandes 1941–1945.

Es liegt eine Dichtung vor, die selbstverständlich eine Reihe von Besonderheiten aufweist, auf die wir im letzten Band der Ausgabe noch ausführlicher zu sprechen kommen werden. Hier sollen einige Eingangserläuterungen genügen.

Zuerst: es handelt sich um eine Dichtung, die nicht auf sogenannte Berufsdichter oder, besser gesagt, literarisch anerkannte, bekannte Dichter beschränkt war und das auch in unserer Auswahl nicht sein kann, auch weniger bekannte oder völlig unbekannte Verfasser gehören dazu. Es handelt sich um eine Dichtung, die trotz aller persönlicher und stilistischer Unterschiede eine gemeinsame Inspirationsquelle hatte, das plötzlich wieder sehr gemeinsame geschichtliche Schicksal, oder genauer, die gemeinsame Gefährdung und die gemeinsame Auflehnung gegen sie. All das hat auch in die Poetik dieser Dichtung, in ihren thematischen und Ausdrucksaufbau zahlreiche gemeinsame Eigenschaften eingebracht, die die Unterscheidungen zwischen den einstigen literarischen Schulen oder ästhetischen Richtungen, aber auch die strenggezogene Grenze zwischen der sogenannten hohen und der volkstümlichen Literatur weitgehend verwischt haben. Es kam also zu einer Begegnung, Annäherung und Verschmelzung von dichterischen Tendenzen, die noch vor Kriegsausbruch voneinander weit entfernt waren, auf der gemeinsamen Grundlage von ähnlichem Erleben, Denken und eines ähnlichen Ausdrucks.

Die Gründe dafür liegen auf der Hand. Es handelt sich um eine in bedrohlicher Zeit und in moralisch und existentiell verpflichtenden Lebensverhältnissen entstandene Dichtung. Diese Dichtung entstand in einer Zeit und einem Raum, in denen die Rückbarbarisierung des Europas des 20. Jahrhunderts sehr dunkle Extreme erreicht doch zugleich auch die wundersamen Kräfte der menschlichen Auflehnung gegen die eigene und gemeinsame Zerstörung auf den Plan gerufen hat. Wie jedes unerträgliche Übel und Leiden ließ auch dieses Visionen einer ganz andersartigen und neuen menschlichen Welt sprießen, Visionen, die den Tod wegschoben und Lebenshilfe leisteten. Von hier bis zum Bedürfnis, Gedichte zu schreiben, war es nicht mehr weit. Überall im besetzten Europa kam es dazu, doch geschah das besonders deutlich beim kleinen slowenischen Volk, das plötzlich vor die Frage der eigenen weiteren Existenz gestellt wurde, hier geschah es auf eine Weise, die für die kommende Kulturgeschichte der Menschheit fast laborhaft zu erforschen wäre.

Nach dem Zerfall von Jugoslawien im April 1941 standen die Slowenen in einem völlig offenen Raum, im Interessenraum der damaligen großen und aggressiven Kräfte – des Nazideutschlands, des faschistischen

Italiens und ihres Verbündeten Ungarn, in dem sie eigentlich als zu beseitigende Störung angesehen wurden. Und die Hauptniederlage, aber auch die Linie der folgenden Auflehnung, verlief bekannterweise folgendermaßen: zuerst eine militärische Besetzung durch alle drei Kräfte, anschließend eine planmäßige Vorbereitung oder Durchführung der nationalen Liquidierung der Slowenen, mit einem Wort, es wurde entweder die Beseitigung ihrer Existenz aus diesem Teil von Europa sofort in die Tat umgesetzt oder schrittweise in Angriff genommen – daher auch der so schnell, schon im Sommer 1941 folgende Aufstand, dem ein immer besser organisierter und immer breiter um sich greifender Volksbefreiungskampf, mit einer Revolution verbunden, folgte. Beides war mit der Volksbefreiungsbewegung aller jugoslawischer Völker zu einer einheitlichen Bewegung verbunden.

Die slowenische Widerstandspoesie, die als Ausdruck dieses Kriegsgeschehens entstand, kann in einem breiteren Sinne zu den Poesien der europäischen Widerstandsbewegungen während des 2. Weltkrieges gezählt werden, sie dürfte auf der Landkarte dieser Poesie eine überraschen bedeutende Stelle einnehmen. Und doch entspricht die Bezeichnung »Widerstandspoesie« genau genommen nicht ganz. Die Lebensgrundlage, aus der sie gespeist wurde, war nämlich keine Widerstandsbewegung im herkömmlichen Sinne des Wortes, sondern eine viel weitreichendere, auf eine andere Weise geführte militärische, gesellschaftliche, politische und nicht zuletzt auch kulturelle Bewegung, die nur durch die umfassenderen Begriffe »Volksbefreiungskampf und Revolution« gedeckt wird. Von allem Anfang an war ja eine vollständige staatliche, gesellschaftliche und nationale Neuordnung von Jugoslawien geplant, wobei es gelang, ein sehr großes Volksfrontreservoir zu mobilisieren. Selbstverständlich ist der Wiederschein dieses und diesartigen Geschehens auch in der slowenischen und jugoslawischen Widerstandspoesie spürbar.

Die vorliegende Ausgabe soll in ihrer Konzeption ganzheitlich sein, deshalb wird dieselbe Aufmerksamkeit sehr verschiedenen Umgebungen und Widerstandsdichtungsbereichen gewidmet, die entweder unmittelbar oder mittelbar, eng oder mehr aus der Ferne mit dem Volksbefreiungskampf verbunden waren. Die Umgebungen, in denen diese, ihrer Natur nach schon stark in die Wirklichkeit von Zeit, Raum und Geschehen eingebundene Poesie entstand, bilden auch den Ausgangspunkt für die grundlegende Ordnung des umfangreichen und nicht gerade einfach zu bewältigenden Materials. Von diesem Gesichtspunkt aus kristallisierten sich allmählich vier ausgeprägtere Bereiche oder Unterabteilungen bzw. Kapitel unserer Ausgabe heraus.

An erster Stelle steht die Partisanenpoesie, das umfangreichste Kapitel, weil dieses Gebiet auch im Archiv des gesammelten Materials allen anderen Arten der Widerstandspoesie weit übertrifft. Diese Poesie wurde von Angehörigen von Partisaneneinheiten und illegalen Widerstandskämpfern geschrieben, aber auch von Mitgliedern von verschiedenen Gremien und Institutionen, die im befreiten Partisanengebiet gegründet wurden. Mitaufgenommen wurden auch einige Texte, die schon vor dem Krieg unter den Slowenen in Italien und in Österreich entstanden waren, schon als Ausdruck der Bereitschaft zum bewaffneten Widerstand gegen den faschistischen und nazistischen Völkermord. Trotz der scheinbar klaren Lage ist doch die Zuordnung von Texten zur Partisanendichtung oft alles eher als selbstverständlich oder verlässlich, da oft komplizierte Zufälle eine Rolle spielten, und die Texte besonders aus der heutigen Perspektive und von unserem lückenhaften Wissen aus oft schwer genauer zu bestimmen sind. Abschließend sind noch diejenigen

Partisanenlieder zusammengestellt, die eigentlich Übersetzungen sind, und einige, die in anderen Sprachen gesungen oder gedruckt wurden.

Die zweite Unterabteilung bildet die sogenannte Hinterlandpoesie des Widerstandes, die im breiteren Kreis von Mitarbeitern der Partisanen, unter Aktivisten und Sympathisanten der Volksbefreiungsbewegung entstand. Diese Unterabteilung mußte aufgestellt werden, wenn die Sachlage genauer übersehen werden sollte, doch entstehen dadurch zugleich auch Schwierigkeiten, es wird auch Raum für Fehlzusweisungen geschaffen. Zuerst aus dem Grund, weil durch den Charakter der Volksbefreiungsbewegung eine Unterscheidung von Partisanen- und Hinterlandkampf nicht verlässlich möglich ist, es ist kaum ein klarer Trennungsstrich zu ziehen, weder territorial, noch personal, besonders nicht in Slowenien, wo alles auf sehr kleinem Raum vor sich ging, der außerdem auch kommunikationsmäßig nach allen Seiten hin offen war. Und doch können, gesehen aus etwas größerer Entfernung, die Unterschiede zwischen der Partisanen- und der Hinterlandpoesie nicht einfach übergangen werden, da letztere doch unter etwas andersartigen Umständen und allgemein genommen unter etwas geringerem Druck des äußeren Geschehens entstand, was sich meist auch in einer merkbar größeren künstlerischen Konzentration ausdrückt. Doch sind Berührungspunkte und Parallelen zwischen der Partisanen- und Hinterlandpoesie oft so stark, daß eine Unterscheidung nahezu unmöglich wird. In den letztgenannten Bereich sind selbstverständlich diejenigen Gedichte leichter einzuordnen, die im weiter entfernten Hinterland entstanden, zum Beispiel unter den ins Innere von Italien oder nach Deutschland Ausgesiedelten oder unter amerikanischen Auswanderern, wenn sie mit ihrer Poesie dem Kampf in ihrer ursprünglichen Heimat folgten oder ihn anspornten.

Die dritte Unterabteilung ist wieder klarer und bringt Gedichte von Häftlingen, Insassen von Konzentrations- bzw. Vernichtungslagern und Ausgesiedelten. Bei letzteren handelt es sich um Niederschriften von Leuten, die vertrieben, oder aus Slowenien zum Beispiel nach Serbien, Schlesien oder Bayern zwangsumgesiedelt wurden, was mit zu den Genozidplänen gehörte. Die ersten beiden Kategorien sind selbstverständlich, es gilt nur darauf hinzuweisen, daß das Verfassen von Gedichten in dieser Umgebung stark von der Art der Haft bzw. des Lagers abhängig war. Mancherorts waren höchstens kurze Niederschriften oder Graffiti möglich, manchmal auch Einritzungen in Türen und Fensterrahmen. Bei unserer Einordnung von Häftlings- und Internationsgedichten war meist die Umgebung des Entstehens ausschlaggebend. Wenn solche Gedichte unter Partisanen entstanden sind, wurden sie in die Partisanenpoesie aufgenommen. Selbstverständlich sind auch hier Ausnahmen möglich, wenn sie durch besondere Umstände der Entstehung oder andere begründet sind.

Die vierte Unterabteilung enthält dann noch Gedichte, die unter Slowenen entstanden, die in die Arbeits- und Militäreinheiten der Besatzungsmacht zwangsmobilisiert waren. Dieses Schicksal ereilte verhältnismäßig viele slowenische Männer, besonders in den schon nach Ende des ersten Weltkrieges Italien oder Österreich angeschlossenen Gebieten, deren Einwohner auch italienische bzw. österreichische Staatsbürger waren. Das dritte Reich führte auch in den besetzten Gebieten der Steiermark und von Oberkain eine Mobilmachung durch. Einige hierher eingeordnete Niederschriften sind auch im ungarischen Heer entstanden.

Wie alle Umgebungen sind diesmal auch verschiedenste Erlebnisweisen und Anschauungen der Verfasser dieser Poesie vorgestellt worden, die sich erst jetzt, angesichts des gesammelten Materials, in der ganzen

Lebensbreite und Vielfalt offenbart. Es kann kein Zweifel darüber bestehen, daß den ersten, am besten organisierten und führenden Kern des slowenischen Volksbefreiungskampfes von seinem Anfang bis zu seinem Ende gerade die Kommunisten bildeten. Doch standen sie in diesem Kampf nie allein, sie waren nie die einzigen, was sie auch nie sein wollten, sie zogen vielmehr die breitere Volksfrontbewegung nach sich. Auch das objektiv betrachtete Gedichtmaterial enthüllt ungewollt die breiten Spannen der Unterschiede im Erleben, Denken und in Anschauungen, mit allen Varianten dieser Unterschiede, trotz denen, bei aller Uneinheitlichkeit, doch eine Eingebundenheit in den gemeinsamen Strom von Hoffnung und Kampf möglich war. Und durch beides war das ein sehr starker Strom.

Im derartig angeordneten und auf diese Weise präsentierten Gedichtmaterial entsteht aus dem Ganzen schließlich ein lebendiger und überraschend anschaulicher Abriß einer Geschichte der Slowenen im zweiten Weltkrieg. Selbstverständlich einer nicht abstrakten Geschichte, einer, die uns durch die Vielfalt von persönlichen Erlebnissen und Schicksalen vermittelt wird, die für keine Geschichtsschreibung greifbar sind. Nur die Literatur kann sie vor unseren Augen erstehen lassen. Selbstverständlich eine Literatur, die sich in diesem Fall im Randbereich zwischen Dokument und Poesie bewegt.

Einige Bemühungen warfen auch die Frage auf, wie das Material innerhalb der erwähnten vier Unterabteilungen einzuteilen wäre, besonders aktuell war das bei den ersten zwei Kapiteln, die nach der Zahl der Verfasser und nach dem Umfang des Materials am umfangreichsten und deshalb um so schwerer zu bewältigen waren. Es gab mehrere Möglichkeiten, schließlich haben wir uns jedoch für folgende entschieden: zuerst die Orientierung vom weniger Bekannten zum Bekannten, das bedeutet, von völlig unbekannten, anonymen Dichtern zu bekannten, man könnte auch sagen Spitzendichtern, was selbstverständlich bereits eine gewisse Sehensweise herstellt. So sind im ersten Abschnitt der Partisanenpoesie nur Texte von ungenannten und unbekannten Verfassern zu finden, wobei es keineswegs ein Zufall ist, daß hier die Zahl der Gedichte, die der Tradition des Volksliedes oder des Heimatliedes verbunden sind, am größten ist. Selbstverständlich kommen darunter auch völlig literarische Texte vor, vermutlich sogar Texte sehr gut bekannter Dichter, die aus verständlichen Gründen ihren Namen verheimlichten. Es folgen Gedichte, die schon mit einem Namen, oft auch nur einem Personennamen, unterzeichnet sind, der jedoch noch immer oft die wahre Person verhüllt. Darauf folgen Gedichte, die mit vollem Namen unterschrieben sind, deren Autorschaft feststellbar ist, wenn es sich auch oft um einen Decknamen handelt. In dieser großen Gruppe kommen zuerst die Gelegenheitsdichter, bei denen kaum von einem ständigen Bedürfnis, Gedichte zu schreiben, die Rede sein kann. Es folgen Autoren, die damals schon in den Vordergrund traten, die sozusagen im Volksbefreiungskampf geboren oder geformt wurden und die in den Bereich der mehr ausgeprägten Literatur eintraten oder einzutreten bemüht waren, teils schon zu jener Zeit, teils erst später. Zuletzt sind hier noch Dichter mit damals schon bekannten oder später bekannt gewordenen Namen der slowenischen Literatur, bei denen es jedoch bei der Sichtung des Gesamtmaterials zu Verschiebungen in der Wertung kommen mußte. Selbstverständlich ist diese ganze »Literatursoziologie« bei der Einordnung und Präsentation der Aufstandspoese in so mancher Hinsicht nur als Orientierung und beiläufig zu verstehen, richtig in der Grundrichtung, nicht jedoch in jeder Einzelheit und bei jedem Autor.

Was aber schließlich auch nicht der letzte Zweck dieser inneren Gliederung der Poesie sein konnte. Ich war bemüht, auch den Leser und den Lesevorgang selbst zu berücksichtigen, unbeschwert von den Gesichtspunkten und Bemühungen unseres Faches. Deshalb sind die Texte, wenn nur irgend möglich, in eine inhaltlich bewegliche und kontrastive Reihenfolge aufgestellt, die die Spannung und die Brechungen des Geschehens beim Lesen erhalten soll, damit aber selbstverständlich auch etwas von der Stimmung des großen, in unsere Zeit übertragenen Kriegsdramas. Besonders hervorgehoben sind deshalb die Einleitungs- und Schlußstellen, die auf die Offenheit alles Zukünftigen und damit auch die Unsicherheit hinauslaufen, auf die späteren Geschehnisse der Welt und der modernen Poesie mit ihr. An manchen Stellen hat mir dieser Ausblick die Texte von allein zu einem Schein der Heutigkeit angeordnet, die, vermutlich unbewußt, von der Aufstandspoesie angekündigt worden ist. Bei bekannten, mit einer größeren Gedichtzahl vertretenen Dichtern versuchte ich mit einer inneren Komposition des Materials ihr inneres Portrait wiederzugeben und zugleich auch eine bewegliche Chronik ihres Kriegsschicksals. Selbstverständlich handelt es sich hier schon um eine persönliche Sehensweise, wo man die Verantwortung auf sich und sein Gespür laden muß, mit der Begründung, daß sowieso keine Anthologie eine neutrale Tat sein kann.

Und zuletzt noch die übliche Urteilsfrage: was waren die Kriterien für die Auswahl der Texte?

Zweifellos steht an erster Stelle das von jedem Herausgeber gewählte Kriterium: der Maßstab des literarischen bzw. künstlerischen Werts. Doch zugleich handelt es sich um Poesie, die nicht nur mit künstlerischen bzw. ästhetischen Maßstäben gemessen werden kann. Diese Gedichte sind interessant und erschütternd noch aus anderen und andersartigen Gründen, die eigentlich mit der Literaturästhetik nichts zu tun haben. Entweder durch ein außerordentliches Ereignis, das in Worte gefaßt wurde, oder durch eine Besonderheit der Autorschaft oder durch erschütternde Umstände, in denen das Gedicht entstanden ist oder aus anderen Gründen. Oft handelt es sich um Texte, die in einem gewaltsamen Lebenskontext festgemacht sind, die eine Semantik in sich tragen, die den Rahmen jeder Ästhetik sprengt, wenn dazwischen auch solche sind, die letztere in großem Maße beibehalten. Die Polen haben zum Beispiel bei der Untersuchung der schrecklichen Niederschriften aus dem Warschauer Ghetto vom Ende des europäischen »literarischen Tanzes« und von einer »grausigen Dramatik von Tatsachen« geschrieben, die eine gewaltige Aussagekraft haben, die jedoch schon jenseits der Ästhetik liegt. Auch auf diese Sehensweise muß man vorbereitet sein, wenn man die dichterischen Zeugnisse der slowenischen Kriegsjahre in die Hand nimmt.

Und noch ganz am Ende dieses Anfangs!

Die beschriebene Sammel- und Forschungsarbeit, auf die die bescheidenen vier Auswahlbücher zurückgehen, hat keineswegs ein invorhinein befähigte Forschungsgruppe von Eingeweihten geleistet. Alles mußte erst erdacht werden, weil es keine entsprechenden Vorbilder gab, gearbeitet wurde mit Studenten, die bei der Arbeit erst lernten, ihre Aufgaben absolvierten und dann ihren Platz neuen überließen, die wieder ohne jede Erfahrung begannen. Eine junge, schöne und fröhliche Arbeit, die jedoch nicht immer leicht war und nicht auf dem kürzesten Weg verlief! Es gab nur zwei ständige Mitarbeiterinnen: die Assistentin in der Akademie der Wissenschaften Marija Stanonik, die selbst große Mengen von Materialien gesammelt, bei der Organisation der Arbeit und der Führung der Studenten geholfen und das Archiv in Ordnung gehalten hat; und die

Fachmitarbeiterin Irena Novak-Popov, die die erste sprachliche Redaktion der ausgewählten Texte besorgt hat (Teilkorrekturen der Rechtschreibung ohne stilistische Korrekturen) und aus dem gesammelten Archivmaterial die Gedichtkommentare zusammengestellt hat, für die sie jedoch oft auch anderswo nach Daten suchen mußte; in beiden Fällen hängt der Kommentar von Quantität und Qualität der verfügbaren Daten ab. Trotz dem guten Willen und der großen Mühe aller werden zweifellos auch Fehler und Mängel an den Tag kommen, doch was entstanden ist, ist entstanden und ist da. Alle kritischen Bemerkungen, Berichtigungen und Ergänzungen werden wir sehr aufmerksam und dankbar entgegennehmen, insbesondere gilt das jedoch auch für eventuelles neues Material.

Abschließend möchte ich allen Mitarbeiten danken. Insbesondere bin ich der Forschungsgemeinschaft der SR Slowenien, die das Forschungsvorhaben finanziert hat, der Kulturgemeinschaft der SR Slowenien, die durch eine Subvention die Herausgabe des Buches ermöglicht hat, dem Wissenschaftlichen Institut der Philosophischen Fakultät, das unser Forschungsvorhaben in sein Programm der Erforschung des Kulturellen Schaffens in Slowenien (eine interdisziplinäre Synthese) aufgenommen hat, zu Dank verpflichtet, selbstverständlich auch den beiden Verlagen – Mladinska knjiga und Partizanska knjiga, und ihren beiden einsichtsvoll geduldigen Redakteuren, insbesondere dem immer Mut machenden Janez Mušič.

Ljubljana, im Januar 1986
Boris Paternu

Besedilo je našel zbiralec partizanskih pesmi in urednik Črtomir Šinkovec pri Tonetu Ljubiču v Repnjah. Objavil ga je TV-15, Partizanska ljudska pesem, št. 8, 26. 2. 1969, str. 9, kjer je označeno kot ljudska pesem. Varianto te pesmi je dr. R. Hrovatinu zapela Fedora Rusjan v Dolenjem Drnovku v Goriških Brdih. Zapis hrani Glasbeno-narodopisni inštitut SAZU (GNI), zv. 26, st. 64. Melodijo je priredil R. Simoniti. Se 91, var. Va 40.

Na okno potrkal
črni je vran,
v kljunu prinesel
krvavi pozdrav.

Od kod pa prihajaš,
povej mi, povej,
čigava je roka
in prstan na njej?

Prihajam od daleč,
kjer teče le kri,
kjer mlad partizan
v krvi leži.

Ležijo na planem
kot snopje trije,
več tisoč junakov
pokriva polje.

Dekle se prestraši,
obraz prebledi,
obraz prebledi,
da komaj drhti.

Partizan kmetu

Besedilo neznanega avtorja je bilo objavljeno v Naši ženi, glasilu slovenske protifašistične zveze, posebna izdaja, str. 6–7, posamezne kitice pa so spremljale sestavke, v katerih je OF pozivala kmete, naj s svojimi pridelki ne prehranjujejo okupatorjev. Objavljeni so bili v Kmečkem glasu, 1. I, št. 4, 22. 7. 1943, str. 1, 5 in 6 ter v Primorskem poročevalcu, 1. II, str. 8, 1943. Ce D 37–38, var. 39, 40, 41, Pe 66, Še 96, SM 318.

Kmet, poznaš dolžnost?
Kaj ti zemlja pravi?
Slišiš? Čuješ? Spravi
zase in za narod žito!
Vedi, tujec ima glavo zvito!

Veš, kaj je treba storiti?
Tujcu vse kašče zaprimo,
s polj ga slovenskih spodimo,
zase napolnimo sklede,
proč z dnevi žalosti, bede.

Bobnaj, srenja! Mlati, cepi,
v zrak letijo naj otepi,
delaj, vejaj, sipaj, spravi
pa pozabi, da si davi
skril za sebe, narod žito.
Vse zlato bo, kar bo skrito.

Blazni tujec že beži,
z njim gre žalost, lakot, kri.
Pusti, pusti ga umreti,
ker nam on ne da živeti,
ker nam on bi davil grlo,
ker bi vse pri nas umrlo!

Če roko bo stegnil – sekaj!
Kadar moreš, mu vsaj nekaj
stri, poskrij, izmakni, škodi,
da bo prej poginil zlodij!
Streljaj ga, kot streljaš vrano!
Udri! Nanj! Čez Sočo, Zilo!
Željam vse se bo spolnilo!

V gori zeleni

Partizansko priredbo stare ljudske pesmi je v Utiku pri Vodicah zapisal Tone Ljubič, v Brežah pri Ribnici pa sta jo zapeli sestri Ivanka in Nadka Andolšek. Posnela jo je Zmaga Kumer, magnetofonski posnetek in zapis besedila pod notami hrani GNI 26439, T 415/B. Samo besedilo je objavljeno po vojni v antologiji Partizanska ljudska pesem, uredil Črtomir Sinkovec, Ljubljana 1970, str. 216. Va 95.

V gori zeleni drevesce stoji,
v grobu pod drevcem junak mirno spi.
Mamica dolgo ni vedela zanj,
snoči pa prišel je k njej partizan.
Dal ji je pismo, oj pismo drobno:
»Sin tvoj je padel, nazaj ga ne bo.«
Mati zajoče in reče tako:
»Vse za svobodo Slovencev naj bo!«

Naš dom gori, naš kmet beži

Besedilo je brez navedbe avtorja objavil Slovenski poročevalec, informacijski vestnik Osvobodilne fronte, t. II, št. 28, 5. december 1941, na prvi strani s komentarjem:

»Osvobodilni polet slovenskih narodnih množic poraja med Slovenci nove **narodne pesmi**. Nova narodna pesem, vzrasla iz našega slovenskega trpljenja in naše slovenske borbe, nam je najlepše zadoščenje. Nova narodna pesem je eden najpristnejših in najbolj razveseljivih dokazov, iz kako globokih ljudskih korenin poganja borba Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Nova slovenska narodna pesem je **borbena** pesem. Slovenski partizani so predmet njenega opevanja.

Prinašamo primer nove narodne pesmi, ki je proizvod ljudskega pesništva in ki jo danes že poznajo in prepevajo slovenske narodne množice na Dolenjskem.«
Ce 248. D, Kl 188.

Naš dom gori, naš kmet beži,
v stiski smo se našli vsi!

Kar koli kdo: meščan, rudar –
rojak je naš, naš brat vsekdar.

Kar je bilo, več ne velja,
zatrli duh smo suženjstva.
Vstal je nov, svoboden rod,
nič več tlačan, sam svoj gospod.

Od Mure tam do soških Brd
prinašamo izdajstvu smrt.
S krepko pestjo odrešimo
zalege tujske vso zemljo.
S svojo krvjo ustvarjamo
Zedinjeno Slovenijo.

Ne štejte nas, ni važno to,
saj vsak od nas velja za sto.
Za našo stvar, veliko stvar,
edini smo kot še nikdar.

Od Pirenej, kjer Bask živi,
do tja, kjer Leningrad stoji,
ves svet je naš, vsi eno smo,
vsi, ki svobodo ljubimo.

Za novo pravdo borci smo,
za sveto misel bratovsko.
Življenje zanjo tvegamo,
zvestobo ji prisegamo.

Moj fantič je prijezdil

Neznan avtor je priredil ljudsko pesem. V arhivu Inštituta za delavsko gibanje (IZDG) 720/I a hranijo rokopis šestkitičnega besedila in za kitico daljšo varianto v tipkopisu fasc. 37, mapa 8/28. Pesem je živela v peti obliki, saj je ohranjen tudi z roko zapisan triglasni napev, nad katerim je podpisan Franc Šubert, kar je partizanski psevdonim za Franceta Sušteršiča, študenta prava in člana Propagandnega odseka Notranjskega okrožja. RI 67, var. Sc 252.

Moj fantič je prijezdil
konjička belega,
na okno je potrkal,
oj dekle, si doma.

Podaj, dekle, mi roko,
jaz grem od tebe preč,
oj ljubica saj potlej
se ne bova vidla več.

Oj ljubljena edina,
nikar ne joči se,
glej, kliče domovina
v visoke me gore.

Glej našo to dolino,
to rožnato zemljo,
fašist tu gospodari
s krvavo nam roko.

In naš ubogi narod
pomaga zdaj si sam,
v borbo za svobodo
me kliče partizan.

Dekle, na tvojem oknu
naj raste rožmarin
in nagelj naj rdeči
cvete ti za spomin.

Na plan – slovenski partizan!

Besedilo neznanega avtorja je bilo objavljeno v Slovenskem poročevalcu, informacijskem vestniku OF, 1. II, št. 30, 15. 12. 1941, str. 1.
Ce D 187, 188.

Bratje, poznate to pesem življenja,
ki polje v žilah slovenske krvi
zdaj, ko nas tarejo dnevi trpljenja,
ko cvetje krvavo na čelih nam rdi?

Naši domovi kot prazna grobovja
stezajo k nebu proseče roke,
daleč v tujini pa tuja domovja
bratje trpeči z bolestjo dele.

Naše Gorenjske visoki vrhovi
skrivajo skalna obličja v megle,
davno več niso nam peli zvonovi,
žrtve nedolžne oskrunjene spe.

Naše otroke in matere mile
z roko brezbožno ubija tiran.
Bratje, kje močne roke so in sile,
da se zdaj zanje postavimo v bran!

Bratje pokonci – ker ura plačila
blizu tako je, kot blizu je dan,
ko nas Rusija bo bratska združila.
Bratje, vstanite in z nami na plan!

Sem pobič zelenega Lobnika

Besedilo slovenskih fantov iz Lobnika na avstrijskem Koroškem je verjetno nastalo še pred drugo svetovno vojno. Da so ga peli jeseni 1941 prvi, ki so prihajali na dopust iz nemške vojske, kamor se potem niso več vračali, navaja Karel Prušnik-Gašper v knjigi Gamsi na plazu, 1974², str. 45. SM 2498.

Sem pobič zelenega Lobnika,
z visocga rad gledam v dol.
Le kdor si ne upa za gamsi v gor,
ni lobenški poba nikol.
Juhej, ni lobenški poba nikol . . .

Sem fantič zelenega Lobnika,
korajžno si pojem okol.
Le, kdor si ne upa sovragu v lasi,
ni lobenške naše krvi.
Juhej, ni lobenške naše krvi . . .

Dile na vtu noče nabira.

I

Dile na vtu noče nabira

misi na kostoni na svojo
svođa svođa, plata svođa naša
binau hoš tu.

II

Dile na vtu noče v kito povila,
inijimi učijo nastavo mila,
svođa svođa, plata svođa,
naša binau hoš tu.

III

Dile je moroš, ki v progonstvo
idi da svinstvo je na svinstvo
svođa svođa, plata svođa
naša binau hoš tu.

Dekle na vrtu rože nabira

Besedilo je priredba slovenske ljudske pesmi, ki je bila zelo priljubljena med partizani. Ena izmed številnih znanih variant je bila objavljena v Pesmarici, 1944, str. 24.

Sicer pa imajo variante v različnih rokopisnih zapisih različne naslove in začetke besedila: rokopis in tipkopijski z naslovom Dekle na ogradi hrani Muzej za Tolminsko, mapa 701; v Narodni in študijski knjižnici v Trstu, Odsek za zgodovino, NOB 8, hranijo varianto za naslovom Dečva po ogradi rože nabira; tipkopijski z naslovom Svoboda zlata hrani arhiv IZDG, 697 II 2 a. Bo 185, var. 185 A, Gr 82, Sc D 237, SM 97.

Dekle na vrtu rože nabira,
misli na fanta, ki za svobodo umira;
svoboda, svoboda zlata, svoboda naša,
kmalu boš tu.

Dekle je rožce v kito povila,
z njimi rdečo zastavo ovila;
svoboda, svoboda zlata, svoboda naša,
kmalu boš tu.

Dekle, če moreš iti v pregnanstvo,
vedi, da sužnost je za slovanstvo.
Svoboda, svoboda zlata, svoboda naša,
kmalu boš tu.

Že med vstajo Bolgarov
proti turškemu gospostvu
l. 1877 je na osnovi te
koračnice nastalo več
pesmi, med ilindensko
vstajo l. 1903 pa tudi
preprosta makedonska
pesem Site Makedanci na
noze sme pak z refrenom
Ej gori, polja, po celi svet
ori. Ta je bila tudi jedro za
vrsto partizanskih pesmi
po vsej Jugoslaviji.
Slovenska varianta je
nastala od januarja do
marca 1941 v taborišču
Međurečje pri Ivanjici v
Srbiji, kjer so bili zaprti
prisilno mobilizirani
politično osumljeni
Jugoslovani. Pobudo za
slovenski prevod je dal
Friderik Gerl, vodja
slovenskega pevskega
zbor. Pri nastanku je
sodelovalo več
slovenskih kulturnih
delavcev in književnikov,
med njimi M. Klopčič,
C. Kosmač idr. Za zbor je
pesem priredil P. Šivic.
Besedilo, kot ga poznamo
danes, se nekoliko
razlikuje od prve znane
partizanske objave v
Partizanskih pesmih 1943,
str. 14 in od drugih
medvojnih objav, od
koder je tudi pričujoča
varianta.
SM 947 c, 947 b, 947 a, Pr
199, CT 309.

Slovenci kremeniti, stopimo v korak,
da osvobodimo svoj domači prag!
Čez gore, polja, po celem svet' doni:
»Slovenija, svobodna in srečna bodeš ti!«

Starci belobradi, stopite v vrste,
pokažite mladini, kako naj se bore!
Čez gore, polja, po celem svet' doni:
»Slovenija, svobodna in srečna bodeš ti!«

Vi mladinci naši, zavedajte se vsi:
za svobodo zlato vsak naj se bori!
Čez gore, polja, po celem svet' doni:
»Slovenija, svobodna in srečna bodeš ti!«

A ve žene naše, ne točite solza,
pomagajte vsem borcem do novega sveta!
Čez gore, polja, po celem svet' doni:
»Slovenija, svobodna in srečna bodeš ti!«

Svoboda je zlata, svoboda je vse,
zanjo se borimo, zanjo vsak naj umre!
Čez gore, polja, po celem svet' doni:
»Slovenija, svobodna in srečna bodeš ti!«

Tolminska puntarska

Besedilo verjetno sodi v ustno pesemsko izročilo Tolminske. Med vojno je bilo objavljeno v Primorskem poročevalcu, vestniku OF, št. 4, 15. 5. 1943, str. 8 s pripombo, da ima pesem svoj starinski napev. Re 263.

Tminski grof je lj'di odiral,
pa še bolj jih je zatiral.
Oh pa ko b' ga zdaj dobil,
bi ga v grapo zavalil.

Ko so ga na cest srečvali,
s težkim vozom premikvali.
Oh kako ga j' škoda blo,
na tavžent vetrov ga je šlo.

Hej Slovenci

Besedilo neznanega avtorja je verjetno nastalo že med obema vojnama, saj so ga po napevu himne Hej Slovenci peli že 9. maja 1937 na množičnem zletu pristašev Ljudske fronte in delavsko-kmečkega gibanja na Taboru pri Ihanu. Med NOB se je pelo med drugim tudi med slovenskimi interniranci v Dachau. Objavljeno je v zbirki Pesmi, ki jo je l. 1943 izdala okrožna tehnika KPS v Ljubljani, str. 5. Ohranjenih je tudi več rokopisnih zapisov: v zvezku partizanskih in revolucionarnih pesmi ga hrani M. Verčičeva, primorsko narečno varianto iz zvezka neznanega zapisovalca s Tolminskega hrani arhiv IZDG, 565/VII, dve kitici besedila ima zapisani v zvezek pesmi Ana Kavčič – v zvezek so ji besedilo zapisale sojetnice v fašističnem zaporu v Frascettu l. 1943. Kot pripravo na miting si je besedilo pretipkala Pavla Gruden. SM 182, var. 182 a, 182 b, Vo 22, Lo 42, 43, Bo II 72, 72 A, Sc D 263.

Hej, Slovenci, kdaj bo konec
našega trpljenja?
Doklej nam bo tujec pisal
zakone življenja?
Vstani, vstani rod slovenski,
otresi vse okove,
v kolo stopi vseh narodov,
bij se za svobodo!

Hej, Slovenci, mar na veke
nam bo gospodaril
Rim, Berlin in Budimpešta,
beli generali?
Vstani, sin uboge gmajne,
vstani, kmet slovenski,
ramo z delavcem ob rami
zgradi dom slovenski!

Hej, Slovenci, duh budi se
naše pravde stare,
puntarije klic glasi se
s polja in tovarn.
Narod ves se k borbi dviga,
proč tema nasilja,
v boj poslednji, odločilni,
delavci in kmetje!

Besedilo je partizanska
priredba ljudske pesmi Vsi
so prihajali in se je po tem
napevu tudi pelo.

Objavljeno v Glasu
Jelovice, tipkopišnem
žepnem časopisu 2.

minerske čete
Gorenjskega odreda, št.
9, 1. 4. 1944, str. 7–8.
Hrani ga Muzej v Trzinu,
mapa 107.

SM 1294, De 179.

Vsi so prihajali,
njega ni blo,
ko bi on vedel to,
kak men je hudo.

Ko je vse mirno blo,
zasliši se glas:
»Hitro oj dekle odpri,
partizan gre v vas!«

Puška se zablešči,
zvezda tako,
»Samo, da si prišel ti!«
Poda mu roko.

»Svoboda narodu,
fašizmu pa smrt,
bodi zavedna ti,
sovražnik bo strt.«

Fantič je spet odšel,
ponosen na to,
da se bo tam boril,
za bodočnost svojo!

Temno nasilje

Besedilo neznanega avtorja je verjetno prepisano iz kake zbirke partizanskih in revolucionarnih pesmi. Dolenjski muzej v Novem mestu namreč hrani dva identična zapisa v dveh različnih zvezkih pesmi. Pod naslovom enega je v oklepaju zapisano »Po varšavjanki«, vendar besedilo nima nobene zveze z znano pesmijo Wacława Świącickiego. Ker pa sta slovenski prevod Varšavjanke in pričujoče besedilo metrično enaka, je čisto mogoče, da je opomba napotek za petje po melodiji poljske koračnice iz l. 1883. Šk 239.

Temno nasilje zdaj vlada nad nami,
beda zajema trg, mesto in vas,
nas tujec pobija in tlači z nogami
in hlapci njegovi preganjajo nas.

Iz dima, požara svoboda nam vstaja,
iz bede, trpljenja svoboda žari.
V borbo, le v borbo, ti delovna raja,
kvišku tovarne in kvišku vasi!

Čujte signal skoz šumenje viharja,
v bojne kolone, ti delovni rod,
naša se pravda v borbi zdaj ustvarja,
zastavo svobode v bojni pohod!

Strle se sile bodo sovražne,
prosto izbrali bomo si pot,
prosto bo ljudstvo, vasi in tovarne,
srečen slovenski bo delovni rod.

Pionirčki

Besedilo brez navedbe avtorja je bilo objavljeno v medvojni brošuri za otroke. Zaradi manjkajoče naslovne strani ni mogoče navesti niti naslova niti kraja in časa izida. Brošuro hrani Slovenski šolski muzej, fasc. 159. LS II 201.

Kaj maramo mi,
smo fantje mladi,
če zmanjka vojakov,
pa pojdemo mi!

Puško na ramo,
sabljó za pas,
tri kroglice v žepu,
pa gremo skoz vas!

Pesem o kruhu

Besedilo neznanega avtorja sta objavila v svoji izdaji za meseca julij in avgust 1944, št. 7–8, Kmečki glas (str. 10) ter Primorski kmečki glas (str. 8).
Tr 291, Pe 262, Re 400, Ce D 155.

Visoka stebbla šelestijo,
igra se z zlatom bela dlan,
in zrna dlani govorijo:
»Naj trud, naj rast ne bo zaman.«

Naj tujcu sanja se o našem kruhu.
Zemlja nam v roke blagoslov polaga,
kruh je življenje, kruh je zmaga,
ne daj ga tujemu napuhu.

Kruh je življenje! Vam pa, vragi
krvavi, želimo samo nagle smrti,
tu slednja bil in slednji grm vas črti,
zato praznina v vaši bo bisagi.

Na naših tleh ne boste želi
nikoli zmage in ne kruha,
mi bomo sebi svoje vzeli,
vas pa bo vzela zemlja gluha.

Slovenskih njiv zaklade zlate
nesimo v skrivne žitnice, zberimo
bogastvo naših tal, ga zakopljimo.
Moj brat, moj sin, vse to bo zate.

Ta glas naj v vašo dušo seže,
je sina glas iz gozda vam v dolini,
naj srp nabrušen urno reže,
vse leto naj ropočejo vam mlini.

Besedilo neznanega
mladinca, borca XIII.
SNOUB Mirka Bračiča,
je bilo objavljeno v
Mladem borcu, št. 1, 1. 6.
1944, str. 4–5.
Er 251.

Pri nas doma je zdaj hudo,
vso vas so nam požgali.
Za hlevom še stoji drevo,
kjer so jih streljali.

Najprvo so učitelja,
za njim pa kar po vrsti
mrtvi so padali na tla.
Kdaj bomo mi na vrsti?

Sosedov Blaž je vsega kriv,
sovragu je izdajal,
le dom njegov ostal je živ,
nas tujcu je prodajal.

Zdaj čakam nanj vse dni, vse dni
s sekiro tesarico,
naj dolg poplača – črno kri,
ubil bom izdajico.

Potem grem zidat novo vas
v goro, med partizane,
potem grem tesat lepši čas
za žuljave tlačane.

Tako so Judež, smrt, požig
predramili vse sužnje,
med starim – novim le mejnik
spomin na čase tužne.

Če v borbi me zajame smrt,
kri bode smrt gnojila,
vsa nova bo mogočna brst
vse ljudstvo prekalila.

Deklica in venček

Besedilo neznanega
avtorja, ki se v prvi kitici
naslanja na pesem Šivala
je deklica zvezdo ali se je
morda pelo po istem
napevu, hrani v rokopisu
arhiv IZDG, 737.
RI 41, Var. Šk 66.

Je spletala deklica venček,
deklica črnih oči
in zraven si pela je pesmi,
pesmi od lepših je dni.

Pela je deklica pesem,
ponosna je zrla v svet,
krvaveči ti narod slovenski
bodeš oj kmalu otet.

Zlati srebrni tvoj venček
bo kmalu dokončan
in kmalu na okence tvoje
potrkal bo svobode dan.

Kmalu bo sonce sijalo,
zasijal bo lepši nam dan,
narod vesel bo in srečen,
ko Tito bo stopil na plan.

Naša zvezda

Besedilu Simona Gregorčiča iz ciklusa Iskrice domorodne je neznani avtor dodal štirivrstično kitico z aktualno mislijo. Dodatna kitica se logično in ritmično nadaljuje v skladu z Gregorčičevim besedilom. S črnilom zapisani rokopis hrani Muzej za Tolminsko, mapa 702. Bo 696–697.

Zvezda mila je migljala
in naš rod vodila je;
lepše nam ta zvezda zala,
nego vse, svetila je.

Toda, oh, za goro utone,
skrije se za temni gaj;
svetle vprašam milijone,
vrne li se še kedaj?

A molče zvezdice jasne,
odgovora ne vedo,
dol z neba višave krasne
nemo na vprašalca zro.

Pridi, zvezda naša, pridi,
jasne v nas upri oči,
naj moj dom te zopet vidi,
zlata zvezda srečnih dni!

Zvezda mila nam že sveti
in nad nami že žari,
vsega zla smo že oteti,
svet se nov pri nas gradi.

Matijševa

I

Podrami se vidiš narod dragi,
tvoj Matijš je vstal na plan.
se še blizu k slavi umagi,
tvoj Matijš je Tortisan.

II

Ali smo pa njegova četa,
zbranit smo prišli še vas,
komur je novoda sveta,
bo poslušal njen glas.

III

Na očeta in na brate,
na sestro in mamico,
na čast novode.plate,
mi volaj v borbo vstajamo.

IV

Fotistični banditi se busijo pite
novode našega sonca vstaja na gore
Slovenci na plan,
Vstajenja je dan.

Matjaževa

Besedilo neznanega avtorja je bilo objavljeno v Partizanskih pesmih, izdal R.O.O.F. za Loško dolino, l. 1942, str. 15. Arhiv IZDG, 565 hrani rokopisni zapis variante v zvezku neznanega zapisovalca s Tolminskega, v zvezek partizanskih in revolucionarnih pesmi si ga je še med vojno prepisala M. Verčičeva. Dva rokopisna zapisa, ki sta enaka objavljenemu besedilu, hrani Dolenjski muzej.
RI – SM 178, Šk 291, var.
Bo 181, Er 437, SM 1389.

Vzdrami se moj narod dragi,
tvoj Matjaž je vstal na plan,
že se bliža slavni zmagi,
tvoj Matjaž je partizan!

Mi smo vsi njegova četa,
dramit smo prišli še vas,
komur je svoboda sveta,
bo poslušal njega glas.

Za očka in za brate,
za sestre, mamico,
za čast svobode zlate
mi zdaj v borbo stopamo.

Fašistični banditi
že brusijo pete,
svobode naše sonce
vstaja izza gore!

Slovenci na plan,
vstajenja je dan!

Ti ravnina, polje laško

Besedilo je kombinacija
varianete prvih dveh kitic
Jenkove pesmi Ti ravnina
in slovenske ljudske pesmi
Slovenski smo fantje od
Soče (ob Ziliji) doma.

Rokopisni zapis, ki je
verjetno nastal po nareku,
hrani v rokopisnem zvezku
pesmi neznanega
zapisovalca s

Tolminskega arhiv IZDG,
565/VIII.
Bo 694.

Ti ravnina, polje laško,
ti si pila kri junaško,
ti pokrila trupel roj,
ki jih pokončal je boj.

Le odpri mi grobe svoje,
daj nazaj mi brate moje,
daj nazaj mi srčno kri,
ki zdaj tvojo prst gnoji.

Slovenski smo fantje
od Soče doma,
slovenskega srca, slovenskega duha;
vsak naj propade, kdor narod taji,
še zemlja ne bo pila njegove krvi.

Sem deklica mlada, vesela

Tipkopolis prenarejene
ljudske pesmi hrani IZDG,
fasc. 37, mapa 8/4,
Sc 253.

Sem deklica mlada, vesela,
sem pravo slovensko dekle,
kot slavček veselo bi pela,
da daleč razlegalo b' se.
Tralala, tralala . . .

Zakaj bi veselo ne pela,
zakaj bi vesela ne b'la,
saj vsak dan krog mojega čela
mi sapca slovenska pihlja.

Zakaj bi veselo ne pela,
zakaj bi vesela ne b'la,
saj zemljica naša slovenska
svobodna bo kmalu že vsa.

Zapojmo še hvalo junakom,
ki branijo našo zemljó
in kujejo zlato svobodo
Slovincem z lastno krvjo . . .

Izdajalec

Besedilo neznanega
avtorja je nastalo 23. 7.
1944 verjetno na
Primorskem.
Tipkopis hrani arhiv IZDG,
fasc. 91/1-13.
Ce 188.

Potikaš kot zver se po zemlji okrog,
ovajaš, izdajaš nedolžne ljudi,
si laži sovraga neumni otrok;
li vest se vsaj enkrat v tebi zbudi?

Ti lažnik – črn – si garjavi pes,
obraz ti je spačen od same laži,
pogledi žareči izražajo bes,
sopotnik hudiča in smrti si ti.

Oškropljen od krvi nedolžnih ljudi
se plaziš med njimi kot kača,
v tebi se jeza, sovraštvo rodi,
kaj mar ti je zemlja domača.

Izdajalec prekleti, že bliža se dan,
že smrt in hudič ti zavijata grlo;
ko stopil ves narod bode na plan –
takrat te maščevanja bo peklo požrlo.

Samozavest

Besedilo neznanega
avtorja je bilo objavljeno v
Slovenskem poročevalcu,
leto III, št. 2, 11. januar
1942, str. 1.
Ce 254 D.

Nihče nam tega upanja ne zlomi,
nihče nam silne vere ne uniči –
naj padajo po hrbtih naših biči,
naj pest krvava davi nas, mrtviči:
hej, složni, vztrajni naš odpor, moč naša
v nerazrušenosti moč gora prekaša!
Zaman je ves napor in vsi zločini,
zaman so ječe, smrt, izseljevanje,
zaman družin, domov uničevanje,
zaman hinavščina, prilizovanje –
mi bolj kot prej kdaj koli smo edini
in trdno verno: kmalu tam od vzhoda
v sijaju zmage privihra svoboda!

In tu in tam . . .

Tipkopolis besedila
neznanege avtorja hrani
Narodna in univerzitetna
knjižnica v Ljubljani, P.
Sc V 139.

In tu in tam
in vsepovsod,

kjer naš je hram,
kjer naš je rod,
kjer naša njiva,
gozd in log –
vsenaokrog,
stezica vsaka
tajno čuva –
Junaka!

Junaka –
ki tod je hodil,
se boril,
za narod trpel,
kri prelil . . .

In tu in tam
in vsepovsod . . .

Njegov sin

Besedilo neznanega
avtorja je objavljeno v
Jurišu, glasilu XIII. SNOUB
Mirka Bračiča, št. 2, julij
1944, str. 13.
Sc G 231.

Stoji vasica sredi polja.

Na oknu mlado dekle sanja,
ko spušča mrak se v dolino,
a v cerkvici na vrh planine,
padli žrtvi zvon pozvanja.

In leto mine.

V zibelki se dete smeje,
nad njim se sklanja mlada mati,
mu pravi o svobodi zlati,
s planine veter zunaj veje.

Ko ptičica na tuje gre

Rokopis neznanega prirejevalca besedila ljudske pesmi hrani arhiv IZDG, 720/I. V fasc. 37, mapa 3/9 je nekoliko drugačna varianta v tipkopisu z opozorilom v naslovu, da je besedilo »prikrojeno za današnji čas«. Zraven je tudi z roko napisani dvoglasni napev. Na začetek ljudske pesmi se naslanja tudi besedilo tov. Darinke, ki ga hranijo v mapi 8/29. RI 57, var. Sc 250, 251.

Ko ptičica na tuje gre,
v kljunčku nese pisemce;
le nesi, nesi pisemce
do moje ljubice.

Tam daleč, daleč za goro,
tam ona sanja zdaj sladko,
oj dekle, ljubi tvoj pa spi
v črni zemljici.

Minilo zdaj že par je let,
odkar prišel slovo je vzet;
boril se je za svobodo
življenje dal za njo.

Ne jokaj, deklica, za njim
in to naj tebi bo v spomin,
oj dekle, da junakov kri
nam svobodo rodi.

Besedilo, zapisano pod
notnim zapisom melodije,
ima podnaslov Narodno
besedilo. Kot avtor
napeva je omenjen Oskar
Dev, za mladinski zbor pa
je melodijo priredil Makso
Pirnik. Tipkopi besedila in
notni zapis napeva hrani
Goriški muzej, arhiv NOB
96. Pavla Lebanova hrani
v rokopisnem zvezku
svojih in drugih pesmi,
nastalih med NOB,
varianto besedila.
Tr 232, var. Bo II.4.

Soča bela, kaj so bele
tvoje vode od solza
naših mater in sestrá,
ki ne bodo več vesele?

Soča modra, Soča voda,
kaj si modra od neba,
al' od našega morja?
Kakšna tvoja bo usoda?

Soča, Soča, kdaj boš rdeča?
Ko poteče naša kri,
boš imela barve tri
in naš dom ne bo več ječa.

Pojdi punčka z nami!

Besedilo je varianta predvojne vojaške pesmi, ki se je v rokopisnih zapisih in predelano širila tudi med vojno. En rokopis neznanega zapisovalca hrani arhiv IZDG, 565/VII, drugega Dolenjski muzej v Novem mestu, za kitico daljšo varianto v zvezku partizanskih pesmi tudi M. Verčičeva. Bo 1, SM 56, Šk 174.

Celo noč stražijo nam kasarne vhod,
pojdi spat, ljubica, pridi drugo noč.
Jaz bi k tebi prišla,
al' bojim se straž.
Pridi, pridi punčka zlata,
ko odpro se glavna vrata,
da boš šla za nam' na marš.

Pojdi punčka moja z nam' marširat,
saj ti moraš tudi to poznat'.
In ko bode zvezdica doli z neba padla,
mi prišla bodeš jo pod vrat.

Ti prišiješ zvezdico,
jaz poljubim te za to
in bo naša cela četa kar strmela,
kak' ta punčka šaržo ljubiti zna.

Zvedel sem nekaj novega

Besedilo neznanega avtorja, ki se naslanja na ljudsko pesem z enakim začetkom in se je tudi pelo po ljudskem napevu, je ohranjeno v dveh rokopisnih variantah. Pričujočo hrani v zvezku partizanskih pesmi Dolenjski muzej v Novem mestu, drugo z naslovom Gestapova ljubica pa je po spominu (in z nekaterimi pomotami) zapisal v svoj zvezek pesmi Tone Šturm, borec Škerlovnikove enote na Pernicah nad Muto. Ta varianta je brez zadnje kitice, ki je v pričujočem besedilu sled druge pesmi z isto tematiko. Hrani jo Muzej ljudske revolucije v Slovenj Gradcu. Šk 295 a, var. Am 102, Va 106.

Zvedel sem nekaj novega
od svoj'ga dekleta zaljubljenega,
da ona si zbira družega,
za mene ne mara nič več.

Mirkaj se, mirkaj, ljubica,
da tega ne zvejo še mamica,
da tega ne zvejo še drugi ljudje,
da nisi za moje srce.

Komaj se je navečerjala,
že vrata so se odpirala,
v hišo pa stopil je partizan
in tiščal je škarje v dlan.

Imela si fanta slovenskega,
si laske nosila in spletala,
zdaj 'maš pa fanta gestapovca,
boš gladko postrizena.

Šla je čez gmajno,
imela je trajno,
prišla je ur'ca,
šla je frizur'ca,
ti boš pa ostala lepa figur'ca,
lepa figur'ca za nemškega psa.

Pobič sem star šele osemnajst let

Besedilo je partizanska
varianta slovenske ljudske
pesmi, ki jo je priredil
neznan avtor nekje na
Štajerskem. Objavljeno je
v Partizanskih pesmih
(brez navedbe izdajatelja
in kraja), 1943, str. 31.
Pela se je po narodnem
napevu, priredil jo je
R. Gobec. Izvirni tipkopis
besedila hrani IZDG, 696
II 2.
SM 743, 743 a, 743 b; Ks
182.

Pobič sem star šele osemnajst let,
Hitler me hoče k soldatom imet',
kako bom soldat, k' sem fantič premlad,
ne morem še puške držat'.

Hitler ne vpraša, si star al' si mlad,
goni soldate v krvavi prepad,
za tuji profit on mora morit'
in kri svojo lastno prelit'.

Ne bom krvavel za gosposki profit,
za delovno ljudstvo bom šel se borit,
da delavec, kmet, slovenski ves svet
iz težkih verig bo otet.

Mi smo vojaki

Besedilo neznanega
avtorja se v prvi kitici
močno naslanja na
pesem J. Stritarja Mladi
vojaki.
Iz neke partizanske
pesmarice si ga je v
zvezek partizanskih in
revolucionarnih pesmi
prepisala M. Verčič, ki
rokopisni prepis tudi hrani.
Peti ga je mogoče po
napevu Mi smo vojaki
korenjaki.
SM 472, Sc D 327.

Mi smo vojaki partizani,
kako ljudje nas gledajo,
pa pravijo, to so junaki,
ki se za nas vojskujejo.

Velike delamo korake,
po gozdu zdaj mi stopamo,
če pride pa fašist za nami,
pa puške brž namerimo.

Je geslo naše smrt fašizmu
in pa svoboda narodu,
osvobodit slovensko zemljo
in izročit jo narodu.

Dežela naša bo svobodna,
svoboden bo naš dom in rod
in zopet pesem se slovenska
razlegala bo vsepovsod.

Preko Save tam

Besedilo neznanega avtorja se je med vojno širilo s petjem po napevu koroške ljudske Gor čez izaro. Nekdanja interniranka v Wilkau-Haslau Mimi Vovk se spominja, da so pesem prepevali tudi slovenski interniranci v Nemčiji. Besedilo je zapisano v rokopisnem zvezku poverjenika ZKM za Gorenjsko (med julijem in septembrom 1943) in ga hrani arhiv IZDG 664 3 č. Tipkopišno varianto hrani Gorenjski muzej v Kranju, odd NOB 18/71. Glasbenonarodopisni inštitut hrani posnetek in zapis besedila, ki so ga pevci v Vrhpolju zapeli Valensu Vodušku l. 1977. SM 853, var. 853 A, Du 76, Va 70.

Preko Save tam,
preko Drave tam
je ostal moj dom
zapuščen in sam.
Gozd več ne šumi,
polje ne rodi,
tujec brate pleni in mori.

Ko sem tam živel,
delal in trpel,
polja sem oral,
branal in sejal;
ko je klas zorel,
moral sem drugam,
od bratov in na tuje sem pregnan.

Zdaj spoznal sem sam,
kaj potrebno je
za svobodo
vse Slovenije:
Bratje vsi na plan,
puške v trdo dlan,
hajd v junaško borbo partizan!

Ostriženi kodrčki

Besedilo o striženju deklet zaradi njihove naklonjenosti okupatorskim vojakom je nastalo v štabni četi Prešernove brigade. Po petju si ga je zapomnil Valentin Klinar in pesem večkrat pel na mitingih med vojno in po njej. Besedilo je ohranjeno v rokopisnem prepisu Ivane Mulej in v tipkopisu, ki ga hrani arhiv IZDG, 697 II 2 a. L. 1959 je pričujočo pesem posnel Valens Vodušek v Zabreznici pri Žirovnici. Zapela mu jo je v nekoliko drugačni različici Fani Legat, ki se spominja, da jo je večkrat slišala na mitingih. Posnetek in zapis njenega besedila hrani GNI, 23.064 T 44/B. SM 1316, var. 1316 A, Va 100.

Lepa je dežela naša,
zvesto ljubimo jo vsi,
saj brez lepih, krasnih deklic
nobene ni vasi.

V vasi je živela
prekrasna deklica,
frizurco je lepo imela,
b'la je vitka linija.

V vas se je privlekla
ta švabska sodrga
in punčka je nasledla
na prigovarjanja.

A narod to je zvedel,
obsodil jo je sam:
naj gremo jo ostriči,
so ukazali nam.

V hišo smo prispeli,
a punčke ni nikjer,
je posteljca še gorka –
»Oj, mati, kje je hčer?«

»Ne vem«, so rekli mati,
»prej v postelji je b'la,
a kam se zdaj je skrila,
ne bom jaz vedela.«

Smo hišo preiskali,
preiskali kote vse,
morda pa v peči skriva
kosmato dušico.

Smo krušno peč odprli:
»O, glej jo, tu čepi,
a zdaj za grehe tvoje
šli bodo kodrčki.«

Smo burkle v roke vzeli,
odšteli jih en par,
takoj 'z peči je zlezla
oj ta nedolžna stvar.

Smeje smo jo ostrigli,
držali pridigo,
je golo glavco imela
in vso podštengano.

Res b'lo je krasno bitje,
posebno v nočni srajčk,
a zdaj pa ima glavco
kakor kurji jajčk.

V hostah teh smo doma

Besedilo neznanega avtorja je bilo objavljeno v več partizanskih pesmaricah, najprej v Partizanskih pesmih, l. 1943 (brez navedbe izdajatelja in kraja izdaje), str. 38, s pripisom, da so ga spesnili štajerski partizani. Besedilo je prirejeno po (na Štajerskem) popularni popevki Celo noč stražijo, ki je prepesnitev češke vojaške pesmi U našich kasáren (uglasbil Karel Vacek leta 1937). Tipkopisa dveh variant besedila hrani IZDG 678 II 4. SM 1208 a, 1208, Ks 280, Lo 269; var. SM 1208 A.

V hostah teh smo doma
partizani zdaj.

Puška je ljubica,
luč je zvezdic sijaj,
zemlja je postelja,
streha je nebo.
Švabe in Lahe plaši
pesem mitraljezov naših,
ki prerokujejo:

Kmalu svoboda zlata zasijala
bo nad izsušeno zemljo.
Drhal fašistov bo gorje plačala,
račun izplačan bo s krvjo.
Narod v krvi se duši,
preganjan je, ne bo pa strt,
za to porok so partizanski mitraljezi,
ki sejejo med fašiste smrt.

Povejte po nemško

Sredi članka o slovenskih kulturnih prireditvah na Koroškem, o načrtu, da bo po vojni v Celovcu delovalo slovensko gledališče, in o slovenskih kresovih na koroških planinah – pod člankom je podpisana Andrina – je verzificirano besedilo. To povzema »devet kitic dolgo staro legenda« o oholem ribiču, ki ga je menih začaral v kamen, ker ni hotel razumeti njegove slovenske besede. Legendo o kamnitem ribiču, ki stoji sredi Celovca, naj bi mladi partizanki zdeklamirala neka koroška kmečka mati. Članek z naslovom Celovec je in ostane slovenski s pričujočimi verzi je bil objavljen v Naši ženi, glasilu PZZ, 1. IV, marec 1945, št. 1, str. 16. CT 179.

»Povejte to po nemško«
srditi ribič de,
»preklet slovenski jezik,
ta v glavo mi ne gre!

Naj tebe vrag odnese,
Slovence vse s tebo,
saj v petdesetih letih
noben'ga več ne bo!«

»Za tvojo kletev kazni
pa več ne ubežiš.
Ostal boš na tej skali,
na kateri zdaj stojiš:
boš v kamen se spremenil
in tu na trgu stal,
dokler še kak Slovenec
bo todi stanoval!«

the unsubstantiated

工

[illegible]

Thma lu pokli i
nas, Test in go
bil je od me
bnik sredi mori
m. moracov na
lu. Barovica
se siri hvar
nebo rari.

Mi smo ubežniki

Besedilo je nastalo že pred drugo svetovno vojno med primorskimi emigranti. Uglasbil ga je Frañ Venturini. Edina ohranjena meñvojna objava je iz Naše zvezde, glasila političnih pregnancev s Sardinije, št. 3, 20. 12. 1944, Korzika. Sicer pa se je besedilo širilo s petjem (zbor prekomorcev Srečko Kosovel) in s prepisovanjem – zlasti po Primorski (tipkopis hrani Goriški muzej, arhiv NOB 96, rokopis s Tržaškega NŠKT, Odsek za zgodovino, NOB 8), pa tudi po Dolenjskem (v rokopisnem zapisu, ki ga hrani Dolenjski muzej v Novem mestu, je besedilo naslovljeno Bazovica in že močno drugačno od vseh primorskih variant). En tipkopis hrani tudi Slovenski šolski muzej, fasc. 169–15, arhiv IZDG pa hrani rokopisni zapis prvih dveh kitic v zvezku neznanega zapisovalca s Tolminskega, št. 565/VIII. LS IB 93, var. Tr 127, Gr 80, Re 117, Pl 433, Sc D 326, Šk 11, Ca 169.

Mi smo ubežniki, mi smo izgnanci,
sestra nam cesta je, brat nam je glad.
Matere v sužnosti, v ječah so znanci,
mi pa verujemo v našo pomlad.

Čujte krike gorja po Primorju!
Istra nas čaka, Goriška in Kras.
Bratje, svetlika se na obzorju –
strnite vrste! – bliža se čas.

Kmalu pokliče nas Trst in Gorica;
divje odmeval bo krik sred noči
in maščevana bo Bazovica!
V zarji krvavi nebo zažari.

Slovenska dekleta spod Krna doma

Besedilo je priredba
slovenske ljudske
Slovenski smo fantje.
Tipkopišni zapis besedila
je posredovala četna
bolničarka in borka
Gradnikove brigade
Marica Jeza. Hrani ga
Nada Božičeva.
Bo 691.

Slovenska dekleta spod Krna doma
so bistrega uma, junaškega srca.

Slovenski so fantje pri Soči doma
slovenskega duha, slovenskega srca.

Je Hitler poskusil zastrupit nam kri,
al' mi smo pokazali svoje pesti.

Za hlapca si Rupnika 'zbral je sedaj,
s tem mi si obrusimo vsak naš značaj.

Al' vsak naj propade, kdor rod svoj taji,
še zemlja ne pije njegove krvi.

Dva nekoliko različna
tipkopisa besedila
neznane avtorja hrani
arhiv IZDG, fasc. 92/II-11
in 37, mapa 8/91.
Ce 191, var. Sc 254.

Tam ob Teru in Nadiži
zrasli so spet mnogi križi.
Tam krog Idrijce in Bele
rdeče rože so vzcvetele.

Kaj so Turki k nam privreli,
kaj so punti se začeli,
da spet rastejo grobovi,
da so zrušeni domovi?

Niso Turki k nam privreli,
niso punti se začeli,
Prusi so le v zemljo vdrlj,
sonce svetlo nam zaprli . . .

Ti besnijo in morijo,
nas živeti ne pustijo.
Z njimi Kajni so prekleti,
vsi izrodi v zemlji sveti.

Toda raste dan osvete!
Že hrumijo naše čete.
Pod Kaninom, čuj viharje!
Glej, nad Stalom rdeče zarje!

Mi Benešci se ne damo,
zdaj svobodo dobro znamo.
Ljudska vojska še koraka,
zmaga nas velika čaka.

Za svobodo, očetnjavo,
kvišku dvignimo zastavo!
Naj poginejo sovragi
v zemlji naši, v zemlji dragi!

1. D. Belarec.

Čezka je moja pest.
moim je moja oltar,
v čezke razidoma,
alloy je oltar organ,

2. jasen je moj pogled, (korolari od dela, gran,
sunko se mi smeji (juka se mi smeji
nožnih mi lie apozdrav) režnih mi lie apozdrav
"žlati moj očka ti!" "vpevstvar,
"žlati moj očka ti,"

4. iz tintovih mi sei moboda
moboda že žari.
on ve da se bližn dan
ko nihče več ne bo Placasa

Smat. Gorišter

Sroščisto a Sirovko

Besedilo je varianta enako naslovljene pesmi Cvetka Golarja (1879–1965) iz zbirke Poletno klasje, 1923. Med vojno nastalo besedilo neznanega avtorja ima tri Golarjeve kitice zgoščene v dve, tretja pa je nova. Rokopis, zapisan s črnilom, hrani arhiv IZDG, fasc. 37, mapa 8/45.

Nespremenjeno Golarjevo besedilo si je v rokopisni in tipkopisni osnutek za Prvo čitanko zapisal Venceslav Winkler jeseni 1944. Osnutek čitanke hrani Slovenski šolski muzej, fasc. 161/1-5.

LS II 45, 45; var. Sc 219.

Težka je moja pest,
črna je moja dlan
v brazde razjedena,
moj obraz je ožgan.

Temen je moj pogled,
kakor bi z ogljem zrl,
raskav in trd moj glas,
kakor bi jeklo trl.

Kadar od dela grem,
sinko se moj smeji
rožnih mi lic v pozdrav:
»Zlati moj očka ti!«

Prisega

Besedilo, pod katerim so kot avtorice podpisane »mladinke iz Bele krajine«, je objavljeno v Tovarišu, glasilu II. SNOUB Matija Gubec, št. 7, 18. april 1943, str. 3. ZP 230.

Prisegamo, bratje, da sveta je stvar,
ki zanjo se kmetje borimo;
tlačilcem prinašamo kazen in smrt,
da robstva se vsi oprostimo.

In kdor iz sebičnosti, sebi le v prid
hotel bi izrabljati zmago,
naj pomni, da sleherni takšen zločin
z življenjem bo plačal nam drago.

Mi nismo razbojniška divja drhal,
fašistična nismo krдела.
Na naših triglavkah je upanja znak,
na naših zastavah znak dela.

Za materinski dan

Besedilo neznanega avtorja je bilo objavljeno v Gorenjskem pionirju, izdal POZIM za Gorenjsko, 1944, str. 5. Že med vojno si ga je v rokopisni zvezek partizanskih pesmi prepisala Cvetka Koželj-Olga in ga hrani doma. SM 262; Tr 62; Sc 233, Sc D VII 281.

Kaj naj, mamica bi moja,
pionirček tebi dal,
da veselja tebi mnogo
bi v srce ti nasejal.

Vest prinašam, draga mama,
očka, partizan junak,
brani domovino našo,
pošilja ti pozdrav gorak.

Vsi pozdravljamo te v misli,
da svoboda blizu je,
da odšli bodo fašisti
in da očka vrne se.

Slovenski Benečiji

Tipkopisno kopijo
besedila neznane
avtorja z zvrstno oznako v
podnaslovu – narodna
budnica – hrani IZDG,
fasc. 92/II-11.
Ce 187.

K soncu bratje, k soncu raja,
zdaj življenje novo vstaja!
Čez slovensko Benečansko
čujte pesem partizansko:

Hej, galjoti in tlačani!
Hej, slovenski Benečani!
Hej, v vojsko, v partizane!
Hej, v borbo nad tirane!

Za svobodo, za pravice,
za slovensko govorico,
za zgubljeno staro slavo
kvišku našo zdaj zastavo!

Naj nas vodi Tito k zmagi,
naj le ginejo sovragi,
naj svoboda enkrat zrasede
za vse večne srečne čase.

K soncu bratje, k soncu raja,
zdaj življenje novo vstaja!
Čez slovensko Benečansko
čujte pesem partizansko . . .

Pionir in očka

Anonimno besedilo je bilo objavljeno v Mladem tovarišu, glasilu štajerske mladine, izdal Pokrajinski odbor ZSM za Štajersko, leto II, št. 1, 20. marca 1945.

Ks 49, Go 7 I/2, Er 416, Šu 19, Se 236, Sc D VII 246

Ej, poslušaj, očka dragi,
tudi jaz sem zdaj vojak,
prav težko pa mami dragi
dopovem, da sem junak.

Nosim puško, kapo, zvezdo,
bombe in še opasač,
kopljem strojniško si gnezdo,
zraven bunker za bacač.

Mamo tvoja puška plaši,
kadar jo postaviš v kot,
moje puške se ne ustraši,
meče mi jo ven čez plot.

Veš zakaj? Ker puška bojna
ni iz samega lesa,
a če pride druga vojna
tvoja – moja bo morda.

Himna Rezijanskega bataljona

Besedilo in napev himne sta delo neznanega avtorja. Razmnoženo v ciklostilu hrani arhiv IZDG, fasc. 292 a/IV-B-6/b: Rezijanski bataljon pri XVII. SNOB Simona Gregorčiča.

Razporeditev besedila v verze in dve štirivrstični kitici smo pripravili za pričujočo objavo, v tisku je namreč zapisano v zlogih in podrejeno zapisu melodije.
ZP 238.

Rezija kliče nas v boj,
kliče vse mlade partizane,
kliče v borbo Rezijane,
bijmo se za narod svoj.

Naš Rezijanski bataljon
bije se s fašisti,
bije se, da svoboda
prej zasi je na izmučeni naš dom.

Besedilo neznanega
avtorja hrani v tipkopisu
arhiv IZDG, 647.
Bo 658.

Ko sovražnik grob mi skoplje,
vanj vrzite listov velih,
spomnite se mojih pesmi,
z mojim srcem vred zvenelih.

Na gomilo položite
trnjev venc z nageljnomo rdečim,
naj spominja vas življenja,
ko smo pomagali trpečim.

Prisadite dve cipresi,
ena naj bo domovina, druga zaročenka,
kot spomin na zvesti srci,
ko bo otožna mi Nevenka.

In h gomili okrašeni
ni mi treba spomenika,
zanj darove nabirajte,
in ko vsota bo velika,

razdelite jo ubogim.
Brat, recite, bratu nudi.
Dražji bode spomenik mi
v živih srcih ko na grudi.

Poj karabinka

Besedilo neznanega avtorja se je ohranilo v dveh rokopisnih zapisih: v beležnici pokrajinskega poverjenika ZKM za Gorenjsko, ki je bila popisana med julijem in septembrom 1943 in jo hrani IZDG 664 IV 3č, in na posebnem listu, ki ga hrani ista ustanova, 188 b/II. Pelo se je po napevu znane popevke.
SM 778; var. Pr 186.

Poj karabinka pesem o naši borbi,
poj karabinka, ljubica moja ti!

Juriš! Hura! Bum!
Ne grem več nazaj, bum!
Kolji te črne pse!
Poči zdaj puška,
hvataj zdaj žive,
ne boj se umret' za dom!

Poj karabinka pesem o naši borbi,
poj karabinka, ljubica moja ti!

Zapoj še kitara pesem o naši borbi,
zapoj še kitara, ljubica moja ti!

Tudi jaz kitaro
sem imel doma,
pa so mi jo Italijani vzeli.
Zdaj zamenjal sem kitaro s puškico,
tako so mi tovariši veleli!
A sedaj ne grem nazaj,
dokončati hočem
svoj veliki boj!

Zapoj še kitara pesem o naši borbi,
zapoj še kitara, ljubica moja ti!

Alešu Stanovniku

Besedilo neznanega avtorja je objavljeno v Slovenski revoluciji, glasilu krščanske skupine v Osvobodilni fronti, št. 1, 20. julija 1942.

Posvečeno je enemu vodilnih slovenskih krščanskih socialistov, članu vrhovnega plenuma OF, ki so ga Italijani spomladi 1942 aretirali in 2. junija ustrelili kot talca.
ZP 134.

Dokler svobode glas mi ne zapoje,
na prapor pisal tvoje bom ime,
pa naj te črv do kraja nam razgloje,
živel boš z nami do svobode dne.

Aleš in s tabo vsi trpini drugi
postali glasniki ste novih dni.
Mi bomo se uprli vsej tej kugi,
ki danes nad grobovi nas duši.

Vi boste z nami živi ustvarjalci
svobode in pravice, vi kot talci
poroki za udarno zvezo vseh pesti.

Aleš živi, žive vsi talci, vsi.
Za njimi v strelce! V boj in kri!
Za živo svobodo bodočih dni!

Kraševki Nadji v spomin!

Besedilo je nastalo na SKOJ-evskem tečaju v Kočevskem Rogu 24. 1. 1945 in je zapisano v spominsko knjigo Malči Dolenčeve-Nadje. Lastnica spominske knjige, ki hrani izvirni rokopis, se ne spominja več avtorjevega imena, saj so bili tečajniki skupaj v šoli le malo časa, po tečaju pa je vsak odšel v svojo enoto.
Ca 133.

Ko bo tvojih jamic smeh
že odpihnil časa meh,
ko osut bo že tvoj cvet
in zbledel vrstic teh sled,
naj srce ti kraške jame
greje misel tudi name.

Besedilo neznanega avtorja je nastalo, ko so Staneta Semiča-Dakija okrog 20. junija 1944 imenovali za komandanta XVIII. divizije. Izvirnik s posvetilom »Dakiju ob obletnici partizanstva« hrani naslovljenec, objavljeno pa je v knjigi spominov Najboljši so padli, III, Staneta Semiča-Dakija, Ljubljana 1972, str. 125–6. ZP 151.

Je zemlja slovenska rodila sinove,
borce junaške, vroče krvi.
Kdo je med njimi vrednejši slave
kot sin siromašne notranjske vasi.

Življenje njegovo je svetu neznano.
Skromen, ponižen vedno je bil.
Čast ga ne mika. Gluh je za slavo,
v ječi trpinčen ni se solzil.

Val hrepenenja ga vleče v daljavo.
Španija vroča, kri valovi.
Vino, dekleta, vse je sanjavo,
v borbi pozabi na črne oči.

V brigadi mednarodni vedno je prvi.
Miren smehlja se smrti v obraz.
Korake njegove slediš le po krvi,
borbe njegove viden odraz.

V borbi je vsaki strah falangistov,
Vedno na mestu, kjer boj valovi.
Smrten sovražnik vseh je fašistov,
s celim krdelom sam se bori.

Leto minilo je, kar po gozdovih
slovenskih se čuje njegovo ime.
Še vedno je prvi v bojih krvavih.
Boj je pojeklil njegovo srce.

Je zemlja slovenska rodila junake.
Narod v svobodi bo jih slavil.
Kje še na svetu vidiš enake?
Deček nedolžen bo volka davil.

Prvi med našimi vsemi junaki
bil je in vedno je še naš Daki.
Bo se namrtnil ob vrstici vsaki,
vendar nam ljub je, ker tak je naš Daki.

S fašisti ven!

Zelo znano in pogosto prepevano pesem anonimnega avtorja na melodijo ruske pesmi Po naprasnu Van'ka hodiš' ... so že l. 1942 dvakrat natisnili: na letaku s petimi partizanskimi pesmimi jo je razmnožila tehnika Nanos, za prvo kitico krajše besedilo pa je v Partizanskih pesmih izdal ROOF za cerkniško (loško) dolino. Arhiv IZDG, 565/VIII hrani prepis v zvezku neznanega zapisovalca s Tolminskega. V Brkinih jo je iz pesmarice Anice Gerdevič prepisal raziskovalec dr. Radoslav Hrovatin. V tej varianti druga kitica manjka, sicer pa je besedilo le malo spremenjeno. Lo 25, RI (SM) 131, Bo 167, Va 110, Sc D VII 245.

Dvignimo se vsi teptani,
združimo svoje moči,
in po zemlji naj teptani
naša pesem zadoni.

S fašisti ven, s fašisti ven!
S fašisti ven, svobodo vsem!

Slovensko nosimo zastavo,
zanjo dajmo svojo kri,
in v boj za staro pravdo.
da bi kruha imeli vsi.

S fašisti ven, s fašisti ven!
S fašisti ven, svobodo vsem!

Slovenski narod izmozgava
ta hitlerjanska banda vsa
in pod težkimi udarci
slovenski narod krvavi.

S fašisti ven, s fašisti ven!
S fašisti ven, svobodo vsem!

Štete ure so fašizmu,
nočemo železnih pet,
z razvalin kapitalizma
si zgradimo novi svet.

S fašisti ven, s fašisti ven!
S fašisti ven, svobodo vsem!

Materi padli sin

Besedilo neznanega
avtorja je iz arhiva Radia
OF posredoval tov. Jože
Javoršek.
SM 2254.

Mamica, veš še, ko bil sem doma,
vselej si me, ko sem sanjal, pokrila,
jaz sem že spal, ti si zame molila,
da bi me Večni očuval gorja.

Nihče ni me pokrival, ko spal sem
truden, izmučen od pota in boja,
tebe ni bilo, mamica moja,
pa sem zasanjal o tebi, še vem . . .

V postelji beli me krije odeja,
mamica moja, iz vencev in rož,
joj, koliko so jih dekleta povila.
Mamica, zdaj pa me nisi pokrila sama ti,
sama ti, kot si to včasih storila.
Mamica vem, da zaplakala boš . . .

Zate, glej mati, za sestro in brate
v boj sem krvavi nad vrage hitel.
Mamica, mislil sem vedno le nate,
boljše življenje sem tebi želel.
Pela je, pela mi karabinka
pesem o tebi, o svobodi zlati,
pa mi je krogla sovražna, o mati,
v bojnem viharju srce prestrelila . . .

Mati, ne plači, glej, padel sem zate,
kmalu zasije ti sonce svetleje,
morda tedaj moj grob črni ogreje
žarek svobode, vse tople in zlote . . .

Pri nas.

Pri nas je vse tako' bpo,
so tete in planine,
pri nas metulji, svetke so
in v njih bolečine.

*

Pri nas je slaviček se nič
otornje pesmi svoje,
pri nas je svojo žalost pil,
da nas jo v pesmi pije.

*

o v bridkosti Tisočernik let
je kemlja razvetele
in čaka, da še njo bo spet
vesela pesem pela.

Pri nas

Besedilo neznanega
avtorja je verjetno nastalo
pozno poleti 1943.
Rokopis, zapisan s
svinčnikom, hrani IZDG,
441 III 4.
SM 867.

Pri nas je vse tako lepo,
so trate in planine,
pri nas metulji, cvetke so
in v srcih bolečine.

Pri nas je slavček se učil
otožne pesmi svoje,
pri nas je svojo žalost pil,
za nas jo v pesmi poje.

V bridkosti tisočerih let
je zemlja zacvetela
in čaka, da čez njo bo spet
vesela pesem pela.

Pesem slovenskih partizanov

Besedilo neznanega avtorja, prirejeno po sokolski himni, je bilo objavljeno v glasilu Belokranjski plamen, št. 10, l. 1944, str. 1. Tipkopolis hrani Goriški muzej, arhiv NOB 96. Tr 113, Re 232.

Le naprej, brez miru za slovenskim praporom,
dokler boj ni končan za svobodo, za naš dom!
Naj vihar le hrumi, vsak na svojem mestu stoj!
V žilah kri nam kipi, udari na sovražni roj!

Kdor je mlad, je junak, da za dom življenje rad;
kdor Slovan, mu je drag in po krvi, duhu brat!
Kakor lev v bojni gnev na sovraga planemo:
Stalin naš, Tito naš, za teboj vsi stopamo!

Bomba, nož, žar v očeh, v žilah polje rdeča kri!
Dragi dom je razbit, zdaj nam sama smrt preti.
Do višav, do neba planil narod je tlačan,
zdaj vihti trdo pest naš slovenski partizan.

Je Stalin poklical

Besedilo neznanega avtorja je bilo zaradi zelo znanega napeva eno najbolj popularnih partizanskih besedil. IZDG hrani dva tipkopisa, 696 II 2 in 678 II 4, GM, arhiv NOB, 96 pa rokopisni prepis.
SM 237, var. 237^a; var. Tr 53; Vo 28–29, Bo 146–147, Sc D 276.

Je Stalin poklical v borbo nas vse,
kot brate Rusije, za obstoj Slovenije,
fašizem nas hoše uničiti vse,
sovrag polastiti se naše zemlje.
Združimo se, združimo se!
Borimo se, borimo se!
Da se fašizem, nacizem stre.
Sedaj je čas, sedaj je čas
zavpit' naglas, zavpit' naglas,
svoboda je že tu pri nas!

Partizan je enak kakor ruski vojak,
ima zvezdo in znak, ima puško in tank,
da napad naredi, kot partizan si želi,
čeprav sovražnik tak' strogo na straži stoji.
Napad na vlak, napad na vlak!
Vse moste v zrak, vse moste v zrak!
Naj sovrag divja kot vrag.
Izseli se, izseli se
iz Slovenije, iz Slovenije,
drugače boš poginil tle.

Rdeča zastava je naša in bo,
se borimo za njo, za to svobodo.
Je Stalin nas zdramil iz te sužnosti,
pridružil nas četam njegove moči.
Ti mlad Slovan, ti mlad Slovan,
zdaj puške v dlan, zdaj puške v dlan,
saj tvoj trud ne bo zaman!
Sedaj zavpij, sedaj zavpij,
na vse strani, na vse strani:
Živela Rusija, živel Stalin!

Pomlad

Besedilo neznanega avtorja je verjetno nastalo na Ledinah na Primorskem l. 1944. Tak je podnapis v objavi besedila v glasilu Naprej v borbo, 19. SNOUB Srečka Kosovela, 1. II, št. 1, 20. 8. 1944, str. 19. Re 31, Sc D 404.

Pomlad.
Med brinjem ležim
in mislim nate.

Veter se poigrava
z grmovjem,
drevje šelesti,
se sklanja drug k drugemu.
Ženitve čas je.

Po zraku žvižgajo krogle.
Iščejo žrtve.
Rezek je njih žvižg.
Zamolkel je njih pok.

Pomlad,
smrt.
Življenje komaj rojeno
je že zapisano poginu.

Pomlad.
Neužita bo šla mimo naju,
preživeta v neprestanem boju.

Vendar, draga,
misli na življenje,
ki se poraja,
misli na rod,
ki prihaja.

Delu čast

Besedilo neznanega
avtorja je natipkala Malči
Dolenc-Nadja I. 1944, ko
je delala za Okrajni odbor
ZSM za Komen. Tipkopis
hrani Malči Dolenc,
rokopisni zapis v zvezku
partizanskih in
revolucionarnih pesmi po
M. Verčičeva.
Ca 183, var. SM 1350.

Zapojmo delu zdaj na glas,
ki je človeku dal oblast,
in z delom vso zemljo.
Bogastvo celega sveta
je naša roka ustvarila.
Bodi delu čast,
bodi delu čast!

Kot rekel Galilej nekoč,
ko svet se je pogrezal v noč:
In vendar giblje se!
Tako zakličemo še mi:
Od dela le ves svet živi!
Bodi delu čast,
bodi delu čast!

Kam, škrjanček, mi tako hitiš

Rokopis besedila
neznane avtorja,
zapisan s črnilom, hrani
Gorenjski muzej v Kranju,
odd. NOB 18/71. Iz
pripisa na robu besedila
sklepamo, da je nastalo
okrog božiča 1944.
SM 289.

Kam, škrjanček, mi tako hitiš
preko pisanih dobav,
preko travnikov zelenih
nesi ljubici pozdrav.

Tam med nageljni na oknu
sladko mi pesmico zapoj,
da pomlad v dušo pride,
da bo lepa noč nocoj.

Da te bom v naročju zibal,
sladke sanje šepetal,
zlate laske ti poljubljal,
srce vroče ti bom dal.

A zaman so moje želje,
a zaman si to žlim,
ko v tihi, temni noči
k tebi v daljo hrepenim.

Tiha žalost bo minila,
v tvojih svetlih bo očeh,
midva bova se ljubila,
kot sva se v nekdanjih dneh.

Slovincem

Neznan partizan, ki se je podpisal O. F., je besedilo zapisal ob novem letu 1944 v vpisno knjigo planinske koče na Kremžarjevem vrhu na Pohorju. Ko so partizani marca 1944 kočo požgali, je z njo vred zgorel tudi zapis besedila, kmalu po vojni pa ga je po spominu obnovila Marija Polenik-Jelka in ga posredovala Muzeju ljudske revolucije Slovenj Gradec.
Am 126.

Kar je nam nasilje vzelo,
Trst, Gorico, Gospo sveto,
nam vrnilo bo veselo
Srečno novo leto 1944.

Slovenka sem, Slovenka čem ostati

Besedilo je nastalo pod vplivom ljudske pesmi Slovenec sem. Ohranjenih je več variant različnih avtorjev: na koncu dopisa z naslovom Tretja sovražnikova ofenziva v rokopisu in s podpisom Nada, hrani ga arhiv IZDG med mladinskimi spisi – 697 II; nekoliko drugačno varianto v rokopisu Marije Lovšin hrani arhiv IZDG, 188b/II; zapis neznanelega dolenskega zapisovalca hrani Dolenjski muzej v Novem mestu. Besedilo je bilo znano tudi v Brkinih, kjer si ga je zapisala Anica Gerdevič v svojo pesmarico. Sodelavec Slovenskega etnografskega muzeja dr. R. Hrovatin je to besedilo l. 1955 prepisal, danes pa ga hrani GNI, SEM teren 12 – Brkini.
SM 951, Pr 62, Šk 206, Va 118.

Slovenka sem, Slovenka čem ostati,
rodila mene je slovenska mati,
po žilah teče mi slovenska kri,
slovensko srce bije v prsih mi.
Slovenske pesmice sem prve pela
in pela bom jih, dokler bom živela.

Slovenka sem, Slovenka sem, Slovenka sem!

Himna frontnikov VII. korpusa

Besedilo, ki so ga sestavili člani Frontnega gledališča VII. korpusa na jazzovsko obarvano melodijo Jožeta Stritarja in so ga frontniki imenovali tudi Avizo frontnega gledališča, je nastalo jeseni 1944 v Beli krajini ali na Dolenjskem. Gledališčniki so z njim navadno začenjali svoj Zvočni tednik, s popotovanjem skupine od Gorjancev do Brkinov in Istre pa je tudi ta avizo postal prava popevka tega področja. Druga in tretja kitica našega besedila sta v obrnjenem vrstnem redu in s ponovitvijo tretje kitice ter oznako, kaj pojejo vsi in kaj solist, objavljeni v knjigi Aleksandra Valiča, Frontniki, 1981, str. 97. SM 2381, 2388.

Čujte in strmite vsi,
zdaj vas razvedrimo mi,
kdor je gluhi, oči odpri,
slepec pa uho napni.

Intendanti so zato,
da želodce polnijo,
a če hrane duha želi,
preskrbijo frontniki.

Frontno gledališče smo,
naš sovražnik je dolčas,
koder smo in kam gremo,
razjasni se vsak obraz.

Istrska

Besedilo je bilo objavljeno
v tiskanem časopisu,
verjetno Pavlihi.
Lo 189.

Pred leti z Rapallom.
Čez leta z rafalom.
Zdaj zopet z Rapallom?
Da spet bo z rafalom?
O, mister, nikar!
Mar nič vam ni mar
vaš lasten hrbet?
Če ni vam vaš mar,
mi svojih več v dar
ne damo z Rapallom
za tarčo rafalom.
Mi nočemo strelov v hrbet!

Veter

Tipkopis neznanega
avtorja hrani IZDG, fasc.
37, mapa 8/129.
Sc 245.

Kot sapa
božaš
cvetje
mlado,
čez polja
nosiš
blago.
Nato na klancu
se zvrliš.

ZVEZDE

BILA JE VELIKA VOJNA • SVET SE
JE TRESEL OD GRMENJA TOPOV IN
KO RUMENI CEKINI SO PADALE
ZVEZDICE Z NEBA • UTRINJALE SO
SE IN IZGINJALE V ŠIROKEM SVETU •
NEKATERE SO PADLE V MESTA • LJUDJE
SO JIH POBRALI IN SKO-
VALI IZ NJIH ZLATNIKE •
DRUGE SO PADLE NA NJIVE
• POBRALI SO JIH OTROCI
IN IZDOLBLI IZ NJIH IGRA-
ČE • TRETJE SO PADLE V
GOZDOVE • NAŠLI SO JIH
PARTIZANI • PRIPELI SO SI
JIH NA TITOVKE • ZVEZDE JIM SVETIJO
PONOČI, ZATO VEDO ZA VSAKO POT

Besedilo, ilustrirano s tremi
lesorezi, vendar brez
imena avtorja je bilo
objavljeno v Novem rodu,
1. l, št. 1, oktober 1944, str.
14.

Sc G 315, No.

Bila je velika vojna.
Svet se je tresel od grmenja topov
in ko rumeni cekini so padale zvezdice z neba.
Utrinjale so se in izginjale v širokem svetu.
Nekatere so padle v mesta.
Ljudje so jih pobrali in skovali iz njih zlatnike.
Druge so padle na njive.
Pobrali so jih otroci in izdolbli iz njih igrače.
Tretje so padle v gozdove.
Našli so jih partizani.
Pripeli so si jih na titovke.
Zvezde jim svetijo ponoči,
zato vedo za vsako pot.

Tinka Tonka in njegova zvezda

Besedilo neznanega
avtorja hrani v tipkopisu
arhiv IZDG, XXIII/fasc. III.
Št 214.

Tinka Tonka sredi spanja
o prelepi zvezdi sanja,
mater prosi, naj jo utrže
in na vrt domači vrže.
Mati pravi: »Sam poskoči,
po nebesu jo potoči.«

Tinka Tonka sluša vneto
in s preprogo samoleto
kakor misel k zvezdi šine
in odnese jo z višine
ter na streho jo postavi.
Zvezda v biserni svečavi
kakor živo srce utriplje,
po vseh cestah luči siplje.

Daleč tam na tuji grudi
se župan bogati čudi:
»Zvezda je velika stvar,
brž za njo, komur je mar,
pala prav z neba je zame,
tisoč zlatov, kdor jo ujame.«

In nastal je potecin
preko hribov in dolin.
Daleč, daleč za hribovi
sije zvezda v luči novi,
krog nje iskre se zlatijo,
roglji dolgi se bleščijo.
Tukaj pa se zbral ves svet je:
v škornjih goloroki kmetje,
delavci širokopleči,
vse, kar more iti, teči,
dečki, fantje kot tekači,
s konji iskrimi jahači
in vozniki kmečki mladi
in gosposki dolgobradi
in motor, avtomobili –
vse na bele ceste sili.

Svet lovi se v bridki zanki.
Po poteh drvijo tanki,
pod nebesa razsejala
so se velika letala,
svet je poln ljudi pijanih
in po morjih in pristanih
veter jambore priklanja.
Vse za zvezdo se zaganja.

Vse do meje priropoče.
Onstran so preproste koče.
Zvezda pa kot zlat nasmeš
se blešči jim iznad streh,
njena luč je tu in v dalji.
Vsi zasopli so obstali.
Zvezda se na strehi smeje,
veter v njene roglje veje.
Dete čudi se ob poti,
da sosede lučka moti.
Svet za mejo velik čar je.
Silna straža zvezdo varje.

Vsem povesijo se brki,
vrnejo se tihi, mrki.

Tam pa zvezda rdeča rase,
svet ogreva za vse čase.

Dobili tudi mi smo čas

Besedilo neznanega
avtorja je objavljeno na
naslovni strani 1. številke
Tišine, izdal PROD. V.
SNOUB Ivan Cankar, 28.
11. 1943.
Zp 133.

Dobili tudi mi smo čas,
da skupaj spravimo kak špas.
Do zdaj smo topli se vsevprek,
iz Nemcev delali smo . . .!

So Švabi sapo izgubili,
si bodo malo oddahnili.
Ta čas pa mi se veselimo,
na glas TIŠINA! zakričimo!

Novodobna štoklja

Dvostišje pod ilustracijo
izvidniškega letala je delo
neznane avtorja.

Objavljeno je v Tišini, izdal
PROD V. SNOUB Ivan
Cankar, št. 1, 28. 11. 1943,
str. 2.
ZP 280.

Včasih štoklja otroke je nosila,
zdaj pa bombe je na nas trosila.

Luka vse nas včasih z jezo biča

Odlomek »neke na Rogu
rojene pesmice, ki je
obdelala vse visoke
partizanske glave«, je te
stihe namenil poveljniku
slovenskih partizanov
Francu Leskošku-Luki.
Objavljeni so v Delu, 9.
decembra 1977, str. 3.
Obstaja izročilo, da je pri
tej pesmi sodeloval Jože
Javoršek.
SM 2378.

Luka vse nas včasih z jezo biča,
sem pa tja robanti od hudiča,
dnevno nas po sto in sto ustrela,
koj z besedo dobro oživi.

Balada v zidnici

Besedilo neznanega
avtorja (v Jenkovem
slogu), ki ga uvaja prozni
pripovedni okvir, je
objavljeno v tipkopišnem
glasilu I. čete ZDO
Štenski časopis, št. 4, 3.
januar 1943, str. 4.
ZP 175.

Ko zaspal pijan bom,
ven me ne vrzite,
tam ni zame, kjer pomije
so čez prag izlite.

Raje me med sodčke
tiho položite
in dve pipi vinčka
nad menoj odprite.

Da bom plul kot riba,
brcal kakor žaba,
ko ne bo več vinca,
res bo zame slaba.

Travestijo Prešernove
Glose, delo neznanega
avtorja, je objavila Naša
beseda, priročnik za
mitinge, izdal
Propagandni odsek IX.
korpusa NOV in POJ, 1.
1944, str 93.
№ 187.

*Slep je, kdor se z mulo ukvarja,
vedno mu kopita kaže,
večkrat krepkih brc primaže;
svoj živ dan on s pal'co udarja.*

Le pogledjte po koloni,
ki po cesti se pomika,
kjer so mule, tam je vika;
revež mulovodec kloni
od napora. Niti boni
niti kupi zlat'ga d'narja,
nimaš takega vladarja,
ki poplačal mulovodcu
bi vse trude ob povodcu.
Slep je kdor se z mulo ukvarja.

Kaj nam treba priganjačev
neprestano za petami
al' pred našimi glavami
vpijejo, prav često mlačev
čutimo od pretepačev.
To se v nje očeh mu kaže,
naj ji z ovsom gobec maže
ali boža, gladi, vpije,
vrat v objemu mu privije,
vedno mu kopita kaže.

Lani še njegov kolega
je po četi desetaril,
v porciji menažo varil;
letos že povelje njega
po brigadi se razlega.
Mulovodcu sreča laže,
mu k napredku nič ne kaže,
se poti, ko je tišina,
mula mu namesto čina
večkrat krepkih brc primaže.

Al' poklica on ne menja;
koder kol' po svetu hodi,
kjer ga bela cesta vodi,
in ko v strmi breg se vzpenja,
njemu se oblast ne menja.
Mulje vpitje, šum viharja
mu melanholiijo ustvarja.
Ne izneveri se patentu,
tak', podobno dirigentu
svoj živ dan on s pal'co udarja!

Besedilo neznanega
avtorja je objavljeno na
naslovni strani prve
številke humorističnega
lista XII. udarne brigade
TA PUM, 14. 11. 1943.
ZP 123.

Brigada želi,
da se dete rodi!
Očetov je nekaj,
a mamice ni . . . !
Ofenziva in hajka,
plodnost ti štrajka,
povsod so težave,
podpore ni prave.
Joj, joj . . .
Papir je v hosti,
črnila ni dosti,
uvodnika ni
radi drugih skrbi.
Vojaštvo se kreta,
kultura obeta.
I pride ukaz
i evo nas!
Hoj, hoj . . .
Je botra brigada
in štab mi je kum,
propaganda pa dala
ime mi »Ta pum«.

Propagandistov sonet

Travestijo Prešernovega
soneta Memento mori je
napisal neznan avtor.
Njegov rokopis hrani
Goriški muzej, arhiv NOB
96.
Tr 26, Vo 16.

Dolgost življenja mojega bo kratka,
kaj tičev takih je zasula že lopata,
na njih gomili raste le solata,
pa suknjič strgan je kot stara prat'ka.

Le to vem, da se pisat' ne izplača,
čeravno tinta moja, vsa na kup izlita,
napolnila do vrha bi korita,
le brada mi poganja kot krtača.

In čutara je moja vsak dan prazna,
zaloga čikov zdaj več kot porazna,
res, revež sem v tem slavnem novem letu.

Bralci! Le za zgled me ne jemajte,
na položaj hitite, Švabe pobijajte
in pesem mojo trobite po svetu.

Če hočeš vedeti . . .

Besedilo neznanega
avtorja je bilo objavljeno
na naslovni strani
tipkopišnega Štenskega
časopisa, izdal Prop. ods.
XIV. divizije, št. 6, 9. 10.
1944.
ZP 161-2.

Katere škornji po Dolenjskem že slovijo,
tako da jo kar v Glavni štab na moč želijo,
pa vprašaj – in ti vsak dejal bo brez ovinka:
to pa gotovo naša sladka je . . .!

Katera izmed žensk je najmanj resna
in vede se kot petnajstleten fant,
ki je oblekel generalski gvant,
dobiš takoj odgovor točen: . . .!

Katera ljubi mnogo bosanskega sadja
in se oči ji mnogokrat potijo
in ki že nekaj vsak moment boli jo –
boš prav neljubo presenečen: . . .!

Zakaj krog nas diši kot po kulturi,
ozri samo okrog se po frizuri
in po postavi sanitetnega modela
in prišel do spoznanja boš: . . .!

Kako, da Cure zadnji čas raztresen
in zmeden nekako in čudno resen
okoli hodi, ne vprašuj! Ker stvar je znana,
da mu je malo na možgane šla: . . .!

Kako, da ni preslana naša hrana,
tako da jo pohvali še naš stric Brkonja,
pojasnim, da je hvala ta prerana,
če se še enkrat kam zaljubi: . . .!

Zakaj se je Gorše na mah pomladil,
tako lepo smejati se navadil,
povem, da njemu v čašico pelina
je sladko kapljo kanila: . . .!

Kaj novega je v zadnjih dneh pri nas,
bi neiskren bil, če bi molčal: tale čas
nas Savo čudno gleda, kot brez cilja,
ker mu v očeh leži nekakšna: . . .!

Naj zmisli, kdor prebere te puščice,
da je najslajše ugrizniti v rdeče lice . . .

Prekomanda

Besedilo neznanega
avtorja je objavljeno v
Tišini, izdal PROD. V.
SNOUB Ivan Cankar, št.
1, 28. 11. 1943, str. 1.
ZP 125.

Če štabi pridejo kedaj v zadrego,
kje našli dobro bi zalego
kurirjev, kuharic in komisarjev
pa tudi tipkaric in komandantov,
poiščejo pri nas dekletov cvet, najboljših fantov!

Imeli smo jih, dali smo jih vam:
Rajko, Jože, Leko, Cveta in Ciril
pa Jur in Jon in druge še zaklade . . .
Vsi so iz naše, Cankarjeve le brigade.

Pa ne pomaga nič! Če štab te začopati,
treba težko je slovo jemati . . .

Besedilo je delo več avtorjev, rekonvalescentov iz bolnišnične postojanke »Leseni kamen« na Rogu nad Črmošnjicami. Nastalo je med 11. novembrom in decembrom 1943 v postojanki. Tu je krajša, bolj izdelana in kasneje nastala varianta: v prvotni je bila zafrkljiva kitica posvečena tudi tu izpuščenim Matetu, Viktorju in Albertu in na koncu omenjen ruski par, ki je pobegnil iz internacije in so ga v bolnico poslali zaradi konspiracije: Imamo tudi ruski par, imata se prav rada in vedno skup dežurata, da lažje se golobčkata. S svinčnikom zapisani izvirnik je arhivu IZDG izročila upravnica bolnišnične postojanke dr. Božena Ravnihar. Oc D 46.

Začnimo pri upravnici,
ker taka je navada –
uči, roti nas in zdravi,
njej dana je komanda.

Oja, oja . . .

Poglejmo zdaj še Miketa,
k' nam je za komisarja,
ozvezdja vsa pozna neba
in skrb mu je politika.

Oja, oja . . .

Kuhar, velik korenjak,
kot bil je policaj vsak,
pomočnico staro ima,
k' na kuho dobro se spozna!

Oja, oja . . .

Ivica je intendant,
veliko da na nobel gvant,
prekrojene zdaj hlače ima,
komu velja, to on že zna.

Oja, oja . . .

V barako rad gre v levo stran,
obrit, umit in počesan,
ustavi v tretji klopi se,
zakaj, to vsak že dobro ve.

Oja, oja . . .

Spustimo ven tu Mateta
in Viktorja in Alberta,
to mladi fantje so in vsi
žive kar tako brez skrbi.

Oja, oja . . .

Marija, Karel, Albert že
priletnejši so nam ljudje,
le delo skrb jim je in še
osvoboditve si že le.

Oja, oja . . .

Osebjc vse in vodstvo le
za svoje ranjence skrbe,
opis še teh, če slišat čte,

Oja, oja . . .

Milan, Evgen, Adi, Tine
to so stare korenine,
zračunano imajo že,
na božič lonce da dobe.

Oja, oja . . .

Matevž je kakor gigerle,
je samo iz svoje porcije,
ocvirke zbira, kjer jih ni,
mu škodli niso, kjer so bili.

Oja, oja . . .

Rogelj to navado ima,
ponoči glasno sanjat zna,
od Bune večkrat kaj pove,
pa tud od neke Danice.

Oja, oja . . .

Besedilo je bilo objavljeno
v Svitu, rokopisnem glasilu
XVII. SNOB Simona
Gregorčiča, maja 1944.
S svinčnikom zapisano
besedilo hrani IZDG, P/
545 – I.
Ko 133–134.

Ob šestih, po vstajanju
že zajtrk se dobi,
ob sedmih pa dežurni
ljudi na zbor podi:
»Vsi na vojaške vaje,
izjem nobenih ni,
edino le dežurni
ino bolani vsi!«

Ob osmih zjutraj v štabu
pisar že naš kriči,
se s komandirji krega,
nad njimi se jezi:
»Številčnega mi stanja
prinesli niste še,
saj to je ‚sabotaža‘,
hudiča, to ne gre!«

Se ob desetih zjutraj
meglice razpode,
a v kuhinji pa naši
meso že reže se.
A kuhar naš debeli
kosti okrog deli,
se z obiralci krega,
nad njimi se jezi.

Ob dvanajstih je kosilo,
če le zamude ni,
potem pa vsi na delo:
pobijati uši!
Kdor je hudo utrujen,
gre lahko tudi spat,
a le za eno uro,
potem bo treba vstat.

Ob dveh – ko krava riga,
ko Hitler se jezi:
»Kako je to mogoče,
da s fronte vse beži?« –
pa naš dežurni teka
in vabi vkup ljudi,
politična, vojaška
zdaj ura se vrši.

Ob štirih pa kulturnik
na delo že hiti,
vesel kot po navadi
on poje, se smeji.
Na bataljonski uri
pa resno govori:
»Od kod smo mi Slovenci,
kedaj smo sem prišli.«

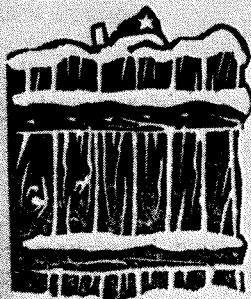
Ob šestih pa okrog kuhinje
veselo oživi,
gavete ropotajo,
večerja se deli.
Kaj takega kot danes
res dolgo blo že ni:
polenta je in golaž,
Vipava, hvala ti!
Ob osmih po večerji
na zemlji mrak leži,
dovolj dela je danes,
si spanja vsak želi.

Švabi in sneženi mož

Glava bo velika kepa,
mesto nosa, dolga repa,
a na glavi stara kapa,
ne odnese jo nobena sapa.

Zdaj za plotom je na straži,
in na hišo, pionirje pazi.
Mesto puške stiska meflo,
— da ga le ne bi zamedlo.

„Sneg pokazal bo sledove,
nam odkril poti bo nove.“
Misli švabška si zaseda,
ko za plotom stražo gleda.

Švabi so se priplazili,
stražo radi bi ubili.
„Hura, napad! Naskok, na nož!“
a straža bil je le — sneženi mož.

Švabi in sneženi mož

Besedilo neznanega avtorja je bilo objavljeno v Gorenjskem pionirju, izdal POOF za Gorenjsko, nov.–dec. 1944, str. 18. LS IA 294, Sc D 250.

Glava bo velika kepa,
mesto nosa dolga repa,
a na glavi stara kapa,
ne odnese jo nobena sapa.

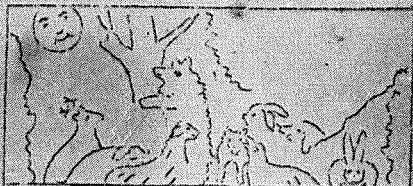
Zdaj za plotom je na straži
in na hišo, pionirje pazi.
Mesto puške stiska metlo,
– da ga le ne bi zamedlo.

»Sneg pokazal bo sledove,
nam odkril poti bo nove.«
Misli švabska si zaseda,
ko za plotom stražo gleda.

Švabi so se priplazili,
stražo radi bi ubili.
»Hura, napad! Naskok, na nož!«
a straža bil je le – sneženi mož.

"Na teklo miting, iz je nekaj vredno"
dejal Jurček zvečer doma. "To je še več
Velika noč".

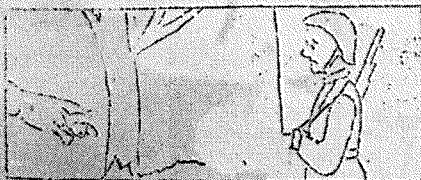
ŽIVALI POMAGAJO

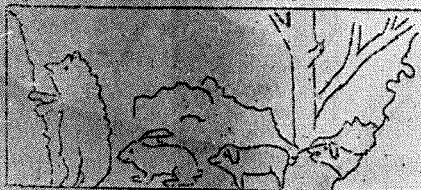
Eno noč ob polni luni
so živali gozdne zborovale,
enodušno so sklonile:
"partizanom bomo pomagale!"

Hitri zajček, dolgošee
partizanski je kurir,
z ušesi miga in posluša,
kam ga pošlje komandir.

Lisica zvitorepka,
zdaj je četna obveščevalka,
vedno la za Švabi stika,
vse pove kdaj bo "hajka".

Medved Marko,
jelen v družbi naglega sokola,
očka jež in divja mačka,
to so gozdna rada otrola.

Noč in dan so vsi na delu
službo vestno svojo vsi vršijo
in za vsakega belogardista
pohvalo komandirjevo dobijo.

Živali pomagajo

Besedilo neznanega
avtorja z ilustracijo vsake
kitice posebej – kakor strip
– je izšlo v gorenjski izdaji
Slovenskega pionirja,
aprila 1944, str. 9–10.
De 96–97.

Ono noč ob polni luni
so živali gozdne zborovale,
enodušno so sklenile:
»Partizanom bomo pomagale!«

Hitri zajček dolgoušec
partizanski je kurir,
z ušesi miga in poslušaj,
kam ga pošlje komandir.

Lisica zvitorepka
zdaj je četna obveščevalka,
vedno le za švabi stika,
vse pove, kedaj bo hajka.

Medved Marko,
jelen v družbi naglega sokola,
očka jež in divja mačka,
to so gozdna zdaj patrola.

Noč in dan so vsi na delu,
službo vestno svojo vsi vršijo
in za vsakega belogardista
pohvalo komandirjevo dobijo.

Štorklja in žabe

Besedilo neznane
avtorja je bilo objavljeno v
mladinskem listu Slovenski
pionir, gorenjska izdaja,
aprila 1944, str. 15.
De 24, Sc D 257.

Govorila štorklja je nekoč o miru,
svet živeti več ne sme v prepiru.

Poslušale so žabe lepo govorjenje
in gnalo jih je bliže hrepenenje.

Mlada žaba je preblizu stala,
utihnili so štorklja, s kljunom jo pobrala.

Iz te zgodbe lahko se učimo!
lepo lopovi govore, v resnici pa morijo.

Ko je Adolf Hitler še napise pleskal

Besedilo neznanega avtorja je, sodeč po dogodkih, ki jih omenja, moralo nastati spomladi l. 1944 nekje na Dolenjskem. Zaradi znanega napeva, povzetega po neki popevki, se je priljubilo in bilo pogosta točka na partizanskih mitingih. Tipkopis hrani IZDG. 697 II 2 a, var. Muzej NOB Maribor sign. 441. SM 328; var. Ks 87, Tr 76, Šk 50, Va 20.

Ko je Adolf Hitler še napise pleskal,
mojster ga je često po prazni glavi treskal:

»Dolfe, Dolfe, s tabo ne bo nič,
Dolfe, Dolfe, zgubi se pri priči!«

Duče v Abesinijo vozil je kanone,
so Angleži v Suezu spravljali milijone.
Duče, Duče v Afriko si šel,
Duče, Duče sreče nisi imel.

Adolf in pa Duče vkup sta dala buče:
»Os si narediva, ves svet si podrediva,
midva, midva voditelja sva nas,
vojna, vojna delo je za nas.«

Ker pa te vojne le ni bilo konca,
poklicali so še znanega Japonca.
Japan, Japan Sibirijo ti dam,
Japan, Japan pojdi še ti z nam.

Pa je Roosevelt rekel: »Tako se pa ne gremo,
rajši mi tej osi vojno napravemo.«
Dolar, dolar rad ga vidi vsak,
dolar, dolar dober bo vojak.

Trije so se tiči v Teheranu zbrali,
Hitlerju so pismo drobno napisali:
Dolfe, Dolfe s tabo ne bo nič,
z vojno, z vojno vzel te bo hudič.

Rupnik v Novem mestu svoje čete zbira,
partizan mu s havbice hiše bombardira.
Leon, Leon velik si bedak,
šema, šema se ti roga vsak.

Rupnik številka dve

Ilustrirano besedilo
neznanega avtorja je bilo
objavljeno v Hrupu,
humorističnem listu
Gubčeve brigade, 1, I, št.
2, brez letnice izida, str. 6.
Er 431, LS IA 312.

Tam za orglami na koru
kozel bil privezan je,
v dneh ko v Žužemberk streljali
so topovi, havbice,

in ko Gubčevci v napadu,
ki se bil je štiri dni,
so pognali »belce« s trga,
da sledu o njih tam ni.

Kozla pa belogardistov
partizani si vzemo,
ker bradat je bil kot Leon,
Rupnik mu ime dado.

Sorici za veliko noč!

Besedilo neznanega avtorja je nastalo o veliki noči l. 1944 nekje v Selški dolini. Tipkopolis hrani arhiv IZDG, 697 II 2 a. SM 685.

Oj Sorica, ti prelepa si vas,
le škoda, da nisi ti več za nas,
pamet in glavo – vse si izgubila,
v švabsko zverino si se zaljubila.

Oj Sorica, ti prelepa si vas,
ali ne vidiš, da bliža se čas,
ko švabske in tvoje slave bo konec,
hudič pobral vse bo v svoj lonec.

Oj Sorica, res ti lepa si vas,
marsikateri že danes želi si med nas,
ni še vsem se pamet zmešala,
svobode jih zarja bo obsijala.

Oj Sorica, bliža res hitro se čas,
računi storjeni so tudi za vas;
švaba umira – slave več ni,
kaj pa sedaj začela boš ti.

Oj Sorica, bliža velika se noč
z željo, da švaba popiha jo proč
pirhov vsem našim želimo veliko,
izdajicam vislic – pa ravno toliko.

Oj Sorica lepa, si karte dobila,
zato ker bo pošta pozive nosila.
Poglej, kako švaba te rad ima,
za sinovo glavo on karto ti da.

Oj Sorica, zadnji sedaj opomin,
pa bodi to oče, mati al' sin;
zemlja slovenska te je rodila –
izdajalcu pa kri bode izpila.

Oj Sorica, vstani, ne premišluj,
švabom in belim pete podkuj;
operi ta madež – izkaži vsaj zdaj,
da tudi za tebe bo SVOBODE RAJ!

Besedilo neznanega avtorja – pisec bi utegnil biti Anton Felc-Tone Veseljak, 23-letni študent teologije, borec in kulturnik 3. bataljona Cankarjeve brigade, avtor cele vrste podobnih šaljivih kronik – je ritmično naslonjeno na Prešernovo pesem Od železne ceste. Med vojno je bilo znano v več besedilnih variantah. Rokopis pričujoče hrani Dolenjski muzej v Novem mestu, tipkopis pa arhiv IZDG, 189/IV. Tej podobna je varianta z naslovom Bliža se konec vojne. V rokopisni zvezek pesmi jo je zapisal borec Škerlovnikove enote Tone Šturm. Njegov zvezek hrani Muzej ljudske revolucije v Slovenij Gradcu. Dolenjski muzej hrani tudi varianto z naslovom Sosedova, ki je verjetno prepisana iz kake pesmarice in se končuje z nekoliko drugačno poanto ter ni oblikovana v dialogu. Precej podobna pričujoči je tudi varianta Ljubezen in zvestoba, ki jo je jeseni 1949 povedala Pavla Toškan, med vojno aktivistka v Dekanih, sodelavcu Glasbenonarodopisnega inštituta. Šk 12 b, Am 101, Šk 12, Pr 178, Va 3.

Bliža se že konec vojni,
vsak se tega veseli,
tudi mlado srce moje
težko si že to želi.

– Jaz pa rajši bi imela,
da še vojni konca ni,
ah, kako bi naj živela
brez teh Švabov prazne dni. –

– Micka, tebi srček bije
le za te gestapovce,
al' želiš, da spet obrije
kdo z glavé ti te lase. –

– Meni kdo bo lase rezal,
da si upaš to dejat!
Fant je moj pri beli gardi,
on ti stopil bo za vrat. –

– Glej no, glej, kako poštena
kar naenkrat si mi ti.
Fanta imaš pri beli gardi,
Švaba pa v postelji. –

– Saj to tebe nič ne briga,
če ta Švab pri men' leži,
fantu mojmu se pa dviga
šarža kot si on želi. –

– Le ti dvigaj fantu šaržo,
saj prav kmalu nizka bo,
za izdajstvo prav gotovo
na drevesu visel bo. –

– Kar bod' tiho, ti grdoba,
na drevesu on ne bo.
Tebe bom pa zatožila
belogardistom prav lepo.

– Ti le toži, če že hočeš,
saj prav dolgo t'ko ne boš,
sama boš doma ostala,
Švabov vid'la več ne boš.

Belogardist

Besedilo, ki ga je napisal
nek terenski delavec –
pozneje so ga Italijani
ubili, se norčuje iz
mirnopaškega kaplana
Šinkarja. Objavljeno v
Borcu, glasilu V. SNOUB
Ivan Cankar, I. št. 3, 11.
5. 1943 str. 10–11.
Sc V 121.

Belogardist sem od nog do glave.
Znebil talarja sem se težave,
moč uniforme je res znamenita,
nož in revolver za pasom visita,
tritisoč lir je mesečna plača –
biti kaplan se ne izplača.

Izpremenili smo cerkev v trdnjavo,
dali v penzion smo božjo postavo,
vera je naše politično sredstvo,
biti fašist je danes umestno.
Več ni duhovniku treba moliti,
vse komuniste je treba pobiti.

Klerofašist sem od nog do glave,
nič več mi vera ne dela težave,
vest ničesar mi več ne očita,
vera in žep se mi skupaj držita.
V boj za oblast duhovske družine,
pa če slovenski narod pogine.

Lakasti škornji, glaze rokavice,
boki kot Hitler, pobrito lice.
»Jelkica, hočeš-li malo razmerja
do belogardističnega oficirja?
Res komunizmu so sile grozeče,
dajva, braniva cerkev nesreče.«

Klerofašist sem od nog do glave,
izpremenili smo božje postave:
veren je tisti, kdor spretno se hlini,
komur je papež sedaj Musolini.
In kdor komuniste te pobija,
venec za srečno si večnost zavija.

Besedilo neznanega
avtorja hrani v dveh
tipkopisnih variantah
Muzej ljudske revolucije v
Ljubljani.
Vi 788-789, var. 930.

Zdaj Savinjska je dolina
čudne videla stvari:
partizanski so topovi
gromko v njej odmevali.
Kdor ne ve, kdor ne ve,
da zdaj zmaga naša je,
vpraša naj, vpraša naj
švabske frice in vermane.

Nam župan je gornjegrajski
krvoločno zagrozil,
da jih dvajset bo postrelil,
če hčere ne b' nazaj dobil.
Pa smo mi, pa smo mi
raje njega fentali,
žal mu je b'lo, pa le zato,
ker belih štumfov nosil več ne bo.

Revsovo smo bando ujeli
in na smrt obsodili;
ker bi radi se rešili,
so se zagovarjali:
»Saj smo b'li, saj smo b'li
priti k vam namenjeni,
pa ste prej, pa ste prej
vi ujeli nas . . . ojej!«

Ko je Ditner čul v Rečici,
da smo blizu mi nekje,
zbežal z vermani in frici
s šili in kopiti je.
Oj le naprej, oj le naprej,
dokler je še časa kej;
reši se, oj reši se,
kdor še urne ima noge.

Ko začul naš mitraljez je,
planil v vodo je kot nor
ter se reva prikobacal
moker pred nazarski dvor.
Od tam pa vsi, od tam pa vsi
iz Rečice in Nazarij
kot en mož, kot en mož
so jo v Mozirje cvirnali!

A v Mozirju v groznem strahu
tresli so se dan in noč,
Steindlu pa so pošiljali
obupne klice na pomoč!
»Oj gorje, oj gorje,
strašna smrt nas čaka vse,
če nam kaj, če nam kaj
pomoči ne pošljete!«

Ko prišli so, nas sprejel je
gruppenführer Rakuša,
kot prijatl'je vodil nas je
od bunkerja do bunkerja.
A vermani, a vermani
so se nam predajali,
a najbolj zagrizeni
v cerkev so se vgnezdili!

To bili so Apačani,
besno žgali so po nas,
dokler na večer pred vrati
Ivan ni zavpil na glas:
»Le eno noč, le eno noč
vam pustimo še glavo,
a potem eksploziv
bo vaše zgodnje smrti kriv!«

Ko Mozirje smo zavzeli,
s hriba pride oče star,
lovsko puško s sabo nosi,
pa ga vpraša komisar:
»Kje pa ste s puško b'li,
on mu pa odgovori:
Stražit sem šel v goro,
da vam kak verman ušel ne bo.«

V Šmartnem je načelnik brigade
s četo Tomšičev prodril,
šel je kakor na parado,
ko stražar se je zadrl,
a on nato pove samo,
eksploziv vam nosimo,
in bilo je tako,
da se vsi vdali so!

Nas v Letuš je vodil verman,
ki k nam prišel je prejšnji dan,
marsikdo pa od ostalih
streljal je kar tja v en dan,
a führerji, a führerji,
ki so jih streljat' mislili,
so zato, so pač zato
na drugi svet odražali.

Ko se moral je predati
našim borcem nemški fric,
gospodinje iz Mozirja
so prinesle nam potic.

»Teden dni so stare že,
toda krive nismo me,
saj smo vas, saj smo vas,
že ves teden čakale.«

Smo vseeno jih pojedli,
dobro so nam teknile,
a še bolj smo b'li veseli,
da ste nas že čakale,
ker je lepo, ker je lepo,
da sedaj le eno smo
in da nas, in da nas
tujec tlačil več ne bo!

Star možakar nas je vprašal,
ko smo odhajali v napad,
dobro srečo nam je voščil
in hitel zatrjevat:

»Fantje vi, fantje vi,
ko boste pa na Celje šli,
z vami šel bom tudi jaz,
tako da bode večji špas!«

Hude Steindlove sanje

Naslov besedila se v podnaslovu nadaljuje: »ki se utegnejo kmalu uresničiti . . . in se pojejo po narodnem napevu: Marija z Ogrskega gre«. Pesem je bila objavljena v Partizanskem totem listu, brez navedbe avtorja, št. 1, str. 8. (nedatirano). Šu 84, Sc D VI 108.

Naš Steindel z Maribora gre
nad Loče, v zelene gore,
med tem pa konec vojske je,
nenadno prav povsod zavre . . .

Se Steindel s četo brž poda
po gosti goši skrivoma
v podnožje tega Pohorja
in trka tam na polkenca.

– Za božjo voljo, vstani kmet!
Ne čuješ? Se podira svet,
banditi so zasedli vse,
res meni zdaj za kožo gre!

Popelji me čez Dravo zdaj,
popelji me na oni kraj,
od tam bom mogel skrito spet
dospeti v dragi nemški svet!

Ne bom prišel nič več nazaj,
svobodni boste, kot nekdam,
zločinov in selitev vseh
ne smete šteti meni v greh! –

Kmet pride vrata res odpret
in udari Steindla po zobeh,
njegova zvesta četa pa
preda se partizanom vsa.

Kmet Steindla zveže, žene v kraj,
kjer se mu strogo sodi naj!
Tako se grešniku godi,
Slovence kdor hudo črti!

Glejte jo, kako izgleda

Besedilo pod karikaturao
oborožene in od vseh
vetrov zbrane nemške
vojske je objavljeno v prvi
številki humorističnega
lista XII. udarne brigade
TA PUM, 14. 11. 1943,
str. 3.
ZP 141.

Glejte jo, kako izgleda
danes Hitlerjeva čreda!
Rasa nič več važna ni,
le da dosti je ljudi.
Poglej tu Kranjca in Laponca,
Žida, Turka in Japonca.
To zdaj nemška je armada
in zadnja Hitlerjeva nada.

Brigadni slikar

Zabavljivi napis
neznane avtorja je
objavljen v Tovarišu,
glasilu IV. SNOUB Matija
Gubec, št. 12, oktober
1943, str. 24.
ZP 314.

Črne bukve pustil je v Ljubljani,
frise riše zdaj med partizani.

Puščica

Puščica neznane
avtorja, najbrž borca v
Gubčevi brigadi, je bila
objavljena v Stenskem
časopisu, glasilu IV.
bataljona Gubčeve
brigade, št. 4, 8. januarja
1944 na naslovni strani.
ZP 313.

Bi mislil kdo, da jahati ne zna.
Ne bo držalo.
Čeprav domov privede konja, nese sedlo
in – sedalo.

Maj je mesec rož in cvetja

Besedilo neznanega
avtorja je bilo objavljeno v
humorističnem listu IV.
SNOUB Matija Gubec
Hrup, l. I, št. 2, str. 1.
LS IA 298.

Maj je mesec rož in cvetja,
Močnik je prav dobra jed,
Muh je največ sred poletja,
Medved liže sladki med.

Žoga vsaka je okrogla,
Žepar krade nam denar,
Žarki ne gredo krog vogla,
»Žicanje« ni lepa stvar.

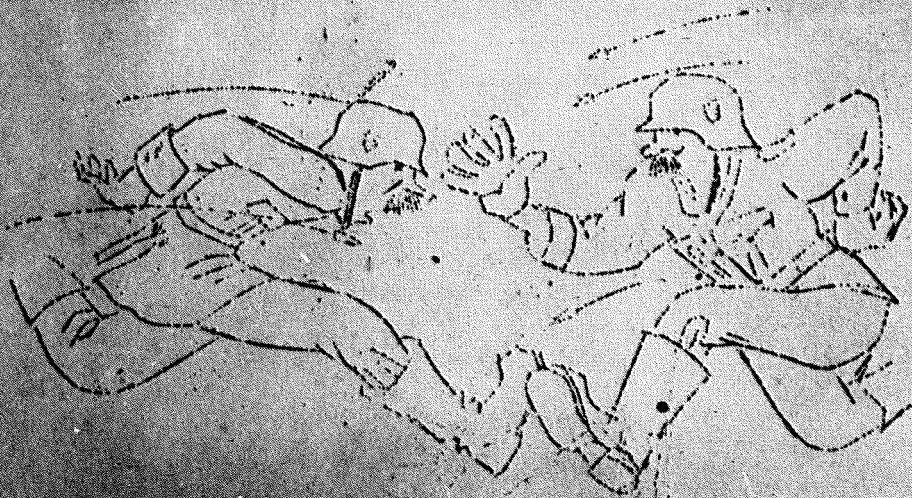

V znamenju sari
in mrtvih glav,
doslej je Hitler kraljeval.
A zdaj ko vse mrtve ne skriva
objavlja ta brezbožna križ

V znamenju smrti

Besedilo neznanega
avtorja je bilo objavljeno v
glasilu XIV. divizije Glas
svobode, št. 1, oktober
1943, str. 5 ob celostranski
ilustraciji.
Ce 48, Er 259.

V znamenju smrti
in mrtvaških glav
doslej je Hitler kraljeval.
A zdaj, ko vse mu gre navzkriž,
objemlje ta brezbožneš križ!

Bežimo, tecimo, Angleži gredo!
Le urno, le urno, da pozno ne bo!

Bežimo, tecimo! Sovjeti gredo!
V tankih ogromnih zdaj smrt nam nesol!

"Nikjer ni več 'rajha', oh kam naj gremo?!
Najbolje steriva če greva v nebo!"

Bežimo, tecimo, Angleži gredo!

Besedilo neznanega
avtorja s karikaturno
ilustracijo, ki predstavlja
prestrašene bežeče
Nemce, je bilo objavljeno
v Partizanskem totem listu,
l. I, št. 3, 10. 10. 1944,
str. 8.
Pm 90.

Bežimo, tecimo, Angleži gredo!
Le urno, le urno, da pozno ne bo!

Bežimo, tecimo, Sovjeti gredo!
V tankih ogromnih zdaj smrt nam neso!

- Nikjer ni več rajha, oh kam naj gremo?!
- Najbolje storiva, če greva v nebo!

Hitler bo še bajte štrihal

Zabavljivo štirivrstičnico s konca l. 1943 so po napevu sovjetske pesmi iz filma Volga, Volga peli mladinski aktivisti na tedanjem II. rajonu Kamniškega okrožja. Besedilo je zapisala po spominu Ančka Miš-Hafner.
Oc 2.

Hitler bo še bajte štrihal,
Göring mu bo penzel pral,
Muso mu bo lojtro držal,
Stalin se bo pa smejal.

Sva skupaj pila, skupaj jela

S štirimi verzi neznanega avtorja se konča satirična igra Gustl, Hitler in Mussolini. Objavljena je bila v Gospodu Lisjaku, izdal Matej Bor pri Pokrajinskem odboru za Primorsko Slovenijo, 1944, izdelala tehnika Porezen. Gr 102.

Sva skupaj pila, skupaj jela,
skupaj bodeva visela
na vislicah oba, oba –
eja, eja, alala . . .

Domobranom čast

Besedilo je bilo objavljeno na koncu poročila o tem, kako so partizani v Beli krajini raztovorili poln vagon masti, namenjen v Nezavisno državo Hrvatsko. Na prazen vagon pa napisali pričujoče verze. Poročilo in verzi so bili objavljeni v dachauskem časopisu Jež za žico, prva in – upajmo – poslovilna številka, 1. 6. 1945, str. 2. CT 343, Vi 592. Sc D VII 241.

Domobranom čast,
partizanom mast,
tebi, dragi Ante,
nek so prazne kante.

Besedila neznanega avtorja zoper plavogardistične politične intrige so bila objavljena v Slovenskem poročevalcu, informacijskem vestniku OF, I. III, št. 1, 6. 1. 1942, str. 4 in št. 5, 31. 1. 1942, str. 3 in 4. Ce D 191–193.

»Sovjetski« načrtnik dihur

Slovenci gredo v partizane.
Dihur pa se v hišo zaril je ko krt
in izdelal načrt
sovjetizirane kraljevine Ljubljane.

Dihurjeva spomenica

Misleč, da vnovčil bo politično menico,
napisal nam dihur je spomenico.
Hoteč nam zgage zarediti klico,
se mož urezal z lastno je puščico.

Dihurjev samogovor o samoodločbi

Zakaj so si neki samoodločbo izmislili Rusi,
kar prav nič ne prija nam, postarani »jugoslovanski« kljusi.
Pa bom požrl svojo onemoglo jezo,
proglasil bom samoodločbo – z omejeno zavezo.

Dihur

V Ljubljani živi dihur,
ki prede noč in dan intrige,
za osvoboditev pa ne da
najmanjše fige.

Uganke

Besedilo je bilo objavljeno
v Našem delu,
tipkopisnem žepnem
časopisu 3. bat. III.
SNOUB Ivana Gradnika,
št. 2, 25. 3. 1944. Druga
uganka je bila objavljena
tudi v Mladem rodu, I. I.,
15. 4. 1944, str. 20.
Ko 38, LS IA 286.

Eden majhen, eden dolg,
en srednji, en širok,
če Nemca dobijo,
naj čuva ga Bog.

Bel je – sneg ni,
pete liže – pes ni,
ne bik ne purman ni,
rudeče barve se boji.

Majhna je, zelo srbi
in strašno hitro se množi.

V ljubljanski kasarni

Besedilo neznanega avtorja je bilo izdano kot ciklostiran letak z ilustracijo obupanega domobranca. Letak hrani Goriški muzej, arhiv NOB 96; Muzej v Trzinu, 469/1-4, mapa 104; tipkopis hrani Predjamski grad, soba NOB. Tr 294, De 170, Lo 271.

V ljubljanski kasarni
leži poklapan
in bridko razmišlja
en bel domobran:

Ablast je zgubljena –
ne vrne se več!
Po Švabih udriha
zavezniški meč . . .

Je plehka menaža,
slab nemški je lon –
oh – kaj bi še šparal
svoj zadnji patron!?

KAM ?

(Prosto po Prešernu)

Ko brez miru okrog dirjam,
prijatelji pralajo me, kam?

Tračijo raje Hitlerja,
pružijo raje Rupnika;

ta den ala zdaj moj gospodar,
a že odnaša jih rihar.

Ne vesta Hitler, Rupnik, kam,
ostal bom sam, a kam, ne znam

Samo to znam, samo to vem,
da z njima dalje udeč ne smem,

sicer ni mesta vrh zemlje,
da bi odnesel zdrav peč.

Kam?

Travestija Prešernove
pesmi Kam?, ki tokrat meri
na domobrance, je bila z
ilustracijo objavljena v
Pavlihi, l. I, št. 1, avgusta
1944, str. 3.
Pm 46, CT 78, Go 19 (I/2),
Re 399, Sc D 293.

Ko brez miru okrog divjam,
prijat'ljji prašajo me, kam?

Prašajte raje Hitlerja,
prašajte raje Rupnika,

ta dva sta zdaj moj gospodar,
a že odnaša ju vihar.

Ne vesta Hitler, Rupnik, kam,
ostal bom sam, a kam, ne znam.

Samo to znam, samo to vem,
da z njima dalje več ne smem,

sicer ni mesta vrh zemljé,
da bi odnesel zdrav peté.

Partizanska

Zalesky.

Besedilo je bilo objavljeno
v Slovenskem
poročevalcu,
informacijskem vestniku
OF, I. III, št. 3, 18. 1. 1942,
str. 1. Po podatkih iz
objave je to »partizansko
koračnico« uglasbil
Štepanjski.
Ce D 198.

Črni so vrani nam sonce zakrili,
v srca se naša, v možgane zarili,
vso so deželo njih jate pokrile,
sonce svobode v temo zagrnile.

Črni gavrani, zmage pijani,
kljujejo noč in dan, noč in dan,
brizga nam kri iz črnih ran, črnih ran.

Pa so se zbrali v gorah partizani,
fantje, možje, vsi z doma pregnani,
dvignili punt nov, slovenski, krvavi,
smrt vsem prisegli pri naši zastavi.

Smrt izdajalcem, smrt preganjalcem
nosijo noč in dan, noč in dan,
v strahu trepeče že črni vran, črni vran.

Sonce svobode bo spet zagorelo,
vso domovino bo vase zajelo;
pesem pa pela bo vnukom za nami,
da so rešili naš dom partizani.

Besedilo neznanega avtorja, ki je bil v objavi podpisan le z začetnico **D.**, je bilo objavljeno v glasilu 2. bataljona Briško-beneškega odreda V nove zarje, l. I, št. 1–2, junij–julij 1944, str. 14.
Sc D 396, Pe 157.

Poglej zemljevid
in list zgodovine preberi.
Spoznal boš dovolj,
Slovencem ostala le ena je pot.

Od motnih Nadiže valov
do Soče zelene in bistre
in tam za Triglavom,
kjer Save je vir,
čez gore, čez gore
visoke do Drave,
do Sotle, ob Muri, do Kolpe,
vse naš je to svet,
ki čaka svobode.

Let tisoč in več
nas mrak je obdajal.
Verige so težke priklepale
nas v bojni voz grofov in Marsov,
da zanje so naša življenja v krvi
in blatu gasnila,
zato da trdneje nas noč je objela.

A danes, zakaj to grmenje
in puškini streli
in pesem jeklena
in ranjencev klic,
smrad mrtvih, gnijočih teles?
Zakaj le ta vihra je danes,
ki hoče izruvat vse, kar
ni vredno življenja?

Mi vemo pa dobro,
od kod ta vihar in neurje,
ki ruje gnijoča drevesa.
Vemo še predobro, zakaj
Evropa v krčih se stresa.

Mi vsi smo zgrabili za puške,
do danes teptani, prekleti,
ker dosti je sužnjih dni,
zadosti krivic in trpljenja.

Mi hočemo biti svobodni ljudje!

Ti tujec pa večno boš pomnil,
kdaj zase je dvignil orožje
in pest ves narod zatiran,
ves narod slovenski!

Glas partizana

Stojan, komandir I. bataljona VI. udarne brigade, padel novembra 1944 na Dolenjskem. Besedilo je nastalo v letih 1941–44 in bilo objavljeno v Naši pesti, glasilu VI. SNOUB »Slavka Šlandra«, št. 4–5, str. 4. Ce D 278; CT 186; LS, IA 228.

Prisluhni korakom v nočni tišini
slednje slovensko mesto in vas!
Naj čuje odmev se korakov v dolini
slovenskih udarnikov – nas!

In v mrazu, viharju mi gremo naprej,
ne ustavi nas grom, ne krvavi ta blisk,
pod praporom našim do novih zdaj mej,
hura, k svobodi, vroč je naš vrisk.

Jaz pa pojdem

Vasilij. Besedilo je bilo objavljeno v glasilu VII. SNOUB F. Prešerna, Gorenšči fantje, št. 1., jesen 1943, str. 6. Tov. M. Verčič hrani rokopisni prepis pesmi v zvezku revolucionarnih in partizanskih pesmi. Peti ga je mogoče po napevu Jaz pa pojdem na Gorenjsko. JA 32, De 31, var. SM 223.

Jaz pa pojdem na Jelovco,
gor, kjer naši so,
gor, kjer naši kri prelivajo
za pravico – svobodo.

Njih je streha gosta smreka,
njih ležišče mehki mah,
njih je puška ljubica,
njih sovražnik – Švab in Lah.

Tam so naši fantje,
ki svoj dom pustili so,
da bore se za slovenski narod,
za pravico – svobodo.

Zdaj vsi skupaj se zberimo
in pridružimo se njim,
da vsi skupaj se borimo
proti osi Rim–Berlin.

Skozi vas

Jože.

Besedilo je bilo objavljeno
v Belokranjskem plamenu,
tedniku Belokranjskega
vojnega področja, št. 7,
26. 8. 1944, str. 2.
Fi 141.

Prišli so čez dan,
jih vzela je noč,
veselo so vriskali,
veselo so peli,
na prsih jim nageljni
so rdeči dehteli.

In nihče ni vprašal,
odkod in pa kam,
kdaj v hišo domačo
ponese jih čas,
ki v borbi poslednji
zedinil bo nas.

Krvave ozare

Gašper.

Izvirni tipkopi besedila
hrani IZDG, 37/6.
Sr 81.

Ožgani tramovi,
s koprivo prerasli
in kamenja kupi, opeka, črepinje,
ostal nam od hiš –

le kup razvalin je.

Tako premišljuje stara ženica,
oprtna s košem po njivi hiti,
odnaša plevel, kamenje z razora
in gleda na polje –

na žito, ki zori.

Ob bregu čez travnik,
naravnost v njive
podi se zelena druhal
in mar ji ni njiva in klasi zoreči,
ne ženske te klici proseči.
Mrači se – tiho na polju je vse,
le rahlo šumenje valujočega žita
šepeče še ženi zadnji pozdrav . . .
Ozare rdeče so, s krvjo oblite,
zelenec spustil ji je v čelo rafal.

Partizanska

Nada, borka iz prateče
čete XIX. SNOB.

Besedilo, naslonjeno na
Prešernovo Soldaško,
je bilo objavljeno v
Primorskem partizanu,
izdal Propagandni odsek
XXX. divizije IX. korpusa, l.
I, št. 2, 27. 6. 1944, str. 3.
Pe 152, Lo 159.

Pet čevljev merim, palcev pet;
oj, zbogom ljubi starši!
Pozdravljeni tovar'ši!
Dopolnila sem šestnajst let.
Pet čevljev merim, palcev pet
in čvrste sem postave,
Slovenka od nog do glave.

Saj vem, da mora vsak trpet',
če hoče uživat' zoro.
S tovar'ši iti v goro –
svoboda zlata, lep je svet.
Pet čevljev merim, palcev pet,
junaško čem živeti,
če treba, junasko umreti.

Cilka.

Besedilo je nastalo do
julija 1944 na Primorskem.
Objavljeno je v Pesmih
borcev XXXI. divizije, izdal
Propag. ods. XXXI. diviz.
julija 1944, str. 34. Rokopis
hrani A. Pagon.
SM 488, Sc D 333.

Močno zvenijo udarci
po bukovi, hrastovi hosti,
po šumi zarasli, pregosti,
sekajo krepki drvarji.

Drevje, ki zraslo je krivo,
poseka, iztrebi sekira,
vse, kar je trhlo, črvivo
drvarjeva roka podira.

In ko hosta bo mlada
se zdrava visoko popela,
da vso ti bo dušo objela
sama radost in naslada.

Tudi ti vzemi rezilo,
odsekaj, kar krivo je zraslo,
odreži, kar črve je paslo,
trhlino iztrebi nemilo.

Življenja tvojega deblo
pripravljeno ni še za v krsto,
živi naj le zdravo in čvrsto,
visoko naj k nebu se vzpne.

Johan.

Besedilo je bilo objavljeno
v Bolniškem listu
postojanke Pokljuka, št. 5,
1. 11. 1944, str. 9.

Naslonjeno je na pesem
Vide Jerajeve Doma.
Obj. Izbrano delo Vide
Jerajeve, ur. M. Boršnik,
str. 103. Prva in tretja kitica
sta domala enaki, besedili
se razlikujeta le v drugi
kitici.
Fi 107.

Navzgor se širi rožmarin,
navzdol se nagelj vije,
v okence zagrnjeno
žarko sonce sije.

Rdeča ruta, beli cvet
pa zagorelo lice,
tako se s polja vračajo
dekleta in kmetice.

Ti nageljni in rožmarin,
ta okna, polna sonca,
takih nima zdaj ta svet,
če pojdeš tja do konca.

Partizanska koračnica

Besedilo neznanega avtorja, ki se je podpisal z začetnicama **M. M.**, je verjetno nastalo 29. 4. 1944. Objavljeno je bilo v Slovenki, glasilu protifašistične ženske zveze za Primorsko, I. II, št. 4, 1944, str. 27. Tipkopis z datumom hrani arhiv IZDG 289 b, v svojo rokopisno pesmarico si je besedilo prepisala Cvetka Koželj. Pe 274, SM 1301, Ko 258, Bo 150, De 180, Re 398, Lo 291, JA 142.

Vstali z zemlje smo, kot vstane vihar,
strnili vrste tesneje za udar,
groženj nam tujčevih prav nič ni mar,
nosi na krilih sveta nas požar.

Dom naš razbit je in zemlja steptana,
polja uničena, žetev požgana.
Sreča je strta, svoboda izdana,
žena, družina v tujino izgnana.

Naše ravnine je kri orosila,
naše potoke je kri napojila.
Ogenj in meč nas ne bosta zlomila,
kletev nam srca je ojeklenila.

Dokler poslednji ne izgine sovrag,
znova posvečen domači ni prag;
dokler ni tujec uničen in strt,
iščemo boja, preziramo smrt.

Padlima tovarišema

Joža, borec Prešernove brigade.
Besedilo je bilo objavljeno v glasilu Gorenšči fantje, l. I, št. 2, 1944, str. 8.
Morda si ga je od tam prepisala v zvezek partizanskih in revolucionarnih pesmi M. Verčičeva.
SM 1349, Er 381.

Zapele puške so in mitraljezi,
ko zablestel je jasen zimski dan,
sklonila sta glave, ko v besni jezi
streljal fašist je v vaju Gavrik, Jan.

Sama ostala v gozdu sta iskrečem,
potihnil v gozdu je rafalov jek,
a nam besnelo v srcu je bolečem,
kot cvet rdel je okoli vaju sneg.

Morda tedaj v nevidni dalji
se utrgal vzdih neznanih je globin,
ko se ozrla je v gozdove mati
in v slutnji težki vzdihnili – moj sin.

Misel na mater

Lojze.

Tipkopis besedila hrani
IZDG 282/2 b.
Ko 85.

Ko sredi noči na straži stojim
in burja ledena rože reže v kosti,
ko zadnja luč ugaša na koncu vasi,
mi dušo napolni tožen spomin.

Pozno v noč sama ob mizi bediš,
prek čela ti žuljava roka polzi,
trudne oči ne morejo skriti skrbi,
vem, zaradi sina, mati, trpiš.

Ah, da bi mogel ti reči samo,
da sin huje trpeti ne more ko ti.
Vendar veš, da za eno trpimo mi vsi,
in da ni tvoje edino solzno oko.

Tovarištvo

Besedilo, podpisano z imenom **Bogdan**, je bilo objavljeno v glasilu mladih III. VDV brigade Klic mladine. Naslanja se na Jenkovo pesem Pobratimija. Go 27 II.

Naj čuje zemlja in nebo,
kar danes tovariši pojo.
Naj se od ust do ust razlega,
kar tu med nami vsak prisega,
da zvest, kakor sedaj,
ostal bode vekomaj.

In ko bojev pride težki čas,
prisega sveta veže nas;
tu, na, tovariš, roko mojo,
tu podaj desnico svojo,
da srce zvesto, kakor zdaj,
ostalo bode vekomaj.

Beseda dana – vez, velja,
ne Švabov moč, ne moč neba,
in ne granat ognjena sila
vezi ne bo zrušila:
saj srca zvesta, kakor zdaj,
ostala bodo vekomaj.

Upanje

Bogdan.

Besedilo, ki je predelava
Levstikove pesmi Upanje,
je objavljeno v
tipkopišnem glasilu
mladine III. VDV. brigade
Klic mladine, št. 1, I. 1944,
str. 6.
Sc G 132.

Glej, upanje hodi pred nami.
Vi, borci, mi gremo za vami,
ko tare nas teža na rami,
nam upanje v srca poda.

Kadar se nam sreča obrne,
da sovrag od nas se odvrne,
zazremo si hrabro v oči,
saj up na svobodo nas skupaj drži.

Ob Savi

(Na predvečer vojne)

Rjavi bori, črne sareke
nad zeleno Savo.
Bela megla isnad reke
pada v mlado travo.

V gladkem lubju, jasno - sinjem
rastejo jeseni;
zraven njih diši češminje
v rosici medeni.

Kosi ples so zaigrali
na prisojni jasi,
zraven na peščeni skali
zviti spe modrasi.

Dva mladeniča slonita
sama v sončnem siju,
o ljubezni govorita
in filozofiji.

Glej, že mehko nočno morje
pada na planjave -
ter v daljavi vse obzorje
se šari krvavo.

Logar

Logar.

Besedilo je morda lirična reminiscenca na čas pred začetkom vojne, saj ima podnaslov Na predvečer vojne. Objavljeno v Tomšičevem glasilu, glasilu I. SNOUB Tone Tomšič, št. 8, 20. 6. 1943. Še bolj znano je postalo z objavo v šapirografiranem izboru Naše pesmi, II. zvezek, brez letnice izda ali izdajatelja, str. 9–10, ki jo danes hrani Rokopisni oddelek NUK-a P 2265. Sc 184, D 126.

Rjavi bori, črne smreke
nad zeleno Savo.
Bela megla iznad reke
pada v mlado travo.

V gladkem lubju jasnosinjem
rastejo jeseni,
zraven njih diši češminje
v rosici medeni.

Kosi ples so zaigrali
na prisojni jasi,
zraven na peščeni skali
zviti spe modrasi.

Dva mladeniča slonita
sama v sončnem siju,
o ljubezni govorita
in filozofiji.

Glej, že mehko nočno morje
pada na planjavo –
ter v daljavi vse obzorje
se žari krvavo.

Bacači

Zdravko, komandir 3. čete 3. bataljona Ljubljanske udarne brigade. Ilustrirano besedilo je objavljeno v brigadnem glasilu Ljubljanski borec, št. 5, marec 1944, str. 6. Sc G 244.

Tu smo bacači,
mi težki orači,
orjemo zemljo, polje in gaj.
Orjemo, kjer so sovražni regljači,
orjemo, dokler boja ni kraj.

Tu smo bacači, mi težki orači,
kje je sovrag, ki bi stavil nam kraj?
Mi smo kot starci, kot sitni nergači,
mi smo, ki Nemce pošiljamo v raj!

Mi smo orači, mi težki bacači,
reci nam, kje so naše meje.
Kje ste, sovragi, vi naši mejači,
naši bacači vam smejejo se.

Tukaj gori se neznani volki sučejo

Tovarišica **Zlatka** je nekje na položaju v baškocerkljanskem okrožju 9. 10. 1944 predelala prvo kitico pesmi Urbana Jarnika Zvezdje in del Gregorčičeve Na bregu. Obe besedili je strnila v novo in ga zapisala na konec poročila s terena. Rokopis, zapisan s črnilom, hrani arhiv IZDG, fasc. 561/7. Bo 695.

Tukaj gori se neznani volki sučejo,
z lučjo sonca so obdani,
krogle s pota pokajo.
Vse je krogla, vse se miga,
vse od ognja sveti se!

Ko v steno valovje usode vihar
ob me se zaganja,
a moj duh se ponosni ne uklanja,
ti streti ne moreš, zadeti nikdar,
usode sovražne besneči vihar.

Mojemu očku

Savina.

Besedilo je bilo objavljeno
v glasilu Briško-
beneškega odreda Klic s
skrajnih meja, I. I, št. 6–7,
junij–julij 1944, str. 45.
Sc V 119, Lo 3, 5, Re 367.

Ata moj je partizan,
nosi titovko z zvezdo rdečo,
se bori za našo srečo,
da svoboden bo Slovan.

O, ko bi jaz fantič bila,
bi ob strani mu hodila;
pa čeprav bi majhna bila,
tudi puško bi nosila.

A sem deklica le mala
in ne morem z njim v gozd;
zato me mamica uči moliti
za očka in slovenski rod.

Od kod smo mi?

Stjenka, borec
Tomšičeve brigade,
padel spomladi l. 1943.
Besedilo je bilo objavljeno
v Ljudski pravici, organu
KPS, tiskala tehnika Urška,
l. VII, št. 9, 1. 9. 1943, str. 8.
Ce D 211.

Iz revnih koč, barak predmestnih,
od tam, kjer tulijo sirene,
smo mi doma,
mi tvorci novega sveta.

Utihnili so stroji, krampi in lopate,
počivajo motike, plugi, brane.
Vendar so naše njive preorane.
V nas vseh je duh svobode prave.

Pustili smo domove prazne, zapuščene,
pustili lačno deco, lačne žene.
Zakaj vse to? Zakaj vse to?
Vse, vse za svobodo!

Iz revnih koč, barak predmestnih,
od tam, kjer tulijo sirene,
smo mi doma,
mi tvorci novega sveta!

Neustrašeno naprej!

Stjenka, borec
Tomšičeve brigade,
padel spomladi 1943.
S črnilom zapisani
rokopis besedila hrani
arhiv IZDG, 282 b.
Varianta besedila z
naslovom Oporoka je
objavljena v Taboriščni
čitanki, Gravina, 1944.
Ciklostirano besedilo
čitanke hrani Slovenski
šolski muzej, fasc. 155.
Ko 23, var. LS 66.

Če padem, izkopljite mi grob sred' gozdov,
sred' zlatega polja, poznanih domov,
počivam naj tam, kjer sem vnet se boril,
le tam naj sladkosti bi spanja užil.

Ko vojni vihar bo potihnil nekoč,
iz hoste se boste vrnili pojoč.
Na delo, možje, ki prestali ste boj,
na delo žené in ves narod ti moj.

Tedaj iz krvi in trpljenja nam vstal
nov dan bo, še lepši in še bolj svetel,
dom sanj naših dobrih očetov,
dom dela in delavcev, kmetov.

Tovariši, pojdite v borbo naprej,
neustrašeno do zadnjih zastavljenih mej,
ki bodo nas brate združile
od Drine do Soče in Zile.

Če prost in svoboden slovenski bo svet
in pogled široko se bode kdaj spet
vam širil s Triglava do morja in step,
počitek bo moj res prijeten in lep.

Rado.

Besedilo je bilo objavljeno
v listu Kozjanskega
odreda NOV in POS Od
Savinje do Sotle, l. I, št. 3,
1. 8. 1944, str. 5.
CT 194, Go 51.

Samotna pot. Nikjer luči.
Kdo v pozni noči sam hiti?
Ko vse že spi, še čuk, skovir,
tam hosto meri mlad kurir.
Srce razbija mu za dva,
znoj v curkih s čela mu curlja.
Brez sape, zmučen in potan
hiti tja k štabu v glavni stan.
Čez ramo torba, v desni pest
in v torbi pismo – važna vest:
»Na hribčku tam le borcev snop
dva dni že koplje Nemcem grob.
In vedno nov naval divja,
da bi peščico strl na tla.
Zdaj ni streliva več, pomoč
je nujna, nujna še to noč.«

.....
Par ur pozneje, čas beži,
hiti s kurirjem trop ljudi.
Bremena težka, hrib in znoj,
pomoč hiti, noseč naboj.
Sto pljuč tam hrope težek dah,
sto nog tam tlači mehek mah.
Že svita se. Bo li pomoč
prekratka za to težko noč?
Tu hribček! Vznožje. Krog in krog
pripravlja zadnji se naskok.
»Tovariši hitreje, v dir!«
veleva četi mlad kurir.
Pomoč je tu. Zdaj juriš v dol,
nastane boj in jek, pokol.
Poldan. Zlat žar. Krvava tla
so Nemcem zadnja postelja.

.....
Vesela zmaga, pesem, vrisk
in pretresljiva vest kot blisk,
ko razglasi vsem komandir,
da truden umrl je mlad kurir.

Požgana vas

Besedilo **Slavka**, borca 1. čete 1. bat. II. brigade VDV je bilo objavljeno v četnem glasilu Na juriš, 1944, str. 9. Er 222.

Otroci nekdam srečni smo
krog doma se podili,
za gnezdeci smo stikali,
metuljčke smo lovili.

Minil je hitro srečni čas –
pridrevil je sovrag nad nas,
nam starše Bog ve kam odgnal,
vzel hišo, kravico zaklal . . .

Med partizane sem odšel
za svobodo, za dom.
Sem puško bridko v roko vzel:
»Vse maščeval jaz bom!«

Moj dom je zdaj požgan,
a jaz sem partizan.
Se zvesto boril bom,
za svobodo, za dom!

Lili Marlen

Med vojno je pri nas
nastalo več priredb
nemške vojaške popevke
Lili Marlen, ki ji je besedilo
napisal Hans Leip,
melodijo pa Norbert
Schultze. V ritmu in refrenu
vse posnemajo nemško
predlogo, večinoma pa
so satirično naravnane.
Na Vipavskem je ob akciji
v Rihenbergu l. 1944
nastala priredba avtorja
Dušana, objavljena v
Južnoprimorskem borcu l.
II, št. 2, 1. 3. 1944, str. 15.
Na Gorenjskem se je pela
tamkajšnjim razmeram
prilagojena različica z
začetnim verzom V hribih
na Gorenjskem strojnice
pojo, v Bregu pri Ribnici pa
enokitična varianta, ki se
začne Tam v zelenem
gozdu čaka siv vojak. L.
1963 jo je zapela 7-letna
Tejka Arko zbiralki GNI
Zmagi Kumer. Zapis
besedila hranijo pod št.
26.327, posnetek na T
414/C.
Bo 144, Lo 298, Pe 276,
Va.

V vasi na Vipavskem
mlad fašist stoji,
puškico na rami brezskrbno on drži.
Na Vipavskem mrz ni nič strupen,
zato je stopil iz hišce ven,
zapel Lili Marlen.

Za grmom tam v zasedi
partizan sedi,
puškico v roki
pripravljeno drži.
Ko prišel fašist je blizu njem',
spustil rafal je iz mitre ven,
končal Lili Marlen.

Spomini iz mladih let

Viktor, borec Gradnikove brigade.

Besedilo je bilo objavljeno v Goriškem borcu, I. I, št. 5, 15. 12. 1943, str. 14. De 60, Re 389, Sc 253, Er 408.

Krka, reka sanjajoča,
ti dolenski sinji pas,
ki se zlivaš med gorice
kot dekliška kita las.

Krka, v pravljičah davnine
varje te povodni mož,
poljske vile ti v obalo
tko cvetove travnih rož.

Stari dremljejo gradovi,
ujeti v mreže čarnih zank,
ti šepečeš jim spomine
v pesmih svojih uspavank.

Iz sotesk bežiš v ravnine
polj zelenih, temnih host,
zrcališ gorice sončne,
kjer se trta muči v grozd.

Hraniš skrite bolečine,
sence, tuge in solza,
radost moje drage grude
se na valčkih lesketa.

Krka, se kaj mene spomniš,
ko sem v hladu belih brez
pel ti svoje mlade pesmi
in si nesla jih čez jez.

Če se spomniš, ne pozabi,
ko objemaš Ragov log,
mehko božati stopinje
mojih mladih, bosih nog.

Kadar pa te v noči blagi
spevi slavčka uroče,
zašepeči v vas na bregu,
da sem pustil tam srce.

Krka, reka sanjajoča,
drami naših upov klas,
vedra kita grud dolenskih
kot dekliška kita las.

Mile.

Besedilo se je ohranilo v
rokopisnem prepisu
M. Verčičeve. Prepisala
si ga je v zvezek
partizanskih in
revolucionarnih pesmi, ki
ga hrani doma.
SM 1385.

Zdaj so krvave zarje povsod,
rdeče vino kipi in vre iz žil.
Pri nas je ples peklenskih sil,
poslednji upor nabitih katod.

Kako je tebi, predrago dekle?
Rad bi se slednji večer spomnil nate,
pa mi je srce preveč otopelo,
trpljenje še poslednjo toploto mi vzelo.

Ko sem se vrnil nekoč domov,
si mi očitala, da sem surov,
da sem te le bežno poljubil in objel
in le kot mimogrede nase prižl.

Zdaj so krvave zarje povsod,
rdeče vino kipi in vre iz žil.
Pri nas je ples peklenskih sil,
poslednji upor nabitih katod.

Besni vampir nam noč in dan sesa
kri iz srca. O dekle, saj se iz gorja
svetovnega je solza potočila,
ki nas trpeče zopet bo umila.

Nazaj v vipavski raj

Travestija Gregorčičeve
pesmi Nazaj v planinski raj
je delo neznanega

Toneta. Objavljena v
Naši besedi, priročniku
za mitinge, izdal Prop.
ods. IX. korpusa NOV in
POJ, 1944, str. 95–96.
Pe 154, Oc/Z.

Pod smreko bivam zdaj
na skalnati višini,
srce pa dol mi sili
nazaj v vipavski raj.
Zakaj nazaj?
Nazaj v vipavski raj!

Tu pust je gozdni breg,
tu cvetje ne budi se,
tu sova le glasi se,
gore tu krije sneg.
Zakaj nazaj?
Nazaj v vipavski raj!

Glej tam dolinski svet
in zlate vinske griče,
kako me v srcu miče
njih južni sad in cvet!
Zato nazaj,
nazaj v vipavski raj!

Prav nič mi to ni mar,
da dragi hribovčani
mi kličejo: »Ostani,
nikar od tod, nikar!«
Zakaj nazaj?
Ne vprašajte, zakaj!

O, zlatih dni spomin
me vleče v doline,
po njih srce mi gine,
jaz sem Vipave sin!
Tedaj nazaj,
nazaj v vipavski raj!

Deklica govori

Besedilo **Olge**, članice
okrajnega komiteja SKOJ-
a nekje na Gorenjskem je
nastalo 28. julija 1944.
Tipkopis hrani arhiv IZDG
697/II 2 a v arhivu lista
Mladina.
KI 216, var. SM 766.

Pod okno pritekel je mlad partizan,
on prišel je daleč iz daljnih poljan,
pri oknu pa deklica mlada sloni,
pri oknu sloni in mu govori:

– Od kod pa prihajaš, povej, partizan,
svoboda kedaj zasijala bo nam?

– Prihajam od daleč, kjer bije se boj,
kjer Švabov premnogo v krvi leži,
ležijo ko snopje po dva in po tri,
Švabi pokrivajo naše polje.
Oglej si te Švabe, ki v razorih leže,
iz surovega trupla jim uhaja srce.

Jih deklica gleda, se ji obraz nasmeji,
saj kmalu bo konec teh švabskih zveri.

Olga

Izvirni tipkopolis besedila s
pripisanim imenom
avtorice hrani IZDG, 697 II
2 a.

Besedilo se motivno in
ritmično naslanja na
Aškerčevo pesem
Janičar.
SM 253.

Kaj čakaš Hitler, kaj stojiš,
za slavo svojo se bojiš?
Kot burja k nam si privihral,
podrl vasi, jih poteptal.
Od zmage vriskal si do zmage –
moril tovariše nam drage.

In zdaj pa Hitler si se zbal,
pod rdečo armado si se vdal.
Tukaj zdaj ti omahuješ,
kaj treseš se in umikuješ?
Počakaj Hitler ti, postoj,
končal si zmage svoje roj.

Glej tam na vzhodu zvezda bela,
ki ves tvoj rod je zatemnela.
Minilo zdaj je dvoje let,
ko mojo vas jaz vidim spet.
Tu vse ste bili uplenili,
po svetu mene ste spodili.
Ah tu ležijo v tej gomili
vsi dragi, ki ste jih umorili.
Požgana moja rojstna vas,
brezdomec partizan sem jaz.

Čuj narod punta se, kriči,
junaške zmage si želi.
Če ti to mislil bi po moje,
pustil bi misel zmage svoje.
Glej, narod naš pripravljen ves
je udariti te prav zares.
Gorje ti Hitler, oj gorje,
ko zlije gnev se naš na te!

Na straži . . .

Ervin – Tugomir.

Besedilo je nastalo nekje
na Primorskem.

IZDG hrani dva izvirna
tipkopisa tega besedila,
697 II 2 a in 37/6.

SM 461; St 54.

Mirno po bitki bataljon počiva,
vse tiho je, vsakdo že truden spi,
le tam med drevjem glej – še senca siva,
stražar neutruden v tihi noči bdi.

Kot kraški hrast, oči v nebo uprte,
stoji, kam misel trudna mu hiti;
na dom li misli, na vasi podrte,
na narod svoj, ki v jarmu še tiči?

Primorje naše, zemlja mučenikov,
ki zate sveta se slovenska kri
preliva s kraških skalnatih branikov,
kdaj ti svobode sonce zažari!

Oh ne, ni daleč svobodno življenje,
naš srd prikrit izstopil bo na plan,
takrat sovrag bo plačal vse trpljenje,
ki ga izkusil naš je partizan.

Začuje se korak po skalni poti
in v temi zažari svetilke soj.
Stražar se zdrzne – kdo ga v mislih moti –
v noč tiho zadoni povelje – »Stoj!«

Spominjam se

Besedilo partizanke **Majde** je nastalo na Kozjanskem oz. na Boču l. 1944 ali 1945. Tam ga je od avtorice, ki je kasneje ni bilo več mogoče identificirati, dobil Vlado Miklavc, tedaj član okr. odbora OF Rogatec. Leta 1980 je tipkopolis poslal uredniku rubrike Partizanska ljudska pesem v TV-15, Črtomiru Šinkovcu, ki je besedilo naslovil Spomin ob snežinkah in ga preoblikovanega objavil v TV-15, 1980, št. 46, 26. 10., str. 7 z opombami o pošiljatelju tipkopisa in prošnjo avtorici, naj se uredništvu javi. Prvotni neredigirani tipkopolis, ki je podlaga pričujoči objavi, hranijo v urednikovi zapuščini njegovi svojci. KI 252.

Snežinke bele plesale so v zraku
in mráz je bilo, burja je pihala.
Na zameteni poti sem postala.
Odeta s snegom plan belí se v mraku,
zasanjana tišina je povsodi.
A v duši temna misel blodi . . .
– Ti zemlja naša, vsa v beló odeta,
kot v poročni halji srečnega dekleta,
in vendar sužnja si, tlačanka! –
Vse spi, le jaz izgnanka
grem vzdolž po poti strmi, sama . . .
In pot je dolga, utrudljiva . . .
Kaj daje moč tej trudni nogi?
Tu v srcu misel svetla je,
plamteča kot ognja žar.
– Saj to je zadnja zima
in prvi češnjev cvet, ves nežen, mlad
bom trgala v svobodi – partizanka!

Pesem borcev

Makar

Besedilo je bilo objavljeno v Brkinskem borcu, glasilu Istrskega odreda, št. 1, maja 1944, str. 4. CT 17, JA 14, Re 368.

Čez polje, doline, čez hribe snežene
se z urnim korakom premikamo mi.
Ne plašimo mraza se, burje ledene
in pesem veselja iz grl nam doni.

Z vriskanjem, petjem v borbo hitimo,
pogum nam vliva grmenje topov.
Fašiste, naciste pred sabo podimo
in ustvarjamo srečno bodočnost rodov.

Sovragu utrdbe mi težke drobimo,
vso moč nam pa daje svobode zavest.
Smrt izdajalcem gotovo nosimo,
po tujcu bo udarila žuljava pest.

Za nas ni zapreke, naprej le hitimo!
Kdo nam zaustavi zmagoslaven pohod?
Tirane mi kmalu vse naše zdrobimo
in svoboden narod naš bode povsod.

Takrat . . .

Martino besedilo je bilo objavljeno v izboru pesmi in proze, izdal Propagandni oddelek Glavnega štaba za Slovenijo, april 1945, str. 41. Povojni ponatis v antologiji Partizanska ljudska pesem, izbral in uredil Črtomir Šinkovec, Ljubljana 1970, str. 173. Se 95, Sc D 91.

Ko porečejo – svoboda,
hej, veselo bo takrat!
in spustimo se v dolino –
hej, takrat!

In tedaj v pozdrav, gozdovi,
dam vam roko še enkrat,
pa potem navzdol po hribu –
hej, takrat!

Ko po vrtu mimo hruške
pohitim do vežnih vrat,
kdo srečnejši bo od mene –
hej, takrat!

Vse po vrsti bom objela,
a najmlajši brat –
njega bom zaman iskala –
jaz takrat . . .

Grob

Besedilo borca
Škofjeloškega odreda
Gabra je objavljeno v
Stenskem časopisu
Škofjeloškega odreda, št.
14, 3. 2. 1945.
ZP 253.

Strel? . . . Strel! . . .
Zategel jek, obnemel
v vroči krvi . . .
Tovariš! Trpin!
Beži, ne ječi spomin,
saj ni zadnji ne prvi!

In potem strašen molk,
neskončno dolg
iz njegovih oči . . .
In še iz groba
njih smrt je zvestoba,
klic: »Tudi ti, tudi ti!«

Ne ti, ne jaz!
Smrt in življenje sta čas,
ki ni mrtev,
kot mrtev ni tvoj pokoj,
Saj večno živa bova zvesta si – boj
in pa žrtev.

Ema.

Besedilo je objavljeno v
glasilu bloka SVPB Snežnik
Kočarji, 1. 2. 1945, št. 2,
str. 8.
Sc G 245.

Ura je bila že polnoč,
a v koči pod slemenom še luč gori.
Kdo neki zdaj tam še bedi,
kdo neki zaprl ni trudnih oči?

V koči je mati, ki joče za sinom,
ki padel je tam na Koroškem nekje,
ona predaja se sladkim spominom,
ko z njim je hodila v zeleno polje.

A padejo sanje v glavo ji trudno,
sin se ji iz daljave smehlja
in ji ljubeče na srce šepeta:
»Ne jokaj, mati!

Padel sem, a za menoj nikar žalovati;
domovina je klicala, ni smelo se spati.
Zatorej ne joči in vedi to,
za kar sem umrl, bilo je sladko.«

In ura v stolpu je bila že tri,
a v koči pod hribom luč še brli,
v kotu pri peči se mati smehlja,
pogled ji v meglene daljave pelja.

Besedilo borca **Gustlja** v
rokopisu, zapisanem s
črnilom, hrani arhiv
IZDG, fasc. 559 a/III: Agit.
prop. pri Obl. komitetu
SKOJ-a za Slovensko
Primorje.
DL 114.

Duhovni stan razširja glas,
da Kristus je trpel za nas
in je življenje daroval,
da naše grehe bi opral.

Pa če bi Judež ga ne izdal,
Pilat ga križat' bi ne dal,
kako bi on tedaj umrl,
da bi nam sveti raj odprl?

Zakaj je on med nas prišel
in strašno smrt je pretrpel?
Saj vendr zla on ni pregnal
in svet še hujši je postal.

Poglejte, kaj se zdaj godi,
kako v potokih teče kri!
In treba ni nobenih prič,
vladar na svetu je hudič!

Najzgodnejšo pogorisi,
nevarnosti in tlačitelji!
na svetu sem edini
najbolj klenot in posest!

gustilj

Naj zginejo bogovi vsi

Gustelj

S črnilom zapisan rokopis
hrani arhiv IZDG, 737.
RI 71.

Naj zginejo bogovi vsi,
vladarji in tlačitelji!
Na svetu vsem edini grb
naj bode kladivo in srp!

gustog

Na straži ✓

Tadeajo čisti rumeni
se v zraku prti jo
veselo šumi jo
in spuščajo se mal se zelani
Jo konca jo glati jinni.

K nam zima hiti
in to se zelani
je mraz jo polerival gorice
kot sladkor množine počke
in mraz nam jo legel v kosti

Na trbeten stoje portuzani
in pitajo prostoz očini
a mlo vsak sinu jinu lori -
za stražo so sunkaj poslani
za trbetom pos falon jo spi.

Na straži

Besedilo **Gustlja** je bilo objavljeno v glasilu SNOB Janka Premrla-Vojka Vojkov borec, l. 1943, št. 1, str. 2. Rokopis hrani arhiv IZDG 737. RI 99, Sc D 383.

Padajo listi rumeni
se v zraku vrtijo,
veselo šumijo
in spuščajo v mah se zeleni,
to konec je zlate jeseni.

K nam zima hiti
in ko se zdani,
že sneg bo pokrival gorice
kot sladkor medene potice
in mraz nam bo legel v kosti.

Na hribčku stoje patizani
in vrtajo prostor z očmi,
a uho vsak šum jim lovi –
za stražo so semkaj poslani,
za hribčkom ves tabor že spi.

·TROJKA·

Trojka, nenavadno čudo
proti Nemčiji drvi.
Lažna, žejna je in trudna,
firer pa jo v beg poči.

„Stopi, Rupnik, maha stara!
Antonescu, kaj mi spiš!
Pavelič, prekleta para
vozi, ali jih dobiš!”

Firer goni in preklinja,
a od straha sam drhti.
Taka groza ga prešinja,
da izbulil je oči.

Rdeča vojska-strašna sila-
za petami mu sledi,
nemške horde je razbila,
zda, ostanke še drobi.

Hitler goni, kolč izliva:
„Skačite, prekleti psi!
Groza, kača goljufiva,
ni naklonjena več ni.”

G u s t l.

V NOVE ZARJE

GLASILO 2. BATALJONA
BRIŠKO-BENEŠKEGA ODREDA
leto 1. št. 12
junij-julij 1944

U VODNA BESEDA

Na skromni list - a mnogo vreden
za vsakega, ki je zavoden,
naj pride v sela in vasi,
Slovenec vsak naj ga dobi!
Tovsod naj roma kjer žive
Slovenci, ki se zdaj bore,
Naš pozdrav naj vsem izreči,
po dolini dol ob Soči.

Brdavs

Beli dan je sagledalo glasilo našega bataljona. Skromno in nebojijo-
no je še, na vsakem koraku četa, saj boste razumeli, smo šele začeli z iz-
dajanjem lastnega glasila. Gotovo, da se ne moremo meriti z glasili brigad
in divizij, saj nas je le sa bataljon! Toda kljub svoji mladosti bo naše
glasilo vseeno prikazalo, da niti v tem osiru ne spimo, ampak tekajemo tu-
di v kulturnem, osiroma literarnem ustvarjanju. Vsakdo, ki bo naše glasilo
bral, bo moral priznati, čeprav ne javno, vlasti še naš sovražnik, če bo
objektiven, da nismo nikakršni tolovaji, ampak ravno nasprotno. Vsak mora
priti do prepričanja, pa naj bo še tako zakrknjen nasprotnik slovenskega na-
redno osvobodilnega gibanja, da nismo le vojska kot vojaški činitelj v da-
našnjem osvobodilnem boju vseh narodov sveta proti nemški zverji, ampak, da
smo tudi kulturna vojska. Uvideti mora, da tudi na tem področju kar najži-
vahnije delujemo.

Iz našega lista bo vsakdo spoznal dušo naših tovarišev - borcev, v ve-
liki večini preprostih kmečkih in delavskih sinov. Iz njih članov bo spo-
znal vesel značaj, razposajenost in nagajivost partizana, obenem pa vse
resnost, ki prevzema slehernoga borec, ki se bori za osvobodjenje lastnega na-
roda. Istčasno je naše glasilo v malom dokaz dejstvu, kako je današnja osv-
obodilna borba razgibala najširše plasti slovenskega naroda, kako je družila
vse najboljše ustvarjalne sile našega naroda v vrstah Narodne Osvob. Vojske.

Glasilu želimo srečno pot po vsem sektorju Briško-Beneškega Odreda in
še preko tega, vlasti pa po sektorju našega bataljona. Želimo mu, da bi pri-
šel v roke čim večjemu številu naših ljudi in si osvojil njihova srca, ter
jih utrdil v veri in zavezanju do nas, ki smo se kot narodni borci dvignili
proti okupatorju. Upamo, da bo marsikoga od onih, ki do danes še niso uvi-
dali potrebe današnje borbe, niti niso šli s časom naprej, vsaj nekoliko
pomagal spraviti na pravo pot.

Vsem tovarišem in tovarišicam, tako na terenu kakor v vojski, pošil-
jamo prisrčne pozdrave in se še pripravljamo za dopise.

(D)

Smrt fašizmu!

Svoboda narodu!

Besedilo, pod katerim je podpisan **Gustelj**, je bilo objavljeno v glasilu XVI.

SNOB Janka Premrla-Vojka Za Vojkom, št. 6 (brez datuma, verjetno l. 1944), str. 15.

V arhivu IZDG 37/6 hranijo še eno varianto v tipkopisu.

Re 319, De 148, var. St 116.

Tam daleč na vzhodu zvezda žari,
drugod še globoka je tema,
pod zvezdo se kladivo s srpom blešči,
ki klasje ga zlato objema.

Tam ljudstvo veselo in srečno živi,
svobodno se trudi in dela,
trpin tja zaupno obrača oči,
saj tam je sovjetska dežela.

Na čelu države sam Stalin stoji,
vseh časov največji voditelj,
on s svojo armado zdaj Nemce drobi
in prišel bo k nam kot rešitelj.

Tam daleč na vzhodu zvezda žari
in vabi nas v svetle gradove,
tlačani – Slovenci, k orožju zdaj vsi,
zlomite stoletne okove.

Klic zemlje

Besedilo je zapisal za psevdonimom **Istok** skriti in danes neznani avtor, verjetno kmet in borec. Zapis je v zvezku z naslovom Članki in pesmi, ob katerem je z drugo roko zapisan še podatek 1943/44 in Dolomiti. Zvezek hrani arhiv IZDG, fasc. 527 a/I – 3. LC 37.

Kmetič, kje so časi,
zlati časi kot nekdam,
ko si varoval ti mene
in bila zate sem jaz raj.

Zdaj po meni se razrašča
plevel ta gnusni in osat,
prazna zdaj je tvoj kašča,
v družini tvoji vlada glad.

Smilila sem jaz se tebi,
ko se sovrag po meni je podil,
šel si v borbo to junaško,
da mene bi osvobodil.

Žena tvoja zdaj ne more
me obdelat' kakor ti,
ker brez tebe tvoja žena
nima delovne moči.

Pa vseeno jaz ti kličem,
ti slovenska žena, čuj,
vse oborji, vse obsej
in še mladim to povej.

Vedi, žena ti slovenska,
da poplačan trud bo tvoj,
ko mož v svobodi tvoj se vrne,
ki se bori za tvoj in moj obstoj.

Narod ne zabi

Besedilo, podpisano z **Edi**, je bilo objavljeno v glasilu VIII. SNOUB Naprej, št. 4, leto 1944. Sc 307.

Smrt
je preko naših vasi
razgrnila svoj prt
in v nas se nabira srd
na vas, fašistične zveri . . .

Požar
je objel naše vasi
v svoj žar
in v nas raste vihar –
gorje vam, še narod živi!

Zločin
je v naše vasi
vžgal večni spomin,
da izdajal beli si sin.
Narod ne zabi žrtev, krvi!

Vrhovi

Besedilo, podpisano s psevdonimom **David**, je bilo objavljeno z vinjetnim okraskom v Partizanskem dnevniku, glasilu Prop. ods. XXXI. divizije IX. korpusa, št. 95, 7. 4. 1944, str. 4. LS IB 19, Pe 15, Re 336, Bo 141.

Cvetoča dolina,
srebrne vodé
in sonca toplina,
v ozadju goré . . .

Pomlad je v dolini,
srce se smeji;
visoko v planini
nebo se modri.

A meni veselo
le gor' je srce,
zatorej v planino,
na strme vrhé!
Hoja!
Juhe!

Naš bataljon

Besedilo, podpisano s
K. J., II. bataljon, je bilo
objavljeno v glasilu Mlade
sile, l. 2, št. 4, junij 1944,
str. 6.
Sc 274, Pm 26, LS IB 33.

Na stražah, v zasedah, na dolгих pohodih,
v snegu in dežju, viharjih, mrazovih
gremo v napad čez vse zidane stene,
mašince so ljubice, bombe jeklene.

Z Gorenjske, Primorske in Bele krajine
nas vedno naprej kliče glas domovine,
povsod borbe naše odjeknil je grom.

Nekje v daljavi pa naša Ljubljana,
vsa s cvetjem ognjeno rdečim nastlana,
kot dekle, ki zvesto le dragega čaka,
da s pesmijo, vriskom k njej prikoraka
v zarji svobode naš bataljon.

Pesem o maku

Besedilo, podpisano z
imenom **Hum**, je
objavljeno v glasilu IV.
SNOUB Matija Gubec
Tovariš, št. 18, 30. aprila
1944.
Še 24, Sc D 251.

Glej,
spet rdeči cvet
sredi visokih
bilk . . .

Klasje
šumi,
a mak le
kima
in veter mu glavico
vrti.

Onstran
prek meje
trav
ga vabi plavi
lan.

Koliko src
zaman
se kliče
iz
daljav . . .

Partizanov cvet

Besedilo je pod imenom
Hum objavljeno v Strelcu,
glasilu Belokranjskega
odreda, 1. l, št. 7, julij
1944, str. 12.
ZP 142.

Grmiči srebrni, zeleni.
Kot kaplje krvi
razpršene
padajo cveti
po zidu spuščeni.

Njih vonj je s teboj
sredi ceste
zgubljene . . .

Če obraz ti obledi –
nemo trpijo dni in noči . . .

Naš glas

Draga.
Besedilo je bilo objavljeno
v Tomšičevem glasu,
glasilu I. SNOUB Tone
Tomšič, št. 8, 20. 6. 1943.
Sc V 200.

Trepeče poljana, gozdovi šume,
iz zemlje slovenske pozdravi hite
tja v daljo, kjer se junaki bore,
umreti za dom in pravico žele.

V srcih vseh naših mladostnih gori,
prejasne pomladi nebo nam žari.
Ob misli na svobodo zlato kipi
zakletev mogočna, ki duše krepi:

da večno sovragu zaprta bo pot,
razbite naj bodo verige povsod!
A vendar življenju spet gremo nasprot'
v nadi rojenja, brez starih grehot.

Mamica hčerki

Besedilo neznane avtorice **Julke** je bilo objavljeno v Tomšičevem glasu, glasilu I. SNOUB Tone Tomšič, št. 8, 20. 6. 1943. Sc V 183.

Predno šla sem v partizane,
sem lepo se poslovila
od Marije moje male
in jo sladko poljubila.

Kaj počneš zdaj, srček mali,
ko fašist ti gospodari,
pičlo mero daje mleka,
staro mamo pa pretepa?

Kmalu vrnem se k tebi,
to ti obeta mamica,
zopet mlekca bom nalila
in te sladko poljubila.

Mojemu narodu

Besedilo, podpisano s psevdonimom **Breza**, je bilo objavljeno v glasilu protifašistične ženske zveze Našim ženam, št. 6, april 1943. Sc G 232.

Stri verige, narod moj,
tujec naj spozna,
da krvi in muk dovolj je,
dosti je gorja.

Zemlja, ki pojena je
z znojem in krvjo,
prosta nekdanj bila je,
prosta zopet bo.

Stri verige, narod moj,
na udar Slovan!
Za gorami svita se
že svobode dan.

Jeni iz X. SNOB.
Besedilo je bilo objavljeno
v Glasu osemnajste,
informacijskem vestniku
XVIII. divizije NOV in POJ,
1. I, št. 25, 26. 9. 1944, str.
5.
Ce D 131, Pr 141.

Tam v hišici mali stara mati bedi
ob oknu in solze si briše.
Oh, kje se njen sinko zlati mudi,
da ni ga domov in ne piše.

Prek polja sneženega zgošča se mrak
in burja neusmiljeno piše.
Na poti samotni zamira korak
v gozdu, ki raste kraj hiše.

V daljavi zamolkli začuje se grom
in materi srce zastane.
Sin se je spomnil na njo in na dom,
kliče jo z bojne poljane.

Tam sin ji kliče sred bojnih poljan,
se zrušil sred bitke krvave,
z vetrom, ki brije prek snežnih poljan,
pošilja ji zadnje pozdrave.

Tovarišu Nežmanu v spomin

Bogo.

Tipkopis besedila hrani
IZDG, 282 b.
Ko 132.

Noč je, zvezdnata noč
in sova oglašča nekje se v dalji.
Skrivnostne sence se plazijo v noč,
to smo mi, borci za sonce.

Mitraljez je prerezal kot nož tišino noči
in je zavrelo in je zagrmelo
in so udarile v zemljo granate,
ki metal jih je fant žvižgajoč: minomet.

A vriskala je sova v dalji,
zloveščče je pela o trdi usodi . . .
in – tovariš, ti si pal, ti si dal
vse za to naše veliko sonce.

Še danes stojiš pred meno
kot pomnik,
kot vodnik
na bodočnosti poti.

Andrej.

Besedilo je bilo objavljeno
v Mladem topničarju,
piše mladina I. S. A. B.,
izdelal in uredil PROD I.
SAB, št. 1, junij 1944, str.
11.
LS IA 3, Er 366.

Noči in dnevi hite,
v prazne ure
se moje misli gube . . .

Mati, kod tvoja stopinja
išče me zdaj?
Med nama se noč razgrinja.

Včeraj so nas izpraševali
beli biriči.
Molčali smo – nismo lagali.

Za zidovi pomlad dehti.
V naših očeh
plamen upora gori . . .

Mati, ne misli vedno name.
Vse nas
zdaj tvoja ljubezen objame.

Zlomili ne bodo nas biči.
Smo trdni,
našega upora nihče ne uniči!

Krog mene lep je bukov gozd

Julka, učenka 3. razreda.
Besedilo je bilo objavljeno
v Pionirju, izdal pokrajinski
odbor OF za Gorenjsko,
1. III, št. 2, februar 1945,
str. 49.
Sc V 153, Lo 90, LS, IA 107,
Re 202.

Krog mene lep je bukov gozd,
potoček v njem šumlja,
tu domek moj je skoraj prost,
ga partizan ne da.

Sem Julka, majhna deklica,
na hribčku je moj stan,
kjer sonček sije, lunica
in hodi partizan.

Nad njim oblački se pode,
kjer naši bombniki
Švabom kruhek trd dele –
v čast naši svobodi.

Kako se jaz že veselim,
ko prost bo narod naš,
zato se pridno zdaj učim,
da lepši bo ta čas.

Za svobodo

Besedilo, objavljeno v
glasilu relejnih stanic
Slovenije Kurir, leto 1944,
št. 2, str. 41, je podpisano
s **Slavec**, koroški kurir.
Sc 249; CT 83; Re 221,
390; Še 71.

Ko spita mesto, vas v pokoju,
vihar močan in blisk svetel v gorah vrhove lomi.
Kdo hodi v neurju tem po gozdu
in v temi si utira pot v dolino?
Kaj žene ga junaka v tej pozni temni uri,
morda dolžnost mu žene trudne, a jeklene ude.

Čez cesto se potegne senca črna,
preskoči progo – že mrzlo vodo brede.
Pištola mu naperjena na drugi breg je Save,
zazdi se, da nekdo mu grozi iz goščave.
Doseže breg v svoji mračni slutnji,
ko rezek strel odjekne v temni, strašni noči,
da le beseda tiha iz njega se izvije.

Ko blisk razsvetlil temno je ozračje,
ležal pod smreko je stoletno nepremično.
Pokojen nasmeh se je bral iz ust junaka,
ki krčevito k prsim stiskal pošto je kurirsko.

z krvi tölilko drugih padlih borecöv bi poguala roža megeta slovensko
ilevočanske svebode.

Slava tovarišu Ernestu Lypperu:

Vive la Franco libre - Živela svebočna Slovenija:

Stopanski:

T a l e c
(v spomin Ernestu Lypperu, ustreljenom kot
talcu 1. maja 1942.)

Skoz noč kamijen drvi,
v celici samotni jotnik bodi
in noč in dan vanj smrt belšči.

Vse kar je živel - kratke sanje,
zdaj čaka ga samo še vočno spanje
končano skoraž z adnje bo dejanje.

Vse jo premlel, pretohtal tisočkrat,
pripravljen jo vtiniti v nepovrat
in vendar: še bi živel rad,

dočakal dni, ki vanje jo verjel
mladost vse svoje hrepenel,
na rano šibko težko žrtov vzol.

Pod oknom jo kamijen ustavil,
uhod vojakov rej zastavil,
stražar iz sobe s silo izdavi:

"Gremo, saj voš, da talce si.
Le brž, nam se zudi,
še gine noč, se dan budi."

In ko poljubil prvi žar vrhevo jo planin
ob joži se jo zgorodil v smrt, tvoj sin,
o domovina!

POZIV VSEM SLOVENCIM.

V zaslužnjevanju in uničevanju slovenskega naroda se italijanski oku-
paci izčrpali že vsa srodstva. Ne morejo nam zatreči niti politične,

Štepanjski. Besedilo je posvečeno Ernestu Eypperu – francoskemu konzularnemu uradniku v Ljubljani, Beogradu in Bejrutu in članu Komunistične partije Slovenije. Po materi je bil Slovenec, po očetu pa Francoz. Ko ga je kot francoskega državljana in pobeglega konzularnega uradnika Petainova vlada pozvala v Vichy, je poziv odklonil in ostal pri nas na strani partizanov. Kot talca so ga ustrelili 1. maja 1942.

Besedilo je bilo objavljeno v Slovenskem poročevalcu, leto III, št. 20, 14. maj 1942, str. 5. Ce D 284.

Skoz noč kamijon drvi,
v celici samotni jetnik bedi
in noč in dan vanj smrt bolšči.

Vse, kar je živel – kratke sanje,
zdaj čaka ga samo še večno spanje,
končano skoraj zadnje bo dejanje.

Vse je premlel, pretehtal tisočkrat,
pripravljen je utoniti v nepovrat
in vendar: še bi živel rad,

dočakal dni, ki vanje je verjel,
mladost vso svojo hrepenel,
na rame šibke težko žrtev vzel.

Pod oknom se je kamijon ustavil,
vhod vojakov roj zastavil,
stražar iz sebe s silo izdaval:

»Gremo, saj veš, da talec si.
Le brž, nam se mudi,
že gine noč, se dan budi.«

In ko poljubil prvi žar vrhove je planin,
ob ježi se je zgrudil v smrt tvoj sin,
o domovina!

Partizan Poldek

Ilija.

Besedilo je bilo objavljeno
v Novi besedi, reviji
štajerskih in koroških
partizanov, št. 5, l. 11.
1944, str. 12.
Ce D 13, Šo 200, Go 6 1/
II, Do 178.

Deset je doživel pomladi
naš mali Poldek, partizan.
Že tretje leto je v brigadi,
pri borcih vseh je dobro znan.

Njegova mamica krvnikom
kot žrtev padla je v roke
in brata dva sta v taborišču
zaprta daleč v rajhu kje . . .

A očka je odšel v gozdove –
pogumni Poldek pa za njim:
da bi dočakal sreče nove,
že mlad je skusil bojni dim.

Bodočnost boljša že prihaja,
že blizu je svobode dan:
z očetom se domov bo vrnil
naš Poldek – stari partizan.

Povratek

Janez. Besedilo je bilo objavljeno v glasilu Koroška v borbi, izdal štab Koroške grupe odredov, I. I, št. 1, 16. 9. 1944. CT 181.

Pozdravljeni! Ste vsi ostali?
Nemirno iščejo oči
odgovora v obrazih dragih.

Molče besede, toda roka
očetova se trese in globoka
je žalost v glasu in grenkoba
zveni iz njega, ko otroka
objema zopet po ločitve dnevih.

Je res? Si ti? Moj partizan!
Pozdravljen sin edini,
ki od vseh treh si mi ostal!

Kje brata sta? Nič ne sprašuj,
za mlajšim tiho le žaluj:
pobili v ječi so ga nemški
psi.

In drugi? – Kdo? Starejši? –
O njem ne govorim. Za me ga ni,
ker mi je tuj kot ta drhal,
ki se ji podlo je prodal.

Sinje nebo

Besedilo, podpisano z imenom **Franci**, je bilo objavljeno v glasilu Briškobeneškega odreda, l. 1, št. 5, maj 1944, str. 1.
Lo 203, CT 200, Pe 186, Re 405–406.

Sinje nebo,
nič ne jočeš, sinje nebo,
ko plaka ves svet?
Strojnice, bombe, topovi,
letala in kri in . . . grobovi . . .
Kdo se naj še smeji,
ko najboljših več ni?
Sinje nebo,
mar je naš rod proklet?

Nihče ni pod zemljo,
sinje nebo,
prazne marnje so to!

– Ko sem včeraj ležal
na trebuhu in čakal
kamion v zasedi –
prav za mano je stal –
on!
Bil je on,
moj padli tovariš in z menoj se smejal
je in plakal
kot otrok, ko v zmedi
je kamion ušel!

Ne, sinje nebo,
nihče mrtev ne bo!

In če me zdrobijo v pepel –
ko bo zadnji sovražnik odšel
in bo zemlja nas vseh –
zemlja kmeta, ki več ne trpi –
tedaj bo moj smeh
zvenel preko polja
v smehu otrok,
v zorenju zlatega klasja,
v cvetenju zvončkov pomladnih.

Sinje nebo,
iz gorja
vseh ljudi, ki kipi
iz žuljavih rok
in solza
vseh mater, ki bede iznad hladnih
grobov
partizanov – sinov –
iz gorja vseh ljudi
se rodi le življenje.

Sinje nebo,
čeprav mnogih ne bo,
ni zaman njih trpljenje!

Naše morje in Kras

Robert. Besedilo je objavljeno v glasilu udarne brigade Frana Levstika Naprej, št. 1, julij 1943, str. 6. Sc G 159.

Krasna si, moja rodna vas!
Drhti mi glas ko val Jadrana,
spet gledam s skalnega pristana.
Morje je naše, naš je Kras.

Ko gledam v jutru sončni žar,
ljubezen v srcu se mi zgane,
ubežniki zemljé izdane,
ne zapustim je več nikdar.

Morje je naše, naš je Kras!
Oboje krepko vsi držimo,
Slovenci, zdaj ne popustimo,
prihaja že svobode čas.

Pesem o kamnolomcih

Besedilo neznanega avtorja s psevdonimom **Gozdar**, 3. bataljon, hrani rokopisna zbirka v Narodni in univerzitetni knjižnici. Sc D VI 131.

Smo kamnolomci mi,
vse svoje žive dni
po zemlji rijemo,
po skalah bijemo,
od zore do noči
se čelo nam poti.

Na metre kamen gre,
na grbo pa gorje.
Vsak meter da kovača,
a skala ni igrača.

Pa ne samo jaz
preživljam slabi čas,
to vem, da tudi vi
trpite v uboštvi vsi.

Že pride čas enkrat,
ko bomo grizli vrat,
tlačitelju sirot
kamnolomec skoplje grob!

Pojte ptice

Radajev. Besedilo je bilo objavljeno v glasilu VIII. SNOB Naprej, št. 4, 1944. Sc V 143.

Izpod neba
brnenje motorjev se krohota . . .

Pojte ptice –
jeklene družice –
pesem železno,
trdno kovano,
pesem viharo,
udarno, udarno!

Pojte jo:
forte, fortissimo . . .
v durih in molih!

Pojte jo:
dan in noč,
v zarjo in mrak,
da jo poslušal bo
kleti sovrag.

Nas pa preletajte
in nam oznanjajte
srečno in novo –
svobodno pomlad!

Naše gorje

Cirila. Rokopis hrani arhiv
IZDG, 737.
RI 88.

Noč je črna kakor vran
in kot grob molčeeča,
beli gredo s puško čez ravan,
z njimi spet gorje in pa nesreča.

V koči tihi za vasjo
mlad partizan umira.
Bled obraz nad njim sloni
in solze si otira.

Joj, kako brez tebe, sin,
mogla bom živeti,
komaj si se vrnil,
ne – ne smeš umreti.

Mati, mati, vse je šlo,
naj gre še življenje.
Za svobodo skoro dal sem že življenje,
z njim delo in trpljenje.

Noč je črna kakor vran
in kot grob molčeeča.
Šli so izdajalci stran,
al pa kaj, ko mrtev že je partizan.

Materi v tolažbo

Ciril. Besedilo je nastalo v letih 1941–1945 nekje na Primorskem. Rokopis, zapisan s črnilom, ima spodaj pripis z drugačno pisavo: »Poslal Stojanov prijatelj Ciril mamiči takoj po pogrebu.« Rokopis hrani Goriški muzej, arhiv NOB 96. Tr 65.

Kdaj nehala boš žalovati?
Kdaj ustavila svoje solzé
in mir, kdaj, o žalostna mati,
privabiš spet v svoje srce?

Zdaj žalosti konec naj bode,
tolaži naj blag te spomin,
da je na oltarju svobode
končal tvoj preljubljeni sin!

Naj mračna te misel ne ubija,
da STOJAN tvoj mrtev leži:
le truplo tam v zemlji počiva,
a duh pa še vedno živi.

Ker si ga ljubila goreče,
ne želi ga iz groba nazaj,
ne trgaj od večne ga sreče
in pusti mu uživati raj!

Odsihmal boš slovenski rod

Smrekar. Besedilo je nastalo oktobra 1943 v Podlogu, okraj Pilštajn, kjer so se pripravljale volitve za krajevne NO odbore. Pripisano je na koncu natančnega poročila o pripravah na volitve, zlasti o sestavljanju kandidacijske liste. Izvirni rokopis besedila hrani IZDG, 696 I 2. SM 676.

Odsihmal boš slovenski rod
na svoji zemlji svoj gospod,
ker zdaj zate prihaja čas,
ko svojo voliš si oblast.

Tovariš Tito

Markec. Besedilo neznanega pionirja je nastalo na Gorenjskem. Objavljeno v Gorenjskem pionirju, izdal POZIM za Gorenjsko, l. 1944, str. 1. V zvezek Partizanske pesmi, tov. Olga, si ga je 8. 8. 1944 prepisala Cvetka Koželj-Olga. Svoj rokopisni prepis hrani doma.
SM 1129, Tr 250.

Tovariš Tito,
pozdravlja te mladina vsa
in z njo mi pionirji
iz vsega mladega srca!
Mi pionirji vsi vemo,
da si junak
in da si naš.
Ti vodiš nas
v življenje novo, lepo,
ko v skupni domovini
uživali bomo srečo.
Prejmi lep pozdrav
iz gorenjskih dobav:
ZDRAVO TITO!

Primorski materi!

Lucina bila si primorska,
aibelka jirnakov,
do zdaj si bila domovina,
robovskih siromakov.

Svoje kraone njive,
so solze kalile
v robotvu so ti lepe,
pesmi umolknile.

Upraj, upraj mati,
da spet zar zasije,
na kupoli zlati
proste domovine.

Svoboda, svoboda,
se vzdramil klic je partizanov,
daj, da primorska,
se reši sovragov.

Proč dvori gospodski!
proč temni okovi!
mi smo tu kralji.

gordov proti sinovi. *cvetka*

Primorski materi

Cvetka. Rokopis besedila,
zapisan s črnilom na
posebni list, hrani Goriški
muzej, arhiv NOB 96.
Tr 275.

Sužna bila si Primorska,
zibelka junakov,
do zdaj si bila domovina
robskih siromakov.
Tvoje krasne njive
so solze zalile,
v robstvu so ti lepe
pesmi umolknile.
Upaj, upaj, mati,
da spet žar zasije
na kupoli zlati
proste domovine.
»Svoboda, svoboda!«
te vzdramil klic je partizanov,
daj, da Primorska
se reši sovragov.
Proč dvori gosposki,
proč tesni okovi!
Mi smo tu kralji,
gozdov prosti sinovi.

Tolminci vkup

Besedilo partizana **Aljoše** iz Šerčerjeve brigade je bilo objavljeno v Udarniku, glasilo IV. SNOB, št. 3, junij 1943, str. 3. in v antologiji Naše pesmi, II. zvezek, brez navedbe izdajatelja in časa, str. 6–7. Sc D VI 143.

Ti, zemlja puntarska okrog Tolmina,
doživljala nekoč si burne čase.
Priznala častno mesto ti je zgodovina.
Že v davnih časih tole zemljo zase
si kmet tolminski s trdom je priboril.
Le njemu je rodila žitne klase.

In ko je lačni tujec tu krivico storil,
da zemlja tudi njemu bi služila,
je klic upora tod tedaj zaoril.
Uporno kmet takrat je dvignil glavo,
da se je tresla kleta mu graščina.
Z orožjem v roki terjal je ukradeno postavo.

Tedaj pokazali so puntarji s Tolmina,
kako uporen duh jim gruda je vzgojila,
ki od očeta je prešel na sina.
Očetje puntarji – uporni so sinovi!
Le njihova telesa so se tu znojila!
Zakaj na svoji zemlji bi bili robovi?

Propadla tlaka je in desetina
in grad krivični je prekril šikar,
da ni več videti ga iz Tolmina.
Ožgan je sonca zdravi oratar,
na svoji zemlji ni propal trpin!
Kjer oča prej, zdaj sin je gospodar.

On dedoval po oči je z davnin
svobodno koč, zemljo, duh uporen.
Kot oče prej je danes puntar sin.
Tud' danes sin varuje dom si skromen.
Opaljen v soncu je rujav in trd ko dren
in silen kakor oče in uporen.

Pri svojem delu je ostal pošten!
Znojil se je v vročih dneh, strpljen od dela.
Utrdil je v sebi duh jeklen.
Njemu tudi sila je svobodo vzela,
greni in žali tuja ga kultura.
A že se dvigati je pest začela!

Ve kmet tolminski, da dvanajsta ura
bije, da svoboda sine iz dni mračnih.
Že dviga v njem pradedov se natura.
Kot ded njegov v dnevih strašnih
se danes sin je sili krivi uprl!
Ne da se izžemati od tujcev lačnih.

Ni duh pradedov v njem prav nič zamrl.
Zavrela kri je dedovana,
da z enim samim bi objemom tujca strl.
Odprla nezaceljena se mu je rana,
od dedov je dobil ukaz za končni punt.
Okove trga pest v verige okovana.

Prek hribov, grap tolminskih je zaoril punt!
Stopil kmet tolminski je na dedov sled,
da svobodnemu sinu da svoboden grunt.
Razdril Tolmin'c je meje, videč obzorja v svet,
od vzhoda ga objela je svoboda . . .
Miren bo poslej v grobu ded.

Slavko.

Besedilo je nastalo 18. 7.
1932 na Primorskem.
Tipkopis hrani arhiv IZDG,
fasc. 91/I-13.
Ce 141.

In zopet te gledam, ti naš velikan,
nam dóma krasota, od stvarnika dan;
pogled se ob tebi napaja,
a dušo nemir mi obdaja.

Zakaj le siviš in žaluješ,
kaj mrko in nemo miruješ?
Mar nisi več stari neustrašni glavar,
dóma in naroda zvesti čuvar?

Ti strele si lovil in v rokah mečkal,
potresov, viharjev nisi se bal.
Nad narodom stal si pošastno grozeče,
a narod si motril sladko in ljubeče.

Mar danes kdo v sinji višavi te moti,
je kdo v dolini pogledu napoti?
Tvoj narod še vedno te v spanju ljubi,
ponosa, zavesti ti ne izgubi!

Mar obupuješ, ko tujec nam vlada,
mar misliš, da narod v ječi propada?
Če to je, kar mirno veselje ti kvari,
pač lahko še dalje si Nanos nam stari!

V srcu nam raste le ena zavest,
da lepše kot vse je domu bit' zvest!
Čim silnejše tujec zatira,
tem močnejše se narod upira.

V sili še ti na pomoč nam priskoči:
tujca uničuj, kar v tvoji je moč!
Če k'teri po tebi bo vzpel se v višino,
zgrabi in vrzi pod se ga v nižino!

Vse strele pretresi, a ne jih mečkati,
v tujčev tabor jih moraš poslati!
Ne štedi sovragu sovraštva in zlobe,
poplavi ga s kropom tvoje togobe!

Viharju naroči, naj ga objame,
v svoje višave s seboj naj ga vzame!
Od tam izpusti naj ga zopet v nižavo,
da enkrat za vselej izgubil bi glavo!

Ne zabi, kar vdano srce ti naroča –
to naroda celega želja je vroča!

Našim krvnikom v znanje

Slavko.

Besedilo je nastalo 17. 7.

1932 na Primorskem.

Tipkopolis hrani arhiv IZDG,

fasc. 91/I-13.

Ce 143.

Tujec kleti, le pohodi
jezik naš in pa navade!
Vse, kar tebi ne dopade,
stri! In pa pogumen bodi!

Toda to že moraš čuti:
Kadar z nogo boš teptal,
narod bo krepkejši vstal!
Zaman tvoj trud bo kruti.

Taras.

Besedilo je nastalo v letih 1941–45, morda v Brdih, ki so navedena v oklepaju zraven imena avtorja. Objavljeno v primorski izdaji Slovenskega poročevalca, I. I, št. 1, 20. I. 1944, str. 17. Tipkopis hrani Notranjski muzej v Postojni. Tr 260, Re 230, Lo 238, 239.

Ti mladi Sloven!

Kje bival nekoč je tvoj rod,
kje tekla je zibel pradedaj?

Ali veš, ali znaš,
ali pisano imaš?

Kdaj je sem prišel in od kod?

Ne veš? – Le vprašaj soseda,
ti mladi Sloven!

Ti lepi Sloven!

Na vzhodu, kjer sonca je grad,
od koder vse dobro prihaja,
vedi, tam je tvoj dom,
kjer sta Volga in Don,
tam išči začetek vseh nad
in ne, kjer sonce zahaja,
ti lepi Sloven!

Ti čvrsti Sloven!

Praded tvoj poznal je polje,
živino gojil je, čebele;
žganja, vina ni pil,
ne tobaka kadil.
Zato pa imaš še srce,
kot nima ga drug iz dežele,
ti čvrsti Sloven!

Veseli Sloven!

Ni manjkalo njemu tedaj
ničesar; ni trebalo meča.
Gostoljuben je bil,
da bi tebe učil.
Čemu bi ne mislil nazaj
na kraje, kjer biva še sreča,
veseli Sloven?

Na Kaninu

Boris.

Besedilo v tipkopisu hrani
IZDG, 285 IV 7 d.
Ko 104.

Mogočen dvigaš se nad doline,
visoki vrh naših novih meja,
zelene ob vznožju ti planine,
v vrhu beli sneg, pogled do morja.

Na tvojih skalah truden počivam,
partizan, z akcije vračam se,
hribov, morja lepoto uživam,
na vse naše zmage mislim še.

Tu zdaj je nova Jugoslavija,
partizan svobodo uživa,
slovenska je postala Rezija,
Slovenec je vsak, kdor v njej prebiva.

Iz Rezije tovarišu Titu . . .

Boris.

Tipkopis besedila hrani
IZDG, 285 IV 7 č.
Ko 241.

Vedel si, da nam pripada
dežela ta, zato si jo zahteval;
tu zdaj že tvoja vojska vlada
in pesem nje odmeva.

Po Reziji te vse pozna
za dobrega očeta,
in kliče: TITO! vrh gora
Rezijanov hrabra četa.

Gotovo tega ti ne veš,
tovariš Tito, zvedi . . .
da tu od ust do ust ti greš,
ti up nas vseh v tej bedi.

Benečija

Besedilo, podpisano z imenom **Zorana**, je bilo objavljeno v glasilu Briško-beneškega odreda Klic s skrajnih meja, l. I, št. 5, maj 1944, str. 31, 32. Lo 4, Pe 7, CT 5, Re 359-360, Bo 165.

Benečija – od kod ta glas,
al' iz srca al' ust do nas?
Zakaj je tih ta glas in plah?
Ali morda te je strah?

Saj res bila si ti teptana
in od tujcev zaničevana,
bičana in opljuvana,
a zate bode zarja vstala!

Dvigni svoje žuljave roke
in iztrgaj se iz spone te
ter pokaži, da živeti
hočeš ti – in ne umreti!

Ne omahuj in ne stoj ob strani,
temveč stopi v boj z nami
in pokaži zdaj tiranom,
da nič več ne bo tlačanov!

Zato tvoj glas se naj razlega
preko vseh bregov, dolin naj sega,
tako da slišal bode vsak Slovan,
da Benečija vstaja v novi dan!

Zdaj i drugi delovka, "Linton"

I.

Tem na celovtne fige
tem strajna, prer stoji
pred njem strajna prelom
ja Herkules stoji.

IV.

Pa drugi to je stoli
povesti tej strajni
ho v stoji lastni hri
ta prer v redni

II.

Ta rucaj je muviti, "Linton"

strajna hri prer
stolaj je strajna
in prje hri Linton.

V.

Ta Herkules pred muviti
to muviti na je tem
stolaj on je uka
na ta redni tem.

III.

Pa mnogo je povesti
strajna strajna je
pa muviti mi je strajna
in hri se mi je

VI.

Takrat pa stoli br muviti
povesti mu strajna
da on Herkules hri
povesti to na stoli

Zadnji dnevi celovškega »LINTVERNA«

Črtomir, verjetno je bil to **Jože Serajnik**, slovenski kmet iz Svaten na avstrijskem Koroškem, saj je znana njegova podobna pesem Iz sužnosti narod naš vstaja iz l. 1944, ki je izšla kot partizanski letak. Pričujoče besedilo je objavljeno v Slovenskem vestniku, l. I, št. 12, 1944, str. 4, kjer ima naslov Celovski lintvern. Ohranjena je tudi rokopisna predloga zanj, ki je za kitico daljša in se od objavljenega besedila razlikuje predvsem v 1., 7. in 11. kitici. Rokopis, zapisan s svinčnikom, hrani arhiv IZDG, XXIII/ fasc. III. St. 210 (rokopis), var. LC 140 (objava), SM 2485, var. 2485 a.

Tam na celovškem trgu,
tam strašna zver stoji,
pred njenim strašnim žrelom
pa Herkules stoji.

Ta zmaj je nemški »Lintvern«,
požrešna kruta zver,
stoletja že požira
in pije kri ljudem.

Pač mnogo že požrla
otrok slovenskih je,
pa vendar ni še sita
in hoče še in še.

Pa dnevi so že šteti
pošasti tej strašni,
ko v svoji lastni krvi
ta zver se zaduši.

Ta Herkules pred zmajem
to narod naš je sam,
stoletja on že čaka
na ta veliki dan.

Takrat pa strl bo zmaja,
razčesnil mu glavo,
da on slovenske raje
požiral več ne bo.

Že vstaja svetla zarja,
prihaja oni dan,
ko za zločine krute
ves dolg bo poravnan.

Celovško to gospodo
pa slana vzela bo,
vso hitlersko gnilobo,
pošast ostudno z njo.

Glej tam pod sivo Peco
že vstaja kralj Matjaž
in svoje partizane
pripravlja za napad.

Oj pridi, kralj Matjaž,
in reši narod naš,
nevesto tvojo Koroško
ti pridi maščevat.

In ti, junak naš Tito,
naš hrabri kralj Matjaž,
že pridi z vojsko svojo
ta dan k nam praznovat.

Oj polje Gosposvetsko,
slovenska sveta tla,
saj skoro ti zasije
spet zlata svoboda.

Brez strahu

Franci, III. bataljon X.
SNOUB. Tipkopis
besedila hrani IZDG,
179/I.
Pr 138.

Topovi v Novem mest' grme,
grme, da zemlja trese se,
granate padajo gosto,
kot bi zorat' hot'le zemljo.

Če pa preneha za hip grmet',
zaslišiš šarce pesem pet',
regljanje strojnic in pa pušk
se meša med grmenje hrušk.

Med ves ta grom in ta ropot
pa čuje tankov se krohot;
počasi lezejo, groze,
da vse pred sabo razdrobe.

Pred nami tank, ki siplje smrt,
granate rijejo kot krt,
za kroglo krogla se vrsti,
sovrag že bliža se, preti.

A kdo se stavlja mu v bran?
To mora biti velikan!
Glej, tank stoji, sovrag beži,
si išče zaklon in kriči!

Ni velikan, pač pa junak,
to partizan je, borec vsak,
ki ljubi res svojo zemljo,
da se bori tako za njo.

Le s puško brani se, bori,
za narod bije se, trpi.
Ne ukloni ga ne tank ne top,
on zdaj maščuje bratov grob!

V spomin Simonu Gregorčiču

Besedilo je podpisano s
tov. **Blisk**; to ime se zdi
kobariškim borcem in
aktivistom znano, vendar
se ne spominjajo, kdo ga
je imel. Mogoče je to bil
Franc Manfreda-Toka,
47-letni mizar.
Besedilo je nastalo
septembra 1944, medvojni
prepis hrani Andrej
Pagon-Ogarev.
Bo 378 A.

Tebi, Simon, bodi slava,
sto poteka danes let,
kar je mati kmečka prava,
dala zreti naš ti svet.

Streha slamna koč uborne
in preprosta gorska vas,
dom, družina v njej uborna,
tam si prišel ti med nas.

Čase blažene mladosti
otrok na planini žil,
pasel čredo, pel radosti,
kralj višave sam le bil.

Ali, oh, zapustil drage,
šel med južni sončni svet,
kitice si prve, blage
vpletel v slovenski cvet.

In prebral si novo mašo,
plašč oblekel si teman,
grenkosti izpil si čašo,
svobode minil tvoj san.

In kot slavček nam popeval
po doleh si in bregeh,
ni te narod naš umeval
in dolžil pregreh je vseh.

Utrujen na jesen življenja
dvomov, zmot si pot končal,
bilo je dovolj trpljenja,
nam slovo za vedno dal.

Zdaj med svojci tam ob Soči
prah leži tvoj pokopan,
mimo vali vro deroči,
dan izteka mnog solzan.

Ali pesmi sladki glasi,
Simon, blažijo srce,
vrnejo srečnejši časi,
da po zarji sonce vspe.

Eden krov za vse prostrani
dal zavetje bo odslej,
združeni da vsi Slovani
čast branili svojih mej.

Besedilo, pod katerim je podpisana **Jana**, je nastalo v Smrekovcu 29. aprila 1944. Objavljeno je v Utrinku, glasilu kolektiva URH & Comp., SVPB-R, št. 1, 25. 6. 1944. str. 4. DL 133.

Izginile z zimo so misli nam mračne,
na pragu, glej, Vesna stoji nasmejana;
odeta že v cvetje sta log in poljana,
na veji pa ptička še skoraj zaspana,
sosedo na drugem drevesu budi:
»Oglej si moža, ki pod nama hiti.

Ne moreš verjeti, a to je resnica,
da dvakrat že trideset let mu mineva
od jasno pomladnega rojstnega dneva,
a kukav'ca, čuj, mu spet leta našteva;
mu bistro oko je in prožen korak,
ga najdeš, ki bil bi v teh letih enak?

Ko zdaj partizani za dom krvavijo,
kaj rešil življenj je, ne bom naštevala.«
Ko ptička na veji tako je čebljala,
skrivnost tudi nam nehote je izdala,
ki sem jo prinesel je vetrni piš,
da šestdesetletnico danes slaviš.

Pač skromno obletnico svojo praznuješ,
ni hrupnih poedin, ne lepe dvorane,
saj lesk ne, le čustvo iskreno te gane,
ki vidiš ga v srcih te družbe, tu zbrane.
Iz grl se glasi in žarečih oči:
»Bog živi te, Miče, na mnoge še dni!«

Besedilo **Jane** je objavljeno v tipkopišnem glasilu kolektiva Urh & Comp. SVPB-R Utrinek, št. 1, 25. 4. 1944, str. 23. DL 250.

Ti razsvetli
za hip le pot,
dovolj! Zdaj veš
za gnezdo zmot.

Da hip svetel
uzre oko,
življenje dati
ni drago.

Poglej! Tja gor
upri oči!
Izginil je,
prepozen si.

Trenutno up
mi zablesti,
pa spet je noč
in nade ni.

Zasveti se . . .
in ni ga več,
le sled za njim –
spomin boleč.

Da bi nikdar
ne zbežal preč!
A kaj! – Ne bil
b'utrinek več.

Utrinki so;
in vem, temni.
Kaj gledaš še?
Saj več jih ni.

Mali partizanček

Miče. Izvirni tipkopolis
besedila hrani IZDG,
37/6.
Sr 83.

Partizanček jaz sem mali,
čvrsto na nogah stojim,
puškico mi bodo dali,
tega se že veselim.

Obljubili so pa tudi,
vzeli bodo me s seboj;
vodnik me privil na grudi
in mi rekel: »Ti si moj!

Vedno hodil boš z nami,
kamor nas ponese pot,
za sedaj smo v neki jami,
par ur daleč je od tod.«

Pravil mnogo mi o jami
in o drugih še vaseh,
pravil mi o črni vrani,
ki grozi po naših tleh . . .

Gledam, čakam, grem na vrata,
če prihajajo po me,
morda pride z njimi ata,
da je tam on, to se ve . . .

Pridi, pridi, tu te čakam,
veš nestrpen sem postal,
da me vidi, ko korakam,
puško bi takoj mi dal.

Nekoč čez več milijonov let . . .

Iztok, Prešernova
brigada.
Besedilo je bilo objavljeno
v Triglavskih odmevih, št.
1, 1943. Naslanja se na
Kosovelovo Tragedijo na
oceanu, 8. pesem.
Ohranjeno je tudi v
rokopisnem prepisu dr.
L. Svetka-Zorina s
pripisom:
Montemaggiore, 17. VIII.
44 (Jalovec).
JA 73, SM 596.

Nekoč, čez več milijonov let,
morda bo geolog iskal,
kako živeli so ljudje v današnjih dneh.

Zakrivil ustnice bo v trpek smeh:
Da, da, takrat pač človek bil je še žival,
zato dejanj njegovih mu ni šteti v greh.

Če pa bi mogel vedeti,
kako so naša srca toplo bila tisti čas,
da nam tovarštvo bilo je več kot mi sami,
morda drugačno mnenje bi dobil o nas
in bi razumel naše velike boli.

Dva nesrečna Italijana

Radovan.

Besedilo je verjetno
nastalo pozno poleti 1943.
Izvirni tipkopolis hrani IZDG,
441 III 4.
SM 126.

Dva nesrečna Italijana
iz Kalabrije doma
b'la v kasarno sta peljana
sred ljubljanskega polja.

Milo-solžno jokajoča
sta prišla pred sodni stol,
sodba pa bila je kratka:
»Štrk za vrat in gor na kol!«

Prvi ljubil je zlatnino,
drugi pa po vrsti vse:
kar mu je prišlo pod roke,
vse prišlo se ga je.

V zraku sem in tja bingljata,
veter brije ju leden
in' tako sta plena željna
sama krokarjem v plen!

Po palačah in po bajtah,
včasih tudi po cerkvah
sta obrt vršila pridno
in zlomila vsak zapah.

Slišala sta, da v Ljubljani
dokaj takšnih je družin,
ki imajo mnogo denarja,
pa zlatnin in srebrnin.

Mnogokrat sta pri blokadah
ure, žlice zmikala,
večkrat svoje dolge prste
v marmelado vtikala.

Večkrat kavo je izvohal
njun junaški rimski nos,
včasih sladkor, včasih milo,
vsem dobrotam bil je kos.

Ko v Ljubljani preobjedla
sta slovenskih se dobrot,
po ljubljanski sta provinci
urnih nog odšla na pot.

Tam jemala sta in kradla,
kar pod kremplje je prišlo,
a nekoč sta sama padla
partizanom pod roko.

Drug dan pa cela vas

Besedilo, ki ga je neznani avtor podpisal s kratico **IV**, je bilo objavljeno v Dolomitskem glasu, 1. l, št. 6 (brez datuma), str. 24 pod člankom z naslovom »Vesela reportaža! Otvoritev kopalne sezone na Unci«, v katerem je govor o napadu partizanov na kopajoče se belogardiste. CT 37.

Drug dan pa cela vas
smejala se naglas,
ker šli so k žabam v vas,

in tekli goli vsi,
ko partizani zli
so jim podkurili.

Ha ha, ha ha, vsa vas
smejala se naglas,
ker švabski verni psi
so jo popihali.

Deset

Besedilo kulturnika(?)

Tineta iz Gubčeve
brigade je objavljeno v
brigadnem glasilu *Tovariš*,
št. 10, 20. 6. 1943, str. 34 v
rubriki Veseli kotiček.
ZP 165.

Kdor med tovariši rad tehniko obira,
za ogli skrito muza se al' zmerja,
»kulturnike« z lenuhi rad primerja,
d e s e t števil »Tovariša« naj prebira.

Če rečeš mu, naj svinčnik v roke vzame,
napiše – pesem, črtico veselo,
dokaže naj, da je za tako delo,
da zmožen spisat' lepo je novelo,
rdeč postane, srčna groza ga prevzame.

Zato poslušajte, kaj tehnika nam pravi:
»Ne tulite, kot v stepah tulijo šakali,
jezika zmožnosti, duševna, srčna čustva
v desetih stavkih na papir nam spravi,
'Tovarišu' pomagaj in njegovi slavi!«

Moja ljubezen

Besedilo neznanega
avtorja, skritega za
psevdonimom **Marta**, je
bilo objavljeno v *Naši*
besedi, priročniku za
mitinge, izdal Prop. ods.
IX. korpusa NOV in POJ,
1944, str. 96.
Pe 177, Se 208.

Prešerna berem večkrat poezije,
prebiram zdaj novele, zdaj romane,
povsod odkrivajo se srčne rane,
le o ljubezni to so melodije.

Kadar ljubezen se v srce zarije,
to bolečine, do tedaj neznane,
trpinčijo, kot Neron je kristjane,
če neuslišana ti v srcih bije.

Ljubezni moje silno hrepenenje
presega bol nesrečnega poeta,
ki mu ljubezni dalo je trpljenje.

Odkar mi duša je za tebe vneta,
da vsa si moja, to mi je stremljenje,
tako te ljubim – draga cigareta.

Jožko naš . . .

Besedilo neznanega
avtorja, ki se je podpisal s
psevdonimom

Kolofoktar, hrani v
tipkopisu Arhiv IZDG, fas.
559 a/III, Agit. prop. pri
Obl. komitetu SKOJ-a za
Slovensko Primorje.
DL 269

Vse od jutra do večera
in še v sanjah nima mira
Jožko naš!

Njen obrazek mu premili,
glas, nasmeh pred oči sili,
Jožko naš!

Drugi bi glavo povešal,
bi mu apetit opešal,
Jožko naš!

Drugi pesmice bi pisal,
na skrivaj si solze brisal,
Jožko naš!

Jožko naš pa je junak,
kakor on ne ljubi vsak.
Ljubi kakor še nobeden:
žvižga, brunda kot obseden,
ves dan arije prepeva,
da po grapi vsej odmeva!

Kolofoktar na kameli
srček njen mu je prinesel,
vendar se bojim, da Smeli
ga na potu ni pretresel.

Čudne širijo novice
se po grapi zadnji čas,
da si je srce device
priboril nek vojni as . . .

Take krožijo novice
zdaj po grapi,
Jožko naš!

Če pa v njih je kaj resnice,
sam presodi,
Jožko naš!

Cene.

Besedilo je objavljeno v
Našem koraku, glasilu V.
bataljona I. brigade VDV,
1. I, št. 2, str. 2 (brez
oznake letnice, verjetno
1944).

Sc G 129.

Fantje, zdaj je čas,
da grehe vse poveste nam na glas.
Ne ozirajte se na rdeče našive,
v nemar pustite visoke nazive.
Po vašem vsi težko smo grešili,
da grehe naše tud' osli komaj bi nosili,
saj po bataljonu vedno se šušlja:
Od štaba vsak pojé za dva.
Oglasi se naš komisar:
Kritizirati komandanta, to je prva stvar.
Tišina, vse vneto premišljuje,
v glavah bistrih se nekaj snuje:
Ali ni poslal me zadnjič po kazni na patrolo?
Tu jaz uveljavil zdaj bom svojo voljo,
misli modrec mladi
in po bradi se pogladi.
Ti odgovarjal boš,
če na straži kdo zaspi,
ker tam se res prevečkrat hudo trpi.
Da, pritrjujejo še drugi,
saj tudi oni bili so v stiski hudi,
ko jim je kazen dal
in z glavo zmajeval.
Za njim se komisar vrstil,
revež je težki pot potil:
Kaj misli on, da si roke povezuje
in bolničarje, ki močno trpe, zafrkuje?
Nato na Ceneta so skočili,
prav dobro so si ga izposodili.
Zdravila grenka da jim daje,
Toto govori kašljaje,
on jajčka ni dobil,
res, ta je pa hudo grešil.
Kultura naše prispevke meče v koš –
Miro, tega delal več ne boš –
mar komisarski duševni proizvodi
predani taki so usodi?
Saj poet ni zase, je za svet.
Lepi Jernejček vsem se smili,
vendar marsikateri SKOJ-evec ga opili,
premalo, da jim daje duševne paše,
morda ga kaj v grlu baše.

Komaj na Kozje smo se preselili,
že smo z drugo ga dobili.
Ubo jahati ne zna,
med potjo podere kar po dva.
Francek se kritike boji,
zato v pisarni obsedi.
Intendanta vsi smo obsodili,
da nas s konjskim mesom sili.
Nekateri pravijo, da so preživi,
drugi, ker so premalo, spet so krivi.
Obveščevalna sploh ne funkcionira,
se komandant zadira.
Janko praska se po glavi:
To je hudo, on pravi,
od mene vse leti
in včasih tud' kaj zasmrdi.
Keko smeje se na glas,
pravi, da to vse je velik špas.

Tipkopolis besedila,
podpisanega z imenom
Dušan, hrani arhiv IZDGO,
188b/II.
Pr 134, 136.

Tale pesem naj pove vam,
kaj se tukaj vse godi,
kar prišli smo na Pribišje
in ga okupirali.

Škoda ni bila velika,
luknja v kuhni je samo,
ki še danes jasno priča,
da takrat zares je šlo.

Naj opišem to vasico,
ki ima le sedem hiš,
pa čeprav tako je majhna,
pijačo pa povsod dobiš.

Kuharja pa ni blo zraven,
on je v drugi hiši bil,
tam je mlado dekle plaval
in moralo slastno pil.

V noči sem smo primahali,
zmatrani in zbiti vsi,
se v skednje naselili,
kjer smo sladko spančkali.

Stane pije rad, tud morfij,
z njim zastrupil si je kri,
in če ga preveč popije
težko na nogah stoji.

Ko smo zjutraj se zbudili,
prazni so želodci bli
in vsi smo spraševali,
kje se komora drži.

Za pomoč v naši kuhni
Stanetu je Ančka bla,
toda, ker bila je zmožna,
je na boljše mesto šla.

Komora pa prav počasi
je za nami romala,
njej na čelu vrli Stane,
ki je bil za kuharja.

Stane tud ni več za kuha,
ampak so ga v četo dal,
ker smo vedno godrnjali,
da nam skuhal je premal.

Kuhinjo smo naredili
v stari majhni hišici,
spodaj pa so magacini,
k' intendant za nje skrbi.

Za Miklavža je napravil
žličnikov za dvest ljudi,
nas pa petdeset bilo je,
jasno, da smo lačni bli.

A storili smo napako,
ko smo kuhno delali,
kmalu bi zgorela bajta,
ki je sicer škoda ni.

Zdaj imamo kuha novga,
da se ne bi kregali,
pa začel so intendant
prav prekleto šparati.

Vžgale so se namreč deske,
ki za strop v kleti so,
a dežurni bil je vesten
in je koj opazil to.

Oni pravjo, da je dosti
dvoje dek masti na dan,
mi pa pravmo, brez maščobe
težko shaja partizan.

Alarmiral je gasilce,
to je jako važen stan,
njim na čelu komandanta,
k'je gasil kot svet Florjan.

Če dobiš menažo tako,
ki v njej zabele ni,
boš prekleto težko stražil,
ko te zebe do kosti.

Smo prosili intendanta,
da naj kruh nam preskrbi,
jasno, da je prec obljubil,
sam da peka se dobi.

Od tega bo že en mesec,
peka pa še danes ni,
če b'ga mi takrat namigal,
gvišno zdaj že pekel bi.

Če pa bo spet kakšna hajka,
takrat bomo lačni vsi,
intendante pa nakrišpal,
k'so za Švabe šparali.

Da bi varni bli pred Švabi,
ven patrole hodijo,
in če dobro stvar opravjo,
se veseli vračajo.

Mato, Marjan, bistre glave,
v patroli sta bila,
vsi prav dobro jih poznate,
to sta pevca semiška.

Zdaj dobili smo v četo
komisarja bistrega,
on ima visoke šole,
pisat pa še zdaj ne zna!

Kadar pride dvig zastave,
kar spoštujemo mi vsi,
Bojan okrog sebe gleda
in neumno se reži.

V četi mamo komisarko,
ki za nas kot mat skrbi,
toda v preveliki vnemi
večkrat kaj ji spodleti.

Komandant je blaga duša,
on je dober za nas vse,
če pa kakšna je nevarnost,
tudi on v patrolo gre.

Za nazadnje naj želim vam
vsem skup božič prav vesel,
in če s tem ste zadovoljni,
bom še kerkrat kaj zapel.

Tale pesem je glih taka,
kot je na Pribišju bla,
vsakemu od vas je znana,
pravi se ji kritika.

Taka pesem je potrebna,
da se vidi, kaj ni prav,
in na kterga bo letela,
se bo bolj nerad smejal.

Naj povem vam, da iz čete
nekaj smo tovaršev dal,
to bili so zabušantje,
ki so vedno godrnjal.

Smo Pribišje zapustili
in ponoči vzel slovo,
da se v temi ne bi vidlo,
če b' za ljubco jokal kdo.

Joškov moral dat je vole,
sam bi najraj zraven šel,
če smo rekli pa za drva,
nikdar časa ni imel.

In tako nas noč je vzela,
mesec je na nebu sjal,
ko z volovsko smo vprego
čez zaseke kobacal.

Tacga kraja, kot je tukaj,
daleč na tem svetu ni,
če se vležeš preko ceste,
sežeš kar v tri vasi!

V eni vasi je gostilna,
v drugi mamo hišo mi,
v tretjo hodmo se umivat,
ko se dobro dan nardi.

V gostilni se nahaja
vsako uro dost ljudi,
tamkaj mlada so dekleta,
mi pa ledik smo še vsi!

V gostilni na kvartirju
naši so kurirji bli,
tam so sladko vince pili
in dekleta plavšali.

Komisar se je zagledal
v lušno črno deklico
in vsak večer posvetil
uro ji politično.

Jugota vsi poznate,
on resnično je junak,
ženske pa vse sovraži,
pravi, da je vsaka vrag.

Jugo ljubi šnops in vino,
tako stvar ima najraj,
ko se ga že mal nasrka,
misli sam na didrdaj.

Komandirja tud poznate,
ki je pri kurirjih bil,
ko se šel je v Semič ženit,
z glavo je po strehi ril.

Kdor ponoči se gre ženit,
si zapomni, komandir,
mora videt kakor ptica,
ki ji pravmo netopir.

So kurirje preselili,
kjer so šuštarji bili,
da s tem niso zadovoljni,
s štrajkom so pokazali.

Takim, ki so delal čevlje,
prej smo rekli šuštarji,
a pravilno se jim pravi
obuvalni tehniki.

Janez, obuvalni tehnik,
tudi nas je zapustil,
ker če štopelc je pohodil,
kakor mavra pjan je bil.

So pa tudi take žolne,
kot na primer je Zupan,
če bi v vinu se utopil,
pa še ne bi bil pijan.

Spet napako smo napravli,
ko smo kuhno postavljali,
če bi ne imel Zupana,
celo vas bi lohk zažgal.

Zjutraj, ko je bla še tema,
kuharji so zakuril,
da nad glavo majo krmo,
pa so čisto pozabil.

A Zupan je bil dežurni,
in požar opazil je,
brž je uzbuno napravil
za vse fajerlešarje.

Komandant je spet dokazal,
da je pri gasilcih bil
in tako kot na Pribišju
tudi tukaj je gasil.

Zdaj je kuhna v takem kraju,
da požara bat se ni,
in preljubi vi vaščani
spite lahko brez skrbi.

Bela Krajna je poznana
kot zelo priljubljen kraj,
naša vojska pa ji pravi,
da je partizanski raj.

Tukaj raste vinska trta,
vina več je kot vode
in v vsaki hiš imajo
dosti božje kapljice.

A da tega ne pozabim,
tu so take deklice,
če za ženske maš kaj smisla,
da zaljubiti moraš se.

Kot že preje sem omenil,
nežni spol najraj ima
in ko deklico zagleda,
trepeta kot treslica.

A ljubezen je nevarna,
kdor je probal, ta že ve,
kadar ona se vname,
tudi gasilci ne ugasne je.

Toda kar sem bil po svetu,
se je marskeje spremenil,
hotu sem se jet razirat,
pa smo bricota zgubil.

Marjan je že ena žrtev,
k' se zaljubil je tako,
če se treba bo seliti,
težko mu bo vzelo slovo.

Zdaj so torbce naredili
za politične ljudi,
če jim kaj ne gre v glavo,
spravijo si v torbice.

Tudi za sebe bom povedal,
da imam široko srce,
ampak kaj bi vam govoril,
ko nobena noče me.

Naj se spomnim še Albina,
to najboljši je stražar,
nanjga se lahko zaneses,
ker zaspal še ni nikdar.

Tončka toliko ljubezen matra,
da doma ne more spat,
kadar se mu nudi prilika,
gre k ljubici vasovat.

S tem končana je ta pesem
in zamert mi treba ni,
če sem kerga si sposodil
v tej nesrečni kritiki.

V posteljico se k njej uleže,
k sebi nežno stisne jo,
noč naenkrat je pri kraju,
zjutraj pa je vstati težko.

Takih ptičkov tu je mnogo,
a previdni so zelo,
da jih ne bi opazilo
kakšno kritično oko.

Bricota bi kmalu pozabil,
on je tudi ta veliki Don Juan,
se ponoči okoli potepa,
a čez dan je ves bolan.

Bricota zelo užališ,
če tako pokličeš ga,
pravi, da so čisto pravilno
ga krstili za Nikoto.

NAŠE KOKOŠI.

Velika noč je bila pred vrati,
čas partizanom je pisanko dati.

Pridne kokoši so nesle kot nore.
Vsak partizanom pač da, kar le more.

V vas spet prispeli so plavi in beli
z Nemci, da jajca, kokoši bi vzeli.

Kaj so kokoši mar jastreba uzrle?
Vse iz vasi v grmovje so ucvrle.

Nemci so vpili, streljali, grozili,
jaje in kokoši pa niso dobili.

Ena samo je na klinu visela,
zadnjo je željo na listku imela:

„Rajše sem sama življenje končala
kot da bi Švabom še jajca dajala!“

Juš.

Naše kokoši

Juš.

Besedilo s karikatur
obešene kokoši je bilo
objavljeno v Partizanskem
dnevniku, 1. II, št. 106, 23.
4. 1944, str. 2
Pe 256, Lo 261, LS IB 32.

Velika noč je bila pred vrati,
čas partizanom je pisanko dati.

Pridne kokoši so nesle kot nore.
Vsak partizanom pač da, kar le more.

V vas spet prispeli so plavi in beli
z Nemci, da jajca, kokoši bi vzeli.

Kaj so kokoši mar jastreba uzrle?
Vse iz vasi v grmovje so ucvrle.

Nemci so vpili, streljali, grozili,
jajc in kokoši pa niso dobili.

Ena samo je na klinu visela,
zadnjo je željo na listku imela:

»Rajši sem sama življenje končala,
kot da bi Švabom še jajca dajala!«

Posledice poledice

Juš.

S karikaturu ilustrirano
besedilo je bilo objavljeno
v Goriškem borcu, glasilu
III. SNOUB Ivana
Gradnika, 1. I, št. 8, 20. 2.
1944, str. 13.
Sc V 135, Er 208.

Gredo bataljoni
po stezi v koloni.

Ha, ha! Vsi v smeh:
»Kaj spet si na tleh?«

Zdaj prvi, zdaj drugi
na zemljo se zgrudi . . .

In blato premastno
poljublja strastno.

»Mar ste muslimani
v molitvi zbrani?«

»Ha, ha! O . . .« – končal
še ni bil besede,

že zmanjka mu tal
in tudi on sede.

»Ha, ha!«, vsi v smeh.
»Tudi ti si na tleh?«

Besedilo neznanega avtorja, podpisanega s kratico **L.**, z ilustracijo potapljujočega se čolna, je bilo objavljeno v Dolomitskem glasu, 1. l, št. 5, 1944, str. 15. De 23.

Glej po morju barka plava,
žene jo en hud vihar.

»Kjer rešitev je ta prava?«
se sprašuje kljukast' car.

Kar nasproti mu priplava
sam presvetli prezident;
pa si misli pruska glava:
»Ta bo rešil kontinent.«

Gor na ladjo ga potegne,
da mu veslo v roko,
veter pa še bolj potegne
in ju nese v morsko dno!

Kuplet o Rupniku in Hitlerju

Na rokopisu besedila je podatek, da ga je »spisal **Ace**« in da se ga poje »po napevu 'al je nor, al je nor'«; verjetno je mišljena melodija primorske protifašistične pesmi Mussolini, kralj fašistov. Rokopis besedila, zapisan s svinčnikom, hrani Belokranjski muzej Metlika. Goriški muzej, arhiv NOB 96 pa hrani tipkopis, ki je verjetno zapis po spominu. Še 1, var. Tr 225, Vo 78, 79.

Rupnik stari pa je mislil,
da bo stolček ohranil si,
belo gardo je ustvaril,
dal jo v službo Nemčiji.
Zdaj pa ve, zdaj pa ve,
da z domobranci več ne gre.
Kaj bo to, kaj bo to,
kruha mu je zmanjkalo.

Bele srajčke jim oblači,
plavo šajkačo jim da.
»To je tvoja vojska,« reče,
»mila Jugoslavija.«
Modri vsi, beli vsi,
saj vas nič prav treba ni,
Dražeta Mihajlovića
vsak prav dobro že pozna.

Odesa je zdaj padla,
kje je Hitlerjeva moč,
da bo Rusija njegova,
se izrazil je nekoč.
Berlin gori, Berlin gori!
Oča Hitler, kje s'pa ti?
Blagoslov, blagoslov,
naj obvarje te Njegov.

Partizan na gori kliče,
a fašizem trepeta,
kamor stopi, zemljo strese
in stopinja se pozna.
Vlaki že, vlaki že
vsi kolesa v zrak mole,
le kako, le kako
Fric pobriše jo domov?

Živela armada rdeča,
živel hrabri partizan,
živela svoboda, sreča,
ki prinese nov jo dan.
V borbo vsi, v borbo vsi,
ki vam v žilah polje kri,
le naprej, le naprej,
dokler je še Fricev kej.

Tovarišu Lordu v pozdrav

Jelka.

Besedilo je objavljeno v
glasilu
kulturnoprosvetnega
krožka štabne zaščite
Kokrškega odreda IV.
operativne cone Naprej,
Gorenjsko 1945, str. 20.
Sc G 207.

Prišel čas je okrog pusta,
misli nam nazaj beže,
ko smo jedli svinjska usta,
ko smo cvrli flancate . . .

Dragi Lord, ali še pomniš,
ko si v miru se mastil,
vino v žejna usta vlival,
same »Morave« kadil?

Tudi ženit si se hodil,
včasih si pod oknom stal,
včasih pa po lojtri plezal,
v kamri, grešnik, si zaspal.

Kje sedaj praznuješ pusta,
kaj iz sklede se kadi?
Kuhar ti je soka skuhal,
v žepu pa še čika ni.

Zdaj po lojtrah več ne hodiš,
mlada leta pa teko –
dekle se za tabo joče:
Kaj bo, če ga več ne bo?

Toda Lord, to vam je sila,
ker skrbi ga ne more.
»Saj bo kmalu konec,« pravi
in uši lovi smeje.

Besedilo, podpisano z imenom **Tjoš**, je bilo objavljeno v Pavlihi, 1. l, št. 2, septembra 1944, str. 3. Šu 73, CT 113, Go I/2 26.

Mi smo »slovenski« domobransci,
povsod nas kolnejo ljudje,
pa pravijo nam švabobransci
in izdajalci, – kaj še vse!

Velike delamo korake,
če partizan zaropota,
na praznih glavah tuje čake,
a puške so od Hitlerja.

Prav kmalu bodo nas izpregli,
potem nas čaka štrik in les,
ker pač hudiču smo prisegli,
hudič nas bode vzel zares.

Nemški vojak pod goro

Ilustracijo nemškega vojaka, ki z bajonetom v roki stoji ob vznožju gore, obrobljene z bodečo žico, dopolnjujejo pričujoči štirje verzi. Na samostojnem listu z ilustracijo v tušu je podpisan **Oton**. Izvirnik hrani Slovenski šolski muzej, fasc. 177–23. LS IA 199–200.

Visoka je gora,
še hujši je klanc,
pa črez ne boš prišel
preljub hitlerjanc!

Naša pesem in naša svoboda

Pino Tomažič, 13-letni deček, povezan z mladinci, ki so kulturno in politično delovali v ilegalnih narodno-revolucionarnih organizacijah, obsojen od Posebnega sodišča in ustreljen na Opčinah 15. 12. 1941.

Besedilo je odlomek pesmi, ki je nastala maja 1928. Izvirni rokopis, kjer se je avtor podpisal s psevdonimom Mladi Primorec, hrani Narodna in študijska knjižnica v Trstu (NŠKT), Odsek za zgodovino, II. tržaški proces.
Gr 1.

Če so nam že vzeli svobodo,
nam pesmi ne morejo vzet,
če več zatirali nas bodo,
več bomo morali pet . . . !

Moj mitraljez

Boris Globočnik –

Damijan, 28-letni kmet,
namestnik komandirja
čete v Gorenjskem
odredu.
Besedilo je nastalo
novembra 1943 na
Martinjem vrhu.
Objavljeno v Gorenjskem
partizanu, glasilu
Gorenjskega odreda, 1. l.,
št. 1, 1. dec. 1943, str. 6.
Ciklostirani tipkopis hrani
avtor.
SM 274, De 33, Er 276.

Kako negiben si in mrk
tu v zasedi,
ko čakamo ob cesti beli,
ves z vejami zastrt.
Saj si le stroj,
brez mene nič,
in vendar sem te gledal ne enkrat,
kako oživiš.
Ko zarjoveš, zabučiš,
kot da povelja nam deliš,
vsi ubogamo tvoj trdi glas,
ti vodi, goni v borbo nas!
Iz cevi bruhaš ogenj, smrt,
izbiraš žrtve iz sovražnih vrst.
Saj nisi ti, sem jaz – mi vsi,
ni svinec, kar iz gobca ti hrumi,
le naše maščevanje, gnev, ki tu mori.
Nôri, smej se in vihraj!
Za rafalom žanje naj rafal;
kako ti lep je glas,
ta-ra-ta-ta-ta-ta,
kako se krohotaš
in ves si živ – srce imaš!

Končan je boj . . .
Mi v rokah spet si ves hladan,
le mrtvo jeklo – stroj.

Kosec koso brusi

Besedilo je nastalo l. 1933 v pevskem odseku Društva kmečkih fantov in deklet v Gradcu v Beli krajini. Avtorji so **Jakob in Nande Butala** ter **Anton Šober**, pri dokončnem oblikovanju pa so sodelovali tudi ostali člani pevskega odseka. Prvotno besedilo, ki se je začelo s kitico Kmečki fantje in dekleta . . . in je bilo iz šestih kitic različnega števila verzov, je postalo nekakšna himna ljudske fronte kmečkih množic. Med NOB je dobilo krajšo besedilno obliko in melodično sestavljenost iz treh tradicionalnih napevov. Napev je priredil Radovan Gobec. Besedilo je bilo objavljeno v Partizanskih pesmih, 1943 (izdajatelja in kraja izdaje ni), str. 10. Rokopis ene izmed variant, ki jo je zapisal inž. Janez Marentič, hrani Belokranjski muzej v Metliki, št. neg. 723, za kitico daljšo varianto iz zvezka neznanega zapisovalca s Tolminskega in tipkopis hrani arhiv IZDG, 565/VIII in 696 II 2. SM 66, var 66 A, Tr 95, Lo 75, LS 204, Bo II 73, 73 A, Va 26, ScD 301.

Kosec koso brusi,
a žanjica žanje;
kmet pravico terja,
ali je ne najde.
Naprej v borbo
za pravdo in svobodo,
za pravdo in svobodo
slovenskega naroda.

Kmečki fantje in dekleta,
vi ste naša hrabra četa,
vkup se zbirajmo,
naprej maširajmo
za svobodo naroda!
Naprej v borbo
za pravdo in svobodo,
za pravdo in svobodo
slovenskega naroda.

Partizanska žena

Ludvik Kukavica-Papež,

34-letni zidar, prvoborec, kasneje komandir različnih kurirskih postaj. Besedilo je nastalo v začetku januarja 1942 na Pugledu. Podlaga mu je bila ljubezenska pesem Pastirica (Nad vasjo je čredo pasla) Silvija Sardenka-Alojzija Merharja (Dom in svet, 1910). Sodi med najbolj znane partizanske pesmi, večkrat objavljena v različnih pesmaricah. Pela se je po različici melodije, ki jo je zapisal A. Mihelčič, ali po varianti R. Hrovatina ali po priredbi C. Cvetka. Uglasbil jo je tudi K. Pahor. Objavljena v Slovenskem poročevalcu 15. 1. 1942. Narodna in študijska knjižnica v Trstu hrani rokopisni zapis, nastal po spominu, v Odseku za zgodovino, NOB 8, arhiv IZDG hrani tipkopis v fasc. 678 II 4. Fi 211, SM 1366 c, var. 1366, 1366 a, 1366 b; Bo 31–32 31–32 A, Gr 84, Re 120, Šk 281 a, b, c.

Za vasjo je čredo pasla
vsa vesela dan na dan,
s hrepenenjem gor je zrla,
kjer je vriskal partizan.

Oj le vriskaj, oj le vriskaj,
naj trepeče že tiran,
saj se bliža zvezda sreče,
bliža se rešitve dan.

Ko bi mogla, ko bi znala,
rada šla bi gor v goro,
če ne ve, bi mu dejala,
da vsa zmaga naša bo.

Vse trpljenje partizanov
bo poplačano s krvjo,
smrt fašistom in tiranom,
vsi v boj za svobodo!

Če moj dragi bi življenje
za pravico sveto dal,
dal nam drugo bo življenje,
sinko zlati bo ostal.

Prepevala mu bom pesmi,
gledal me bo nasmejan,
pravila o očku svojem,
bil je hraber partizan.

Do takrat bo že svoboda
zasijala v jasni dan,
vse bo srečno in veselo,
nihče več ne bo tlačan.

Tam na Pugled gori

Besedilo je partizanska priredba slovaške hajduške pesmi Na vysokých horách jasný ohník hori. Slovensko besedilo je bilo prvič zapisano že v prvi polovici 19. stoletja na Štajerskem, med 1. svetovno vojno pa je bilo prilagojeno različnim prizoriščem tedanjih bojev: Tam na Karpački gori . . . , Tam na Sveti gori . . . Misli se, da je partizanska varianta v zvezi z zimskim taboriščem na Pugledu pri Lipoglavu nad Ljubljano, kjer naj bi nastala 9. 2. 1942. Kot prirejevalce viri omenjajo Rajka Knapa-Jožeta Meniha, Janeza Perovška-Pelka in **Ludvika**

Kukavico-Papeža. Slednji pravi, da jo je priredil 19. 2. 1942 po bitki II. grupe odredov z Italijani na Pugledu. Melodijo je septembra 1943 za zbor priredil Janez Kuhar. Besedilo si je v zvezek partizanskih in revolucionarnih pesmi prepisala M. Verčičeva, vendar gre za varianto danes znanega besedila. Precej drugače se konča varianta Tan na visokoj gori, ki sta jo l. 1977 zapeli slovenski kmetici iz Porabja – Gornji Senik – Ferencné Csuk in Józsefné Pozvek, s povsem novimi motivi nagrobne travice in konjiča, ki se bo pasel po njej. SM 1061, var. Mu 6.

Tam na Pugled gori,
tam so hudi boji.

Mimo prikoraka
četa partizanov.

Vsi so čvrsti, zdravi,
samo eden ranjen.

Ranjen zdrave prosi;
»Skopljite mi jamo.

Puško na globoko,
sabljó na široko.

Notri pa denite
moje hrabro truplo.

Zunaj pa pustite
mojo dobro puško.

Naj se puška joče,
če se dekle noče. «

Dekle bi jokala,
ko bi s'rota znala.

Puška zaropoče,
dekle pa zajoče.

Ludvik Kukavica-Papež

(glej spredaj). Besedilo je nastalo oktobra 1942 na Krimu nad Ljubljano. To je partizanska priredba slovenske ljudske pesmi Ciganski otrok in se je po tem napevu tudi pela. Napev sta priredila Rado Simoniti in Rado Hrovatin. Objavljeno v Patizanskih pesmih, 1943, brez navedbe izdajatelja in kraja, str. 32.

Besedilo je ohranjeno v mnogih rokopisnih zapisih: v zvezku partizanskih in revolucionarnih pesmi M. Verčičeve, v beležnici pokrajinskega poverjenika ZKM za Gorenjsko, ki jo hrani IZDG, 664 IV 3 č. Isti arhiv hrani še dve rokopisni varianti v 565/VIII in 197 b/II. Variante imajo poleg omenjenega naslova tudi naslov Po gozdu jaz blodim okrog in Zakaj sem partizan.

SM 773 A a, 773 A b; var. 773, 773 B, 773', 773'', Bo 187, Gr 83, Pr 197; Re 475.

Po hribih jaz okrog blodim,
od doma sem pregnan,
ker ljubim svoj slovenski rod,
postal sem partizan.

Visoke gore, temni gozd
so partizanu dom.
V njem svobode srečni dan
morda dočakal bom.

Požgali so mi rojstni kraj,
odgnali drage vse.
Bog ve, če jih še videl bom,
morda že v grobu spe.

Al' ena misel me živi,
da narod vstaja spet,
na vzhodu zarja že žari,
prihaja novi svet.

Je šivala deklica zvezdo

Ludvik Kukavica-Papež

(glej spredaj). Besedilo je nastalo julija 1944 na kurirski postaji TV 15 v Občicah na Dolenjskem. Avtor si je ob besedilu tudi sam zamislil napev. Na prvo kitico je naslonjeno drugačno besedilo Zvezda, nastalo l. 1944, borca Antona Božeglava. Začetno kitico mu je posredoval Henrik Batista-Bastov, poročnik NOV v Alžiriji. Rokopis besedila hrani avtor. SM 238; var. Re 177.

Je šivala deklica zvezdo,
zvezdo rdečo kot kri
in zraven si pela pesmi,
pesmi od svobodnih dni.

Je šivala deklica zvezdo,
k nji stopil je mlad partizan,
ki bori se za zlato svobodo,
za delavski in kmečki stan.

Le šivaj deklica zvezdo
pa zraven veselo zapoj,
saj črnim fašistom – gestapom
prisegli krvavi smo boj!

In še je šivala zvezdo,
zapela je pesem naglas,
od vsepovsod partizani
prihiteli so deklici v vas.

Na kapi se zvezda leskeče,
na vzhodu že zarja žari,
zdaj kmalu bomo svobodni,
svobodni – proč temne noči.

Ne viciu' varje, ki na orlovu ostaja
 Lunija ma ne jipe, ki naravnost
 se dviga se, in yone tige pajin
 flautista u uauil strel polarsca.

V spomin na leto 1993.
 leto nase osredotice.

Lito

Ne vidiš zarje, ki na vzhodu vstaja

Miloš Ziherl-Mišo, Prešeren, 31-letni tehnik v škofjeloškem okrožju. Avtor je besedilo in sliko zapisal oz. narisal z rdečo barvo v spominsko knjigo Valentine Koba! 2. maja 1943, ko je prišel na Primoževo žago. Izvirni zapis hrani lastnica spominske knjige, posnetek risbe in zapisa pa je bil objavljen v Loških razgledih 1981, str. 94–95. Ma 227.

Ne vidiš zarje, ki na vzhodu vstaja?
Šumenja mar ne čuješ, ki narašča?
Že dviga se, že spona trga raja,
tlačiteljev se naših strah polašča.

V hribih na Gorenjskem

Besedilo je slovenska priredba popularne nemške vojaške popevke Lili Marlen in se je po tem napevu tudi pelo. Svetko Kobal-Florjan v članku Miloš Zihelr-umetnik, humanist in borec, Loški razgledi 28, 1981, str. 71, pripisuje avtorstvo slovenskega besedila 28-letnemu glasbeniku

Milošu Zihelru, ki je bil med marcem in septembrom 1942, ko je besedilo nastalo, politični predavatelj v šolskem taborišču Dolomitskega odreda nad Babno goro. Oleg Križanovski pa se v Pogovoru s črnogledim humoristom, TV-15, 1. VII, št. 10, 12. 3. 1969, spominja, da je priredba nastala že l. 1941 in pravi, da je »ta pesem skoraj v vsakem kraju pridobila še kak dodatek in je bila (. . .) dolga kot pesem o Kosovski bitki.« Ohranjenih je več medvojnih variant v rokopisih: prepis M. Verčičeve; prepis v zvezku neznanega zapisovalca s Tolminskega (hrani arhiv IZDG, 565/VIII) in zapisovalca v taborišču Burgtrothenfels an Main (hrani Pepca Žakelj), po vojni pa so objavljene variante še v Menuetu za kitaro (na petindvajset srelov) Vitomila Zupana in v Izboru prigod, anekdot in domislic iz NOB z naslovom Hudi časi – vedro čelo, Ljubljana 1976, str. 402. SM 1211, var. Bo 177, LG 481, 481a, 481b, 481c, 481d.

V hribih na Gorenjskem
strojnice pojo,
nemškim soldatom
je v srcu prav hudo.
Na Ruskem je mraz tako strupen,
na grob dado ti križ lesen,
na grob, Lili Marlen.

V gozdu tam na straži
mlad stoji soldat,
pridejo pastirci,
ga stisnejo za vrat.
Ne boš več delal v rajhu dren,
zdaj boš dobil le križ lesen
na grob, Lili Marlen.

Čuj korake znane,
v temno noč gredo,
to so partizani,
ki smrt ti prineso.
Preveč ti zrasel je greben,
zato dobil boš križ lesen
na grob, Lili Marlen.

Moj življenjski prostor
zdaj je črni grob,
čeprav sem čiste rase,
me črvov žre cel trop.
Sem hotel jesti kruh maslen,
zato dobil sem križ lesen
na grob, Lili Marlen.

Stoji v gori partizan

Zdravko Tavčar-Beno in
Albin Zemlja-Nande,

borca čete pod Stolom,
kasneje imenovane
Koroška četa. Besedilo je
nastalo spomladi 1943 na
Premzberku nad

Smokuško planino, kjer so
partizani taborili in sta
avtorja gledala na
domačo vas.

Obstaja tudi sporočilo,
da je ob ljudskem napevu
pesem zložila poleti 1942
Marija Žemva, takrat
študentka farmacije, ki je
nadomeščala odsotno
nemško apotekarico v
tržiški lekarni.

Pesem so peli po napevu
stare slovenske ljudske
pesmi, priredili so jo
R. Hrovatin, R. Gobec in
M. Škoberne. To je ena
najbolj znanih partizanskih
pesmi, ki so jo tiskali v
mnogih partizanskih
pesmaricah. Nekatere
variete so znane pod
naslovom Stoji na gori
partizan in se le v prvi kitici
razlikujejo od
pričujočega besedila,
druge pa le še od daleč
spominjajo nanj. npr. Sc
181 in Ko 208.

Rokopisni zapis in tipkopis
(verjetno predloga za
objavo) hrani arhiv IZDG,
664 IV 3 č in 696 II 2.
SM 1011 B var. 1011, 1011
A, Lo 218, 214, Tr 241, Bo
186, 186 A, Fi 154, Ce 225,
Gr 110, Šk 222, Se 172, Ko
208, Sc 181.

Stoji tam gori partizan,
ozira se v nižavo,
trdo mu puško stiska dlan,
šel v borbo bo krvavo.

Njegova kaplja že krvi
nam mnogo je rodila
junaških mož, jeklenih src –
planine napojila.

Saj tujec pije našo kri,
razdira nam družine,
vihar nad njim naj zahrumi,
njegova oblast naj mine.

Stoji tam gori partizan
in kliče nam v dolino:
Vsi mladi fantje in možje,
branite domovino!

Maščujmo naše brate vse,
ki v grobu že trohnijo!
Njih srca zvesta še žive,
po zmagi hrepenijo.

Zato pa fantje, vsi na plan
in vsi v partizane,
naj pesem naša zadoni,
naj zarja zmage vstane!

V Slovo

Tam doli pod maso ravnemu mraku
v počitku zaspijo klet in nočaj.

Oh, ali pes nič več ne sme se med maso
dian res poslednjim svoj obraz obseva prepa neboj?

V grobu vpičem klicjo ti črna naša:

Tovariš dragi prvi se nazaj!

A pluh je grob. Zamrl nisi je v masi,

bi bilo je svoj drugi dom nekdaš.

Rože kot prej svetlo še pri oknih;

o. marto, da no prvi svoje kot nekaj prizela svet

litim ob grobu trojem, bi z svetjem zhanim ponitje
z njim odel.

Sed si in hodil pot zavodnega slovensa;

postal si partizan.

Umrl si ker smrt ne izliva žitov, a vidi da nekoo
tudi ti boš maščovan.

Marinka Demšar
(Verčič)-Jana, Miloška,
17-letna dijakinja, članica
SKOJ-a.

Besedilo je nastalo kmalu
po 6. avgustu 1944 v
Malenskem vrhu pod
Blegošem. Takrat so v Suši
pri Čabračah
belogardisti ustrelili
svojega nekdanjega
sošolca, partizana Lojzeta
Stanonika-Miloša. Kot
obveščevalec se je
mnogokrat ustavljal v
Malenskem vrhu in še tik
pred smrtjo z domačini
na Blegošu nabiral murke.
Izvirni rokopis, zapisan s
tintnim svinčnikom in s
skrbno okrašenim
okrostihom, hrani Muzej v
Škofji Loki, 0/2-68.
SM 1053, 1053 . var. Sc 3.

Tam doli pod vasjo v večernem mraku
k počitku zadnjič legel si nocoj.

Oh, ali res nič več ne vmeš se med nas?
Mar res poslednjič tvoj obraz obseva zvezd nebroj?

V grobu spečem kličejo ti srca naša:
tovariš dragi, vmi se nazaj!

A gluh je grob. Zamrl smeh je v vasi,
ki bila je tvoj drugi dom nekdej.

Rože kot prej cvetejo še na oknih:
a mesto da na prsi tvoje bi kot nekoč pripela cvet,

Ihtim ob grobu tvojem, ki s cvetjem pisanim posut je,
z njim odet.

Šel si in hodil pot zavednega Slovenca:
postal si partizan.

Umrl si, ker smrt ne izbira žrtev; a vedi, da nekoč
tudi ti boš maščevan.

Marinka Demšar-Jana

(glej spredaj). Besedilo je nastalo poleti po 16. juliju 1943 v Malenskem vrhu pod Blegošem, ko je padel partizan Živko.

Pesem so peli na proslavah in mitingih po znanem napevu izvirnega besedila. Enako temo, le da preneseno na dekle in fanta, padlega partizana, najdemo v pesmi Dekle piše pismo belo avtorice Irene. Ohranjeni pa sta še dve za kitico daljši varianti pričujočega besedila: Franca Ovsenika v rokopisni pesmarici, ki jo hrani Muzej ljudske revolucije v Ljubljani, in rokopis z naslovom Grob v Italiji, pod katerim je podpisana Dragica. To varianto hrani arhiv IZDG, XXIII /fasc. III.

Rokopis pričujočega besedila hrani avtorica Demšarjeva.

SM 438, cit. 438', var. RI 14, VI 289, St 99.

Mati piše pismo belo:

»Sin, si živ? ne oglasiš se nič!«

Pismo v hribe na Gorenjsko
v kljunčku nese droben ptič.

Tam, kjer blegaške so gmajne,
ni ljudi, ne belih hiš.

Tam ob gozdu zelenečem
grob stoji, na grobu križ.

Tam se drobni ptič ustavi,
belo pisemce odda.

Veter zašumi po drevju,
listje tiho šepeta:

»Reci moji dragi mami,
da mi zdaj je tu lepo.

Naj ponosna bo na sina,
padel je za svobodo!«

Teče voda, teče

Marinka Demšar
(Verčič)-Jana, Miloška
(glej spredaj).

Besedilo je nastalo pozimi
1944 v Malenskem vrhu
na prošnjo žene padlega
partizana Janka Šinkovca.
Rokopis, zapisan s tintnim
svinčnikom na majhnem
lističu, hrani avtorica.
Pesem so peli po napevu
slovenske ljudske
Zabučale gore.
SM 1074 A; var. 1074.

Teče voda, teče
vodica šumeča,
tam ob njej pa v grobu
spava moja sreča.

Kadar zrem gomilo,
solze točim vroče.
Da bi tukaj spal ti –
ah, saj ni mogoče?

Mar ti ni pretesno
v hladni, ozki jami?
Vstani! Pridi k nama,
da ne bova sami!

Ko v večerih dolgih
o dneh minulih sanjam,
k tvoji mali hčerki
trudno glavo sklanjam.

Le v očeh nedolžnih,
ki me zro žareče,
gledam še odseva
že minule sreče.

Kje so tisti dnevi?
Kje presrečna doba?
In ljubezen tvoja? –
Umira v temi groba.

Mirno spi v zemlji,
ki si jo vroče ljubil.
Saj za nje svobodo
si življenje zgubil!

Vojska bo minila,
čas vse zagrne,
a le tebe dragi
nikdar mi ne vrne.

Pavla Benedik-Tatjana,

20-letna kmečka
delavka, sekretarka
SKOJ-a Malenski vrh.
Besedilo je nastalo 14. 8.
1943 v Jazbinah v
Škofjeloškem pogorju ob
smrti komandirja
Poljanske čete Zorka
Kopača-Živka. Med
partizani je bila pesem
zelo znana, pela se je po
napevu »Ko temni mrak
zagrne zemljo trudno«;
skrajšano verzijo si je
zapisal R. Gobec.
Objavljeno v Partizanski
pesmarici, oktobra 1943.
Rokopis besedila je bil
oddan sekretarju Ok. K.
SKOJ za Poljanski okraj,
tov. Janezu Kokalju-Vitku.
Prepisala si ga je tov.
M. Verčičeva v svoj
zvezek partizanskih in
revolucionarnih pesmi.
Nekoliko spremenjena
varianta besedila z
naslovom Tovarišu Živkotu
v spomin in z začetnim
verzom Po hladnem jutru
ptički so zapeli je bila
objavljena v glasilu VII.
SNOUB Franceta
Prešerna Gorenšči fantje,
št. 2, 1944 z opombo, da
so jo spesnile tovarišice iz
M(alenskega) v(vrha) in
da se poje po napevu »Po
tihem gozdu mladi lovec
hodi«. Arhiv IZDG, 678 II 4
in 697 II 2 a hrani dve
varianti tipkopisa
besedila.
SM 379, var. 379 A, 379 B,
379 C, Sc V 177, Er 250,
Var. Va 24.

Ko v ranem jutru ptički so zapeli,
naznanjevali lep poletni dan.
V mehkem senu nekdo rane celi,
v borbi ranjen mladi partizan.

On mirno spi in sanja o svobodi,
pred njim sto lepih, srečnih nad stoji.
Krog njega pa fašistov osem hodi,
življenje vzeti njemu si želi.

A v smrtni sili partizan še uteče,
grmeči streli pa za njim gredo.
In ob potoku, ki po strugi teče,
on padel je za našo svobodo.

Ko sva midva se zadnjič poslovila,
v slovo desnico svojo si mi dal:
»Fašizmu smrt!, tovarišica draga,
na svidenje nad zvezdami!« dejal.

»Tovariš Živko, Narodu svobodo!«
Iz mojih ust iztrgal se je glas.
»V borbo greš čez daljno tiho goro,
ostani zdrav in ne pozabi nas!«

Al' zdaj te hladna, črna zemlja krije,
v grobu veneš, ti slovenski cvet.
Sovražniku pa zadnja ura bije,
tovariš tvoj osvoboduje svet.

Notranjska žalostinka

France Šušteršič,
25-letni študent, član
Propagandnega odseka
Notranjskega okrožja.
Besedilo je nastalo
novembra ali decembra
1943 v Žerovnici, ko se je
avtor po nemški ofenzivi
bolan skrival doma.
Objavljeno v Notranjskem
glasu, izdal notranjski
okrožni odb. OF, I. II, št. 1,
15. 1. 1944, str. 4.
RI 110, Lo 187.

Poznaš deželo, kjer šume gozdovi
skrivnostno pesem krvaveče zemlje,
kjer tisoči oskrunjeni domovi
kriče v nebo, naj plača njih trpljenje,

kjer v težkih dneh, ko črna je sekira
zapela nad teptanimi narodi,
iz muk in iz solza nam zaorila
je pesem o vstajenju in svobodi?

Mi vsi otroci smo teh težkih dni,
saj nismo še okusili pravice,
valptov bič nas bil je do krvi
in trinogi so nam pljuvali v lice.

Domove so nam tlačili dolgovi,
pijavke so nam trgale zemljo,
še to, kar so nam dajali gozdovi,
so kradli nam z umazano roko.

Fašist požgal nam naše je vasice
in mož nedolžnih nam poklal nešteto,
a roka ga zadela je pravice
in mu razdrla gnezdo je prekleto.

Sedaj samo še zemlje lačni škorenj
tepta po naših svetih tleh,
a že se moč pogube dviga nadenj,
TLAČANI VSTAJAJO V ZEMLJAH VSEH!

In vi, sinovi te uboge zemlje,
ki s smrtjo za pravico se kosate,
vam tisočkrat bo plačano trpljenje,
ko nam zasije dan svobode zlate!

Franč Šušteršič

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo poleti

1944 na Notranjskem.

Objavljeno v Pesmih naših

borcev, uredil Mile

Klopčič, Ljubljana 1944.

Izvirni tipkopolis hrani IZDG,

XXIII/fasc. III/7. Pod

tipkopisom istega

besedila, ki ga hrani

IZDG, 289 a, je podpisan

Franč Šubert.

Str 37, Ko 35, Pe 30.

Dolgost veselja našega je kratka,
kaj bunkerjev nam že razbila je granata.
Zaprta noč in dan so zdaj Ljubljane vrata,
al' dneva zmage ne pove nobena pratka.

Pred partizanom trese nemška se posadka,
pred njim nas ne obvarje več sto centov drata,
ne odpodi od nas življenja tata
noben izgovor, ne beseda sladka.

Spregleda naj, kdor se v Ljubljani šeta
in kdor na policijo še ovajata leta,
da smrtna žetev vsak dan bolj dozori.

Še Rupnik, ki zdaj ves vesel prepeva,
v mrtvaškem prtu nam pred koncem dneva
molče trobental bo: »Bedak jaz nori!«

Neusahljivi cvet

Jože Šiška-Luka, 23-letni študent slavistike, vodja in orožar borbene skupine na ljubljanski univerzi. Besedilo je nastalo oktobra ali novembra 1941 v Ljubljani za interno proslavo oktobrske revolucije. Avtor ga je recitiral v gostilni pri Keršiču svojim tovarišem. Rokopis s črnilom hrani sam.
SMD 145.

Iz vrtnic krvavo rdečih
pesem stkana,
v vihar ni noči odposlana
Leninu v pozdrav!
In ta žareči rdeči cvet
dehti že štiriindvajset let . . .
Oktobra velikega luč
odkrila delavcem sveta
je zlati zgodovinski
Ključ!

Štefanovo jutro

Jože Šiška-Luka
(glej spredaj).
Besedilo je nastalo februarja 1942 v Ljubljani v spomin Štefanu Babniku, ki je umrl po likvidaciji Avgusta Praprotnika. Izvirni rokopis, zapisan s svinčnikom, hrani avtor.
SMD 154.

Zimski jutranji svit
in lesk kristalnih cvetov
po draveljskih gajih.
S pogumom je gazil
čez Šišenski hrib
odločen za boj!
Vere v človeka bogat,
zrl je Grintavec, Kočno
to jutro
brez slutnje,
da slednjič njegove oči
poljubljajo naše nebo.

Naša srebrna Kolpa

Partizana **Jože Šiška-Luka** in glasbenik **Martonov Sine-Struna** sta pesem sestavila l. 1943 ali 1944 v Beli krajini. Izvirni rokopis hrani Jože Šiška.
SM D 146.

Ob Kolpi pa mlinček stoji
in mlinske kamne ima tri . . .

Ob Kolpi pa mlinček stoji
in mlinarčka gleda v oči,
besede mu te govori:
»Odpri mi zaporce,
v korito bistro zdrvim . . .«

Ob Kolpi pa mlinček stoji
in mlinske kamne ima tri . . .
Srebrna se Kolpa blešči
in mlinarčka gleda v oči . . .
In kamen škroboče, ko zrno se joče . . .

Ob Kolpi pa mlinček stoji
in mlinske kamne ima tri.

Romanca

Anton Korošec
(1913–1942), diplomirani pravnik, po enem mesecu partizanskega bojevanja padel kot žrtev osebnega obračuna v Lazah nad Borovnico. Besedilo je bilo objavljeno v Pesmih naših borcev I, izdal propagandni odd. pri GS NOV in POS, junij 1944, str. 32.
Se 79, PI 293.

Sredi bajonetov, pušk in mitraljez
dostikrat se spomnim naših belih brez.

Tam v cvetočem gaju sva sama ležala
in v neskončnem miru tiho šepetala.

Okrog naju so čebele pile med,
mravlje so drsele ti čez vrat razpet,

hrošči pisani brzeli čez gredice,
bel metulj ti je poljubil belo, belo lice.

Sanjale nocoj so se mi strašne sanje,
bilo je na sredi iste te kotanje:

Sredi polja mlad vojak leži,
sredi čela se blešči mu kapljica krvi.

Budnica mladini

Majda Šilc, 20-letna sekretarka SKOJ-a v X. U. B. ljubljanski, padla na položaju brigade v boju proti Nemcem in domobrancem 14. 7. 1944 v Težkih vodah pri Novem mestu, narodni heroj. Besedilo je bilo objavljeno v Pesmih za mladenke, uredil Makso Pirnik, april 1944, ZSM za Belo krajino, str. 23. Uglasbila sta ga Marjan Kozina in Karel Pahor. Tipkopis besedila hrani IZDG, fasc 37, mapa 8/5. SM 1302, Sc 92.

Vstani mladina in stoj kakor hrast,
naj puška stoji ti ob nogi,
čuvaj to zdravo slovensko nam rast,
ki jo teptajo trinogi.

Mladina slovenska, le hrabro v boj,
ravnaj se po bratih z vzhoda;
v boju s tirani se žrtev ne boj,
če hrabrost je geslo pohoda.

Ne boš sama v boju,
mladost ti trpeča,
s tabo je v stroju
mladina rdeča.

Maščujmo vse kaplje slovenske krvi,
maščujmo požgane domove,
maščujmo trpljenje vseh onih ljudi,
ki v ječah pregnanskih trpe.

Mladina, v tebi je nada nas vseh,
le tebi se lahko zaupa,
da spet bo veselje po naših vaseh,
ko v srcu bo konec obupa.

Nocoj moj atek

Pavel Bartelj-Jernej,

30-letni knjigovez, trgovski
pomočnik, ilegalec,
padel pod krogami
nemške patrulje 2. 9. 1943
v Tenetišah.

Besedilo je nastalo l. 1943.
Rokopis hrani Ivanka Šorli.
Šo 2.

Nocoj moj atek
pismo to sprejel,
kako ga bo vesel
dobri moj atek.

Cel list sem napisal,
vse sem izrisal
in se podpisal –
na okno ga dal.

Ko sem pogledal,
ga že ni bilo,
veter ga je odnesel
atku prav v roko.

Zunaj na snegu stoji,
za mene, za vse se bori,
premražen in lačen
pisemce moje drži.

Himna agit-teatra

Janez Kardelj-Janez

Poljanec, 28-letni
zobotehnik, vodja agit-
teatra, padel v roški
ofenzivi avgusta 1942.
Besedilo je nastalo poleti
1942 na Dolenjskem. Pelo
se je po napevu Pesem s
ceste. Izvirni tipkopis, ki ga
je nekdo popravljaj, hrani
IZDG, 441 III 4.
SM 481.

Mi vsi smo tu igralci – partizani,
naš dom nikjer, a oder naš povsod.
Borilcem smo tovariši ob strani,
sedaj smo tu, a jutri spet drugod.

Besede naše siti, domišljavi
gospôdi v ložah glave ne vedre.
V teatru svetlem ne, temveč v goščavi
junaku – borcu dvigajo srce.

Zelena hosta nam je zdaj dvorana,
reflektor – mesec je sijoč z neba
in več nam je priznanje partizana
kot ves aplavz buržujškega sveta.

Kadar zvečer v temo se gozd odeva
in vanj zaveje tajnostni šepet,
takrat skoz noč med skalami odmeva
besede naše svobodni polet!

In dasi v dalji se izgublja glas
kot zvezd utrinek z nočnega neba,
a vendar tisoči pojo iz nas,
smo kot utrip ogromnega srca!

Danilo Benčina-Ben-**Dan**, 26-letni

elektrotehnik, član

narodnorevolucionarnih

mladinskih ilegalnih

skupin.

Besedilo, ki ga lahko

uvrstimo v začetek naše

poezije upora, je nastalo l.

1937 v Trstu. Objavljeno je

v ilegalnem

Štempiharskem koledarju,

izdali in založili Fjok-Šču-

Čajci (ime je akronim iz

Šaljivih študentskih

vzdevkov Fjoketo, Ščuka,

Čin-čaj), l. VIII – I (štetje

pomeni leta, ki so potekla

od streljanja bazoviških

žrtev 6. 9. 1930, 1938.)

Ilegalno glasilo v tipkopisu

hrani NŠKT, Odsek za

zgodovino, ilegalne izdaje

med obema vojnama.

Gr. 13.

Na mirmem domovju
plamen se dvigne,
po tihem grobovju
v noč temno švigne.

Leti čez daljavo
da vnel bi srce,
na kraško planjavo
iskat si ga gre.

A srca tam spiyo,
v njih iskre ni;
le tiho trpijo
brez upa vse dni.

Jih plamen goreči
zdramit' ne more,
vnet' ogenj žareči
svobodne zore.

V temi valuje,
se zdi, da ječi:
nad srci žaluje,
nad njimi trpi . . .

Tako kot pesmi z istim naslovom in drugačnim začetnim verzom: »Po dolinah in po gorah« je tudi tej predloga ukrajinska ljudska Po dolinam i po vzgorjam. Prvotno je bilo besedilo prevedeno po izvirniku, **Dušan Drolc-Čort** pa je sestavil novo slovensko besedilo.

Med NOB so jo peli v raznih melodijskih variantah, po izvirniku je melodijo priredil Karel Pahor. Objavljena je bila na letaku s petimi partizanskimi pesmimi, ki ga je poleti 1942 natisnila tehnika Nanos, nato pa še v mnogih partizanskih pesmaricah. Širila se je tudi v rokopisnih prepisih. SM 529, 529 a, 529 b, 529 c, Lo 124, Vo 52, Ce 215, Bo 9, 9 A, Sc 260, CT 168, LS JB 98, Gr 109, Šk 162 A, B, Va 61, Fc 176.

Naglo puške smo zgrabili
in odločno z doma šli,
ko sovjetski so junaki
skupni boj oklicali.

Partizanski ostri streli
narodni upor bude,
z njimi vračamo fašistom
vse zadano nam gorje.

Mraz, glad, žrtev nas ne moti,
ko nenadno udarjamo,
saj prežeti smo z zavestjo,
da svobodo ustvarjamo.

Zdaj bodočnost si gradimo
istih misli trdnih rok,
vsa slovenska domovina
druži v zadnji se naskok.

Kmalu več ne bo fašistov,
nov pravičen svet bo vstal,
nad slovensko domovino
svobode prapor bo vihral!

Iz sužnosti narod naš vstaja

Jože Serajnik-Črtomir, slovenski kmet iz Svaten na avstrijskem Koroškem. Besedilo je moralo nastati do 1. 1944, verjetno na avtorjevi domačiji, ki je povezana tudi s Šketovo povestjo Miklova Zala. Jeseni 1944 je avtor besedilo dal partizanom, ki so ga razmnožili in uporabljali kot letak. Tipkopis hranijo v Znanstvenem inštitutu v Celovcu. Nekoliko spremenjeno je besedilo v objavi v Slovenskem vestniku, 25. 4. 1947, str. 9. Morda je Jože Serajnik tudi avtor pesmi Zadnji dnevi celovškega lintverna, saj gre za podobno temo in isti psevdonim Črtomir. SM 2485, var. 2485 a (Primerjaj tudi St 210).

Na sredi Celovca kip čuden stoji
in nemški se zmaj imenuje –
že tisoč let našemu ljudstvu grozi,
nad rajo slovensko kraljuje.

Stoletja že žre našega naroda cvet,
otroke nam naše požira –
nikdar nima dosti in znova spet
žrelo požrešno odpira.

Pa dnevi so šteti tej divji zverí,
premagana njena bo sila,
ne bo več pila slovenske krvi,
v njej sama se bo utopila!

Pod sivo Peco vstaja Matjaž,
dvignil bo našo zastavo –
zajahal bo vranca in dvignil meč,
strl zverini bo glavo!

Iz sužnosti Zala vrnila se bo,
objela spet ženina Mirka –
Slovenska Koroška združila se bo
pod varstvom junaka Tita!

O, bratje, svobode prihaja dan,
na vzhodu se zarja poraja!
Pregnan bo od tod vsak fašist in tiran,
iz sužnosti narod naš vstaja!

Sama ob oknu je slonela

Justinka Peternelj-

Nada, 20-letna dekla,
sekretarka SKOJ-a.

Besedilo je nastalo pozimi
1944/1945 v Javorjah, ko
je čakala na kurirsko
zvezo. Pelo se je po
napevu Rože je na vrtu
plela.

Besedilo je ohranjeno v
rokopisnem prepisu
avtoričine prijateljice
M. Verčičeve.

Rokopisno varianto
besedila Bo 690, zapisano
s črnilom na črtan list,
hrani IZDG, 565/VIII.
SM 904; var. Bo 690, Vo
82.

Sama ob oknu je slonela,
solzno blo je nje oko.
Z žalostjo v goró je zrla,
kjer njen dragi spi sladko.

Mirno spavaj mili dragi,
tih naj bo tvoj zadnji sen,
tu živiš v srcu mojem,
kmalu sinko bo rojen.

Na rokah ga bom nosila,
stiskala ga na srce,
o očetu govorila –
partizan je šel v gore.

Dragi vzel je meč v desnico,
puško je na ramo djal,
šel je v boj med partizane,
v boju je življenje dal.

Zdaj pa spava v temnem gaju,
nikdar več se ne zbudi.
Gozd stoletni ga varuje,
zadnji mu pozdrav šumi.

Vse že spi sredi noči

Justina Peternelj-Nada

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo med

NOB v Javorjah v

Poljanski dolini. Rokopis

hrani avtorica.

SM 1619.

Vse že spi sredi noči,
jaz pa bedim, zrem v noč:
povsod je tišina, policijska noč.
Le od nekod sliši se šum,
srce trepeče od bojazni in sreče.
Kurirček se tiho približa,
listič na vrvico naveže,
tiho brez šuma jo vleče.
Pri oknu nekdo se zgane,
listič iz vrvice vzame,
hitro okno zatemni,
sporočilo in vprašanja preleti.
Ko zopet se okno odpre,
s strahom v noč dekle se zazre.
Sporočilo kurirju odda,
v strahu prisluškuje,
ali se kje pri sosedih kaj čuje.
Kurir srečno izgine,
dekle pa zasanja v lepe spomine.

Slavko Satošek, 37-letni
frizer, komandir
Belokranjskega vojnega
področja.
Besedilo, oprto na
Jenkovo Slovensko
zgodovino, je nastalo 23.
8. 1944 v Črnomlju.
Objavljeno je v
Belokranjskem plamenu,
tedniku Belokr. voj. podr.,
leto I, št. 7, 26. 8. 1944, str.
9.
Rokopis, zapisan s
črnilom v zvezek pesmi,
hrani avtorjeva žena.
Fi 22.

Bridka žalost me prešine,
ko se spomnim domovine,
od fašistov poteptane,
od fašistov vse požgane.

V zlatih črkah v zgodovini
narodov bero se čini;
a kak čin naš narod 'ma
zgodovina ne pozna!

Boj krvavi narod bije,
že svobode luč mu sije,
s puško v roki vnuk koraka
čez grob borega očaka.

Ko svoboda nam zasije,
vraga črna zemlja skrije,
z njim pa njega posnemalce:
narodove izdajalce.

Domovina poteptana
bo krvavo maščevana,
kar fašisti so požgali,
bodo stokrat poplačali.

Zdaj je domovina znana
in od sveta spoštovana,
kak' fašist z izdajalcem gine,
to povest je domovine.

Rož ti bom dal

Ivan Trošt, 35-letni
primorski kmet.

Avtor se je svojega med
vojno nastalega besedila
spomnil po štiriintridesetih
letih in ga deklamiral
absolventki slavistike Olgi
Rebula, ki ga je zapisala
marca 1976.
Re 176.

Cvetke rdeče, rože dehteče v šopek bom zbral
in jih nekomu bom dal.

Cvetje rdeče, rože dehteče tebi bom dal,
ker v borbi za nas si ti pal.

Rože rdeče, ljubke, plamteče na grob ti bom dal,
ker življenje za nas si ti dal.

Padel si, padel, a nisi zaman,
saj kmalu prišla bo svoboda čez gore sem k nam!

Himna 13. udarne brigade

Mirko Gorski.

Besedilo je nastalo
oktobra 1943 na Mašunu
med nemško ofenzivo.
Takrat ga je Dragotin
Cvetko tudi uglasbil.
Objavljeno v pesmarici
K. Pahorja Naša pesem I,
1944. S svinčnikom
zapisani rokopis hrani
Muzej ljudske revolucije,
izvirni tipkopis po IZDG,
696 II 2.
SM 745; var. Fi 129.

Po cestah in hribih,
po hostah, dolinah,
trinajsta se bije
udarna brigada,
ki mlada, a strumna
udar za udarom deli.

Na progah slovenskih
razdira mostove,
požiga gradove
v strah hlapcev sovražnih,
jim vliva skrbi,
da strah jim poganja v kosti.

Mi vsi partizani,
ki v tej smo brigadi,
tovariši dobri
smo v bojnih napadih.
Na juriš planimo,
rešimo si vso domovino!

Partizan na straži

Bogomila Breclj-Živka,

15–19-letna dijakinja,
referentka za agitprop na
OK KPS za

Zapadnoprimorsko
okrožje.

Besedilo je podpisano z
imenom Živka, vendar
Brecljeva ni prepričana,
da ga je res napisala ona.
Tipkopis hrani arhiv IZDG
588/I.

Bo 239.

V večernem mraku
ob napol podrtem zidu
negibno senca stoji:
partizan na straži
s puško v bok uprto
v daljave sinje strmi.

Na levi
rahli obris valovitih Brd . . .
Sem ter tja lučka
mežikajoča v mrak,
cerkvica bela,
vasica sredi trt . . .

A dalje, dalje
brezmejna ravnina
je v mraku utonila
vsa mirna in tiha.
Čez njo je mehki svoj plašč
noč temna zgrnila . . .

In tam na desni,
kjer je sonce zatonilo,
mrka Benečija tožna,
bivališče vešč in škratov,
kraj težkih bremen in ukrivljenih hrbtov,
Benečija zapuščena, ubožna . . .

Na nebu že bleščijo zvezde zlate.
Partizan zamaknjen še stoji.
»Domovina, kako si krasna!
Kako te ljubim, domovina,
življenje mlado dal bi za te!«

Padlemu kurirju

Bogomila Brecej-Živka

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo leta
1944 v tehniki Matajur –
E-34.

Prepis besedila hrani
avtorica.

Bo 240.

V zimski mrak odšel si.
Skozi vrata
je zlati trak svetlobe
zaplesal pred teboj
in v snegu ti med borovce
je pokazal pot.

Potem prišla je noč.
Po brunih begale so sence
kot netopirji,
na mala okna
kristalno pravljico
je stkala.

Nahrbtnik tvoj
ostal je v kotu
tik majhne pajčevine
in v snegu tvoja sled.
Le to samo.

In zjutraj
na sneženi jasi
v ščemečem soncu
bila je rdeča
tvoja kri . . .

Stari briški porton

Bogomila Breclj-Živka

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo leta

1944 v tehniki Matajur –

E-34.

Prepis izvirnika hrani

avtorica.

Bo 237.

Porton moj stari,
že dolga leta tu stojiš!
Oluščena je davna barva
in kažeš svoj skelet –
z razritih sivih kamnov
v odkrušene drobtine
razpada ti omet;
koloni dve ob strani
pa prav tako trdno,
kot sta nekoč bili,
vsajeni sta v zemljo.

Kaj vse si videl ti, porton,
odkar stojiš!
Skoz tebe plalo je življenje,
za vse si bil odprt –
veselje, žalost in trpljenje,
za rojstvo, jok in smrt!

O vem, da bi hotel –
a v tvoji moči ni bilo,
zapah trdno skleniti
z nepremagljivo silo,
ki zadržala bi vse zlo.

Tako zdaj tu stojiš
osamljen, star, pohabljen –
čeprav odprt si na stežaj,
nikogar k tebi ni:

ne smrti, ne življenja
prikličeš ne nazaj!

Pozdrav

**Tadeusz Szadowski –
Wadowic Tomo**, borec
sabotersko-minerske
čete poljskega rodu,
padel l. 1944 v
Praprotnem nad Škofjo
Loko.

Besedilo je bilo objavljeno
v glasilu VII. SNOUB
Franceta Prešerna
Gorenšči fantje, št. 3,
marec 1944.
Sc V 116, Er 117.

Adijo pa zdrava ostani,
kličem ti zdaj v slovo,
name nikar ne pozabi,
odhajam v zeleno goro.

Odhajam, ker srce to hoče,
ker kliče svobode nas glas,
četudi se mati joče,
dekletu je solzen obraz.

Nikar ne jokajte za mano,
nikar ne točite solza,
saj vrnem se, ako je dano,
ko konec bo vojske – gorja.

Godci stopite ne plano,
puske v roke pa ne meco,
da naša koroška bo ostala
ni čila in lukova vala.

kasnice, rapotki bo prula,
osa te dolina bo čula.
Kot prva rapoji naj Brezda,
naj njena bo glavna beseda.

Vi tisti baraci - orsi,
vi stanci ste, njeni nergasi,
vi kas bi visoko rapeli,
ni vmes bi toponi grunchi.

lukova vala bo ostala,
čila prsto raigrala.
Koroška imovina bo, ty,

Koroški rej

Vladimir Semeja –

N. N., nameščenec iz
Hrastnika. Besedilo je
nastalo poleti 1944 v Beli
krajini in je bilo objavljeno
v Ljudski pravici, l. V, št. 13,
16. 7. 1944, str. 4.

Rokopisni prepis hrani
Cvetka Koželj-Olga v
zvezku partizanskih pesmi.
SM 149, Lo 37, Pe 40, JA
23, 23 A, Ce D 24, Sc V
133, Šu 24, Pl 50, Sc D
252.

Godci, stopite na plano,
puške v roke pa za mano,
da naša Koroška bo vstala
in Zila in Miklova Zala.

Mašinca, zagodi ko frula,
vsa te dolina bo čula,
kot ježva zapoje naj Breda,
naj njena bo glavna beseda.

Vi težaki bacači-orači,
vi starci ste, sitni nergači,
vi bas bi veselo zapeli
in vmes bi topovi grmeli.

Miklova Zala bo vstala,
Zila prosto zaigrala.
Koroška svobodna bo, hej,
dro, godci, zagodimo rej!

Tovariši

Mihajlo Gorjanov,

16–19-letni dijak, borec VII

SNOUB France Prešeren.

Besedilo je bilo objavljeno

v glasilu Gorenšči fantje,

št. 2, 1944.

Sc 239, Er 25 a,b

Ko burja zavija kot stekel pes
okoli sten požganih koč,
da poje zemlja, poje les,
potok v temno, tiho noč drvi,
zadeva v skalo, sneg in burjo.

Kdo ste?

Kdo ste zemljani, temni, mrki
v temi izginjate, neznani,
kot so nekdej se stari Grki –
borite se za vse – teptani.

Ko burja zavija kot stekel pes,
tovariši hite v naskok
in tuli črna odprtina – pes,
da bo pregнан s te zemlje tat,
vihrale v burji – rudeče zastave.

Nad Idrijo

Mihajlo (gl. spredaj).
Besedilo je bilo objavljeno
v Primorskem
poročevalcu, 1. II, št. 9,
15. 9. 1943, str. 7.
Pe 313, Re 24.

Šum dežja in godba
sredi gostih smrek,
nas je osem,
ki poslušamo
in vemo, da sodba
ni daleč,
da vsi vprek
bodo izginili s te zemlje.

Pod nami drhti Idrija
v objemu laških rok.

Ne dolgo,
saj stok in jok
seli se na jug,
tu kmalu zaoral bo
plug.

In zdaj v Vipavi
vsi smo zdravi.
Stopetdeset nas je!
Kdo nam le pot zapre.

Mihajlo (gl. spredaj).

Besedilo je bilo objavljeno
v Mladem puntarju, 1. l, št.
1, avgusta 1943, str. 7 in v
Primorskem poročevalcu,
1. l, št. 13, 30. 11. 1943,
str. 12.
Er 393, Lo 79, Re 370, LS IB
49, var. 49a, Pe 39, Lo 33.

Glej, kres gori,
temni obrazi
in objokane oči
gledajo v ta kres,
nekoč skedenj –
zdaj črn les.

Pet nas je.
Okrog nas truma otrok,
nič več jim na jok ne gre,
ko zdaj nas vidijo.

Rdeče zvezde žare
na rokavih,
bolj kot kres gore
obrazi zdravih,
mladih ljudi.

Mi, mi smo tisti,
ki maščevali bomo kres,
mi smo jeklo,
nismo les.
Ta ogenj vpije do neba
iz ognja vsak dan,
da bode narod maščevan.

Stopetdeset.

Mihajlo (gl. spredaj).
Besedilo je bilo objavljeno
v Primorskem
poročevalcu, glasilu OF
za Primorsko, I. II, št. 9,
15. 9. 1943, str. 7.
Pe 303, Re 25.

Nanos, Krn, Kolovrat
in stopetdeset mož!
Če sedejo mu na vrat –
za Laha
toliko straha,
da s celo divizijo
drvi
tja v Benečijo.

Lakota, mraz, kri,
stopetdeset jih spi
z odprtimi očmi.

Strel! So zopet tu!
V roke puške! Nič strahu!
Stopetdeset nas je!

Nadiža, Idrijca in Soča,
zasede, voda nas deroča
ne ustavijo.

V tihem gozdu

Julka Tajnikar, 25- letno
kmečko dekle, mladinska
aktivistka.

Besedilo je nastalo
5. 5. 1945 v Božjem pri
Oplotnici na Pohorju.
Tipkopis hrani avtorica.
Ks 300, var. Se 187.

V tihem grobu sred' gozdička
sniva v miru mlad junak,
le na vej'ci drobna ptička
mu naglaša spev sladak.

On pa spava mirno spanje,
saj je delo dokončal,
za svobodo dragoceno
mlado je življenje dal.

Kliče iz groba še živečim:
Naprej pogumno, bratje vsi!
Zadoščeno bo trpečim,
le če dom bo svobodni.

Le takrat boš, rod bodoči,
svobodo ceniti znal,
če boš vedel, če boš čutil,
zakaj sem jaz življenje dal.

Pogovor o tebi

Bogdan Osolnik,

21–25-letni študent prava,
l. 1942 zadolžen za
propagando v okrožnem
odboru OF Novo mesto,
član poverjenišva IO OF
za Dolenjsko, nato l. 1944
sekretar Oblastnega
komiteja in Pokrajinskega
odbora OF za Gorenjsko.
Besedilo je nastalo jeseni
1944 na Gorenjskem,
kamor je avtor odšel na
novo dolžnost le nekaj dni
po rojstvu hčere.
Objavljeno je v
Gorenjskem pionirju, 1. III,
št. 1, januar 1945, str. 14.
Tipkopis besedila hrani
arhiv IZDG, 697 I 6.
SM 341, Ja 42, Lo 70, LS IB
4, Re 234, Pe 296, Sc 243.

»Komu pa, mamica, poneseva te rože bele?«

»Na grob, da očku bodo tam cvetele.«

»Zakaj pa je zapustil očka Katko samo?

Zakaj ni mislil nič na mene in na mamo?«

»Veš, Katica, ko očka moral je v boj,

ni mogel vzeti naju dveh s seboj.

Ti si bila takrat še čisto mala,

da si se očku komaj nasmejati znala.«

»In kam je šel potem? Ga nisi zadržala?«

»Ah, daleč, daleč, ga vojna je pobrala.

Morda je vedel, da ga več ne bo k nama

in da Katjuša bo nekoč ostala sama,

a da bi vsi nekoč živeli srečno,

se za svobodo žrtvoval je večno . . .

In tu počiva zdaj v tej zemlji črni . . .!«

»Daj, mamica, kar proč to prst odgrni,

pa s sabo ga vzemiva kar nazaj,

da bova spet veseli kot nekdaj!«

»Ah, hčerkica, to se ne more več zgoditi,

srce za vselej mu prenehalo je biti,

za vselej ta ga skrila je gomila.«

»Potem pa vsaj na grob mu bom stopila

in z nogo bom krepko zacepetala:

Poslušaj očka, tu je tvoja mala!«

Materam padlih partizanov

Bogdan Osolnik (glej spredaj). Besedilo je nastalo jeseni 1942 na Jagodniku za Hmeljnikom po srečanju z materami, ki so v boju izgubile svoje sinove, predvsem pa kot prispevek za prvi ženski list, tiskan na osvobojenem ozemlju. Objavljeno je v 1. številki glasila Našim ženam, novembra 1942. List je urejala Mara Rupena. Ce 279 D, SM 2328.

Rodile ste jih –
čeprav jih morda ne bi smele
v zavesti, da bodo še bosí in lačni,
ker kruha ne boste imele.

Ljubile ste jih,
bili so tako ljubeznivi in mili,
ko so odraščali in ste skrbele,
da so prav govorili, molili.

Učile ste jih,
da so spoznavali, kaj je resnica,
kaj je poštenje in da bo po svetu
zavladala enkrat drugačna pravica.

Branile ste jih,
ko so vam tujci hoteli jih vzeti;
zgrabili so puške, zbežali v gore,
ker niso hoteli nečastno umreti.

Blagoslovile ste jih,
da bi v tej težki borbi uspeli,
da zmagali bi pravica in mir,
da nekoč bi bolj srečno živeli.

Izgubile ste jih –
te svoje najboljše sinove –
a narod bo vstal, blagoslovil bo vas
in tiste samotne grobove.

Bogdan Osolnik-Božena (gl. spredaj).
Besedilo je nastalo maja 1943 na osvobojenem ozemlju na Dolenjskem, ko so avtorju v neki partizanski hiši pokazali pismo iz internacije. Tedaj je še posebej pomislil, kako hudo je kmečkemu človeku za žico spomladi, ko ga doma čaka neobdelana zemlja. Besedilo je objavljeno v glasilu ženske protifašistične zveze Našim ženam, št. 7, maj 1943, str. 7–8. Ce D 319–320, SM 2329.

V teh barakah rjavih ni za nas pomladi,
– saj ne more mimo straž in čez bodeče žice –
le tam zunaj ščebetajo ptice,
da je drevje že zeleno in cveto nasadi.

Rada bi s tem pismom pohitela
ven od tod, tja na domače trate.
Ali se je že pred hišo češnja razcvetela,
bodo jablane in hruške spet tako bogate?

Kdo vam, mati, polja preoral je?
Oče v grobu, fantje pa v zaporih –
sami stopali ste po razorih.
Bog vam srečo daj in zdravje!

Sosed naš, ki bil je tukaj z mano,
je pred smrtjo sanjal, da doma orjo.
Klical je, zahteval plug in brano . . .
S svojim truplom tujo zdaj gnoji zemljo.

Poskrbite za njegove otročiče!
Tu je vedno slabše nam iz dneva v dan.
Izpreminjamo v žive se mrličke.
Gorje tistim, ki so krivi naših ran!

Dobro verno, kdo izdal je v naši vasi,
tisočkrat smo mu prisegli maščevanje.
Zdaj se bližajo že tisti časi,
ko se bodo izpolnile naše sanje.

Kar sem vam včasih, mati, pripovedovala,
kmalu zdaj izpolnjena resnica bo postala.
Tudi tisti, ki do zdaj smo le garali in trpeli,
bomo lepše dneve doživeli.

Ne tožite! Tudi jaz ne plakam,
ampak se tolažim z mislijo na tiste dni,
ko na tujem odrešenja čakam.
Do takrat vas vse pozdravlja
vaša vdana hči.

Hrabri Italijan Pepino rešuje svojo domovino (Odlomek)

Bogdan Osolnik-Škrat

(glej spredaj). Besedilo je nastalo aprila in maja 1943 za Trško goro v bližini Novega mesta kot prispevek za dvig razpoloženja in za razvedrilo. Posmehljiva kronika v treh delih je bila objavljena v glasilu slovenske protifašistične ženske zveze Naša žena 1. II, št. 7 in 8, maja in junija 1943. Tipkopi hrani avtor.

Ce D 262, SM 2331, Še 90, CT 162, GO 57–59.

... Potlej v borbo s partizani se spustijo Italijani.

Naš Pepino v smrtnem strahu vrže se za skalo v mahu.

Tam čepi in v zemljo rije, vseokrog pa toča bije.

Reši se le malokdo, drugi ujeti se dado.

Ko nevihta le prestane, se še vedno on ne zgane: »Hej, Taljanček, kaj pa ti!« ga pograbijo pesti.

O, presneta smola spet, naš Pepino je ujet.

Trese se mu prav vsak ud, misli si: Zdaj sem kaput!

»Italijani, reve prave, za kogá se le borite, nosite na prodaj glave?« bere nekdo jim levite.

»Mar se splača vam boriti, za dve, tri požrešne riti?«

Nemo plašni in potrti čakajo Talijani smrti.

»Dobre hlače so in čevlji vaši, brž sezuj se in odpaši!« rezko zadone ukazi.

Komandant Pepina opazi:

»Ti obdrži svoje cape, preveč si raztrgan, razen kape! Zdaj pa glejte, da se izgubite.

Marš!« se oglasi povelje.

Kdo popiše to veselje, ko spuščeni ti patroni v gatah kličejo: O boni, boni!

Potlej pa ves čudni trop se požene v galop.

In tako gospod Gambara že od daleč jih ugleda, ves začuden se pobara: Kaj pomeni čudna čreda!

Poreko mu: Spoštovani, to napravili so partizani. »Črne srajce« smo poslali nanje, le gate so prišle nazaj v pranje.

Zdajci se pred njim pojavi ta, ki v borbi je krvavi obleko rešil si edino, hrabri naš soldat – Pepino.

»Glejte pravega junaka, glejte dobrega vojaka za fašistično blaginjo – dajte zlato mu svetinjo!«

Naš Pepino res ta dan za hrabrost je odlikovan.

Stane Kotnik-Jelko,
18-letni dijak, kurir v štabu
I. brigade Toneta
Tomšiča.
Besedilo je nastalo
oktobra 1943. Pelo se je
po znanem napevu Moja
glavca je zaspana.
Tipkopolis hrani avtor.
RI 66.

Moja glavca je zaspana,
toda postelj ni postlana,
tja pod smreko ležem sam
danes tukaj, jutri tam.

Po gozdu temnem pot gre moja,
po sončnih jasah brez pokoja,
v snegu, dežju grem na pot,
dom je moj prav vsepovsod.

Komaj ena pot gotova,
že me čaka druga nova,
borci spijo, jaz hitim,
da veze nove pridobim.

Vsaka pot je moja zanka,
novih iščem brez prestanka,
šel bom kmalu zadnjo pot,
saj svobodi grem nasprot.

Mladi pionirji

Franč Ožbolt, 22-letni prvoborec, med organizatorji vstaje na Kočevskem, namestnik sekretarja SKOJ-a za okraj Kočevje. Besedilo je nastalo jeseni 1943 na straži v Muha vasi na Kočevskem na prošnjo pionirjev in kot odziv na pohvalo, ki jo je kočevskim pionirjem večkrat izrekel Boris Kidrič. Pesem se je pela na melodijo Mi smo vojaki korenjaki, kasneje sta jo uglasbila Makso Pirnik in Marjan Kozina. Ohranila se je s petjem, saj se je izvirni zapis v zvezku pesmi izgubil.
Sc V 106.

Mi vsi smo mladi pionirji,
mi cvet slovenske smo zemlje,
smo nove dobe inženirji,
življenje ustvarjamo za vse.

Sedaj so puške nam lesene,
za boj prešibka nam je pest;
ko zrastemo ne bo več vojne,
prosto privrskamo do mest.

Zdaj se borijo nam očetje,
pomoč najmlajša smo jim mi.
Na delo, mladi pionirji,
za svobodo, za lepše dni.

Slovenski pionirji

Franč Ožbolt (glej
spredaj).
Besedilo je na podlagi
zgodnejše variante iz
l. 1943 (Mladi pionirji)
nastalo aprila ali maja
1944 v Semiču na tečaju
za ljudske talente, ki ga je
organiziralo Slovensko
narodno gledališče na
osvobojenem ozemlju. Pri
dokončnem oblikovanju
je sodelovala tudi Majda
Peterlin-Vida Brest. Že
maja 1944 so pionirji
pesem peli po napevu, ki
ga je zložil Marjan Kozina,
kasneje pa je to postala
pionirska himna. V zbirki
revolucionarnih pesmi
narodov vsega sveta,
Vstanite, sužnjil, 1976 je
kot avtor pomotoma
naveden pripovednik
Anton Ožbolt, kitica je
dvanaajst- namesto
štirirvstična in dodan je
del, ki ga je nekdo zapisal
po vojni. Pionirska himna
se je ohranila s petjem,
kajti izvirni zapis v zvezku
pesmi se je izgubil.
Sc V 105.

Mi smo slovenski pionirji,
najmlajši borci, borci za prostost.
Mi vsi in naši komandirji
storili bomo, kar veli dolžnost.

Starejši bratje priborili
ste vsem nam zlato svobodo,
mi mladi bomo se trudili,
da izgradimo svobodno zemljo.

Mi svetu bomo dokazali,
da ni brezploдно tekla vaša kri.
Vi ste življenja žrtvovali,
da mi živimo boljše, srečne dni.

Franč Ožbolt (glej
spredaj).

Besedilo je nastalo v
avgustu 1942 na Bukovi
gori tik po koncu roške
ofenzive, ko sta si šla avtor
in njegov soborec
Miroslav Pekarek
ogledovat okolico.
Kronika o skupini, ki se je
lačna in žejna prebijala
skozi tri sovražne obročje,
je zapisana s svinčnikom
na zadnjih dveh straneh
Grammatica della lingua
Jugoslava oziroma
njenega italijansko-
hrvaškega slovarja.
Rokopis hrani avtor.
Sc V 107.

Skozi gozdove bukev in jelke
grozeče preletel je šepet
še v vrtačo v Kočevskem rogu:
to ofenzivo in svobodni bomo spet.

Od vseh strani drhal se zdaj zbira,
fašistov prekletih vse več je in več.
Ves Rog so z obročem obdali,
stiskajoč kot čeljusti se klešč.

V zemljo trpečo se jeklo zariva,
ves Rog kot v kotlu bobni;
v daljavi kresovi – vasice gorijo,
moj narod slovenski strašno trpi.

Tiho se kolona skozi hosto prebija,
mrke postave v neznano hite,
vsi čuti človeški, napeti kot struna,
priti iz obroča si nagonsko žeje.

Glad, žeja, uši in trpljenje . . .
Počitka vsaj malo . . . Kdo ima še kapljo vode!
Ne več hrane, samo še vode
vsi v koloni si strašno žeje.

Že peti dan se kolona prebija,
prebila v živo obroča je dva.
Za ceno življenja, muk in trpljenja
v tretji naskok se pri Podstenah poda.

Smrtno zadet omahne Hercegovac Dane,
kot da zrušil bi se hrast.
S poslednjo željo: »Pozdravite mi mater!«
Učo Kramberger pokošen pade v mlado podrast.

Kuharica Vladka sinka svojega išče.
išče, kliče: »Ivek, pridi sem!«
Toda nedoletni sinček, prestreljen
zaspal v smrečju je večni sen.

»Na juriš, juriš!«, komandant Ante zavpije,
neenaki boj se vname, bije.
vsi prevzeti z zmage vero,
prebili smo klešče, poslednjo oviro.

Še isti dan se kolona prebije
na Bukovo goro, zapuščeno vas.
»Tu voda, hrana, počitek je!«,
slabotno sem kriknil na glas.

Bela krajina

Franč Ožbolt (glej
spredaj).
Besedilo je nastalo po
vojni na Mavrlenu v
spomin na Belo krajino,
kamor se je bilo moč
zateči v stiski za hrano.
Tipkopis hrani avtor.
Sc V 110.

Breze, breze, same breze.
Belokranjske deklíce,
breze, breze, bele breze
v sončnih steljnikih brste.

Od Gabrovca prek Butoraja,
tja prek gričev v nedogled.
Stelja, breze, breze, stelja,
prečudovit opojni svet.

In na jasah
tam med brezjem
se vasice nam bleste,
kakor cvetke na preprogi
med zelenje vtkane ste.

Venec hribov te obdaja,
da ozaljšal bi ta svet;
na podnožju vinorodnem
je med trsjem hramov splet.

O, prelepa Bela krajina,
misli k tebi mi hite
Še v sanjah v daljnih krajih
v hrepenenju vračam se.

Tam za goro . . .

S. Lausinger

Besedilo je nastalo do
aprila 1944 na
Gorenjskem kot
kontrafaktura pesmi D.
Trstenjaka iz Slovenske
pesmarice, ur. A. Beg,
Mohorjeva družba, Celje
1928, str. 228. Objavljeno
v žepnem časopisu 2.
čete II. btl. Gor. odreda.
Vse za zmago, aprila
1944, št. 2, str. 10. Pelo se
je po napevu G. Ipavca
Tam za goro.
SM 1068, De 151.

Tam za goro zvezda sveti,
oj kak jasno se blešči!
Sveti zvezda partizanu
vsako noč na poti ti!

Ti vprašanje mi postavljaš,
kaj za goro svetlo je?
Tam na vzhodu nekaj vstaja,
to svoboda naša je!

Pesmi kot srebrne strune
iz mojih ust naj zdaj done,
to naj vse bo za svobodo,
vsakega naj tolaže!

19. brigada na Krnu v februarju 1944

Darko Derenda-Tine,

30-letni načelnik štaba
Kosovelove brigade.
Besedilo je nastalo
februarja 1944, ob
pohodu XXX. divizije v
Benečijo, v Vrsnem, kjer
so borci čakali na izid
akcije bataljona, ki je
napravil zasedo na cesti
Tolmin–Kobarid.
Objavljeno v glasilu 19.
SNOUB Srečka Kosovela
Naprej v borbo, I. II, št. 1,
20. 8. 1944, str. 16/17.
Bo 209, Re 28, Sc D 393.

Pod Krnom
pripeta so gnezda,
gnezda partizanska,
gnezda orlov svobode.

V snegu in soncu se koplje orjak,
v nočeh mesečine dotika se zvezd.
Čezenj viharji drviijo ledeni,
padejo v plazju, rjoveč čez čeri.

Trdno pripeta so gnezda.

Smrtno sovraštvo,
bes borcev pravice,
puntarska kri,
zalepila jih je nad strme previse.

Tam spodaj je Soča, Tolmin, Kobarid,
tam spodaj je zemlja oskrunjena naša
in narod, ki v gnevu, trpljenju kovan,
zre z upanjem v Krn, njega orle svobode.

In orli izletajo . . .

V soncu in snegu ,
v nočeh mesečine,
v burji, viharju
drve v doline.

Orli svobode,
borci pravice,
puntarska kri,
mi, partizani.

Poljubimo Sočo: Oprosti, Smaragdna,
da kri pritepencev, žolč črnih psov
oskrunila bosta tvojo lepoto.

Zatem pa zasede, spopadi, udari,
spev mitraljezov, grom minometalca.
Iz hripavih grl, od smodnika ožganih,
pesem opojna, zmage ponosna.

Sonce se v temnem mraku umika,
orli se v svoja so gnezda vrnil.
Krn v snegu zablesti v mesečini,
v spanje brez sanj potonejo borci.

Le temna postava nad strmo pečino
srepe oči, ki tipajo v tmino;
roka, ki puškino stiska kopito
in iz doline: stok nemških podgan.

Pesem primorskih emigrantov

Drago Bajc (1904–1928), študent prava na padovanski univerzi, sodelavec organizacije TIGR, ki je delovala proti italijanstvu na Primorskem. Besedilo je nastalo na slovenskem ozemlju, ki je po prvi svetovni vojni pripadlo Italiji. Med NOB se je razširjalo s tiskom: Naši pesniki novemu rodu, 1943 in primorska izdaja Slovenskega poročevalca, leto 5, št. 2, 29. 2. 1944, str. 14. Dva tipkopijsna prepisa hrani IZDG, 280 a V 3 in XXIII/fasc. III. SM 57, Lo 78, LS IB 2, St 81.

Kot kaplje bežimo od dneva do dneva,
v potoke se zbiramo, v reke široke.
In zbogom naš vedno glasneje odmeva,
ko z morja k obali iztezamo roke.
Iščemo dela – mi delavci črni,
iščemo kruha – mi brezdomovinci,
gluhi za klice smo: Vrnite se, vrnite!
Iščemo sreče – mi krepki Tolminci,
mehki Vipavci, Kraševci, Brici.
Težko po sončni nam je Gorici.
V rudnikih, farmah nam teče življenje,
mesimo kruh tam za ženo, otroke.
Kvas nam ljubezen je, sol nam trpljenje,
večno se gibljejo trudne nam roke.
Misel le ena je varuh nad nami:
Vse za plačilo trpljenja, bolesi.
Žena in dom naš – za morjem, gorami . . .
še se povrnemo k tebi – mi zvesti.

V boj

Janez Lotrič-Jonkl, 24-letni študent prava, sekretar vojaškega sodišča Kokrškega odreda. Besedilo je nastalo poleti 1943 v Lomu nad Trzičem. Objavljeno v Gorenjskem partizanu, glasilu Gorenjskega odreda, 1. II, št. 14, 15. 6. 1944, str. 34. Pe 293, Šo 110, CT 46. De 25, Er 301.

Gruda zorana,
v krvi trpeča,
sovragu preteča,
kot sila neugnana
kliče nas v b o j .

Oče mrtev,
mati pregnana,
sestra zaklana,
bratova žrtev
kliče nas v b o j .

Nešteto zločinov,
krikov, solza,
žrtev, gorja
slovenskih domov
kliče nas v b o j .

Briškemu dekletu

Ana Prinčič-Jasna,

61-letna učiteljica,
partizanska učiteljica in
okrožna referentka za
kulturo in prosveto.
Besedilo je nastalo l. 1944
v Vipolžah in je
posvečeno Dorici iz
Vipolž, na kar kaže tudi
naslov rokopisa Dekletu v
spominsko knjigo. V objavi
v glasilu Briškobeneškega
odreda Klic s skrajnih
meja, št. 1–2,
januar–februar 1944, str.
17 je pod naslovom
pripomba »pred
nastopom partizanov v
Brdih«.
Rokopis hrani Nada
Simčič.
Bo 77 A, var. 77, Pe 194,
De 129.

So kraj nam rodni sončna Brda,
kjer luč svobode še ne sveti.
A nada v nas ne sme umreti:
milejša bo usoda trda!

Še pili bomo iz veselja čaše
in vriskali po sončnih gričkih teh,
povsod odmeval bo prisrčen smeh,
ko vstane dan svobode naše.

Da tujca glas te ne premami,
zapri srce! Odpri ga tisti čas,
ko partizan bo prišel v vas
in vse trpljenje bo za nami! . . .

Očku partizanu naproti

Ana Prinčič-Jasna

(glej spredaj). Besedilo je nastalo v letih 1943–1944 v Vipolžah. Posvečeno je Borisu Makucu-Nikiti. Brez navedbe avtorja je bilo objavljeno v listu za šolsko mladino Mladi rod, 1. l, št. 3, 15. 2. 1944, str. 7. Izvirni rokopis hrani Nada Simčič. Bo 76 A, Pe 74, Re 391, De 49, Lo 71, LS IB 89.

Konjiček, osliček
vprežena sta,
po cesti voziček
veselo drdra.

V vozičku seveda
se deča pelja,
sta Borček in Breda
poredna oba.

To biček mi poje
po zraku hihoj!
A Breda se joka,
boji se, ojoj!

»Le k meni se stisni«,
ji Borček zdaj de,
»veselo zavrisni
takole: juhe!

Metuljčki in ptički
so z nama, poglej!,
zeleni vsi grički
so naši! Juhej!«

In očku naproti
zdaj gresta oba,
nič srčec ne moti:
bo kmalu doma!

Ranjenca v gozdu

Franč Avbelj-Lojko,
28-letni delavec,
mitraljezec v Kamniškem
bataljonu.
Besedilo je nastalo
decembra 1942 v Znojilah
pri Lukovici, ko sta avtor in
njegov prijatelj Mirko
Zupančič ranjena ležala
v šotoru nad vasjo in
poslušala odmeve
spopada Kamniškega
bataljona z Nemci na
Kostanjski planini. Prvotni
zapis je uničen, avtor
hrani tipkopis besedila. Ta
se komaj razlikuje od
objavljenega v
Kamniškem zborniku,
1961, str. 100.
Ma 29.

Mirno veter piha
skoz vejevje gozda.
Najine oči uprte
v temna so drevesa.

Ranjenca tičiva
v snegu pod Znojilom.
Danes na Menini teče
kri tovaršev zvestih.

Mrak zakriva čela,
ranjena sva, trudna,
toda v srcih maščevalen
srd se nama vžiga.

Danes že od zjutraj
boj se hud tam bije,
juriš se vrsti na juriš
Švabov podivjanih.

Vse okoli naših
so trije obroči.
Toda naši hrabri borci
živi se ne vdajo.

Komandant Matevž gre
z bombo v roki prvi,
nad obroč z njim navalijo
Vido, Dušan, Lojze.

Znova se nad Švabe
poženo tovarši.
Drugi že obroč prebit je,
smrt sovraže žanje.

Tretji zdaj obroč se
pred junaki dviga
in tovaršev naših mladih
šestnajst v smrt omahne.

Brez besed molče sva
sama pod šotorom,
misli pa so daleč nama
tamkaj na planini.

V gozd predse strmiva. –
Bil v Menini boj je,
boj na smrt in na življenje,
za svobodo našo.

Franč Pintarič-Švaba,
18-letni dijak meščanske
šole, borec Veličkove
čete I. štajerskega
bataljona, 23. 8. 1942 ga
je nemški zaupnik v
Homcu zastrupil z
uspavalnim praškom in
predal orožnikom. Med
prevozom v Celje je, ne da
bi se še ovedel, umrl.
Besedilo je nastalo 28. 7.
1942 na Mrzlici po prihodu
v stari tabor Veličkove
čete. Slovenski izvirnik ni
ohranjen, pač pa se je v
po vojni zaplenjenem
nemškem arhivu našel
nemški prevod, ki ga v
tipkopisu zdaj hrani arhiv
IZDG, fas. 155/I-2.
Ma 94.

Jutro je čudovito. Na daljnem vzhodu se kaže sonce. Čisto krvavo je njegovo obličje – kot da so ga prebičale fašistične horde. Toda kmalu zakrije teman oblak njegov rdeči sij, zmerom več jih je – z zelenega travnika jih opazuje partizan. V daljavi grmi, spet je vlažno. Potrebno bi bilo razpostaviti šotore, toda kaj pomaga, ko pa jih ni. Danes je strehe komaj za deset ljudi, toda kaj naj storijo drugi? Tu in tam pade kapljica, tesno se stiska partizan pod redkim borom. Odejo si nagrmadi čez glavo, da bi se vsaj malo zavaroval pred dežjem. Vedno bolj dežuje. Grmenje se približuje. Nenadoma se utrga oblak, tako da voda v potokih lije po partizanih. Popoldne dež pojenja. Tu in tam se pokaže modro nebo. Kmalu sije toplo sonce in suši partizane. Sušijo se na soncu in se veselijo lepega vremena.

Es regnet

Herrlich ist der Morgen. Im fernen Osten zeigt sich die Sonne. Ganz blutig ist ihr Antlitz – als wäre es von den faschistischen Massen zerpeitscht. Doch bald verdeckt eine dunkle Wolke ihren roten Schein, immer mehr häufen sich – von der grünen Weide beobachtet sie der Partisane. In der Ferne grollt der Donner, wieder gibt es Feuchtigkeit. Es wäre nötig, die Zelte aufzustellen, doch was nutzt es, wenn es keine gibt. Es gibt kaum für Zehn heute Dach, doch was sollen die übrigen. Hier und da fällt ein Tropfen, eng schmiegt sich der Partisane unter die dachlose Föhre. Die Decke stülpt er sich über den Kopf, um sich wenigstens ein wenig vor dem Regen zu schützen. Es regnet immer stärker und stärker. Der Donner nähert sich. Plötzlich ergießt sich ein Wolkenbruch, so daß das Wasser in Strömen an den Partisanen abrinnt. Nachmittags läßt der Regen nach, und man sieht da und dort schon den blauen Himmel. Bald scheint die Sonne warm und trocknet die Partisanen. Sie trocknen sich an der Sonne und freuen sich des schönen Wetters.

Izdajalcu

France Pintarič-Švaba

(glej spredaj).
Besedilo je nastalo 4.
avgusta 1942 v okolici
Liboj po akciji Veličkove
čete, ki je obračunala z
izdajalcema v Libojah.
Slovensko besedilo se ni
ohranilo, pač pa prevod
besedila v nemščino v
zaplenjenem nemškem
arhivu. Zdaj ga hrani arhiv
IZDG, fasc. 155/I-2.
Ma 102.

Prišli smo.

Zakaj se treseš, zakaj je tvoj obraz tako bled? Da, prišli smo,
prišli kot maščevalci, čaka te zaslužena kazen.

Zakaj se nisi rajši takrat tresel, ko si izdajal, se tresel ob
misli, kaj se bo zgodilo s tistimi, ki si jih izdal!

Zaman so prošnje. Zob za zob – glavo za glavo. Slabe
moramo ubiti – moramo. In koliko manj bi trpel naš ubogi
narod, ko ne bi bilo vas, izdajalskih psov, ki niste vredni, da
vas je spočela slovenska mati.

Dovolj! Poči strel in spet je en izdajalec manj.

Dem Denunzianten

Wir sind gekommen.

*Warum zitterst Du, weshalb ist Dein Antlitz so blass? Ja, wir
sind gekommen, gekommen als Rächer, als
Sühnefordernde. Hättest Du lieber damals gezittert, als Du
denunziertest, gezittert bei den Gedanken, was mit diesen
wohl sein wird, die Du verrätst!*

*Zwuecklos die Bitten. Blut um Blut – Kopf um Kopf. Die
Schlechten müssen wir erschlagen – müssen wir. Um
wieviel weniger Leiden würde unsere arme Nation
mitmachen, wenn nicht Ihr räudige Schafe wäret, Ihr, die
Ihr unwürdig seid, dass Euch eine slowenische Mutter
gebar.*

*Genug! Es kracht der Schuss, und wieder ist ein Verräter
weniger.*

Draga mati

Franc Pintarič-Švaba

(glej spredaj).

Pismo materi je nastalo 8. avgusta 1942 v okolici Liboj med akcijami Veličkove čete. Izvirnik je izgubljen. Ohranil pa se je nemški prevod besedila v po vojni zaplenjenem nemškem arhivu, ki ga zdaj hrani arhiv IZDG, 155/I-2. Ob koncu besedila je opomba, da je Švaba France od oktobra 1941 pri partizanih. Ma 95.

Namen imam priti k tebi domov.

Ali se mi bo to posrečilo, zaradi fašistov, ne vem. Vendar te v duhu prosim, da mi oprostiš za vse skrbi, ki sem ti jih povzročil. Vendar te moram nekaj prositi, draga mati. Če me bodo fašisti ubili, te prosim, moli zame in plačaj maše za mene, kajti polna grehov je moja duša.

Prisrčno prosim ljubega Boga, naj se me usmili, da bom prišel srečno domov.

France

Liebe Mutter

Ich habe die Absicht, zu Dir nach Hause zu kommen. Ob mir dies wegen der Faschisten gelingen wird, weiß ich nicht. Doch im Geiste bitte ich Dich um Verzeihung für alle Kränkungen, die ich Dir zufügte. Ich habe jedoch eine Bitte an Dich, Du teure Mutter. Wenn mich die Faschisten erschlagen sollten, bitte ich Dich, bete für mich und zahle Messen für mich, denn voller Sünden ist meine Seele. Herrlich bitte ich den lieben Herrgott, er möge mir die Gnade gewähren, daß ich glücklich heim komme.

France

Čemu pesmi?

Franc Pintarič-Švaba

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo v juliju 1942 na Mrzlici v taboru Veličkove čete. Izvirnik je izgubljen. Ohranil se je nemški prevod besedila v po vojni zaplenjenem nemškem arhivu, ki ga zdaj hrani arhiv IZDG, 155/I-2, Ma 98.

Pesmi smo pisali v drugačnih časih, ker nismo imeli drugega dela. Danes pa, ko je pravica na strani močnejšega, ko govori orožje, je naša pesem dovolj glasna in jasna: »Živeti hočemo, živeti svobodno na svoji zemlji.« Ta naša pesem je naše vodilo, je naša himna. Za to pesem padajo žrtve – nedolžni – padajo tisoči. Ko bo ta pesem postala resničnost, ko se bo svoboda približala v vsem sijaju in moči, tedaj na plan pesniki in pisatelji! Padlim žrtvam za to pesem – pesmi večne slave in spomina.

Warum Lieder?

Lieder schreiben wir zu anderen Zeiten, weil wir sonst nichts zu tun hatten. Heute jedoch, da das Recht auf Seite des Stärkeren ist, da die Gewehre sprechen, ist unser Lied genügend laut und deutlich: „Leben wollen wir, leben frei auf freier Erde.“

Dieses unser Lied ist uns Leimotiv, ist unsere Hymne. Für dieses Lied fallen Opfer – Unschuldige – fallen Tausende. Wenn dieses Lied Tatsache werden wird, wenn sich uns die Freiheit nähern wird mit all ihrem Glanz und ihrer Gewalt, dann Dichter und Schriftsteller auf den Plan! Den gefallenen Opfern für dieses Lied – Lieder zu unvergänglichem Ruhm und Andenken.

Padel je, padel

Besedilo je zbiralec in urednik Črtomir Šinkovec pripisal **Tonetu Ljubiču** in ga objavil v TV-15, Partizanska ljudska pesem, št. 10, 12. 3. 1969, str. 9. Pesem je še dolgo po vojni živela med ljudmi, l. 1977 so jo sodelavci radia Ljubljana posneli v Dobropolju na Dolenjskem, zapela jim jo je deklica ob spremljavi violinskih citer. Posnetek hrani RTV Ljubljana n 480/9.
Se 93, Va 53.

Padel je, padel mlad partizan,
tam je obležal nepokopan.
V gori pod smreko truplo trohni,
veter prek njega tiho šumi.

V hišici mali mamica čaka,
kdaj mimo okna sin prikoraka.
Čaka in čaka, sinka pa ni,
vstati ne morejo bele kosti.

Besedilo **Toneta Ljubiča**
prevzemamo po objavi v
Partizanski ljudski pesmi,
rubriki v TV-15, št. 21, 28.
5. 1969, str. 7. Se 92.

Pada, pada snežec beli,
burja piha čez poljane,
v dalji čujejo se streli,
vse vasi so v strah obdane.

Glej, tam doli kar po cesti
mlad kurirček varno stopa,
važno pismo stiska v pesti,
ga strahov ne zmoti tropa.

Hitro hodi, ne okleva,
izogiba se zasede,
v hišo skrito, ki sameva,
nezadržna pot ga vede.

Danes on ve samo eno:
pismo je za partizane;
izdajalec, zlo nobeno
poročila mu ne vzame.

Neda Geržinič, 26-letna juristka, članica VOS-a za Ljubljano, mučena in ubita 4. maja 1945 na Turjaku. Besedilo je nastalo na Silvestrovo 1944 v bunkerju »golobnjak« pri Kraljevi vili v Ljubljani, kjer se je avtorica skrivala skupaj s še šestimi tovariši. Zapisano je na poseben pergament z barvami in okrašeno s cvetličnim robom. V pismu, namenjenem tovarišici Slavki, je bila priložena peterokraka zvezda z vrezanim posvetilom naslovljenki. Faksimile rokopisa je takoj po vojni objavila Naša žena, 1945, str. 150–151 in ga opremila s podatki o času, kraju in okoliščinah nastanka ter o avtoričini usodi. Izvirni rokopis hrani dr. Lev Geržinič, Goriški muzej, arhiv NOB 96 pa hrani rokopisni prepis, nastal na podlagi objave v Naši ženi. Oc 191, Tr 281.

Usoda – mačeha ti posejala
je s trnjem ostrim tvojo pot,
prav malo res je cvetja pridejala –
grenkobe, žalosti pa poln sod.
Na poti težki bi omagal,
bi klonil marsikak slabič –
a z voljo močno naš deklič
še drugim krepko je pomagal.

Ko je nesreča prihrumela nad naš rod,
si hitro našla pravo pot. –
Ker s puško ti ne moreš se boriti
in ne na tajnih shodih govoriti,
nam kot čebel'ca skrbno zbiraš
stvari, da skupno stvar podpiraš.

Za novoletno ti voščilo
naj znak, ki ga pošiljamo iz »golobnjaka«,
bo v temnih, težkih dneh bodrilo,
dokler armada naša v mesto ne vkoraka.
Za takrat čuvaj ta simbol peterokrak,
kot prapor čuva vsak vojščak,
saj takrat vsi se bomo zbrali,
ki zvezdo rdečo danes smo si dali.
Morda od sedmih kdo bo izostal,
ker za svobodo bo življenje dal;
morda od sedmih ostane zvezda ena –
morda celo – nobena? –

A nekaj vemo vsi:
na vzhodu se dani
in kmalu, kmalu spet
svoboden bo slovenski svet.
In muke naše, naša kri
izmile bodo vsem oči,
da bodo izpregledali
in prav kot mi – slovenstva se zavedali.

Naj borbeno tovarištvo vseh nas,
ki zvezda ta nam je vodnica,
še dalje bo krepak dokaz,
da tako složnost ustvarja le pravica!

Za vasjo slovo

Jelka Bezovnik, 25-letno kmečko dekle, članica vaškega odbora mladine in okrajnega komiteja SKOJ Slovenske Konjice. Besedilo je nastalo 12. 2. 1945 v Božjem nad Oplotnico. Rokopis, zapisan v zvezek, hrani Matična knjižnica Slovenska Bistrica. Šu 79.

Na zemljo plul je hladen dih,
v grmovju slavec poje tih,
ko na razpotju za vasjo
podal ji zadnjič je roko.

Ne jokaj dekle za menoj,
v planine širne grem nocoj,
borit se grem za narod svoj,
ki bije odločilni boj.

Če kdaj bo tožno ti srce,
spominjaj dekle se na me
in upaj, kmalu pride dan,
ko vrne tvoj se partizan.

Ko jaz prihajal bom s planin
in te zagledal sred ravnin,
ko prost bo naš slovenski dom,
jaz s tabo najbolj srečen bom.

Marija Drnovšek,

35–40-letna predmetna učiteljica, najprej bolničarka v Cankarjevi brigadi, pozneje sodelovala pri organizaciji šolstva v Beli krajini. Besedilo, ki je nastalo na pobudo skladatelja Marjana Kozine, govori o tem, kako se je petnajst borcev Cankarjeve brigade prebilo iz sovražnikovega obročča. Julija 1944 ga je uglasbil Marjan Kozina v Vojni vasi pri Črnomlju. Objavljeno v Našem glasu, izdal Prop. odsek XXXI. divizije, 1. l., št. 25, 7. 7. 1944, str. 4. Goriški muzej hrani besedilo v rokopisnem prepisu »19 pesmi«. Ce D 22, Ko 21, Vo 21, Lo 27.

Fantje, petnajst nas je!
Petnajst partizanov!
In njih je samo tristo,
tristo – ciganov.
Tristo jih trepeče.
Strah nazaj jih vleče,
a mi na nje!
Juriš! Juriiiš!

Dan bo vroč,
ozek je obroč.
A treba je proč,
proč odtod!
Svoboda povsod,
le tod, le tod
jeklen obroč.
Boj bo vroč.

V strelce, v zaklon!
Vsak se postroji!
Vsak se podvoji!
Vsak se potroji!
Puška postane mitraljez
in vse počez
kosi, mori, kosi.
Puška postane top
in vse naokrog
kakor snop
pada sovrag.

Iz zaklona se dvigne Srnjak:
»Juriš, juriš, juriiiš!«
In tedaj strelci
vsi kot vrelci
moči in poguma
do brezuma
– kajti širok je obroč –
se zapodimo,
zakadimo,
navalimo
z bombo, z nožem, z roko
v nje, kot kdo more.

In brez opore
njih tristo
kot mehko testo
se vda le toliko,
da potisnemo skozi.

V tihi lozi
potem se poštejemo,
se veselo nasmejemo:
»Petnajst nas je še!«

Marija Drnovšek

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo junija 1944 na Dolenjskem.

Kmalu je doživelo mnogo uglasbitev in s tem v zvezi tudi predelav: najprej ga je predelal in uglasbil

Milan Apih v Srednji vasi pri Črnomlju, junija 1944 še Marjan Kozina in Ciril Cvetko – za deklški zbor, ki je nastopal na osvobojenem ozemlju; novembra 1944 je

predelanemu besedilu dodal refren in ga uglasbil Radovan Gobec za pionirsko prireditev slovenske osnovne šole na osvobojenem ozemlju.

Kasneje sta ga uglasbila še Janez Kuhar in Anton Lavrin. Samo besedilo je objavljeno v Mladini, glasilu ZSM, junija 1944, 1. l, št. 9, str. 4.

LS 28, var. SM 1095, Pe 229.

Tine, Tone, Jurij, Meta,
pionirska to bo četa
in tovariši ostali
kolo bomo zaigrali!

Največji si, tovariš Tone,
zato upravljal boš kanone.
Ti bosonogi mali Tine
na cesti boš polagal mine.

In Peterček junak bo cel,
sam nosil bo topovsko cev.
Kurir bo Janez, jaz bombaš,
a Jurij bo poveljnik naš.

In Jelka nam bo komisarka,
perica naša naj bo Darka.
In kuhar bo sosedov sin,
zdravnik tovariš bo Martin.

To, mislim, je že cela četa.
Še bolničarka naj bo Meta.
In kot dobri partizani
orožje naredimo sami.

Zdaj pa v lozo brž hitimo,
da skrivače polovimo
in postavimo zasede,
da sovražnik nas ne zmede.

Zdaj, tovariši, vsi v stroj,
da odpravimo se v boj!
Položaje zavzemimo,
pred premočjo ne zbežimo.

Postojanke razpodimo
in domove si rešimo!
Juriš, juriš nad sovraga,
jutri bo že naša zmaga!

Himna Kozjanskega odreda

Radovan Gobec,

35-letni učitelj, borec,
član agitpropa. Besedilo
in napev sta nastala julija
1944 na Bohorju na
pobudo komandanta
Kozjanskega odreda
Marjana Jerina. Samo
besedilo je bilo objavljeno
v listu Kozjanskega
odreda Od Savinje do
Sotle, 1. I, št. 3, 1. 8. 1944,
str. 2, skupaj z napevom
pa v pesmarici Partizanska
pesem, GŠ NOV in POS
1945, str. 30. Pesem je bila
znana tudi pod naslovom
Bohor je vstal in Le naprej,
odred Kozjanski. Arhiv
IZDG hrani ciklostiran
notni zapis v fasc. 89/III-
10.
Ce 14, var. GO I/22, CT
9.

Bohor je spal, Bohor šumi,
Bohor je vstal, Bohor žari!
Preko Bohorja zaoril je klic po svobodi,
sem od Bohorja že vstajajo novi narodi.
Bohor je vstal, Bohor šumi,
Bohor žari!

Le naprej, odred Kozjanski,
le naprej od zmag do zmag!
Samo preko trupel nemških
naš svoboden gre korak.

Dom je požgan, brat ustreljen,
oče zaklan, jaz izseljen.
To je kultura fašizma iz tega stoletja,
doba terorja, krivic in svinčenega petja.
Hej partizan! Hej partizan,
stopi na plan!

Le naprej, odred Kozjanski,
le naprej od zmag do zmag!
Samo preko trupel nemških
naš svoboden gre korak.

Naša pesem

Vera Hreščak (Bebler) –

Vera, 27-letna pravnica,
vodja kulturne sekcije
Propagandnega odseka v
XIV. diviziji.

Besedilo je nastalo julija
1944 v partizanski tehniki v
Lukanji pri Oplotnici.

Objavljeno je v glasilu
tehnikov CVT-Sever Glas
iz podzemlja, julija 1944,
št. 1.

Ks 227, CT 204, Šu 130,
Do 227.

Slovo smo dnevni luči dali,
zgradili dom si pod zemljo,
da luč resnice bi prižgali
vsem, ki še v temi tavajo.

Naš dom so tesne stene štiri,
a v srcu nosimo ves svet
in glas se naš po zemlji širi,
saj v njem je ves naš boj zajet.

Mi ne pogrešamo svetlobe
in ni nam žal zelenih trat,
ker slutimo že zarje nove
in v dušah klije nam pomlad.

Vera:

Komandantu Stanetu

Spominjaš še se, borec za pravico,
kako po Pohorju si včasih hodil,
patrole majhno skoz naselja vodil,
ljudem neukim nosil si resnico?

Veš, niso kmetje pozabili nate,
ki si z besedo dajal jim utrhe
in ko zavetje vživamo njih strehe,
še vedno povprašujejo nas zate.

Ponosni, da nekda si bil med nami,
o Tvoji hrabrosti jim govorimo,
kako sedaj s slovenskimi vojskami

pod Tvojim vodstvom tujca prepodimo,
ki ga bogastvo naše zemlje nami,
in spet v svobodi srečno zaživimo.

(Preizkušeno iz glasila XI. SNOB M. Zidančeka "POHORSKI PARTIZAN" št. 1.)

Komandantu Stanetu

Vera Hreščak (Bebler)

(glej spredaj).

Besedilo s sliko

komandanta Franca
Rozmana-Staneta je iz
Pohorskega partizana,
glasila XI. SNOUB

M. Zidanška, št. 11

ponatisnila Nova beseda,

glasilo štajerskih in
koroških partizanov, 1. 6.
1944, št. 3, str. 3.

Ks 240, Pm 45, CT 213, LS
IB 75, Go 55, Pe 310, Sc D
223.

Spominjaš se še, borec za pravico,
kako po Pohorju si včasih hodil,
patrolo majhno skoz naselja vodil,
ljudem neukim nosil si resnico?

Veš, niso kmetje pozabili nate,
ki si z besedo jim dajal utehe,
in ko zavetje uživamo njih strehe,
še vedno povprašujejo nas zate.

Ponosni, da nekdam si bil med nami,
o tvoji hrabrosti jim govorimo,
kako sedaj s slovenskimi vojskami

pod tvojim vodstvom tujca prepodimo,
ki ga bogastvo naše zemlje mami,
in spet v svobodi srečno zaživimo.

Pa si trdi Fric glavo razbija

Vera Hreščak (Bebler)

(glej spredaj).
Besedilo je odlomek
(19.–21. kitica) daljše
pesnitve z naslovom
Kronika štirinajste divizije,
ki je izšla kot knjižica ob
prvi obletnici ustanovitve
XIV. divizije konec julija
1944 in jo je izdal divizijski
Propagandni odsek,
natisnila pa CVT IV.
operativne cone »Sever«.
Go 43/II, Ks 143–178.

Pa si trdi Fric glavo razbija:
Le odkod spet skupaj divizija?
Saj so vodje naši nam dejali,
da smo vse na drugi svet poslali.

Hitler spet dobiva sporočila:
Dva nam tanka banda je razbila,
tam ujeli našo so patrolo,
v Šoštanju pa so zažgali šolo.

Njih predrznost z vsakim dnem se večja,
kakor smola nas, njih spremlja sreča.
So v Velenju rudnik nam razbili
in še top povrhu zaplenili.

Pozdravljeni

Vera Hreščak (Bebler) – Vera, (glej spredaj).

Besedilo je moralo nastati kmalu po prihodu Rdeče armade na jugoslovansko ozemlje, saj je že v prvi objavi v Novem času, 1. I, št. 2, 10. 9. 1944 v podnaslovu omenjena okoliščina »ob vstopu Rdeče Armade na naša tla«. Ponatisnjeno je bilo v mnogih partizanskih glasilih, v Novi besedi, glasilu IV. operativne cone NOV in POS, št. 4, 15. 9. 1944, str. 3 pa je opremljeno tudi s Stalinovo sliko. Ks 285, GO 67 I/2, Lo 274, CT 271, 271 a, Pm 42, De 171, Re 276, Ce D 156, 157.

V najtežjih dneh naporov in trpljenja premnogokrat smo se krog ognjev zbrali, o vaši daljni zemlji smo sanjali, v junaštvih vaših smo iskali vzorov.

Nas malo je bilo. A v vaši moči poroštvo videli smo skupne zmage in z vero neomajno nad sovraže planili smo v najbolj brezupni noči.

In zdaj ste tu! V ponosnem ste poletu usmerili korak v trpeče zemlje, da kmalu res lepo bo po vsem svetu.

In za ta svetli cilj mi vsi smo z vami. Pozdravljeni kot borci in kot bratje! Pozdravljeni tovariši med nami!

Spet kmalu bo tiho in mirno . . .

Vanda Škodnik, 17-letna referentka agitpropa, dopisnica Slovenskega poročevalca, Ljudske pravice in Tanjuga. Besedilo je nastalo avgusta 1944 na straži v taborišču Rajonskega odbora OF Ribnica na Veliki gori. Objavljeno je bilo v Mladini, glasilu ZSM, izdaja za Štajersko, I. l, št. 13, 21. 11. 1944, str. 24. Arhiv IZDG, 675/11 6 hrani rokopisni prepis s podatkom, da je bilo objavljeno že v Ljudski pravici, I. V, št. 24, 20. oktobra 1944. Tam se je vodni verz glasil Vse kmalu bo tiho in mirno pri nas.
Ks 238, Šu, 133, HV 154, var. Do 229.

Spet kmalu bo tiho in mirno pri nas
in spet bodo prazne te hoste zelene,
te naše barake vse spet zapuščene,
stezice in pota zabrisal bo čas . . .

Se vrnil bo kmet, se vrnili drvarji,
posekali bodo ožgano drevo –
Pod njim so si ogenj kurili stražarji
in v punt razplamtevali svojo zemljo.

Pri ognju so pesmi si peli junaki,
kovali načrte za smeli udar . . .
zdaj niso več hlapci pokorni na tlaki,
junaki so, sami so svoj gospodar!

In čas bo zacelil vse rane zadane,
nikomur prestano nič več ne bo mar,
pozidal bo čas ruševine požgane –
le drugov nam padlih ne vrne nikdar . . .

Partizanska koračnica

Stanislav Petruša, borec
Dolomitskega odreda je
avtor kontrafakture k znani
ljudski vojaški pesmi
Regiment po cesti gre. Po
tem napevu se je
Partizanska koračnica
tudi pela, priredil pa jo je
Radovan Gobec. Besedilo
in notni zapis napeva sta
bila objavljena v Mladini,
ljubljanska izdaja, št. 8,
junij 1943. Tipkopiš hrani
arhiv IZDG, 188 b/l.
Pr 195, Sc 286, Er 403, Šk
158, var. Va 54.

Partizani v gozd gredo,
bojno pesem si pojo,
pa moj fantič med njim'
jo prepeva na glas,
saj gre v borbo za slovensko vas.

Za klobukom pušeljca zlat
nosi moj slovenski brat,
pa le naj ga ima,
pa le nosi naj ga,
saj ga v zlato svobodo peljal!

Dala mu je belega
iz srca izrezan'ga;
le postavi se z njim
ti moj fantič predrag,
dokler ne bo zmagan naš sovrag!

Dala mu je plavega,
srčno najbolj pravega,
skoz hoste slovenske
mimo smrtonosnih ran
v borbo nosi ga moj partizan!

Dala mu je rdečega,
od ljubezni iskrečega;
le ponesi ga v boj
ti moj fantič predrag,
dokler ne bo zmagan naš sovrag!

Z rdečo zvezdo ga pripni,
to je naša srčna kri,
ko bo zmaga dobljena,
utihnil bo grom,
svoboden bo spet slovenski dom!

Tam gori na bregu

Vikica Pogorevčnik-Milka, 25-letna gospodinjska pomočnica, aktivistka in članica SKOJ-a. Besedilo je nastalo spomladi 1944 na Janževskem vrhu na Pohorju. S črnilom zapisani rokopis hrani Muzej ljudske revolucije Slovenj Gradec. Am 148.

Tam gori na bregu, kjer vresje cveti,
tam gori na bregu, kjer breza šušti,
tam je padel mlad partizan,
njegov grob še nikomur ni znan.

Oj le cveti mu vresje lepo
in breza ga uspavaj sladko;
slava junakom – kjer koli leže,
z zlatom zapisano njih je ime.

Daleč zdaj so . . .

Leon Ponikvar (?),
kulturnik pri XXXI. korpusu.
Rokopis besedila, zapisan
s črnilom v avtorjev
dnevnik, hrani Muzej
ljudske revolucije v
Ljubljani. Besedilo je bilo
peto po napevu angleške
pesmi (It's a long
way . . .), kar pričata tudi
dva notna rokopisna
zapisa, ki ju hrani Goriški
muzej, arhiv NOB 96. V
partizanski dnevnik pa si
ga je zapisal tudi
dr. L. Svetek-Zorin s
pripisom naslova pesmi,
po kateri se je besedilo
pelo.
Tr 14; Vo 7; SM 88, 1217;
var. Fi 25.

Daleč zdaj so domači kraji,
daleč, daleč si ti,
daleč zdaj so šumeči gaji,
kjer hodila sva vse dni.

Zdaj na marših jaz mislim nate,
na tiste lepe dni,
ko svobode sonce spet zasije,
ko spet moja boš ti.

Saj za našimi se gorami
mlada zarja smehlja,
naša pesem preko polja plava,
vse do modrega neba.

Zdaj na marših jaz mislim nate,
na tiste lepe dni,
ko svobode sonce spet zasije,
ko spet moja boš ti.

Pozdrav

Boža Volpoti, skojevka v
3. četi I. bataljona X.
brigade Ljubljanske.
Besedilo je objavljeno v
Ljubljanski mladini, glasilu
SKOJ-a X. SNOUB
Ljubljanske, št. 2, februar
1944, str. 5.
Sc G 126.

Drobna ptička, kam hitiš,
kam neso te krila,
med oblake se gubiš,
se boš mar vrnila?

Daj, odnesi pisemce
v belo mi Ljubljano,
spusti ga na okence,
rano zbudi mamo.

Ko zazibala se boš na veji,
zapoj ji pesmico lepo
o hčerki partizanki,
ki kmalu se vrnila bo.

Grob v planinah

Marija Rutar-Vlasta, 28-

letna kmetica, članica
prosvetnega odseka
Zapadnoprimorskega
okrožja.

Besedilo je nastalo aprila
1945 blizu vasi Topolovo v
Slovenski Benečiji. Po
avtoričinem nareku je
pesem zapisala
uslužbenka ZZB NOV
občine Tolmin.
DL 19.

Čez grebene gorske
hladen veter brije,
spomladansko sonce
na vrhove sije.

S toplimi pogledi
taja plast sneženo,
očrnelo skorjo
trdo in ledeno,

ki z oklepom svojim
mali grob zakriva,
v k'terem truplo mlado
v večnem snu počiva.

V grobek položila
ga je smrt prerana,
ugasnila srce
borca – partizana.

Smrtni strel prekinil
želje je in sanje,
ga omahnil v večno
in nevzdramno spanje.

Čez grebene gorske
hladen veter brije,
na samotni grobek
milo sonce sije.

Spavaj, srce zvesto,
sanjaj o svobodi,
zemljica planinska,
tebi lahka bodi.

Očetu iz partizanov

Karel Cerar, 31-letni
strojni ključavničar,
borec X. SNOUB
Ljubljanske, politični
delegat tankovskega
odreda.

Besedilo je nastalo l. 1944
na Dolenjskem na
položaju v telefonski
centrali. S svinčnikom
zapisani rokopis hrani
avtor.
SM 1458.

Včasih so po gorah goreli kresovi.
»Turek se bliža«, so vpili po vasi.
Davno bilo je to.

A danes ječijo
naši gozdovi,
po njih se borijo
slovenski sinovi!

Za našo svobodo gorijo kresovi,
za našo svobodo grmijo topovi,
za našo svobodo mrejo sinovi.
In sinovi maščujejo kri!

Oče, če nekega dne boš pismo dobil,
da »za svobodo je padel tvoj sin«,
odkrij se, solzo otri!
Sina maščuj še ti!

S puško gradimo življenje

Karel Cerar

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo l. 1943

na Kožljeku po vrnitvi z

zavzetega Turjaka v

Ribnico in Kočevje, kjer je

bilo sojenje

belogardistom.

Rokopis, zapisan s

črnilom, hrani avtor.

SM 1455.

Ob vročih dnevih poleti
vse je živahno okrog,
le ptički prenehajo peti,
naenkrat utihne ves log.

Sonce neusmiljeno greje,
po njivah klasje zori,
vetrček rahlo zaveje,
a kmet se utrujen znoji.

Lastovke delajo gnezda,
novi zarod valijo,
zvečer utrne se zvezda,
borec dobil je plačilo.

S puško gradimo življenje,
– sonce naši mladini,
borec ne vidi trpljenja
ne smrti – le boj v dolini.

Tleči ogenj naše vojske

Karel Cerar

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo l. 1944 v Beli krajini, kjer je bil avtor na tankovskem tečaju.

Za kitico daljša varianta besedila z naslovom Hej, junaki! je bila objavljena v

Naši besedi, priločniku za mitinge, izdal Prop. ods. IX. korpusa NOV POJ, 1944, str. 87.

Rokopis, zapisan s črnilom, hrani avtor. SM 1456, var. Pe 235.

Tleči ogenj brez plamena
vse močnejše v srcih tli,
naša vojska čez slemena,
čez ovire v boj hiti.

Hej junak,
naprej korak!
Juriš, juhej,
juriš, naprej!

Za svobodo domovine,
za enakost in pravice,
naša vojska se bojuje,
da poplačala bo krivice.

Hej junak,
naprej korak!
Juriš, juhej,
juriš, naprej!

Pričakovanje

Julij Sočan, 32–36-letni električar, obveščevalec v Gradnikovi brigadi. Besedilo je nastalo do aprila 1944 nekje na Primorskem. Objavljeno v Goriškem borcu, l. 1, št. 9, 15. IV. 1944, str. 11. Tipkopis hrani IZDG, fasc. 91/I-13. SM 761, Ce 144, De 106, Lo 160, Re 384.

Pod mano vas in sonce nad vasjo
in v soncu ptički žalostno pojo
to pesem tožno velikih daljav,
pojo nad streho sleherni v pozdrav.

Kje, hiša, tvoj je gospodar?
Kaj ni mu domačije mar?
Kje je, mamica, tvoj sin?
Je šel na vojsko, v smrt, v pogin?

Kje, deklica, je ženin tvoj,
da pojde pred oltar s teboj?
Glej, cerkev, hiša, polje, log,
vse čaka vas odprtih rok.

Pesem dolomitskih partizanov

Koračnica

Anton Berlot – Anton Ivanovič, 47-letni

kapetan I. klase, vodja
Propagandnega odseka
Dolomitskega odreda.
Besedilo je bilo objavljeno
v Dolomitskem glasu, 1. l.,
št. 6, str. 16–17. Nekoliko
drugačno varianto z
notnim zapisom hrani
IZDG, 282 b II 9.
CT 111, Ko 100.

Mi smo fantje Dolomitov,
med skalovjem je naš dom,
tam, kjer blizu smo oblakom,
nas ne plaši bojni grom.

Prekaljeni od prirode,
trši smo kakor skale,
divje iščemo prigode,
kleno naše je srce.

Za naš dragi, ljubi dom svoj
se borimo noč in dan.
Čuva s hribov zemljo svojo
dolomitski partizan.

Hrabri so ti naši borci
bili marsikteri boj,
tam na Ključu, Babni gori,
zbili smo sovražni roj.

Ceste, vlake in mostove
dvigamo povsod v zrak
in sovražniške gradove,
kjer živi naš kleti vrag.

Švabobrancem in fašistom
ne damo mira noč in dan,
tako čuva zemljo svojo
dolomitski partizan.

Komandant naš stari Vojin
se zažene v vsak vrvež
in kjerkoli Švabe vidi,
se namršči kakor jež.

Zapodi se na sovraga
z njim gre ves naš hrabri roj,
smrt fašistom – bijmo vraga,
juriš, hura, naprej v boj!

Naš odred je vedno borben,
vedno spreman za pokret,
tako čuva zemljo svojo
dolomitski naš odred.

Martinovo v partizanih

France Kojnik-Franček,

30–31-letni metalurški delavec, pred vojno proletarski pesnik, član Okrajnega odbora OF in Okrajnega komiteja KPS v Žalcu, načelnik agitpropa. Besedilo je nastalo verjetno v novembru 1944 in ga je avtor uvrstil v svojo tipkopisno zbirko Krik iz viharja, ki je nastala na terenu marca 1945. Hrani jo avtorjev sin Vlado Kojnik.
DO Z/9.

Mi martinujemo brez vina in gosi,
majolke prazne so, v njih vina ni.
Le kaj boš žegnal, svet' Martin, pri nas,
le pojdi dalje, zdaj za to ni čas!

Namesto vina zdaj naj teče kri,
naj gos nahrbtnik nam nadomesti,
nahrbtnik poln municije za mitraljez,
začuden boš, če prideš, svet' Martin, zares!

Ti dal svoj čas beraču plašča pol
si, skoraj sam ostal vojak si gol.
In gos si razdelil med svoje brate,
nikdo ti ni kratil svobode zlate.

Veš, zdaj je pa hudič; ni vina, ni gosi,
svet stoče, joče, tarna in trpi.
Pokaj boš hodil k nam, kar pojd' naprej,
kar sem zaupal ti, nobenem ne povej!

Pevci v snegu

France Kojnik-Franček

(glej spredaj). Besedilo iz l. 1944 je uvrščeno v avtorjevo tipkopišno zbirko Krik iz viharja, nastalo na terenu marca 1945. Hrani jo avtorjev sin Vlado Kojnik.
Do Z/7.

Sneg je prekril nam planine nocoj,
na steni leščerba pojenja.

Zapoj nam, Katjuša, no, tisto zapoj:

»Svobode le ni brez trpljenja!«

In pojemo. Pesem rahlo skoz noč
izgublja nekje se v vrhovih,
iz pesmi te črpamo silo in moč
za borbo v svobodnih gozdovih.

Razsvetljena okna so hribovskih koč,
dekleta v noč snežno strmijo,
njih čustva in misli ko ogenj pekoč
za pesmijo vsevdilj hitijo.

Razbičana čustva so mater, otrok,
ki slišijo v snegu nas peti.
Le pojmo, saj pesem nam vsem je porok:
»Sovražnik ne more nas streti!«

Na straži

France Štiglic-Tugo,

25-letni študent prava,
borec in urednik gorenjske
izdaje Mladine in Pionirja.
Besedilo je nastalo med
januarjem in marcem 1944
pod Storžičem v
3. kranjski četi.
Objavljeno je v
tipkopisnem glasilu
3. kranjske čete Kovači
smo, št. 5, str. 6. Hrani ga
Muzej v Trzinu, mapa
107.
SM 655, De 94.

Odjeknil je strel,
zarohnel je šrapnel,
temo je raketa razklala
in strojnica je zaregljala.

In je fant oživel,
v temo zastrmel,
se za skalo zaklonil,
puško k licu prislonil.

Za mater, ki več je ni,
za sestro, ki v Begunjah trpi,
in brat, ki je bil ustreljen,
je švabske krvi željen . . .

Poslednja noč

France Štiglic-Tugo (glej spredaj).

Besedilo je nastalo poleti
1944 pod Blegošem v
bunkerju. Tipkopis
besedila je na začetku
sestavka o zadnji noči na
smrt obsojenih v
Begunjah. Hrani ga IZDG,
69716.
SM 1281.

Vsak dan
rdeči plakati
naznanjajo smrt.
Povsod po zidovih,
deskah, drogovih vise,
kot madeži krvavi
v nebo kriče –
in naznanjajo smrt.
Ljudje bero
in molče.
A v temnih očeh
tisoč upov gori
in v stisnjeni pesti
pravica živi.

France Štiglic-Tugo (glej
spredaj).

Besedilo je nastalo poleti
1944 v bunkerju pod
Blegošem. Objavljeno v
Partizanskem dnevniku, 1.
II, št. 174, 6. 7. 1944, str. 9
in št. 201, 2. 8. 1944, str. 4.
Tipkopolis variante z
naslovom Zakaj?, urejene
v petvrstične kitice, hrani
IZDG, 697 II 2 a.
Pe 93, Lo 104, 105, var.
SM 926.

Mati, še veš, kako je bilo,
ko očeta je strlo kolo
in bilo ni nikogar takrat,
ki bi šel za nas kruha iskat.

Mati, kakšen je bil tvoj obraz,
ko si gledala solzna v nas,
ko bilo nas je sedem otrok
in za vse skupaj le dvoje rok.

Zdaj na svetu ne bo več tako,
zdaj bo, mama, pri nas lepo
in nič več lakota, beda
družini ne bosta preteča soseda.

Zato se zdaj jaz, tvoj sin, borim.
In veš, kaj si najbolj želim?
Da ti kmalu, kmalu podam spet roko,
ko zame in zate, za vse bo lepo.

Moj narod

Franci Peternel, 18-letni
dijak trgovske akademije,
skojevec v I. bataljonu
Ljubljanske brigade.
Besedilo je bilo objavljeno
v brigadnem glasilu
Ljubljanski borec, št. 5, maj
1944, str. 14.
Sc G 189.

Oh, zemlja moja, ljubi kraj,
že mnogokrat tepena!
Slovenska zemlja, ti si raj,
s krvjo vsa prepojena.

Stoletja tu vihra že boj,
ki narod bije, ubija;
ne more uničit' narod moj,
le nov pogum mu vliva.

Za hlapca bil si in tlačan,
vsak te je le zatiral.
Vse to pa ni bilo zaman,
zaman ni narod umiral.

Zdaj pa dovolj je že trpel,
moj narod pest je dvignil.
Po hribih kres je zagorel,
prost dan bo, kot bi mignil.

Franci Peternel (glej
spredaj).

Besedilo je nastalo maja
ali junija 1944 v Suhi
krajini. Tega leta je bil
avtor ranjen. Bolničarka,
ki mu je pomagala, je
besedilo našla v njegovi
torbici in ga poslala v
objavo Slovenskemu
pionirju, 1. III, št. 1, marca
1945, str. 9. Objavljeno
besedilo je brez druge
kitice, ki jo imata
tipkopisa, hranjena v
arhivu IZDG, 197 a in
XXIII/fasc. III/7.
St 100 A, Pr 86, var. St 100,
Sc 35, CT 107, Go 23 I/2,
Ce D 55.

Me čuješ li, mamica moja, povej,
kadar ti pošiljam pozdrave
tja daleč čez široke planjave
do vaših oddaljenih žičnih ograj?

Mar čuješ li, mamica moja, povej,
moj glas, ki le zate trepeče,
besede ljubeče šepete
ne ljubici – mamici svoji, povej?

Ah, ti si predaleč, ne čuješ me več,
ne moreš me čuti iz tujine,
iz daljne hrvaške krajine,
kjer burja odnese pozdrave mi preč.

Kdaj videl te zopet bom, mamica, kaj,
kdaj slišal bom tvoje besede,
kdaj vračal ti bodem poglede
na zemlji domači, kedaj?

Rudi Mikolič-Adam,

21-letni čevljarški pomočnik, kurir releejne postaje TV-11. Besedilo je nastalo l. 1944 na pobudo komisarja Ludvika Kukavice v kurirski postaji na Lazcu. Z njim je hotel avtor ohraniti spomin na italijansko ofenzivo poleti 1942, ko so požgali vasi Bele vode in Travnik, pobili talce in partizane iz Travnika, ko je bila zaradi izdaje uničena bolnišnica Ogenjca in so pri Martalos med prvimi ustrelili učitelje iz Loškega potoka. Objavljeno je bilo v stenčasu kurirske postaje, ki se ni ohranil. Po vojni ga je avtor zapisal po spominu, kasneje mu je dodal še četrto kitico. Tipkopisa hrani doma. SM 132, var. 133; SM 2267 (drugačni podatki).

Kjer Loški je potok in Tabor stoji,
okrog so vasice in gozdič šumi,
kjer zibel mi tekla je, gozdič šumel,
ko kravce sem pasel, veselo sem pel.

Viharjev nešteto je Travnik prestal,
tiranskega vruga nikdar se ni zbal,
le tihi grobovi spominjajo se,
kje bile so borbe in kri tekla je.

Martalos, Ogenc, Mošnjevec, Sodol
so priča izdajstva in tihih grobov,
pa vendar tu človek potoški živi,
popravlja, obnavlja, spet znova gradi.

Kronika Loškega potoka

Rudi Mikolič-Adam (glej spredaj).

Verzificirana kronika je nastala po italijanski kapitulaciji in nemški ofenzivi jeseni 1943 v Dednjeku ali Lazcu pri Loškem potoku. Zajema dogajanje od 9. maja 1942 naprej, zlasti posledice italijanske ofenzive: požig Travnika in Belih vod, uboj učiteljev iz Loškega potoka pri Mrtalosu, streljanje talcev in ujetih partizanov v Loškem potoku, smrt avtorjevih dveh bratov v Mošnjevcu, Gregčevih fantov, ki se niso nikoli več vrnili, in več mož ter fantov iz Travnika. Kronika je bila napisana za objavo na stenčasu relejne postaje, ki se ni ohranil. Avtor je besedilo po vojni natipkal po spominu in tipkopis hrani doma. SM D 129, 128.

Je Loški potok sred gora, kjer je Tabor in cerkvá, tam je župnik Prauhar bil, ki v cerkvi vernike učil:

»Vi vsi kristjani, kar vas je, orožje primite v roke, kramp, kose, lopate, vile, cerkev branite od sile.

Puške, bombe, mitraljeze v cerkven zvonik znosite, potem pa še na glas molite, da božji blagoslov dobite.

Vi ste vojska Kristusa, branite vero in Boga, ki ga komunizem hoče vzeti 'z naše duše vroče.«

Pa so Daki, Smeli urno zbrali vojsko partizansko, Miloš Zidanškov je bataljon zbral za Jazbino se tam.

Karabinjersko so postajo pred tem pregnali v bloško stajo, ko s tanki so prišli ponje, da kraj postal svoboden je.

Sedaj na Tabor spet prodira, Smeli v cerkve vrata vdira, kjer se belčki skrili so v zvonik, na kor in prižnico.

Pred oltarjem pa kaplan z mitraljezom molil sam, prosil milega boga, da komuniste pokonča.

Še v zvoniku skriti tisti zagrizeni belogardisti metali bombe so na nas, je vendar smrt šla mimo nas.

Ker še niso se predali, pa stopnišče smo zažgali, da bi ogenj, dim močan skoraj vse zadušil sam.

So nato se le predali, da smo jih v vrsto zbrali, bela garda in kaplan šli v Jazbino so k nam.

Kaplanu naložili smo, mitraljez, municijo, da je hodil prav težko, ko je nesel v Jazbino.

Naše matere so bile,
ki milost so za njih prosile,
ostali belčki so pri nas,
le kaplan je šel v vas.

Okupator bil je tisti,
ki smo rekli mu fašisti,
so začeli ofenzivo,
da bi varni bli pred zimo.

Tem so belčki se predali,
družine borcev vse izdali,
imeli beli so potezo
spoznati partizansko zvezo.

Prauhar pa je kar seznam
fašistom ga napisal sam;
kdo gorí naj, vse pobijte
partizane kot bandite!

Travnik gorel je v plamenih,
borce pa po vseh slemenih
so streljali ti fašisti
in z njimi vsi belogardisti.

Ti školnike so najprej gnali,
pri Mrtalosú jih poklali,
Gregce, Valentinove,
travniške fante in može.

Ko je narod videl to,
v partizane vse je šlo,
da so štiri se brigade
iz odredov osnovalé:

Tomšič, Šercer, Gubčeva
in brigada Cankarja.
Je bila to vojska tista,
ki pregnala je fašista.

Na odgovor Prauharja pokliče
Dolenjsko-notranjsko sodišče,
da bo narod sodil sam,
ker je jamo kopal nam.

Kdo bi vedno mu dovolil,
da on bi partizanom sodil!
Naj usmrčen bode župnik,
ki fašistom bil zaupnik!

Pa so spet se belčki zbrali,
»domobrance« imenovali,
s Črno roko so grozili,
da kri bi partizanom pili.

Ker ni biló dovolj fašistom,
so služili še nacistom,
tudi tem so partizani
pot v Germanijo pokazali.

Smrt fašistom, ki morijo!
Naj svobodno narodi živijo!
Smo za mir, je rekel Tito
in čez vse napravil piko.

Rudi Mikolič-Adam (glej spredaj).

Besedilo je nastalo v začetku l. 1945 v Kostelski dolini ob Kolpi na kurirski postaji. Takrat so avtorjevo mater deportirali v Bari. Sicer pa so v pesmi, ki jo je avtor pospremil z vrstnim komentarjem – »po napevu Jugoviča majka na Kosovem polju« –, opisani dogodki iz italijanske ofenzive l. 1942, ko so v Mošnjevcu na Notranjskem ubili avtorjeva brata Antona in Jožeta, Ivan pa je izpred izkopanega groba pobegnil. Besedilo, ki ga tu prinašamo le v odlomku, je bilo objavljeno v stenčasu, ki se ni ohranilo, avtor pa ga je po vojni zapisal po spominu. Tipkopis hrani doma.
SM D 134.

Ljudi moji, groza je velika,
ko pridere k Beli vodi vojska,
to je kruta vojska Italijana,
ki prikrade v jutru se zarana.

Italijanska vojska, velike drhali,
vas obkroži pa še vsako hišo,
da povpraša po sinovih mater:
Kje sinovi so ti štirje Mikoliči?

Tu doma so trije mi sinovi,
tri sinovi moji Mikoliči,
a bog ve, kje zdaj četrti hodi,
ali živ je ali mrtev Rudi.

Daj pozovi ga!, ji reče kolonelo,
ker drugače res se hudo bo začelo,
ker drugače hišo ti zažgemo,
tri sinove tvoje pa ti usmrtime.

Mati joče, mati solze briše,
sina pa ne ve, kje da ga išče.
Ali mrtev ali živ je sine,
kje zdaj materino srce gine.

Mami hišo pred očmi zažgejo,
kdo ga vеди, kje živino žrejo,
mater, hčerko v robstvo odženejo,
da v ječi voljo ji zatrejo.

Tri zdaj sine zvezane ženejo,
v Mošnjevcu strup kadit velijo,
al' s strupom usmrтит se ne dajo,
bolj junaško smrti v oči zrejo.

Zdaj Taljani kopljejo jim jamo,
kot da v jami bode vse razdjano,
al ne znajo, da bo maščevano,
maščevano, kar bo v jamo djano.

Pa požene Ivan se kot strela,
da ga krogla ne bi dohitela,
tiran besni pa na brata plane,
Jožetu, Antonu da življenje vzame.

Dva sinova kruto smrt storita,
za svobodo, dom in kri trpita,
še je mati trdga srca bila,
da od srca volje ni pustila.

Tam zakopljejo ju v plitko jamo,
misleč, da sedaj je že vse končano,
ne sluteč, da vse bo maščevano,
da še sebi so kopali jamo.

Ivan skoči, beži skoz zasedo,
kar napravi med fašisti zmedo;
bežal, letel je kot strela,
predno se zaseda vsega je zavedla.

Svoje bombe so za njim metali,
da so se razbile tam ob skali,
Ivanu se drobcev sto in sto zapiči,
splezal na drevo je pred biriči.

Da bi ne omahnil, k drevu se priveže,
tri dni lačen, poln vse bolečine,
ker pod njim se je sovrag utaboril,
Ivana z drevesa v roke pa ni dobil.

Vstani mladina

Besedilo **Marije Jankovič**
iz Sel pri Adlešičih je bilo
objavljeno v Mladi Beli
krajini, glasilu ZSM za Belo
krajino, 1. II, št. 1, 15. 12.
1944, str. 3–4.
Er 283, Še 28.

Iznenada kot vihar,
podirajoč drevesa preperela,
z orjaškim glasom je zapela domovina:
VSTANI MLADINA!

Jasen vrisk kakor kristal
po vsej domovini naj se razlega,
zakliče vsakemu, ki ga dosega:
VSTANI MLADINA!

Za rožami mlado srce
iz sna se je nehote zbudilo,
soj je v globino skrito odjeknilo:
VSTANI MLADINA!

In zatajevana moč
ponosno sinja krila je razpela,
beseda kot srebro je zazvenela:
VSTALA JE MLADINA!

Alojz Šturm-Šime,
37-letni mizar, najprej
borec v Gregorčičevi
brigadi, nato delal v
partizanski orožarni v
Zapotoku pri Ligu.
Besedilo je nastalo
spomladi ali poleti 1944 v
Lepeni, ko je avtor čez
Drežensko planino in
Lemež hodil v tehnično
četo IX. korpusa. Zdi se,
da se je avtor, ki je imel
samo italijansko
osnovnošolsko izobrazbo,
pri zlaganju prvih štirih
verzov naslonil na prvo
kitico pesmi Kraška cvetka
Antona Hribarja-
Korinjskega (prim.
Hribarjeve Popevčice
milemu narodu, v Celji
1898, str. 28). Tipkopis
popravljenega besedila
hrani arhiv IZDG, fasc.
291 b/I-9/c: Briško-
beneški odred, zgodnejši
tipkopis in za kitico daljši
avtorjev rokopisni zapis,
nastal že po koncu vojne,
pa arhiv SNOB
1941–1945 na Filozofski
fakulteti.
ZP 69, var. 69 a, 69 b.

Gore ve apneno bele,
vas ne spreminja čas,
trde stene so in bele,
planinke dičijo vaš kras.

Izbočeno špičasto skalovje
visoko pod nebo moliš,
z zelenjem poraščeno hribovje,
s partizani ti držiš.

Pokrivajo planine vas sedaj,
ptice prepevajo pesem veselja,
planine zelene, gozd in gaj,
vse vedo, da bo konec trpljenja.

Okoli vas drvijo zdaj oblaki –
težek, močan, siv in črn,
a vi ste hrabri vsi orjaki,
posebno pa naš oče Krm.

Zaman v vas strela bije;
v kamenite te gore,
ne občutite, ko dež se lije,
samo planinke vam umore.

Spet zlato sonce zablešči
se lepše kot nikol poprej,
v ranem jutru vse žari,
življenje novo bo poslej.

Ne vihta!

Ne vihta se bližu
se bližu orkan,
griža se mizer
češ pravo in plam

Ne želi posejaj
slnu vikar.
Prejpa se mruj
tri je čudim dur.

Ne vihta. Sloja
pa se mi ne,
vse motali rucdja,
pura evet je taorenine

Ustavi se silui orkan,
ojoj popet lepi duru.
Naj souce popet ožiri
sanz nevihta ohrovui.

Alojz Šturm

(glej spredaj).
Besedilo je nastalo konec
pomladi 1944 na pohodu
čez Drežensko planino in
Lemež v Lepeno.

Rokopisni prepis, nastal
kmalu po vojni, je avtor
odstopil arhivu
narodnoosvobodilnega
pesništva na Filozofski
fakulteti.

ZP 751.

Nevihtha se bliža,
se bliža orkan,
gmota se niža
čez goro in plan.

Ne tuli, razsajaj,
silni vihar.
Cvetja ne ruvaj,
ki je čudežni dar.

Nevihtha divja
pa ne mine,
vse naokoli razdeja,
ruva cvetja korenine.

Ustavi se silni orkan,
sijaj zopet lepi dan,
naj sonce zopet oživi,
kar nevihta ohromi.

Alojz Šturm

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo poleti 1944 na Krnu, na poti iz Gregorčičeve brigade v tehnično četo IX. korpusa v Brda.

Rokopisni prepis, nastal kmalu po vojni, je avtor izročil arhivu SNOP na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Močno preoblikovano besedilo z istim motivom je pod naslovom Planinka na Krnu objavil Janez Dolenc v Tolminskem zborniku II, 1975, str. 105.

ZP 758, var. 758 a.

Tukaj si samotna roža
in tvoj žlahtni beli cvet
daleč gori sredi roba,
kakor da bi bil pripet.

Kaj tebi daje tam življenje,
ko nikjer videt' ni zemljé?
Mar niso korenine žejne,
ki primanjkuje jim vodé?

Ponosno kot orel tam gori stojiš,
neskaljena ljubljena rast.
V času sedanjem najlepše cvetiš
in nikdo ne more te ukrast'.

Core visoka skala te čuva,
nikdo ne more, da te izruva,
v pečinah skalnatih živiš,
partizanu duha krepíš.

V podzemnem zaklonišču

Alojz Šturm

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo v Brdih aprila 1945, ko je avtor s soborcem Albertom Gorenščkom cel mesec prebil v bunkerju, ki so ga ogrožali Nemci. Rokopisni prepis, nastal kmalu po vojni, je avtor odstopil arhivu SNOP na Filozofski fakulteti v Ljubljani. ZP 755.

Rad bi nadel si krila košata
in bi povzpel se v sinje višave,
da bi zaplaval kot zarja zlata
čez loge in širne planjave.
Daleč zaplaval bi v tujo deželo,
kjer je brez vojne in še kaj veselo.

Himna Beneškega bataljona

Franc Kacin, pevovodja
XVII. SNOB, ustreljen 31.
12. 1944 na goriškem
gradu.
Besedilo je nastalo
oktobra ali novembra
1944 v Beneški Sloveniji. Z
dopisom Propagandnega
centra IX. korpusa za
Slovensko Benečijo je
bilo poslano štabu IX.
korpusa; v dopisu je bila
prošnja, naj besedilo kdo
popravi.
Tipkopis besedila z
notami, zapisanimi s
svinčnikom, hrani IZDG,
251 II 12.
SM 463.

Mi smo beneški partizani,
ki za svobodo se borimo.
Mi smo mladi Benečani,
fašiste z naših tal podimo.

Za naš dom, za naš rod
nam borbe ne ustavi več nikdo.
Tito vodi nas povsod
v boj za našo svobodo.

Naprej beneški partizan,
za Titom našim pohitimo,
da pride prej svobode dan,
da narod svoj osvobodimo.

Dolgo let je trpel
narod naš in bil teptan,
s puško v roki ga bo otel
zdaj beneški partizan.

Drago Pahor, 39-letni učitelj, bataljonski kulturnik in administrator. Besedilo je nastalo v Dolenjskih Toplicah kot odmev na umor Jožice Venturinijeve dne 27. 3. 1944.

Objavljeno je bilo v periodičnem glasilu Belokranjskega odreda Strelec, 1. l, št. 4, april 1944, str. 16.
LS IA 202.

Zidali trije bratje beli grad.
Kar podnevi roka je zgradila,
ponoči vila zla je porušila.
Zato najmlajšo, ženo vzdali
v zidino sivo so na skali:
trdno stoji zdaj skadarski mi grad.

Bore se Srb, Slovenec in Hrvat,
za žitje svoje in za domovino,
z okrutno učlovečeno zverino:
nebroj žena preliwa srčno kri,
da temelj naše svobode stoji
trdno v bodoči vek slovanski zlat.

Krvavo seme

Drago Pahor

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo konec marca 1944 v Dolenjskih Toplicah, ko so padli tovariši Iztok, Stanko in Jože. Objavljeno je v periodičnem glasilu Belokranjskega odreda Strelec, 1. l, št. 4, april 1944, str. 1. LSI A 203.

Izjokali smo že vse svoje solze,
že dolgo se nič več ne solzimo,
nam skrčilo gorje v pesti je roke
in nemi v odprte grobe strmimo.

Obupana duša v grob nam ječi:
»Zakaj si nam, zemlja, tovariše vzela?«
»Kri njih je seme«, nam gruda golči,
»iz nje vam svoboda skor' bo zacvela.«

Balada iz leta 1944

Pavla Gruden-Dragica,

17-letna okrajna kurirka.

Besedilo je nastalo v
Šmihelu pod Nanosom
februarja 1944 v spomin
padlim partizanom V.
bataljona VDV.

Tipkopis hrani avtorica.

Lo 52.

Je zimski dan
in širo plan
odel je v belo sneg,
mrliča dva
nekdo pelja
pokopat v snežni breg.

Mrliča ta
junaka sta,
dva mlada partizana,
da bili bi
mi svobodni
sta bila v boj pozvana.

Zadeta sta
smrtno bila,
ko dom sta svoj branila,
v grob preran
jima skopan
sta mlada omahnila.

Zdaj nem sprevod
je svojo pot
že h grobu tja zavil
in vanj brez krst
v črno prst
junaka položil.

Nič žalnih lic
in nič cvetic
ob grobu tem ni bilo,
ne mater'no,
ne očkovo
oko se ni solzilo.

Se nad zemljo
je prav nežno
le sončece sklonilo,
junakov teh
neznanih dveh
je božalo gomilo.

Lojze Krumberger,

23-letni učitelj, borec v
štabni četi XV. brigade.
Besedilo je nastalo pozno
jeseni 1943 v bolnici v
Petrovi gori. Objavljeno v
Pesmih za mladenke,
uredil Makso Pirnik, april
1944, ZSM za Belo krajino.
Že leta 1943 ga je uglasbil
Drago Korošec.
SM 1096, var. Se 200, Šk
242.

Ti, ki preko polj hitiš
čez mrki ta kordunski kras,
ti, ki danes tu bučiš,
zavijal jutri boš pri nas.

Ponesi dragim moj pozdrav,
pozdrav čez gozdna naša brda,
povej doma, da tu sem zdrav,
naj mamica ne bo potrta!

Poljubi bratca, mamico,
pobožaj ljubo in sestro,
objemi našo hišico
in atu mi podaj roko.

Odkar si šel . . .

Besedilo 8-letnega **Mira Medveščka** je podnaslovljeno Izgubljeno pismo matere in sina v internacijo. Nastalo je l. 1943 na Dolenjskem. Prevezemamo ga po objavi in podatkih v Obzorniku, 1955, št. 4, str. 131. PI 198.

Odkar si šel, sva čisto sama.
Utrujena sem, da ne dvignem sita.
Nikogar ni, ki v vas prišel bi k nama,
ker vsakdo hiše se boji bandita.

Lačna sva kot potepuha.
Le kaj naj dam otroku, kadar veka?
Pri nas že dolgo dolgo se nič več ne kuha
in naša Rjavka nič več nima mleka.

Gredó, gredó vojaki mimo koče . . .
V trepetu stiskam bednega otroka
in ga tolažim, da nič več ne joka,
ko me vprašuje, kje je najin oče.

Bova še kdaj sejala rož v gredice?
Boš rekel še, kako je lep ta svet?
In da je naše breskve cvet
prav tak, kot moje rožno blede lice?

Besedilo **Milene Batič**
prevzemamo po objavi v
TV-15, Partizanska ljudska
pesem, št. 49, 12. 12.
1967, str. 7.
Se 45.

Takih juter vse doslej
nisem še poznala.
Ah, vsa jutra prejšnjih let
zdaj bi zanje dala.

Žarek, rosa me zbudi,
v vejah ptica poje;
bistri potok, zarje sled,
vse je moje, moje.

Glej, in tamle mlad pastir,
o, le kaj si piska?
Bela čreda, zal deklič,
to piščalka vriska.

Od te pesmi je planjava
vsa kot obsijana.
Skozi sonce gre v pomlad
četa nasmejana.

Besedilo **Milene Batič**
povzemamo po objavi v
TV-15, Partizanska ljudska
pesem, št. 49, 12. 12.
1967, str. 7.
Se 43.

Nekoč, ko sem še deklica bila,
jokala sem, če mi je tekla kri.
Zdaj sem spoznala, kaj je bolečina,
kako je, če srce ti krvavi.

Po boju je pod starim, trhlím borom
obležal naš tovariš, partizan.
Povedal mi je zadnje pismo mami,
utihnil je, ko se je svital dan.

Nekje pa čaka, čaka stara mati,
kdaj se povrne njen poslednji sin,
kdaj spet preorje njive, zbrusi koso,
kdaj spet v potoku se oglasi mlin.

In v mislih gleda vnuke razigrane,
okrog vodnjaka se pojoč lovijo,
a pod ostrešjem njene stare hiše
spet mlade lastovice ji cvrčijo.

Nekje pa raste star, skrivenčen bor,
ki pod seboj je skril vse sanje mlade . . .
Zrahljali smo mu vzglavlje s šopkom rož,
to je pozdrav – slovo brigade.

Vojna balada

Fani Okič, 17–21-letna
dijakinja, borka
Moslavinskega odreda,
četna sekretarka
SKOJ-a.
Besedilo, ki je nastalo v
letih 1941–1945, je bilo
objavljeno po vojni v reviji
Borec, l. XXIX, 1977, št.
6–7, str. 380 z naslovom
Še včeraj so v koloni šli.
Tipkopični zapis besedila
hrani avtorica.
PI 305, 491.

Še včeraj
so v koloni šli.
Veseli, vedri,
nasmejani,
z večernim soncem
obsijani –
še včeraj
so v koloni šli.

Še včeraj
sanjali so
kot vsi mladi:
o materah
in poljih,
dekletih
in pomladi.
Še včeraj so
v koloni šli.

Danes
jih več
med nami ni.
Razbit sovražnik
v divjem begu
in kri
v februarškem snegu
v belem snegu
rdeča kri . . .

Fani Okič (glej spredaj).
Besedilo je nastalo l. 1945.
Tipkopiš hrani avtorica.
PI 488.

Mi nismo hoteli
sovraštva in kletve,
mi nismo hoteli
požganih domov,
mi nismo hoteli
uničene žetve,
mi nismo hoteli
solza in grobov.

Branili smo polja,
branili gozdove,
branili smo mesta,
branili vasi,
umirali smo
za bodoče rodove,
za tiste,
ki bodo,
ki jih še ni.

Naj večno vam sije
sonce svobode,
naj nikdar vam sreče
naj tujec temni.
Če kdaj vas bo skušal
vkovati v okove –
branite svobodo,
kot smo jo mi!

Ljubim te 1942

Fani Okič (glej spredaj).
Besedilo je nastalo l. 1942.
Tipkopišni zapis hrani
avtorica.
Pl 487.

Ljubim te.
Ne zato,
da boš moj.
Ljubim te
preprosto,
ker si,
ker dihaš,
živiš,
se bojuješ,
trpiš.

Ljubim te,
ker je
tvoje srce
veliko,
toplo
človeško srce.

Ljubim te
in v tebi
ljubim ves svet,
vse veselje,
lepoto srca,
ljubim v tebi
bistre studence,
ljubim
vrhove gora,
murne v travi
in roso v lateh.

Ljubim
sonce, ki sije
nate,
ljubim
bel oblak,
ujet v
tvoje oči.

Ljubim
veter,
ki ti boža
obraz.
Ljubim
pesek
pod tvojimi
stopinjami
in cesto,
ki po njej
hodiš
skozi čas.

Ljubim v tebi
solze in smeh
in tišino srca,
ljubim
topole ob poti,
ljubim
modrino neba.

Ljubim v tebi
teptano domovino,
človeštvo
in svet,
kamen ob poti,
zvezdo na nebu,
ljubim nad nama
borov šepet.

Vse to
si ti,
vse to
sem jaz,
vse to
sva midva –
ti in jaz.

Ljubim te,
če se najina ljubezen
uresniči ali ne.

Rada bi,
da bi se,
da bi bil svet
z njo bogatejši,
rada bi,
da bi bil
zaradi nje
srečen,
srečnejši,
najsrečnejši,
rada bi,
da bi se v njej
utopila
vseh ljudi
bolečina.

Želim –
bolj kot tvoj
objem
želim,
da bi mi
stisnil roko
v svobodi
in rekel:
»Srečen sem,
presrečen,
ker svet je lep
in ker
na njem živim.«

Kako
naj ti povem,
da se bojim,
bojim srca
in svojih sanj,
saj brat je bratu
Kajn
in vem:
preveč želim . . .

Fani Okič (glej spredaj).
Besedilo je nastalo l. 1945.
Tipkopolis, ki ga hrani
avtorica, se nekoliko
razlikuje od besedila,
objavljenega po vojni v
reviji Borec, 1977, št. 5,
str. 306.
PI 490, var. PI 300.

Svoboda –
strašna je
tvoja cena.
Je kdaj kdo
izmeril kri,
ki je zate
potočena
od pamtiveka
do naših dni?

Iz te krvi
koliko novih
ljubezni
bi naročje
odprlo,
koliko novih
ljudi
bi sonce uzrlo,
koliko novih
src
bi vesolje
ogrelo,
koliko lepote
in luči
iz nje zaživel?

Iz vse te krvi
si se rojevala ti
Svoboda –
največja dobrina,
večja od matere,
žene,
hčere in sina –
svoboda,
največja vseh
besedi.

Umirajoči junak

Viktor Vodopivec-Luka,

19-letni partizan.

Besedilo je nastalo
spomladi 1945 v Postojni,
ko je bil avtor četrtrič
ranjen in je razmišljal o
svoji smrti. Tedaj je bilo
objavljeno na stenčasu.

Ker je izvirni rokopis
izgubljen, je avtor besedilo
povedal po spominu
l. 1973.

Tr 182.

Po belem tem že palem snegu
vsa črna misel mi beži.
Ustavi se na divjem begu,
kjer v krvi mlad junak leži.

Nagovori ga tam ljubeče:

– Z menoj življenje pojdi v dan!

– Ne vidiš li krvi rdeče,
ki teče v sneg iz mojih ran?

Glej, sonce zimsko se potaplja,
rdi kot moja srčna kri,
ko v sneg mi pade zadnja kaplja,
obraz in sonce obledi.

~~111~~
~~111~~
Glejte zverdic! ~~A~~ brer stivila,
njih vzhod in njih, kostoni:
Tema njih je kostonila,
Novih vzhaja milijonov.

Zverda vzhaja tanijsa,
Vas mestoben je njih, kar
V jutra karja obledijo,

Naš jani mi na sonce mar
Naše
Naj meveda svet mezmern
Lije kakor volučna lin
To ni France, to Prosen
Kot je to starike klane
Naše

Glejte zvezdic brez števila

Vekoslav Blažek – Podnanoški, 52–56-letni cestni delavec, kurir. Besedilo je nastalo med leti 1941–1945. Avtor si ga je zapisal kot nekaj moto na platnice zvezka, v katerega si je zapisoval pesmi po datumih nastanka. Zvezek hrani njegova družina. Lo 36.

Glejte zvezdic brez števila,
njih vzhod in njih zaton:
truma njih je zatonila,
novih vzhaja milijon.

Zvezde vzhajajo, tonijo.
Ves nestalen je njih čar.
V jutra zarji obledijo,
nič jim ni za sonce mar.

Naše zvezde svit neizmeren
sije kakor sončna luč.
To si France, ti Prešeren,
naše ti omike ključ.

**Vekoslav Blažek-
Podnanoški** (glej

spredaj).

Besedilo je nastalo 2. 3.

1944 v Hruševju.

Naslonjeno je na

Prešernov prevod

Körnerjeve pesmi Licovski
strelci.

S črnilom zapisani izvirnik
hrani avtorjeva družina.

Lo 55, 56.

Kaj tamkaj na gori visoki blešči?
Hrum bliže prihaja na ušesa:
Doli po strmih rebreh se drvi,
drevje podira, gora šumi,
zemlja, skalovje se stresa.
Če praša silne junake kdo,
silni »Partizani« so to!

Po gorah, po cestah silno dirjoč,
kdo jaše čez reke, čez griče?
Al' dež, je nevihta, dan ali noč,
ukaje veselo in pojoč,
fašizma pobija hudiče.
Če praša silne junake kdo,
silni »Partizani« so to!

Kjer Soče vodovje bobneče šumi,
se Sava in Drava pretaka,
Nanosa skalovje v dolino bobni,
Triglav se ponosen v soncu blešči,
kri se fašizma pretaka.
Če praša silne junake kdo,
silni »Partizani« so to!

V Bosni bije trdi se boj,
ves Balkan je v plameni:
Bije junaško tam se heroj,
siplje na vrage krogel se roj,
nanj švigajo ognja plameni.
Če praša silne junake kdo,
silni »Partizani« so to!

Kdo pada od krogle sovražne zadet?
Mlad še na gori umira:
Mladosti še prve na licu mu cvet,
za svobodo hotel on je umret,
ker svoboda iz smrti izvira.
Če praša mrtve junake kdo,
silni »Partizani« so to!

Partizanov naših boj je strašan,
fašiste zatreti, tirane:
Nikdo naj za nami ne bo žalovan,
napočil Slovanu je svobode dan,
rešile so smrtne ga rane.
Partizane Slovan naj v veke slavi,
še v poznih jim vnukih slava doni!

Prehod čez Savo

Gustav Guzej, 25-letni
tiskarski delavec, član
pokrajinske tehnike KPS za
Štajersko.

Besedilo je nastalo
decembra 1944 v
Črnomlju, ko se je avtor
ob nemški ofenzivi iz
Zgornje Savinjske doline
umaknil preko Save na
Dolenjsko osvobojeno
ozemlje. Objavljeno je v
Slovenskem zborniku
1945, str. 332.

Ma 50.

Stisnjeni med vrbje čakamo odziva.
Tesno so roke pušk se oklenile.
Zvezde so ob bregu višje se splazile.
Nas s svojo široo haljo noč zavija siva.

Les zaškrtal je ob kamen. Krm zadel ob breg.
Tišina – šepetaje vsak se k drugu sklanja.
V dalji luč. Kresnice. V čoln jih gre le pet.
Mrzel veter z mislimi pozvanja.

Nekje, glej, sikajo rakete v zrak.
Vsak k zemlji se tesno, tesno privija.
Še dvakrat, pa bo vsa tovarišija
na drugi strani. Naslednji – daje Jože znak.

Kolona se kot dolga kača plazi v hrib . . .
Le slutimo še smer, kjer je dolina,
kjer Sava kakor zemlje živ utrip
šumi, duši stopinje četic in brigad.

Zaseda

Besedilo **Gustava Guzeja** je verjetno medvojne nastanka. Objavljeno je v Mladinski reviji, 1946, št. 2, str. 28.

Strojnic pesem se nam s hriba smeje,
za nami tiplje z ostrimi rokami,
v razore gosto zrna seje,
granate tolčejo tesno pred nami.

Prilepljeni v zaklone, ko da nismo živi,
čakamo. Minute ure so, so dnevi, leta . . .
Dim prsti, smodnika nas v svoj sivi
plašč zavija. Pred nami kot ujeta

zver zre bunker v nas s krvavimi očmi.
Na levo juriš, bombe in napad na nož.
Eksplozija. Pekel . . . Nekje gori . . .
»Stoj!« »Kdo tam?« Zaseda. »Znaki?« »Lipa – Lož.«

Krvavo svetlo zre na nas nebo.
Na vzhodu komaj znatno se dani.
V novo jutro vriskajoč gremo
v napad, na juriš z novimi močmi.

Kurirji

Filip Lesnik-Lipš, kurir postaje K 15 na Koroškem. Besedilo je bilo objavljeno v glasilu relejnih stanic Slovenije Kurir, št. 2, leto 1944, str. 9. Še 33; CT 178; Re 193, 295.

Po skrivnih stezicah,
po slabih poteh
so kakor utrinki
v jasnih nočeh.

Kdo so ta bitja,
ki tako hitijo po naših leseh,
saj preje jih ni b'lo
nikdar na spregled?

E, to so kurirji,
s pošto hitijo
včasih prav mimo
sovražnih zased.

Vinko Hafner, 22–23 letni
tekstilni delavec, sekretar
poverjenišva CK SKOJ za
Gorenjsko.

Besedilo je bilo objavljeno
v gorenjski izdaji Mladine,
št. 6, 6. 9. 1943, str. 5.

Er 39.

Razsuto znamenje stoji ob poti,
Marijin kipec v travi tam razbit,
tam dalje plot ožgan in zrušen zid.
Le vranov črnih krik tišino moti.

Kje zdaj so hrami beli, kje dom moj,
kje smeh deklet in pesmi so igrive?
Le bog na križu sredi božje njive
strmi v grobove sveže pod seboj.

Krvavi jezdec so šli tod mimo,
nesoč le smrt ljudem in ogenj v hiše.
Sirot nebroj odjokalo je v zimo.

Zdaj bratov pest jeklena sodbo piše,
prekletcem tem grozi: Naš čas prihaja!
Smo v noči dvignili se k vam – in više!

✱

Vinko Hafner

(glej spredaj)

Besedilo je nastalo jeseni 1943 na Jelovici na Gorenjskem ob smrti avtorjeve matere, brata in sestre, ki so jih aprila 1943 ustrelili kot talce.

Objavljeno v Mladini, glasilu ZSM, gorenjska izdaja, l. I, št. 10, 12, 11. 1943, str. 3.

LS IA 99.

Saj me čuješ, mama,
čeprav so ti s streli razbili srce in obraz.
Saj hodiš poleg mene vse dni, vse noči
in glas tvoj topli, vdani
bodri me in boža prav tako kot tiste dni,
ko sem še mogel gledati
v tvoje dobre, mehke oči.

Kadar zdaj včasih sam
mimo rodnega doma v temi kakor tat se plazim,
kakor mrtvec s praznimi očmi domači hram
strmi vame.
Tam, kjer nekdaj pozdravljal me je smehljajoči tvoj obraz
zdaj bolečine same
in pa tuj me goni glas.

In tam nekoč
na domačih sem ozarah pal na tla in nemo jokajoč
preklinjal sem življenje in usodo kletu,
ki vzela mi je vse, kar sveto
mi kdaj bilo je v tem življenju, polnem zmot.
Pa vendar dvignil sem se tiho, šel naprej,
trdno odločen za nadaljno pot.

Ti že veš zakaj.
Saj to, kar si sejala ti,
rodilo v meni je stoteren sad šele tedaj,
ko sem spoznal, zakaj plačala si tako visoko ceno.

Kar bilo mehkega je v meni prej, so zdaj v jekleno
prekovali gmoto. Saj vzeli so mi vse . . .
in če usoda hoče še poslednje –
potem – na svidenje!

Po borbi

Tu naj ležiš pred mano ubit —
svojarinik. — Še iz ust meja ti kri
in še je stisnjena krvava pest,
ostihlenele divje so oči.

Kje je "svojaštro naj"? — Ne vemik,
morda ti tudi mater te imas,
ti prejohala rane ho noči.
Pa kaj — bil izdejalas si pajdov!

Ti človek si — in jaz sem človek
in ljubim te — čeprav me te ubil.
Morda bi bil lažje te moj prijatelj;
in me ti toliko bolj prilik...

Neumni ženo nas ogenj naš lovi.
Nikogar ni, da ti prečel: hrat,
postoj, čas je, prodajna si roba,
med mama s tufeli je namet prepat!

Boris Grabnar, 23-letni študent slavistike, partizanski kulturnik. Besedilo je nastalo v letih 1944–1945 v Čepljah. Objavljeno v glasilu Naš pohod, l. 1944, št. 5–6, z naslovom Ob mrtvem sovražniku in s spremenjeno tretjo kitico. Izvirni rokopis, zapisan s črnilom, hrani avtor. St 57, var. 57 a, Sc 232.

In zdaj ležiš pred mano ubit –
sovražnik. – Še iz ust curlja ti kri
in še je stisnjena krvava pest,
osteklenele divje so oči.

Kje je sovrašтво zdaj? – Nesrečnik,
morda ti tudi mater še imaš,
ki prejokala zate bo noči.
Pa kaj – bil izdajalcev si pajdaš!

Ti človek si – in jaz sem človek
in ljubim te – čeprav sem te ubil.
Morda bi bil lahko še moj prijatelj,
če ne bi toliko krvi prelil . . .

Neusmiljeno vas ogenj naš kosi.
Nikogar ni, da bi porekel: brat,
postoj, čas je, podajva si roke,
med nama s trupli je zasut prepad!

Orožje vrzi ti – jaz ga ne bom! –
in skupaj, glej, gradiva najin dom –
če nočeš, ah tedaj je zakon trd:
glej, to je konec – tvoja smrt!

Ranjenčeva pomlad 1945

Boris Grabnar

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo v
Čepljah l. 1945. Rokopis,
zapisan s črnilom, hrani
avtor.
St 119.

Nasloni name se sedaj, dekle,
pomladno sonce naju naj ogreva,
v besedah bolečina naj zamre.

Glej, sneg v bregovih hitro izgineva,
pomlad je že, življenje novo vre
in novo, novo pesem nam prepeva.

Potipaj čelo moje: brazgotina –
V Gorjancih krogla udarila me je;
in moja roka – vsa je trda še –
ob Kolpi jo pohabila je mina.

Glej, zdaj že vriska vsepovsod pomlad,
srce mi dviga njen radostni klic –
o naših zmagah polno je novic –
in ti? – Veš, vsak dan bolj imam te rad!

Ljubezen 1944

Boris Grabnar

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo l. 1944
v Čepljah. Zapisano je s
črnilom v beležnico, ki jo
hrani avtor.
St 220.

Tovariš, nocoj bom jurišal kot nikdar še prej!

Tu spodaj, v tej vasi dekle mi živi,
preženemo Švabe pa stopiva k njej
pa s kruhom in vinom naju pogosti.

Na jutro je borba končana. Pomlad že prepeva
in sanja skoz cvetje in češnjeve veje.
Vsa vas je požgana. Črno zidovje sameva
sred polja in dim čez vrtove se plazi.

In ljubica, kje si? Le kaj je s teboj?
Iz tvojega okna, veš, Švaba je žgal . . .
Bila je to borba od vruga. Pa smo jih le (. . .)
A ropar v sovraštvu je vas pokončal.

Skoz češnjev gaj in dim hitim.
Nje ni. A glej – tam je cvetoča veja sklonjena,
na njej je ljubica obešena
in črn, črn jo ovija dim . . .

Pomlad pa kar naprej še v gaju klije,
ljubeče puška k meni se privije.

Spomin na Ukrajino

Miloš Macarol, 23-letni študent, borec I. bataljona 1. čete Prešernove brigade.

Besedilo je nastalo marca 1944 v vasi Vrhpolje pod Krvavcem, kjer se je ranjeni avtor spominjal partizanske gostije v Ukrajini in pobega iz nemškega ujetništva. Rokopis z rdečim tušem hrani Slovenski šolski muzej, fasc. 163-9. LS 142.

Daleč loči me ravnina,
vmesne gore in vode;
hrib položni, ti planina
si edina te zemljé.

Lepi kraji, divna polja,
nepregledni neba svod,
raj pšenice, kruha, olja,
vodke, čaja vsepovsod.

Ti edino, Ukrajina,
zmoreš vse dobrine te,
škoda, da ti manjka vina,
če že človek dobro jé.

Opomin

Miloš Macarol

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo 15. 2.
1944 na Lavtarskem vrhu
nad Selško dolino pri
Škofji Loki v opomin tistim,
ki so se potuhnili pred
mobilizacijo. Pesem,
napisano na listke, so
zaticali za vrata, objavljali
pa v partizanskih
stenčasih. Rokopis,
zapisan z rdečim tušem
na črtast listek, hrani
Slovenski šolski muzej,
fasc. 163-9.
LS IA 145.

Nič še nisi svojim ti podaril,
ne odlašaj – čas hiti!
da, kdor da, če je ustvaril,
kdor za druge še živi;
ne plačuj dolžnosti svoje,
da ne boš še plačan ti,
samega žrtvuj za tvoje
sebe – drugo vredno ni!

Spomini na Cerčno

Milena Arko, bolničarka
v Gradnikovi brigadi,
padla avgusta 1944 v
bojih za Črni vrh nad
Idrijo.
Besedilo je bilo objavljeno
v Našem delu,
tipkopisnem žepnem
časopisu 3. bat. III.
SNOUB Ivana Gradnika,
št. 3, 1. 4. 1944.
Ko 238.

Vas med hribi tam je zbrana,
odpira jasno nad njo se nebo.
S hribi okrog je varovana,
prijazno v njej je in lepo.

Življenje mirno v njej se čuje,
potoka izvirek tam šumi,
svoboda naša v njej se kuje,
spomin na njo oko solzi.

Izdajstvo nam je strup poslalo,
zločini težki nas zadeli,
tovaršev mnogo je življenje dalo,
ko hude borbe tam so imeli.

Tiran ni mogel v vasi ostati,
odšel je zbežan in tuleč.
Se hotel znova maščevati,
poslal nad njo je svinec goreč.

Nedolžno ljudstvo zdaj zdihuje,
ker jim domove je zažgal,
s tem nad Cerknom se maščuje.
Na svobode dan se bo kesal!

Spet rasla bode tam vasica,
Cerčno lepa vas kot prej,
spet vladala bo v njej pravica,
kot vladala še ni doslej!

Srečno novo leto

Lado Grbec, 22-letni
dijak, skojevec, po letu in
pol italijanskega zapora
se pridruži partizanom, šef
Propagandnega odseka
Levstikove brigade, padel
15. novembra 1944 blizu
Koprivnika na
Kočevskem.

Besedilo je nastalo konec
l. 1943 v Gorskem Kotariju
na prošnjo soborca in
bivšega sošolca Janeza
Perovška-Pelka, ki je
poznal tudi avtorjevo
predvojno pesniško
ustvarjanje. Na
novoletnem mitingu je
besedilo recitiral igralec
Jože Tiran, objavljeno pa
je v brigadnem glasilu
Naprej, št. 1, 1944.
Tipkopis hrani Janez
Perovšek.
Kl 125.

Glej, in pred nami je spet novo leto!

Težav in dvomov poln je spomin,
svobode, robstva, burnega življenja,
padcev in dvigov iz globin.

O, da je mera polna tega že trpljenja!

Glej, in pred nami je spet novo leto!

Nov up prešinja našo mlado kri,
nov up nam voljo našo jekleni,
v srcih iz njega klije nova moč,
v bodočnost stopamo, ponosno zroč!

Saj zdaj pred nami je spet novo leto!

Drug drugemu si roke stiskajoč želimo,
da v sreči bi bilo dovolj bogato,
da v njem skovali bi svobodo zlato,
da narodi bi večni mir dosegli,
k spravi in bratstvu med seboj prisegli!

Gremo

Ivan Collauti, 20-letni
dijak, vojni poročevalec
4. operative cone,
propagandist, vodja
vojaške tehnike
Kozjanskega odreda.
Besedilo je nastalo
spomladi 1944 na
Kozjanskem. Objavljeno
je v listu Kozjanskega
odreda Od Savinje do
Sotle, l. I, št. 4, l. 9. 1944,
pod psevdonimom Cico.
To besedilo se
malenkostno razlikuje od
objave v Novi besedi, št.
4, 15. 9. 1944, str. 29, po
kateri ga prevzemamo.
Pm 44, CT 280, Go 73 (I/2),
var. Go 69 (I/2), Ce D 166,
Šu 178, Do 247.

V soncu kolona.

Kot konji divjamo čez svet,
kot jastrebi, gnani v let
hitimo, hitimo.

Čujte krik
v koraku naših nog.
V boj na nož, v naskok,
naprej, rdeči krog.

Gremo.

V pest nas peče kri.

Gremo.

Za nami ubite oči,
v osvelo hitimo.

Mi se borimo

Besedilo **Ivana Collautija-Cica** (glej spredaj) je objavljeno v odrednem listu *Od Savinje do Sotle*, št. 5, 1. oktober 1944, str. 6. DL 173.

Mi se borimo,
ker ljubimo naše gore,
mi se borimo,
da ne raztrgamo svoje srce.

Mi se borimo,
ker ljubimo svoje dekle,
mi se borimo, da prepodimo tuje megle.

Mi se borimo
in eden za drugim bomo umrli,
mladi umrli
za vas bratje, ljube sestre.

Jože Jamšek, krojač v partizanskih delavnicah v Gravini. Besedilo je nastalo l. 1944 v Gravini v spomin ruski deklici, ki so ji zverinsko umorili mater, sama pa je preživela tako, da se je hranila z njeno krvjo. Ko je bilo osvobojeno mesto Vjazma, so jo rešili in jo po tem kraju tudi poimenovali. Besedilo je zapisal Andrej Pagon-Ogarev in ga poslal zbiralcu partizanskega pesništva Črtomiru Šinkovcu. Tipkopis je ohranjen v Šinkovčevi zapuščini. KI 143.

Kje je ona, ki te je rodila
in bila ti draga, draga mati?
Kje je ona, ki te je ljubila
kot otroka, biser zlati?

Ni je več. Telo ji že razpada,
mogoče najdejo se še kosti.
Bila je žrtev banditskega napada,
ko morili nedolžne so ljudi.

Z žrtvami so vrgli jo v jamo,
zatisnila za vedno je oči,
ti pa si vzpela se na svojo mamo
in pila mrtve mame toplo kri.

Kri tvoje matere predrage
rešila ti življenje je,
zato spomin do nje preblage
naj skoz življenje spremlja te.

Hvaležna bodi dobri Anki,
ki neguje te, zate skrbi,
namestnica je tvoji mamki,
ljubezen zlata iz nje žari.

Ko pa bodeš v polnem maju,
spomni tudi mene se,
saj priimek moj enak je kraju,
iz katerega so rešili te.

Želim, da dodeli ti usoda
vso srečo uživati od Vzhoda,
saj takrat več ne bo nacizma,
le svoboda in smrt fašizma.

Boris Beretič-Bojan,

20-letni trgovski
pomočnik, komisar čete
zaščitnega bataljona IX.
korpusa.

Besedilo je nastalo
decembra 1943 v
partizanski bolnišnici
Pavla. Objavljeno v
Partizanskem dnevniku, I.
II, št. 89, 1. 4. 1944, str. 4.
Rokopisni prepis besedila
hrani avtor v zvezku svojih
pesmi.

Lo 175, Pe 160 a, 160 b, LS
IB 3, Re 278, Sc D 400.

Po Krasu tisočletnem
junaki stopajo.
Na svojih rokah težkih
tovariša neso.

In borci v napad drvijjo
in strojnica reglja.
Fašisti že bežijo,
je blizu svoboda.

Nosila nenavadna
so iz pušk zložena,
počez zastava rdeča
leži položena.

In borci v napad drvijjo
in strojnica reglja.
Fašisti že bežijo,
je blizu svoboda.

Je partizan premladi,
ki mrtev tam leži,
za svobodo slovensko
prelil je svojo kri.

In borci v napad drvijjo
in strojnica reglja.
Fašisti že bežijo,
je blizu svoboda.

Pod borom zdaj počiva
in mah prerašča ga,
spominja pa se narod
junaka svojega.

In borci v napad drvijjo
in strojnica reglja.
Fašisti že bežijo,
je blizu svoboda.

Stanka Gabrijelčič-Volga, 24-letna

tovarniška delavka v
cementarni Anhovo,
sekretarka SKOJ-a za
Benečijo in Rezijo.

Besedilo je nastalo l. 1944
v Reziji. Izvirni rokopis je
izgubljen, avtorica nam je
poslala tipkopijsko besedilo.
ZP 257.

Štirih bil si oče, sivi oče,
štirih drznih, smelih si sinov.
Zdaj po njih srce ti joče.
Ni jih več pod rodni krov.

Ni! Samo njih pesem še po hosti veter veje,
jim čez gomile tiho šepeta v pozdrav.
Sonce jim grobove greje
in pravi jim o tebi, oče, da si zdrav.

Vem, strašno hudo po njih je tebi, oče,
da dolge prebediš noči.
Ne misli na vrnitev več! Ni mogoče!
Nov čas naj ti spomin nanje bodri.

Vem, da njiva čaka, da bi spet prijeli za oralo!
V hlevu leno zeha stari vol,
ne piha meh in v kleti nemo je kovalo.
Za mizo – njih je prazen stol.

Oče, štirih sinov mladih sivi oče.
Srce ti pije bolečina, žge in žge,
a tudi veš, da za svobodo vseh so padli, oče.
Mejnikov iz krvi nam nihče več ne stre.

Pismo.

Do gorah goreli so kresovi,
Do dolinam goreli so domovi,
Med sto leti bilo je to.

Še danes gore slovenski domovi,
Še danes tope slovenski pirovi,
Slovenski sinovi maščujejo kri.

Oče, če mekega duc pisno sledi
Da probo do je padel troj sin,
Hranovaj se, zagradi meč,
Maščuj ga ti.

Ivan Šeme-Vitez,

20-letni radiotehnik,
komisar 2. čete
II. bataljona V. SNOUB
Ivan Cankar.

Besedilo je nastalo
oktobra 1943 po uspelem
preboju z llove gore.

Rokopis, zapisan s
črnilom, hrani IZDG,
380 a/IX.

Pr 99.

Po gorah goreli so kresovi,
po dolinah goreli so domovi,
pred sto leti bilo je to.

A danes gore slovenski domovi,
in danes trpe slovenski sinovi,
slovenski sinovi maščujejo kri.

Oče, če nekega dne pismo sledi:
za svobodo je padel tvoj sin,
vzravnaj se, zgrabi meč,
maščuj ga ti.

Strah in pogum

Stane Čož, 24-letni
maturant, politkomisar
Briško-beneškega
odreda.
Besedilo je nastalo
oktobra 1944. Rokopis v
dnevniških zapiskih hrani
po avtorjevi smrti njegova
žena.
DL5.

Pogum in strah sta kot soseda . . .

Oba prisotna v borcih sta vse dni
in z njima vsak svoj svet seveda
v vsem skrito, zase vedno tu živi.

Tu neki hrabro se borijo
in drzno, mirno včasih v boj gredo.
A drugič v strahu kar drhtijo,
ko ogenj bruha svojo smrt glasno.

Ta slavna hrabrost v bojni črti
je res prečudna stvar: saj v nekih dneh
pogumno greš v ves metež smrti,
a v drugih dneh ves čutiš strah v kosteh . . .

Stane Čož (glej spredaj).
Besedilo je nastalo v
marcu 1945. Rokopis v
dnevniških zapiskih hrani
po avtorjevi smrti njegova
žena.
DL 6.

Temna polnoč zdajle bije
tožno mirno tu naokrog . . .
Noč je tiha, kot da krije
zdaj sveta, ljudi ves stok . . .

Tu sedi zdaj v štabu budno
partizan . . . In ko šumlja
tu mu Soča, vzkliki čudno
vrejo glasni mu iz srca:

O, da svet, ljudje dvorezni
zdaj v sovraštvu, v vojni tej
vsi bi bratovsko v ljubezni
se združili že brez mej!

Adolf Kos-Savo,

23-letni študent, komisar v komandi mesta Selo, padel kot tečajnik VI. tečaja partijske šole v Cerknem januarja 1944. Besedilo je nastalo v času med koncem I. 1943, ko se je avtor vrnil iz internacije v Gonarsu in Viscu, in začetkom I. 1944, ko je padel v Cerknem. Svoje pesmi je v času partijskega tečaja recitiral in jih objavljala na stenčasu. Po njegovi smrti so rokopis besedila na listu iz karirastega zvezka našli preživeli borci. Tako se je ohranil in še ob 20. obletnici napada na Cerkno so ga recitirali na komemoraciji. Zdaj je v lasti Tihomile Dobravc iz Maribora.
TD 196.

Mati, jaz grem,
ostati ne smem,
tja daleč grem v svet –
morda grem umret –
kdo ve.

Sonca ne cvetja ne bo,
dež in le motno nebo,
kriki in kri, kipenje, grmenje,
prs bolnih hropenje,
bobnov ropot – pridušeni krohoh.
Sence krvave leže nad zemljo,
obrisi pošastni se pno pod nebo.

Strojnice pojo, pojo.

Mati, čuješ li krike,
smeh in vrisk?
Zemlja se trese? Ne, ne!
Naših pohod je to bataljonov.
Kličejo me!
Vabijo me divje gore,
vabi zeleno polje,
hišice v temo zavite,
s trnjem gomile pokrite!

Zbogom, mati!

Borci, naprej!

Matevž Kolar-Mato,
26-letni delavec,
politkomisar I. bataljona
Cankarjeve brigade.
Besedilo je nastalo junija
1944 v Hinjah. Dve
varianti v tipkopisu hrani
IZDG, 37/6 in 189 b/III.
Sr 123, var. Pr 57.

Trdi naši so koraki,
stisnjene so vsem pesti,
smrt tlačanstvu in sovragu,
naše geslo se glasi.

Stopamo ponosno
preko gor, ravnin,
naj naš strel odjekne
do vrhov planin.

Narod ti slovenski,
v vrste naše zdaj,
naj sovrag peklenski
zgine vekomaj.

Pesem borcev hrabrih
naj povsod doni,
svoboda nam zlata
z vzhoda že žari.

Vavta vas

Mat evž Kolar-Mato (glej
spredaj). Avtor je pesem
napisal za miting v Vavti
vasi 10. 2. 1944 po
melodiji pesmi Ljubljanca.
Tipkopis hrani arhiv IZDG
189 b/III.
Pr 56.

Vavta vas je res velika,
Krka teče skozi njo,
hiše v vrstah ne stojijo,
kot bi to potrebno b'lo.
Treba ni, treba ni,
starih hiš popravljati,
ker nove, ker nove
v Novem mestu se grade.

Most čez Krko smo podrli,
žalosten je nanj pogled,
a v veselje to je naše,
Švabi zdaj ne mor'jo vprek.
Treba ni, treba ni,
most razbit popravljati,
saj povprek, saj povprek
s čolnom naj se vozi svet.

Ker pa čolne so pobrali
Italjani že poprej,
vrhu mosta stražo dali,
da bi vrag ga ne vzel.
Oh, zdaj pa ti, oh, zdaj pa ti
vsi so k vragu šli,
most pa sam, most pa sam
zrušil nam je partizan.

Deske, hlode skupaj zbili
v Vavti vasi so in Straž',
da promet bi vpeljali
z ene pa v drugo vas.
Gor čez jez, gor čez jez
vozi najbolj se počez,
kdor pa ne, kdor pa ne,
v vodo pade, moker je.

Zdaj pa eno vam predlagam,
da na Krki življenje bo –
parnik stari si kupite,
da nas v Stražo vozil bo.
A zakaj, a zakaj,
v Straški gori je pač raj,
ker mi vsi, ker mi vsi
vince radi pili bi.

Smrt v ljubezni

Srečko Vatovec, 28-letni asistent na veterinarski fakulteti, delegat ZAVNOH v gospodarski komisiji za Istro, organizator veterinarskih zavodov na Hrvaškem. Besedilo je nastalo aprila 1944 v Rečji vasi v Čičariji. Rokopis hrani avtor. Ohranjenih je tudi več avtorjevih partizanskih pesmi v hrvaškem jeziku (objavljene v posebnem razdelku te izdaje). LS IA 251.

Kot mrzle strune tam za plazom
drhte v viharju bele veje.
Belino vso s strupenim mrazom
kri sončnega zahoda greje.

A glej! Snežinke rahle, lepe
vihar podi k nevarnem mraku,
strupene kremplje skuša srepe
pognati v cvet kristalni v zraku.

Z otroško vdanostjo in v zmoti
v prelestno segam zimsko cvetje.
V srca vročičnega toploti
snežinki rad bi dal zavetje.

V kipečo dlan mi pade bežno
kristalni cvet z mrzloto smrti.
Poljuba žar mu nudim nežno
in . . . Groza! . . . Upi so mi strli!

Umira cvet! . . . Solze, o, žgoče!
S toploto vašo cvet podiram!
V solze in smrt topi se . . . joče . . .
In jočem z njim . . .
in z njim umiram . . .

Franc Cegnar-Fifi,

18-letni dijak, sekretar
SKOJ-a v XV. SNOUB,
radijski tehnik in borec na
avstrijskem Koroškem.
Besedilo je nastalo l. 1943
na llovi gori, ko se je avtor
vrnil z višjega SKOJ-
evskega tečaja na Rogu.
Objavljeno je v Mladi
zarji, št. 2, 1944, str. 10.
Er 2.

Iz temnih gozdov,
iz svežih grobov,
v nov dan
vstaja SKOJ!

Ob zelenih rekah mi,
v naša mesta
pesem velika grmi,
nas pelje v polja
bela cesta.
Vstaja SKOJ,
ko svet strmi!

S puško v roki,
z bombo za pas
v nov dan
prihaja SKOJ
med nas!

Iz ožganih domov,
iz sivih ruševin
vstaja nov sin
zemlje slovenske,
ki vihra v boj,
prek razvalin
vstaja SKOJ!

Iz temnih gozdov,
iz svežih grobov,
v nov dan
vstaja SKOJ!

Franc Cegnar-Fifi

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo l. 1943

na Illovi gori na

Dolenjskem, verjetno za
stenčas ali miting.

Objavljeno v Mladi zarji,
št. 2, 1944, str. 1.

Er 3.

– Stoj! –

je zazvenelo v sneg,
v mračen gozd . . .

– Kdo tam hodi? –

In zopet vse je tiho,
le sneg prši
na rjavo dlan . . .

– Partizan! –

iz vej hrumi
stražarju v obraz . . .

– Naprej! –

se pomakne črna senca
cevi v oči,
ki je mrko zrla
prišlec v prsi . . .

– Stoj! –

Obstala črna je postava,
še nekaj sta zašepetala,
kar nisem slišal,
nato so pale stopinje
dalje v večerni mrz . . .

Na križpotju
v svetli luni stražar stoji,
miren in tih
kakor bronasti kip,
dalje v nočni mir strmi . . .
Oči kakor sokolu se iskre,
ušesa ujamejo vsak šum,
minute dolge v sneg beže . . .
Veter boža lice
in s pesmijo mu krajša čas,
poslušaj liste, ki šumijo,
gleda zvezde, ki blestijo,
sam čuječ v polnočni mrz.

Franc Cegnar-Fifi,
Franček (glej spredaj).
Besedilo je nastalo l. 1944
v okolici Šmarjete na
Koroškem. Popisuje
okoliščine, v katerih sta v
kmeta preoblečena
partizana aretirala
nevarnega gestapovca in
izdajalca Nejčeta ter
likvidirala orožniškega
komandanta Rosenzopfa.
Še po petindvajsetih letih
je bila pesem živa med
nekdanjimi koroškimi borci
in vaščani Sel in Šmarjete
v Rožu. Karel Prušnik-
Gašper se spominja, da je
bilo besedilo objavljeno v
Koroški borbi l. 1944.
Pričujoče besedilo
povzemamo po objavi v
Vestniku koroških
partizanov, št. 1, 2. 6.
1970, ki ji je podlaga
recitacija oz. petje Francija
Koprivnika iz Borovelj in
Engelberta Zablačana-
Berta iz Šmarjete v Rožu.
Er 4.

Šmarješka včeraj je dolina
čudne videla stvari.
Partizani že podnevi
tam so se sprehajali.
Kdor ne ve, Nejčeta naj vprašat gre,
da sta dva s kravo tja prirajžala.

Ko jih žena tam zapazi,
koj k žandarjem tja hiti:
»Kravo k biku so prignali
nepoznani in mladi.
Mene je strah, junaki, branite me vi,
da mi kdo sivega lasu ne skrivi.«

Rosenzopf je cvet žandarjev,
hitro hlabro se zravnal.
Svojo kri in še življenje,
vse za Hitlerja bi dal:
»Mašince sem, pištolo sem,
da bom do zob oborožen,
sedaj lahko pride sem banditov sto.«

Ves prevzeten on po cesti
po Šmarjeti koraca,
ko naenkrat za vogalom
mitraljez zaropota.
»Oh, ojej, kaj bo z mojo dušo zdej,
banditi ti so mi vso preluknjali.«

Pa priskočita partizana,
komaj dva sta tam bila.
Vzameta mu parabelo
in ga še tolažita:
»Včeraj bil si še junak
in danes si že mrtev spak,
le reši naj firer Hitler tebe zdaj.«

Ko je pokati začelo,
drugi nam se je podal,
škoda b'lo bi za življenje,
pametno je on spoznal.
Sedaj pa on koraka z nam'
in kaže na vse ljudi,
ki so nas žandarjem kdaj naznanjali.

Zato pa danes vsi Korošci
so postali kot en mož.
Nihče več ne gre naznanit',
če partizani so pri hiši.
Zdaj vemo vsi, da Hitlerja že vse črti,
zato pa vsi zakličimo:
Slovenski partizan živi!

Belčki na Mihovcu

Jože Andlovic, 21-letni študent medicine, borec mitraljezec v 1. četi 3. bataljona XII. SNOUB. Besedilo je nastalo septembra 1944 v okolici Cerovca, na Mihovcu namesto skeča, ki ga je od avtorja pričakoval bataljonski komisar. Humoristična kronika po resničnih dogodkih – napad novomeških domobrancev – je bila objavljena v Žepnem časopisu 1. čete 3. bataljona, zapisana s svinčnikom na grob papir, zvezan v časopis z vrstico. Hrani ga avtor. SMD 1.

Na Uršnih selih tri zvoni,
iz spanja Juntez nas budi.
S težavo vsak predrami se,
s šotora ven izvleče se,
v nahrbtnik stlači svojo kramo
in naloži si ga na ramo.
V bunker potlej odkoraka
in dneva tam vdano čaka.

So belčki v Novem mest' se zbrali,
pogumno so se vsi bahali:
»Na Mihovc bomo jo mahnili
in na bandite navalili,
pošten' jih bomo nakresali,
jim šarce, mavzerce pobrali!«

Da to pa kar tako ne gre,
naj tale pesem vam pove.

Je v Birčni vas' patrola bila
in belčke hitro zapazila,
na Mihovc urno se vrnila,
novico tole oznanila:
»Zdaj zdaj bo tolpa bela
na Mihovc prihrumela!«

V bunker vsak odpravi se,
na borbo brž pripravi se.

Le v vasi straža nič ne ve,
zgovarjajo se in smeje.
Naenkrat – »Juriš!« zadoni,
se brzostrelka oglasi.
Stražarji belčke brž uzrejo,
prot' položajem jo ucvrejo.
Le Vuk po stari svoj' navadi
ostane prav sam čisto zadi.
In belček mlad ga že doteče,
za bluzo ga nazaj vleče.
Ko vidi Vuk, da gre mu trda,
otrese belčka se izgrda,
v bližnjo hišo brž jo stisne,
pri drugih vratih venkaj blisne.

Na dvorišču tam stoji svinjak,
tja zapraši se naš junak.
Ne briga pujs ga ne pomije,
v korito svinjsko brž se skrije.
Potem priteče še kmetica,
ki trda pač ji ni butica.
Je baba zvita od hudirja,
nasuje čezenj brž krompirja.
Zaman zdaj belček išče Vuka,
čeprav v vsaki kot pokuka.
Pogleda tudi v svinjski hlevček,
pa nasmoli bridko se revček.
Krompirja polno je korito,
prase ga hrusta ognjevitno
in gleda belčka nekam zvito.

Grenka žalost ga obide,
z dolgim nosom proč odide.
»Kot kafa zginil je hudič!«
jezi po cesti se fantič.

Poglejmo zdaj še s položaja,
kako se stvar naprej dogaja.
Po cesti urno se drvita
ta bel'h in stražarjev elita,
na čelu vseh je Bok junak,
strašansko dolg mu je korak.
Ko so se belčki prikazali,
koraki brž so jim zastali,
na tla so urno popadali.
So lahke brede tam zapele
in krogle žvižgati začele.
Tedaj pa šarci zadrdrajo,
da belčki v strahu trepetajo.
Na hribu nekdo tud' nažiga,
za gostim grmom nekaj miga,
tedaj Krk petelina stisne,
za grmom belček čudno vrisne.
Prižvižgalo je skoz grmovje
ter mu pretrgalo drobovje.
In zraven belček iz Št. Petra
dobil je mavzer kroglo v jetra.

Veselo šarci tu drdrajo
in težke brede ropotajo.
Glasi se drr drr, pika poka,
že zopet nekdo tamkaj stoka.

V jarku belčka dva ležita
in od strahu se vsa potita.
Je prvi mladi belček Miha,
starejši pa kaprol Pavliha.
Starejšmu reče mlajši,
k' popihal b' jo najrajši:
»Ti star si Rupnikov junak,
ki dal si skozi že Turjak,
gotovo si že videl kri,
kako izgleda, kak' diši.«
Pavliha Mihi to veli,
da on ni videl še krvi,
in Miha mu odgovori:
»Če rmena je, po drek' smrdi,
potem smo ranjeni mi vsi.«

In vrli naš bacačar Luka
za mino mino v vas jim ruka.
Dve sta padli ravno v gručo,
marskter' dobil jo je v bučo.
Pri podu nekdo stoka zvit,
dobil je velik špliter v rit.
Je drugi pisan od krvi kot zebra,
dobil železje je med rebra,
tretji pa si tiplje pleča,
kjer zeva rana mu skeleča.
Drži se zgrevano pobito
in zraven stoka prav srdito:
»Preklet' hudiči imajo srečo,
zarinil jo je ravno v gnečo!«

Da borba vroča bolj je še,
v njo vtakne vaški vol se še.
Ko pokanje zaslišal,
iz hleva jo pobrisal je.

Po prašni cesti se drvi
in se svobode veseli.
Pri težki breži Knez leži,
pa misli, tam pa tank drvi.
Rafal prav dolg začuje se,
na cesti vol prevrne se.
Za Rupnika prelil je kri,
pojedli smo mu ga pa mi.

So belčki zdaj ugotovili,
da so se prav bridko zmotili.
»Ne bomo sčer jih namahali,
s kanoni bomo jim pa dali.«
Spustil' svetlobni so signal,
ki znak naj bo za nov kraval.
Topovi v mestu zagrmel,
granate čez Mihóv frče.
Po položajih treska, pada,
kar fletna res je kanonada.
Po zraku tuli, tenko piska,
da t' že na misel pride driska.
Na gosto treskajo granate,
v dimu drevje je in frate.
Pred bunker ena prileti,
neusmiljeno se razleti,
po zrak' frčijo skale, veje,
a Bregant naš se temu smeje
in Jože tam, če grše piska,
glasneje poje, huje vriska.
Le nekdo tam se pritožuje,
nad pakeljci se prav huduje:
»Kar brez parole, kar brez znaka
prižvižga v logor grda spaka.«
A vodnik Leon ga potrošta:
»Saj to je le šaljiva pošta!
Da bi po ruski fronti hodil, brate,
potem imel bi polne gate.
Ko tam so Stalinove orgle pele,
so cele čete v zrak letele.
Pa saj s' šele ta prav soldat,
ko fašeš špliter v zadnjo plat!«

Vse huje, huje še grmi
in gost se dim po tleh vali.
Povelje pade: »Četa cela
naj vzame pravac Uršna sela,
veza, odstojanje – in da ne čuje
se gofljanje!«
Je bolničarju našmu všeč,
da gremo s položajev preč:
»Viš, tale je ta prava, brate,
naj v prazno treskajo granate.
Ti rečem, stokrat bolj je zdravo,
da dam prineseš celo glavo.«

In res smo grozno srečo imeli,
vsi živi, zdravi smo in celi.
Le eden bil je ranjen malo,
po rebrih ga je opraskalo.

Pomoč na mestu je takoj,
obsuje bolničark ga roj.
Prav nežno ranjeno mu plat
obveže »počeni soldat«.

Po gozdu naša gre armada,
za njo pa tuli, treska, pada.
Prot Lubnu jo zavijemo,
da gori se spočijemo.

V vinogradih počivamo
in grozdje sladko uživamo,
topovi v Novem mest grme,
granate čez Mihovc frče.

Poglejmo zdaj, kaj dela
v vasi vojska bela.
Od straha in obupa
si v gozd naprej ne upa.
Morda še kje so skriti ptiči,
lahko še koga krogla piči.
Nad vaščani zdaj se znašajo,
okol' jih fejest prinašajo.

Je belčkov vod v slab' pol ure
polovil prav vse vaške kure.
Pobrali tudi so vse vole,
krmili bodo z njim' kaprole.
Pobral' so tudi vsa teleta,
pustil' doma so le praseta.
Za Vuka to je sreča bila,
sicer b' ga vojska zalotila.
Je pujs krompir s korita snedel,
še Vuka v zadnjo je ujedel,
tedaj je Vuk pokonci vstal,
prašiča grozno je skloftal.
Če beli odprli bi svinjak,
bi stal pač tamkaj naš junak.
Tedaj b' tud' on prišel na vrsto,
gotovo bi najebal čvrsto.
Tak' pa vse srečno je minilo,
nič hudega se ni zgodilo.
Kolona bela zdaj z živino
se vrača v svojo domovino.
Ko zadnji mimo primašira,
naš Vuk si že svinjak odpira.
Bolela res ga je že buča,
zdaj krepko širjo se mu pljuča,
na svežem zraku mu je laže,
za belčki vneto osle kaže.

So belčki v mesto se vrnili
in tole so ugotovili:
današnji dan je bil hudičev,
imel' smo zvrhan voz mrličev,
in ranjeni so bili mnogi,
prekleti partizansk' brlogi.
V bodoče najbolj' naredimo,
da vrage kar pri mir' pustimo.

Grozdja imamo že zadosti,
zdaj vračamo se proti hosti.
Prenehal »peti« je kanon,
jo dam primaha bataljon.
V logorju zopet je vrvenje,
normalno se začne življenje:
uši pobija Deželak
in Markelj tam suši tobak.
Tud' mula je prispela že,
dobil' smo bele knedelne,
pošteno smo se okrepčali,
nato takole smo dejali:
»Če bodo se še prikazali,
še bolj jih bomo nakresali!
Boril' se bomo vse dotlej,
dokler bo švabobrancev kej.
Je blizu naša zmaga,
že ata Rupnik gaga.
Kmalu bodo časi nastopili,
ko bomo postojanke naskočili,
po vrsti bomo jih zdrobili
in belčke prav vse polovili.
Zgodil' se vse bo kot pribito,
saj vodi nas tovariš Tito!

Ljubim te

Ivan Bertoncelj-Janoš,

21-letni učitelj, borec v
Prešernovi brigadi, član
pokrajinske tehnike in
oblastnega komiteja za
Gorenjsko.

Besedilo je nastalo l. 1943
v Selški dolini.

Rokopis, zapisan s
svinčnikom v zvezek
pesmi, hrani avtorjeva
žena Ivanka Bertoncelj.
LS IA 25-26.

Jaz te ljubim, zlato moje,
ljubim bolj kot sonca žar,
ljubim bolj kot gore svoje,
ljubim bolj kot dneva žar.

Koder noga moja hodi,
spremlja me ljubezni čar,
v dnevu, mraku in povsodi
ti si draga gospodar.

Ko se dviga zora sonca,
meni draga se smehlja,
vedno lepša draga zlata,
ti si meni sreča vsa.

Koder lahko te nožica
nese v prelepi svet,
vedno vsaka naj stezica
te pripelje k meni spet.

Da mi je sedaj te objeti,
vroč pritisniti poljub,
lepšega bi pač na svetu
ne imel jaz sredi muk.

Ali žalosten jaz sanjam,
čakam nate sredi muk,
sanjam, ljubim, nate mislim,
kdaj bo konec teh nadlog.

Jakob Lavriša, 18-letni ključavničarski vajenec, referent za inženirstvo v štabu Cankarjeve brigade.

Besedilo je nastalo maja 1944 na Dolenjskem po prigovarjanju kulturnikov v brigadi.

Objavljeno v Borcu, glasilu 5. SNOUB Ivan Cankar, izdal PROD XV. divizije NOV in POJ, leto I, št. 4, maja 1944, str. 3. Pm 28 CT 16, LS (IB) 40.

Čez polja zavijajo mrzli vetrovi,
šume in buče kot hudobni duhovi,
tužno novico naznanjajo v svet,
da borec slovenski v srce je zadet.

Kri pordečila je snežno odejo.
Branil svobodne zemlje je mejo,
zadnjo podaril svojo je kri.
V rokah še bombo trdno drži.

Nove zmage

Jakob Lavriša (glej spredaj).

Besedilo je nastalo maja 1944 v okolici Trebnjega, kjer je Cankarjeva brigada v večdnevnem boju močno porazila belogardiste. Tovariši iz kulturnega in propagandnega odseka brigade so nagovorili avtorja k prispevku o tem boju. Objavljen je bil v brigadnem listu Borec, I. I, št. 4, 31. maj 1944, str. 7. CT 298, Pm 29, LS IB 41.

Zopet zapeli so naši topovi,
na Trebnje jurišal je Cankarjev roj.
Strti so bili beli volkovi,
pesem si zmage zdaj, borec, zapoj!

Ni še zamrla zmaga na Igu,
že iz Zafare sovrag je pregnan.
Rogamo takemu zdaj se »blickrigu«.
Je končno še Trebnje zavzel partizan.

Javorovica je že maščevana,
za enega pade naj belih deset.
Kaj peta brigada je, zve naj Ljubljana.
Na juriš, tovariši, v hujši zalet!

Topničarska himna

Janek Kobe, član
Propagandnega odseka
artilerije XV. divizije.
Besedilo je bilo objavljeno
v Mladem topničarju,
št. 2, januar 1944, str. 1.
Septembra 1943 ga je
uglasbil Ciril Cvetko.
V Muzeju ljudske
revolucije v Ljubljani
hranijo s črnilom zapisani
rokopis, v Dolenjskem
muzeju v Novem mestu pa
dva med vojno nastala
rokopisna prepisa.
Er 291, Fi 172,
var. Šk 246 A, 246 B,
LS IB 35, MŠ 9.

Topovi grmite,
naš prapor peljite
do naših mej,
do naših mej!

Pesem našo zapojmo,
naj veje kot vihar,
naj odmeva po vsem svetu:
tukaj smo mi gospodar!

Naši prapori vihrajte,
kažite pot naprej!
Popeljite nam topove
vse do naših svetih mej!

Zdaj topovi le grmite!
Ravnajte našo pot!
Dolg krvi bo naše plačan,
maščevan slovenski rod!

Topovi grmite,
naš prapor peljite
do naših mej,
naših svetih mej!

Peter Pustotnik, 23-letni dijak, politkomisar čete I. bataljona v Kosovelovi brigadi, padel marca 1945 na Poreznu. Izvirni tipkopis pesmi, nastale med aprilom 1944 in marcem 1945, hrani arhiv IZDG, 252 III 3. Zadnja kitica je citirana tudi v dopisu, poslanem v IX. korpus, ki ga danes hrani ista ustanova, 252 III 5. SM 288, 288'.

Kamor nese oko, vsepovsod
sveži grobovi,
vedno novi
se množe, naš krčijo rod.

O, kje ste vi, fantje z jasnimi čeli?
Sij vaših oči
v modrino nebes
preziral je smrt – izdajalce v deželi.

Ko stali pred koli ste v nemi vrsti,
je mlado srce
čutilo drhte:
»Sedaj umreti, mladi in čvrsti?«

»Mama, jaz sem nedolžen!
nikogar nisem ubil,
nič, odkar sem živ,
nikomur ostal nisem dolžen!«

»Molčite, prekleti psi – izdajalci,
rešitve ni,
naj teče kri,
za nas, plemenite, nevredni ste talci!«

In potem je vrsta nemo klonila . . .
Grozoten pok,
bolesten stok,
kri jagnjet je zemljo pojila.

Kri, ki se je iz naših src razlila,
ker smo grudo ljubili,
kjer smo se rodili,
ta kri bo skoro izdajalce sodila.

Sprejem zastave

Ludvik Papis, 32-letni
kamnosek, propagandist
I. bataljona
Južnoprimorskega
odreda.
Besedilo je nastalo julija
1944 na Primorskem.
Ciklostilno razmnoženega
hrani arhiv IZDG,
fasc. 91/I-13.
Ce 126.

Zastava slovenska,
pozdravljena bodi,
če pot nam bo grenka,
do zmage nas vodi!

Zastava pravice
za delavce, kmete,
za davne njih klice,
nam spone odvzete.

Pod tvojimi krili
vsem narodom pravo,
nov svet izgradili,
življenje bi zdravo.

Na jstbičaja 30.1.44

Uvod

Bratje moje pravo i Ferdo to je prava čast. V
imeni častopis je, da boste objavili vse moje
pismo smiselno in rabi to je to to to
i Bat. 4.9.0 napravili. Bol odlične spise, pismo je
bodo pošljate v "Primoškepe" toca "Izjave"
se vaki spisi Fudi ako se je manj komplimentu

Da pisi to Bat. 4.9.0 imel
lep častopis bi svoj
vaki naj bi v roki vinskih vseh
in pisi naj to svoj

Girginja vraga, kromer
in vraga vaki in pismo
da vaki izdat pismo to
repišal dobre misli vse

Kako bi se imenoval
al naj mu to pismo

iz Bat. 4.9.0 je pismo vaki
naj boljša je, repišal

To F. Fudiš

Da prvi bo bataljon imel

Ludvik Pupis

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo
30. 6. 1944 nekje na
Primorskem, ko so borci
JPO začeli izdajati svoj
Žepni časopis. Uvodnik
in verze v rokopisu hrani
arhiv IZDG,
fasc. 295/V-8/d: Štab
Južnoprimskega
odreda, Žepni časopis,
Sestavki, 21. 6.–2. 7. 44.
ZP 128.

Da prvi bataljon imel
lep časopis bi svoj,
vsak naj bi v roko svinčnik vzel
in piše naj takoj.

Življenja svoj'ga kroniko
in zraven kakšne pesmice,
da vsak izdal resnico bo,
zapisal dobre misli vse.

Kako bi se imenoval,
al' naj bo ime Pravica?
Iz bataljona je tovariš vstal:
»Najboljša je Resnica«.

Vinska trta

Ivan Mori, borec 3. čete
bataljona za zvezo GŠ
Slovenije.
Besedilo je objavljeno v
tipkopisnem glasilu
bataljona za zvezo
glavnega štaba Slovenije
Naša zveza, št. 4, april
1945, str. 4.
Sc G 256.

Vsem se pri kupi srce veseli,
zato naj ga pesem ta naša slavi.
Kozarce nalijmo,
tu pesem začnimo
presladkemu vincu na čast.

V logu zelenem se kos že glasi,
brajdica ljuba pa vedno še spi.
Ne bomo mi spali
in vinca varvali,
ki greje nam tožno srce.

Trta se tudi iz spanja budi,
poprek na brajdi se že razcveti.
Kozarce nagnimo
in vince izpijmo,
saj trtica ljuba cveti.

Sonce visoko na nebu žari,
trta v poletni lepoti stoji.
Je vince bleščeče
kot sonce žareče,
na mizi okrogli stoji.

Petje in godba se čuje naokol',
planina prepeva in dol.
Tud' mi bomo peli
pri vincu veseli,
naj trtica ljuba živi.

Z zelenim plaščem se travnik odeva,
prvi škrjanček pod nebom prepeva.
Kozarce nagnimo
in vince izpijmo,
saj dala ga trta bo še.

Partizanska sirota

Nežka Raztresen,

17-letno dekle.

Besedilo je nastalo l. 1945

v Adlešičih v Beli krajini.

Sirota iz pesmi je bil

deček Tinček, ki ga je

avtorica poznala.

Rokopis, zapisan s

črnilom, hrani avtorica.

Št 197.

Srečala sem dečka,
bil je strgan, bos,
žalostno me je pogledal,
rad mi nekaj bi povedal.

Sam na svetu sem ostal,
uboga sem sirota.
Kje so moji starši dragi,
kam jih odgnali so sovragi?

Le zakaj sem jim ušel,
naj še mene bi odgnali
in potem vsi skupaj bi
življenje za svobodo dali.

Ti boš kar pri nas ostal
in boš partizanček Stanko,
da pa pravi boš vojak,
dobil boš kapo partizanko.

Preplavile svet so . . .

Avtor **Rudolf Mohar** je tipkapis svojega med vojno nastalega besedila poslal arhivu slovenskega narodnoosvobodilnega pesništva na Filozofski fakulteti. Podrobnejši podatki o avtorju niso znani.
JA 101.

Preplavile svet so
črne pošasti,
prinašajo grozo,
grozo in smrt.

Zato zdaj, tovariši,
zgrabimo puške
in pojdimo, pojdimo
se bojevat!

Vse do zadnje kaplje
bomo se borili,
svoje zemlje tujcem
nikdar prepustili!

Ali – poglej!
Tam iz teme
vstal je nekdo . . .
in drugi
in tretji
in . . . sto.
Glej, cel bataljon,
cela armada
kmalu jih bo!

Mar ni to zatiran,
zaničevan proletariat,
ki z baklo prižgano
gre svet reševat?

Rudolf Mohar je tipkopis svojega besedila poslal arhivu slovenskega narodnoosvobodilnega pesništva na Filozofski fakulteti. Podrobnejši podatki o avtorju ali besedilu niso znani. JA 122.

Talci smo, talci.
Nad nami je smrt
razgrnila svoj
mrtvaški prt.

Za nas je vse mrtvo:
življenje in svet –
a v prsih se širi
nam plamen razvnet.

Ta greje, bodri nas,
nam daje moči –
saj lepše življenje
bo zrastlo iz krvi.

Umrli bomo,
da svet bo nov vstal,
svet, ki ljudi bo
vse prekoval.

Talci smo, talci.
Prej ko bo svit,
bomo šli s srcem
upornim pred zid!

Primorska nemlja

Primorska nemlja v rožnem gine,
kričica nam se osem gosli,
saj mi ti ura dan ne mine,
ola ne si tekla brotala kri.

Paigoni nari so domovi,
leptoma narodna nevest,
vse nekateri bratov so ubrvi
nas v lise bjele tuja perla.

Čet' našli fantov v smrt pošilja
to neizprosni naš turom,
nam jevile nas on upeninja
in umirje volu dan.

Waj venotat se stuchi kotar spava
maj se rožnega klicu glasom!
Primorska nemlja bosti nevesta
svobode svote pride dan!

Ti emigrant ti si v svobodi
perokljaj večkrat domu le svoj,
sogrota tuva ti v rožnosti
perokljaj kaj bil cilj je tvoj.

Perokljaj ti obznanosti svote
kotite protom ti obznan,
skrove obznan te perokljaj
ti obznan red naš joteptom

Primorska zemlja

Janko Valentincič-Soški,
29-letni delavec,
predsednik rajonskega
odбора OF za Kanalsko
dolino.

Besedilo je nastalo leta
1936, rokopis je v avtorjevi
lasti. Goriški muzej hrani
zapis skrajšane variante
besedila – prvih dveh in
predzadnje kitice, ki je
prirejena za petje po
napevu ruske pesmi
Volga, Volga mat' rodnoja
(zato sta zadnja verza
vsake kitice podvojena).
Pr 107, var. Vo 75.

Primorska zemlja v robstvu gine,
krivica nam se vsem godi,
saj niti ura, dan ne mine,
da ne bi tekla bratska kri.

Požgani naši so domovi,
teptana narodna zavest.
Na rokah bratov so okovi,
nas v lice bije tuja pest.

Cvet naših fantov v smrt pošilja
ta neizprosni naš tiran,
nam jezik naš on izpreminja
in uničuje vsaki dan.

Naj vendar se zbudi, kdor spava,
naj se razlega klic glasan!
Primorska zemlja bodi zdrava,
svobode zlate pride dan!

Ti emigrant, ki si v svobodi,
pozabljaš večkrat domek svoj,
pogosto tavaš ti v zablodi,
pozabljaš, kaj bil cilj je tvoj.

Pozabljaš ti dolžnosti svete,
katere bratom si dolžan,
okove zbiješ te proklete,
kar dvigne rod naš poteptan.

Partizan kurir v zimi

Janko Valentincič-Soški

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo pozimi

1944 na Kanalskem vrhu.

Tipkopis hrani avtor.

Pr 106.

Partizan kurir

gazi v snegu do kolen.

Ostri veter, strma pot,

hodi vedno sam okrog.

Snežinke mu v obraz leté,

na licu toplem se raztopé.

Partizan kurir

gazi v snegu do kolen!

Čez goré, skoz vasi

s torbo in puško čez ramo

partizan kurir hiti.

Dan na dan, v dežju, snegu,

v vetru, mrazu, skoz zasede,

čez gore, skoz vasi

s torbo in puško čez ramo

partizan kurir hiti . . .

Na preži

Miro Kocjan, 20-letni študent, oficir vojne mornarice.

Besedilo je nastalo v juliju ali avgustu l. 1944 po napadu na ladjo Felice, ki so jo imeli v rokah Nemci in ki je prevažala dragocen tovor ob dalmatinski obali. Partizanska patrولا čolna 2 in 71 sta jo napadla pri otoku Molatu.

Tipkopis besedila hrani avtor.

PI 459.

Na preži
smo bedeli
v megli
lepljivi in komaj prozorni.

Čoln
se je zibal
na valu
šumečem, ki je božal skalo
in se umikal,

mi pa pozorni.

Rt
nas je ščitil,
skrival
pred golo obalo.

Čakali
smo plen
pred zoro
neumorni.

In res
se je iz megle –
najprej obris –
izvilo
ogromno, preteče
plovilo.

Slon in ris.

Hip,
skok do orožja,
strojnice in topa,
in na vso moč
po izvedencih
ropa.

Plamen je kmalu
švignil s krova,
za njim pa prasketanje
in dim
in plameni
znova.

Meglo
je jutro jesensko
ob tem
odstranilo
in prizor
razjasnilo.

Dim, plameni, bliski,
smrad,
pokanje,
klicanje in kričanje –
plovilo
sovražno
je odslužilo.

Pobrali smo
iz vode
tuje mornarje
zaprepadene,
črne od dima,
masti
in naklepov,
vrednih
neizprosne graje.

Pluli smo

Miro Kocjan

(glej spredajl).

Besedilo je nastalo poleti
1944 po srečanju z
neznano podmornico pri
otoku Palagružu.

Tipkopis hrani avtor.

PI 465.

Pluli smo
z barko
partizansko,
komaj večjo
od lupine.

Držali smo
smer
vzhod–zahod
z obale do obale,
daleč
skozi desetine
milj.

Čistina
krog in krog.

Na lepem
se levo od nas
speni,
podrhti gladina –
periskop,
trup podmornice
odvali
s sebe
tone solnice.

Čistina
naokrog,
levo od nas
pa pošast.

Sovrag?
Top, strel,
kaj bo vrag?

Pošast
je siva –
temna, črna,
grozljiva.

Pa nam
sporoče
z nje,
da smo prijatelji,
da je
naš
sovražnik
isti
blaznik.

Manever,
pene,
šumenje
in spet
se pogrezne
pošast
v vodna brezna.

Gladina
krog in krog.

Pluli smo
z barko
partizansko
z obale do obale
nastavljat
sovragu
zanko.

Vis, otok zgodovine

Miro Kocjan

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo v letih

1944–1945. Tipkopis hrani

avtor.

PI 467.

Sredi Jadrana
stražar morja,
čuvaj pred celino,
sredi vode
modre
otok gorja
in poguma
za zgodovino.

Bitke –
stoletja,
vseskozi,
vseh vojska,
vseh mornarjev,
krvave –
ladje so se
pogrezale
do dna
morja
vseh zastav,
držav
in roparjev.

Pokopališča
na otoku
nemo
časte
spomin
na bojišča.

Pa je otok
dosegel
najvišjo slavo,
ko je bilo tam
zatočišče
borcev
in prekomorcev
z rdečo zvezdo.

Vis –
pristanišče,
stičišče,
središče,
zaletišče
mnogih in drznih
posegov
partizanov smelih
do bregov
celine.

Vis –
otok zgodovine,
stražar morja
in naše celine.

Miro Kocjan

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo po
brodolomu ladje
Ljubljana, ki je avgusta
1945 naletela na mino v
Bakarskem zalivu in se
potopila. Ladja je med
vojno neprestano križarila
med obalama Jadrana in
prevažala pomoč
partizanskim enotam in
civilnemu prebivalstvu v
Dalmaciji in drugod.
Tipkopis hrani avtor.
PI 334, 469.

Tisti dan
je bil
mir
na kopnem in morju
v vsem okolju.

Prevelik mir,
napovedujoč
zlo,
zastrašujoč.

Plula
je ladja –
edina v zalivu –
proti prelivu.

Mir,
prevelik mir.

Naenkrat pa
svetlo
in grom zlovešč,
zaprepaščujoč
nad vodo.

Paranje
železja,
ostrmelost
z obrežja.
Mina.
Ladja.

Kosi po zraku
železja, lesa,
vsega
in ljudi
z ladje,
zdaj
brez sten
in dna.

In spet
je bil
mir.

Sonce
brez žara,
morje
brez vala.

Miro Kocjan

(glej spredaj).
Besedilo je nastalo sredi
aprila 1945 ob izkrcaju
na obalo pri Pulju.
Tipkopolis hrani avtor.
PI 468.

Tema
je zakrivala
vse –
čoln,
ljudi na njem
in morje
v en sam
odbijajoč
objem

do zore
je bil
še čas,
na čolnu
pa odsoten
vsak glas,

oči
niso prodrle
nikamor,
celo
svojo stegnjeno roko
so nočne sence
požrle
globoko,

pa nas je
ukaz
kot urez
zdramil
iz teme:

globina
vode
meter in pol –
drugače ne gre,
skok
s palube
v morje
z orožjem,
visoko
čez valovne
gube;

do obrežja
smo se prikradli
pol plavaje,
pol hodeč
z muko
po neravnem dnu;
val
nas je
neusmiljeno
premetaval,
da smo
tavaje,
trepetaje
stikali
za obalo
omiljeno,

pa nas je
kopno
končno
sprejelo
iz vodnega plazu
in vlažnega
mrazu
proseče,
hvaležno,
milo,

skozi lino
daleč
na nebu
je zora
oznanjala
dan
in sonce
na morju
in istrskem pogorju.

Cvetoče ceste

Stanko Pahič, 20-letni
dijak, do l. 1944 delavec
na železnici, nato vojni
ujetnik v Angliji, l. 1945
borec V. prekomorske
brigade, ki je osvobajala
Dalmacijo.
Besedilo je nastalo 15. 1.
1945 v zaledju Dalmacije.
Objavljeno v
Bataljonskem listu 4.
bataljona V. prekomorske
brigade. Tipkopis hrani
avtor.
Šu 31.

Kadar privriska,
kadar pripoje
vojska naša preko doline,
cvetja natrgaj, mamica moja,
zberi svežih plamtečih cvetov,
da jih poneseš na prašne ceste
in jih raztreseš pod mlade noge.

Mrzlo razžiga se kamen pod nami,
od svita do mraka koraki pojo,
konca jim iščemo,
nemo ga kličemo,
pa je nad nami molčeče nebo.
Pili bi zarje, zanos bi zajeli –
prazna odseva belina strmin,
trudni smo, lačni – vendar bomo peli,
saj ko pripojemo,
saj ko privriskamo,
maj se razgrne čez naša obzorja
in sonce obsije cvetoče ceste.

Stanko Pahič

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo 22. 2.

1945 v Dalmaciji.

Objavljeno v Pesmih

borcev V. prekomorske

brigade. Tipkopis besedila

hrani avtor.

Šu 68.

Med hišice ob morju cesta vije,
izginja med kamnitimi zidovi,
si išče pot med drevjem in vrtovi,
ob njej, kot spale bi, žde domačije.

Razgrinja sonce žarke plapolaje,
tu krik otrok samo je znak življenja,
ki s pasjim laježem se včasih menja,
tam osel nemo svojo pot se maje.

In ta samotna vas je oživila,
prisluhnila je pesmi oni dan,
ko je za četo četa sem prispela

in si med krovi poiskala stan:
od takrat vedno, ko se zarja dela,
oživlja pesem selo Sukošan.

Lovec Martin

Janez Šturm-Simon,

39-letni gozdni delavec,

ekonom bolnice Pokljuka.

Besedilo je bilo objavljeno

v Bolniškem listu

postojanke Pokljuka, št. 3,

1. 10. 1944, str. 15. Hrani

ga Muzej ljudske

revolucije, sig. 17.

Fi 29.

Dokler bodo gamsi po robovih,
bo Martin lazil za njimi po grmovjih.
Če bo lisica hodila okrog hiše,
bo Martin gledal, da jo poišče.
Ako pa srnjakov v nebesih ne bo,
tudi Martina tam gori ne bo.

Danilo Komac-Brdavs,
28-letni pleskar, kulturnik
in propagandist v Bovški
četi Briško-beneškega
bataljona.

Besedilo je nastalo aprila
1943 na Bovškem po
tragediji na Golobarju,
kjer je padlo triinštirideset
partizanov. Objavljeno je
v glasilu 2. bataljona
Briško-beneškega odreda
V nove zarje, 1. l, št. 1–2,
junij–julij 1944, str. 12.

Tipkopiš še
nepopravljenega besedila
hrani arhiv IZDG, fasc.
291 b/1–9/c.
Pe 139, Sc D 275, var. Pr
79.

O gora ti nedolžnih žrtev,
ki več jih ni, že vsak je davno mrtev!
Ti ni mar
za sine vse človeške,
ki jih izdal od roke je peklenske
za mal denar?

Ako to je vse resnica,
naj sonce več ti ne obsije lica!
Postal grobar
si src dvaintridesetih,
ki že trohne in vsa v mladih letih,
očak ti star.

Le duh je njih, ki še živi,
in vsak se z nami še bori.

Le nam je mar,
ki s puško v roki
v zadnjem smo naskoki.
Maščujmo jih!

Rdeča zvezda

Danilo Komac-Brdavs

(glej spredaj.)

Besedilo je nastalo aprila

1944 v Benečiji za miting.

Izvirnik hrani avtor.

Če 20.

Tam na vzhodu zvezda rdeča
svetlo sije, nam žari,
tam rodi se naša sreča,
vseh zatiranih ljudi.

Pet ji krakov svetlo sije,
to simbol je vseh celin,
nam iz krakov srečo lije,
zatiralcem opomin.

Svet zatiran ves obseva
cele dneve, vsako noč,
z njenim žarom nas odeva,
kar nam daje silno moč.

Njeno geslo je pravica,
je enakost vseh ljudi
in svoboda, ne krivica
naj zavlada za vse dni.

Čakamo te, zvezda naša,
polni z upom nam srce
in tvoj klic naj se oglašja,
da končano bo gorje.

Takrat zvezda boš sijala,
na gorje bo le spomin,
z nami boš se radovala,
rdeča zvezda vseh celin.

Tovariši

Danilo Komac-Brdavs

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo l. 1944 na Bovškem za stenski časopis. Objavljeno v glasilu 2. bataljona Beneško-briškega odreda V nove zarje, 1. l, št. 1–2, junij–julij 1944, str. 5. Pe 206.

Stenski časopis je prazen,
revež kaže rebra svoja,
vse na njem je šlo narazen,
to pač krivda ni le moja.

Dajte malo se zbuditi,
ne več spati kot sedaj.
Dajte s spisi ga zakriti,
da bo zopet kot nekdej.

Pesmi, spise, doživljaje,
tudi kakšno smešno vmes –
vse poroma v naše kraje,
dajte zdaj prijet' zares!

Ta skromni list – a mnogo vreden

Danilo Komac-Brdavs

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo v juliju 1944 v vasi Soča pri Bovcu za 1. številko bataljonskega glasila V nove zarje, kjer je bilo objavljeno kot uvodna pesem. Posnetek objave glej na str. 171. Sc D 48.

Ta skromni list – a mnogo vreden
za vsakogar, ki je zaveden,
naj pride v sela in vasi,
Slovenec vsak naj ga dobi!
Povsod naj roma, kjer žive
Slovenci, ki se zdaj bore.
Naš pozdrav naj vsem izroči
po dolini dol' ob Soči.

Rihard Lisjak-Srčan,

20–24-letni komisar
Kosovelove brigade,
padel v začetku maja
1945 pri Ilirski Bistrici.
Besedilo je objavljeno v
glasilu Naprej v borbo, št.
3, 15. 12. 1943, str. 5.
Hrani ga Goriški muzej,
arhiv N – periodika;
rokopis variante tega
besedila hrani isti muzej,
arhiv NOB, 96; tipkopis
pa arhiv IZDG, 289 I 4.
Besedilo ima pripis, da se
poje po napevu ruske
pesmi Katjuša.
Ko 203; Vo 90, Pe 196, Tr
237.

Spet povrnil se je maj cvetoči,
že zapel ljubezni zvonček je,
šla je Ančka gor na hrib zeleni,
ljub'ga čakala tam hrepené.

Pa zapiha vetrc pomladanski
in poljubi Ančki ličece,
šepne ji v uho, da njen predragi
za svobodo hrabro bije se.

Že odveje vetrc prek pobočja,
nič za mlado rožico mu ni,
zapusti v tegobi dekle zalo,
kaj mu mar, če srček jo boli.

Kak bi rada Ančka mu dejala,
naj pozdravi ljubega srčno,
reče mu, da še naprej z vsem srcem
rodni zemlji služi naj zvesto.

Šel je vetrc, nikdar več se vrnil,
je zasnul tam dal'č tud' partizan.
Čakajoč zaman na hribu strmem
zrla Ančka nemo je v ravan.

Brigadi Srečka Kosovela

Rihard Lisjak-Srčan

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo decembra 1943 v Krnici. Objavljeno v glasilu XIX. SNOB Srečka Kosovela Naprej v borbo, št. 2, 1. 12. 1943, str. 3. Pelo se je po napevu ruske pesmi Volga, Volga. Re 299, Pe 251, var. Vo 107.

Udarna si kot piš viharja
in borbena kot smel junak,
neustrašna v svojem si pohodu,
korak tvoj tih je in težak.

Poveljnik tvoj, tovariš Iztok,
nas hrabro vodi iz boja v boj,
beseda njega – glas svobode –
nam zagotavlja lepši obstoj.

Ovire vse prebrodiš smelo,
ne ustavi te nikjer sovrag
in zmaga tvoja sad naporov
ožarja sužnosti somrak.

Le še naprej, brigada draga,
naj sreča spremlja te povsod,
izkaži se, da o junaštvu
govoril tvojem bo ves rod.

Tovarišu Milanu v spomin

Maks Pevcin-Matjaž,

namestnik politkomisarja

1. čete II. bataljona

Zidanškove brigade.

Besedilo je nastalo po 14.

septembru 1944 pri

Nazarjah, kjer je padel

komandant 1. čete II.

bataljona Zidanškove

brigade. Kmalu po

nastanku je bilo

objavljeno v bataljonskem

glasilu Preko hribov, št. 3,

20. 9. 1944.

MŠ 19, ZP 431a, var. 431.

Ajda takrat je po poljih medila,
s pesmijo bila narava prežeta,
slast po življenju v očeh ti je klila,
bil si kot v narodnem kolu dekleta.

Prav majhno črno, črno zrno
se je takrat v tvoje prsi zarilo,
takrat ko je ajdovo polje medilo,
ko je povsod se zlatilo, rodilo.

Potem smo te zadnjič spremili.
Raz oken nič črnih zastav ni viselo,
žalnih koračnic ni spremljal te glas.
Le pelo je vsepovsod, pelo
raz polj, raz gozdov in telo,
da, v nas pa je telo,
težka osveta je tlela v vseh nas.

Lipa pri Št. Jungerti

Ciril Simonič.

Besedilo je bilo objavljeno
v glasilu XIV. divizije Glas
svobode, št. 4, 15. oktober
1944, str. 2.
Ce D 310, Er 110, Sc VI D
151.

V daljavo gre narezan rob gora,
pod nami v soncu sveti se dolina,
kako si v hipu blizu, domovina,
ti misel misli, topla kri srca!

Na robu nad dolino lipa tu cvete.
Le spodnje veje gole v zrak strmijo,
igrajo zgornje v vetru melodijo,
med cvetje bujni veter z lokom gre.

Ti, lipa, si kot naš slovenski rod!
Ti veje sklestil blisk je in viharji
in vendar ženeš in tvoj vrh je v zarji
najlepši vseh, ki sijejo naprot.

Po klancu proti vasi pelje pot,
vse višje se odpirajo ti domačije.
Ne čutiš mar? V njih slednji se odkrije
tvoj dom: beseda ista, ista pot.

Odmor – in mir med nami je za hip.
Kot zmenjeno se pesmi oglasijo,
nad nami listi v lipi zašumijo:
vsak list – srce, in v vseh je isti utrip.

IZGUBJENŮ OTROU, S POŽALOVÁNÍ VOŠŮ.

SAM JE, ČISTO SAM,
KAM NAJ GRE?

JE KOMU NAJ SE PODA,
LE KJE NAJ KOŠČEK KRUKA SNE,
DA JE MAMA MRTVA, ŠE NE VE.

NĪMA DOMA NE SESTRA
A TEMA ŽE PRĪHAJĀ,
KDO NAJ MU TOPLO ODEJŌ DA,
MRAZ GA ŽE OBDAJĀ
IŅ MOE MU ŽE POHAJĀ...

A V JUTRO GA SONCE POZDRAVĪ,
TĪH IŅ TRD LEŽĪ V TRAVĪ.

NEMŠKA OFENKĪVA JESEŅĪ 1943

Izgubljeni otrok iz požganih vasi

Rudi Uršič, 22-letni dijak,
sekretar SKOJ-a.
Besedilo je nastalo jeseni
1943 po nemški ofenzivi.
Rokopis hrani avtor.
Pr 127.

Sam je, čisto sam,
kam naj gre?
H komu naj se poda,
le kje naj košček kruha sne?
Da je mama mrtva, še ne ve.

Nima doma ne sestra,
a tema že prihaja.
Kdo naj mu toplo odejo da,
mrz ga že obdaja
in moč mu že pohaja.

A v jutro ga sonce pozdravi,
tih in trd leži v travi.

Junaki v gozdu

Rudi Uršič (glej spredaj).
Besedilo je nastalo leta
1943 ob povratku iz
Gorskega Kotarja.
Rokopis je v avtorjevi lasti.
Pr 129.

Tiho nam gozdovi šume,
tam pa junaki nam spe
in veter pozdrave jim nosi.

Zbor ptic jim poje vsak dan
in z žarki jim grob je obdan,
ki jih od sonca izprosi.

Veličastna bila vam je smrt,
nam pa korak je odprt
in nas v bodočnost vse nosi.

Mrtvo okno

Besedilo, ki je bilo
objavljeno v kulturno-
politični reviji XVIII. divizije
NOV in POJ Naša pest, I,
I, št. 5, februar 1944, je
podpisano s
psevdonimom **Janez
Svoboda.**
Du 17.

Gledam skoz okno požgane hiše,
pravkar se sonce dviga vse višje
in pod menoj so hoste rdeče,
v jesenskem ognju kakor goreče
kasarne naših sinov.

Na oknu so stale rože v lončkih,
vse je cvetelo v srčkih in zvončkih,
mati je vsak dan na oknu slonela,
z ljubečim pogledom gozdove objela
in jim poslala svoj blagoslov.

Okno je mrtvo zdaj ko kost lobanje,
vse je minilo ko prelepe sanje . . .
Glej, tu je še sled njenega komolca
in preko ožganih reber kozolca
gorijo bukve naših gozdov.

Nekoč bo to okno spet zaživeló,
iz gozdov bo na vse strani vrelo,
novo življenje bo gradilo oboke
belim domovom in skozi slavoloke
se bodo vračali sinovi domov.

Naša pesem

Saša Štampihar, 21–22-letni študent, bataljonski kulturnik in vojni dopisnik XVIII. SNOUB, padel aprila 1945 pri Ogalcah na Vojskarski planoti. Besedilo je nastalo v letih 1943/44 nekje na položajih Bazoviške brigade. Objavljeno v Soškem glasu, glasilu XVIII. SNOUB »Bazoviške«, izdal Idrijsko-tolminski odred, I. III, št. 2, 1944, str. 9. V objavi 18. SNOUB Bazoviška ob obletnici Bazovice 1944 izdal Prop. ods. XXX. divizije NOV in POJ ima naslov Himna 18. brigade. Bo 127, Pe 99, JA 60, Lo 108.

Mi smo brigada Titove vojske!
Mi smo slovenska narodna moč,
ki bo prinesla krasotam primorskim
svobodo, življenje, pregnala bo noč.

Našega jekla pesem je silna,
krepko doni čez polja in gore.
Njeni odmevi po zemlji slovenski
hordam sovražnim le grozo bude.

Tolči in kolji »breda« 'z zasede,
z bombami bomo podprli te mi.
Pojte smrt, puške ve in mitraljezi,
dokler poslednji sovražnik živi!

Ti Kobarid, še trenutek potrpi!
Še bolj tu tekla sovražna bo kri,
ki bo v potokih Sočo rdečila;
potlej pa naš za vedno boš ti!

Sonce svobode bo spet zasijalo,
zemlja zadihala, delali vsi.
Mi pa stražili branike svobode,
ki jih ustvarili bomo sami!

Jaroslav Čihak-Jaroš,
28-letni študent prava, po
okupaciji Češke je
pobegnil k stricu v
Ajdovščino in se po
kapitulaciji Italije pridružil
partizanom v enotah IX.
korpusa.
Besedilo je nastalo do
julija 1944 na Primorskem.
Objavljeno je v Pesmih
borcev XXXI. divizije, izdal
Propagandni odsek XXXI.
divizije, julija 1944, str. 33.
SM 386, Sc D 307.

Krasna si, Češka, moja domovina,
nezvestega v meni imaš sina,
ki zapustil je tvoje njive,
gozdove, lepote zapeljive.

Oh, še ljubim te, rodna mati,
še hočem za teboj jokati.
Telo tvoje, rana pri rani,
ko mučijo te kleti tirani.

Je duša moja preveč krvavela,
ko knuta tujca ti pesem pela,
ko pil je tvojo kri kot vino,
odšel iskat sem novo domovino.

Slovcu zvest postal sem brat,
za domovino novo pričel se bojevat;
zdaj slovenski, krasni kraj,
postal je zame večni raj.

Ne zameri, domovina draga,
saj naša bo in tvoja zmaga.
Zato prijel sem puško v dlan,
postal slovenski partizan.

Jaroslav Čihak-Jaroš
(glej spredaj).

Rokopis besedila, ki je nastalo med oktobrom 1943 in majem 1945, je že med vojno popravljala Andrej Pagon-Ogarev in danes tudi hrani izvirnik. Pričujoča objava se naslanja na redakcijo Črtomira Šinkovca, ki tako kot Pagonova še ni bila objavljena.

Kl 266 B, var. 266 A.

Tam, kjer Vipava, bistra voda
na svet svoj izvir slavi,
tam porodila se je svoboda,
tam Nanos stoji, krvavi.

Visok si, Nanos, vipavski Triglav,
visoko dvigaš svojo glavo,
oglašča se orel s tvojih višav,
pokril si teme svoje s slavo.

Dom partizanom bil si zvest,
ki branili so narod svoj,
ko dvigal tujec svojo je pest,
na tebi vodili so trdi boj.

Vipava reka, ki v vznožju izvira,
krvavih valov je mimo tekla,
junakom pesem svobode ubira,
odmeva v noč glas našega jekla.

Tako partizanov hrabrih četa
z orožjem Nanos tebe brani,
ko vojska črnih fašistov nešteta
napada naš dom z vseh strani.

Na vzhodu vzšel je mesec bled
in tebi zjasnilo je skalno se teme,
smo mi pokopali junakov devet –
svobode naše priče neme.

Čuvaj zdaj, Nanos, grobove svete
tistih, ki morali so umreti,
narod naj venec slave jim splete,
pokrije grobove naj s cveti.

Poslednje pripono.

Kiz prisk pdeit rože po m vzocele -
on pam jile z robcem prisk si odpiel-
Kot vrt, ki me psalme, po m vtele,
p kod novo zadjo jaz sem solaznik m bil - - -

Polyane spale po p onjezanu spale -
pozicija moč je bila med zemljo -
tam za vajo p poslednjem klancu
jemala midva težko prva plavo -
Markonit se je bil na prvoj, moč,
mnil se je brez vzdihi kot prisk,
a iz roca vjezovce mne puladega je prca
povzela strahna palza v hi hi mot se -

Prestrzel z robcem sem vjezovim
posledjo palzo vjezov roca -
otnil palzo zadjo z hi vjezovih
je ne pmit mni se: daj si roba to

Tu z daj sem tu, vrtovi, pripona strano -
poslane sem ti ga o božini mni.

Kaj prije? Rdeči coske / amu
pone ti vse, jaz ha sem, dekle, le Kurir - - -

Tu bere dekle, palzo bere -

pdeit rože znova Kevase vrt d am,
ma mto ga vose ga vce prijezma
posledje forje pripono - kurlzan.

Tam mebi, dne 4. jan. 1945.

Freemantle

Poslednje pismo

Karel Štrbenk, 47-letni
gimnazijski profesor v
Črnomlju. Besedilo je
nastalo 4. januarja 1945 v
Črnomlju.
Rokopis, zapisan s
črnolom, hrani arhiv
IZDG, fasc. 37, mapa 4/1.
Sc 95.

Na prsih rdeče rože so mu vzcvele,
on sam jih z robcem svojim je odpil.
Kot vir, ki ne usahne, so mu vrele,
v podporo zadnjo jaz sem tolažnik mu bil . . .
Poljane spale so v sneženem spancu,
božična noč je pela nad zemljo,
tam za vasjo v poslednjem klandu
jemala midva težko sva slovo.
Naslonil se je bil na prsa moja,
umiral je brez vzdihov kot junak,
a iz njegovega mu mladega je srca
polzela strašna solza v tihi mrak.
Prestregel z robcem sem njegovim
poslednjo solzo vročega srca,
otrnil solzo zadnjo z lic njegovih.
Še šepnil mi je: »Daj ji robec ta.«

In zdaj sem tu, oprosti, pismo strašno –
prinesel sem ti ga o božični noči.
Kaj piše? Rdeče cvetje jasno
pove ti vse, jaz pa sem, dekle, le kurir . . .
In bere dekle, solzna bere,
rdeče rože znova krvave vsak dan,
na mrtvo svoje ga srce prižema
poslednje tvoje pismo, partizan.

Pesem XV. brigade

Lojze Kramberger

23-letni učitelj, borec v
štabni četi XV. brigade.
Besedilo je nastalo
oktobra 1943 v Draščih v
Beli krajini med nemško
ofenzivo na osvobojeno
ozemlje. Avtor napeva, ki
je nastajal sočasno z
besedilom, je Drago
Korošec. Besedilo je
objavljeno v Pesmarici,
tehnika Javornik, 1944,
str. 29.

Fi 38, var. SM 187, var. 2
Šk 49, Sc D 264, MŠ 12.

Hiti brigada petnajsta,
hiti čez gore in breg.
Poženi z zemlje slovenske
sovražnike naše v beg!

Pomika se četa za četo,
med polji, gozdovi pojoč,
pa kliče med narodom: vztrajaj,
ne kloni, saj strt bo sovražni obroč!

Mi čuvamo meje slovenske,
po gorah, ob bistrih vodah
in dvigamo v zarje zastave
za svobodo zlato v boj!

Ranjen si, dragi moj

Ciril Šter-Čiro, 30-letni učitelj, vojni dopisnik. Besedilo je nastalo maja 1944 nekje na Dolenjskem. Objavljeno je bilo v glasilu IV. SNOUB Matija Gubec, Tovarš, št. 19, 31. maj 1944, str. 10. Še 91, Pm 34.

Ranjen si, dragi moj!
Iz prsi ti teče kri.
Mene za te skrbi,
jaz bom s teboj nocoj.

Drzno si planil v boj,
nisi se bal za se,
levje boreč, ti je
rano zalival znoj.

Ranjen si, dragi moj!
Vso noč prečula bom,
nežno skrbela za te.
Smel je pogled še tvoj.

Kmalu ozdravil boš,
vseh bolečin otet
stopil v nov boš svet
sredi pomladnih rož.

Slovenska pomlad

Avtor besedila se je v
objavi v Mladi Sloveniji,
glasilu Mladinske OF
slovenskega naroda, št.
9–10, 15. 4. 1942 (v
ponatisu iz l. 1946, str. 81),
podpisal **Martin**
Slobodnjak. Nejasno
ostaja, ali gre za resnično
ime ali za psevdonim.
Er 112.

Spet se je pomlad vrnila v naše gore,
južni veter diha v seme bilk in trav;
sonce gorko ljubi smreke, lipe, bore,
zemlja poje pesem čudežnih vonjav.

Glej jo pod oblaki – drobna lastovica!
Venomer se vrača v vas in spet nazaj.
Vsa nemirna čebrlja v vetru ptica –
staro gnezdo išče, topli lanski raj.

Vas na jasi sredi gore razdejana
gleda v sonce zlato kakor slepec nem;
gnezda ni več – hiša je požgana,
tod je smrt zajela ljudstvo v svoj objem.

Vas slovenska tam za goro je še cela,
z novo nado ptica poleti v vas.
Prav ob vodi sta, majhna kajža bela . . .
Tamkaj ptičico pozdravlja tuj obraz.

»Naši zemlji že sovrag srce prebada,
zdaj vasi požiga, strelja in besni:
Ljudstvo je pregnano – v tujini strada!«
Ptici veter južni tožno govori.

V mesto vrača trudna se in strta ptica,
tjakaj sede v okence na mrzel križ.
Joj, za oknom so krvava, bleda lica . . .
Beži, da od muk si srca ne zdrobiš!

Leta, leta čez vse mesto drobna mila,
šestnajst je grobov zasutih kraj polja.
Oh, slovenska žalost ji je strla krila,
v rože na gomile je omahnila.

Noč je temna drobno ptičico objela,
bilke nežne so jo grele iz prsti;
pesem čudna jo je v sen goreč zajela –
pesem vročo pele v grobu so kosti.

V sončno jutro ohrabrena je zletela,
pesem jo je dvignila nad mrtvi vrt:
srčno je v narod strti spet verjela –
narod le osvobojen bo, ki prezira smrt!

Spet se je pomlad vrnila v naša mesta,
južni veter diha v rože polj in host;
sonce se smehlja in ravna bela cesta
pelje skoz trpljenje trpko v prostost.

Sanje

Ivan Zorman-Dušan,

19-letni dijak meščanske šole v Domžalah, mladinski sekretar, zaradi izdaje padel 17. 4. 1945 v Nožicah pri Kamniku.

Besedilo je nastalo v času od I. 1944 do avtorjeve smrti I. 1945 v tedanjem Kamniškem okrožju.

Objavljeno v avtorjevi zbirki Dušanove pesmi, ki jih je na ciklostil razmnožila partizanska tehnika.

Oc 465.

Vse v življenju hitro mine,
le spomin hiti nazaj,
sanje lepe so in mile,
al' dosežem srečo – kdaj.

Takrat se mi nasmejala
zlata sreča bo v obraz,
ko veselo boš dejala,
svoboden si ti in jaz.

Zašli

Vida Vidmar.

Besedilo je nastalo do maja 1944 nekje na Primorskem in bilo najprej objavljeno v Našem glasu, glasilu III. SNOUB, št. 10, 30. 5. 1944, mesec kasneje še v Goriškem borcu, št. 11, str. 7 in v izboru Pesmi borcev XXXI. divizije, julij 1944, str. 24. SM 723, De 159, Er 358, Fi 151, Lo 156.

Pada dež. Temà ko v rogu,
mi gremo skoz vas.
Vodič naprej oprezno hodi, mi
v upanju za njim, da varno vodi.
A glej, konča se steza v blatu,
kam zdaj? Kje pot je prava?
Morda zašli smo? Kje si vodič,
ne znaš poti? A mi smo ti zaupali!

Še pada dež, še večja je temà,
tu si doma in pot ti je neznana?
Glej, tujci mi bi ne zašli!
Poglejte luč! O srečna zvezda,
vodič, ne rabimo te več. Tam
cilj je naš, kjer luč gori, tam
straža partizanska stoji, kjer
oni spe utrjeni.

Na cilju smo mokri in blatni vsi.

Vali Strban-Uma,
30-letna uslužbenka,
sodelavka v kulturniško-
literarni skupini.
Besedilo je bilo objavljeno
v reviji Setev, št. 1, 1943,
str. 7.
Vo 30, 48; Pe 118; SM
533.

Na holmih vseh, v vseh vaseh
zdaj kres gori . . .
Okrog pa na tisoče bolnih oči
prazno v podrte domove strmi.

A za temi kresovi
les šumi . . .

V njem pa naša najboljša kri,
v njem na tisoče trdih jeklenih pesti
piše prokletstvo nad nas
in naše sinove,
ki še imate grajske domove, domove . . .

Joj, koliko nas je po hostah teh?
Morda tisoč, dva ali tri,
kdo bi preštel te pesti –
saj v vsaki od njih pet src tiči:
V Gonarsu brata, na Nemškem hčer,
mater v zemlji,
sestro je ubila gestapovska zver . . .
In vsaka teh pesti
se z vsemi petimi prsti bori!

Joj, hudiči, vas mar ni strah?
Slovenski človek ni nič več plah!
V lesu nas ni le tisoč, dva ali tri,
mi vsi smo tam, mi vsi!

I 3 Partizansko cretje: III

Gomolo ji ročis
Gomolo pa' cretja
da lakko bi i njini
partizane oplitali.

Kako pa se mrtke,
imenujejo ti?
ti pa' partizan
malo dobru vs.

IV

Vsak partizan
naj bo tudi enok
mrtke prebrsna
i nočeh tist.

IV

Ročica brsna
Ročica-~~brsna~~
bo si ti vs
slovensko dekle

F

Ročica brsna
slovensko dekle
se rado podaja
v partizanske vesti.

Albin Lopenja pisala 8-6 44 na Vojstem
medtem ko sem hajkala pred nemci.

Ne straši se, če burja

Ljubo Straus-Kajtimir,

21-letni dijak, odgovoren
za agitprop pri okrajnem
odboru OF za Idrijo.
Besedilo je nastalo 25. 8.
1944 na Kanalskem
Kolovratu. Zapisano je v
spominsko knjigo Ildi
Kraljevi.
Rokopis hrani Ilda Kralj.
Bo 477.

Ne straši se, če burja
hraste vije!
Zakaj za hudo uro
lepše sonce sije!

Partizansko cvetje

Albina Lapanje-Zmaga.

Besedilo je nastalo
16. 4. 1944 na Vojskem
med nemško čistko. Pelo
se je po napevu Sinoči je
pela ko slavček ljubo.
Avtorica je besedilo
poslala kulturno-
prosvetnemu referentu
Baško-cerkljanskega
okrožja, vendar je iz
pripisa na koncu rokopisa
var. Bo 309 razvidno, da
so ga ocenili za premalo
borbenega. Ta rokopis
zdaj hrani IZDG, fasc.
561/7, drugega pa
avtorica.
SM 1575, var. Bo 309.

Premalo je rožic,
premalo pač cvetja,
da lahko bi z njimi
partizana opletla.

Vsak partizan
naj bo tebi enak,
cvetka prekrasna
z naših trat.

Kako pa se cvetke
imenujejo te,
to pač partizan
vsak dobro ve.

Rožica lepa,
rožica krasna,
to si ti res,
slovensko dekle.

Rožica krasna,
slovensko dekle
se rado podaja
v partizanske vrste.

Anton Bajzelj-Rupe,
22–24-letni administrator,
propagandni referent.
Besedilo je nastalo v letih
1943–1945 na
Dolenjskem. S črnilom
zapisani rokopis v zvezku
pesmi hrani avtor.
Se 33.

Tiho, neslišno se cvet je zaprl,
sive so legle megle prek dolin,
pevcu v večeru že glas je zamrl,
poletje odšlo je kot bežen spomin.

Jesen je dahnila čez tožno zemljo
kot čista nevesta v razkošni lepoti,
bogastvo raztresla je s svojo roko,
čez polja, gozdove in tihe vasi.

Hribe, gozdove v zlato je odela,
vmes pa rdeče so srage krvi,
po vinskih goricaž že čriček prepeva,
ko zarja večerna na nebu gori.

Listje rumeno po vejah zdrhtevo,
v vetru jesenskem skrivnostno šumi,
lahno se trga in v zraku zaplavo,
tiho na zemlji za vedno obleži.

Po tratah zbrstelo še nežno je cvetje,
jesenska ga pesem iz tal prebudila,
enkrat še vonj čez dobrovo nam dahnila,
preden narava v spanje zasniva.

Že pride, že!

Franc Slokar,

42-letni kmet, borec
IV. prekomorske brigade.

Besedilo je nastalo
23.11. 1944 v Brindisiju
v Italiji. Rokopis, zapisan s
črnilom v dnevnik, hrani
avtor.

Ca 190.

Pač vaš in naš napoči dan;
vam bogatinom
in nam trpljenja sinom.
Vaš dan bo grozen in strašan,
naš dan bo srečen in krasan.
Pravica bode obveljala!
Vas truma je le mala,
a mi smo broj neštet.
Le delavcev bo last zdaj svet,
ne vas milijonarjev,
trgovcev le z denarjem –
naš bode svet!
Vas malo je, a nas je broj neštet . . .
Neki dan se vse obraja:
palača pade, vstane bajta!

Padli partizan

Dora Trtnik-Zlata,

15-letna četna

bolničarka.

Besedilo je nastalo marca

1944, posvečeno je

prvemu partizanu, ki ga je

avtorica srečala in ki je

padel, pozabljen od vseh.

Objavljeno v tipkopišnem

zvezku Pesmi mladincev iz

VI. SNOUB Slavka

Šlandra iz zbirke Iz težkih

dni, izd. Prop. ods.

brigade junija 1944.

Izvirni tipkopiš hrani

Gorenjski muzej Kranj,

odd. NOB 18/71.

SM 387, Ks 102.

Krasni so dnevi in krasne noči . . .

Med resjem junaški mladenič leži,

brez svojcev, brez doma, ves sam, osamljen,

nikogar nikjer, ki bil bi pri njem.

Njegove domače pognali so v svet,

požgali mu dom . . .

Sedaj je obležal otrpel in bled . . .

Njegovo dekle pa bori se naprej

in še ne ve, da padel je – on.

Iz zapora

Dora Trtnik-Zlata

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo konec

I. 1943 ali v začetku I.

1944, nekje na

osvobojenem ozemlju.

Objavljeno v zbirki Iz

težkih dni, izdal Prop. ods.

VI. SNOUB Slavka

Šlandra, junija 1944.

Izvirni tipkopiš hrani

Gorenjski muzej v Kranju,

odd. NOB, 18/71.

SM 696; LS, LB, 74; Go 41

I/2.

O moja ljuba rodna vas,

predragi mi domači,

v zaporu zdaj ginevam,

ker sem ljubila vas.

In tu sem z drugimi ljudmi,

ki ljubijo svobodo.

In isti plamen v nas gori

ob misli na usodo.

Pa pravijo nam: vi banditi!

Odgovor naš na to je molk.

In v naš uporni molk zaviti

mi mislimo si svoje misli.

Moji nageljčki

Dora Trtnik-Zlata

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo
januarja 1944 ob spominu
na zadnji pogled na
domačo gredo z
nageljčki, preden so
avtorico aretirali.
Objavljeno je bilo najprej
v Novi besedi, glasilu
štajerskih in koroških
partizanov, izdal
Propagandni odsek štaba
IV. operativne cone NOV
in POS, št. 2, 1. 6. 1944,
str. 18, istega meseca pa
je izšlo tudi v zbirki Iz težkih
dni, izdal Prop. odsek VI.
SNOUB Slavka Šlandra,
razdelek Na pragu
svobode.
SM 1234, var. Ks 130, LS,
IB 82, CT 122, Ce D 63.

V mojem vrtu nageljčki

cvetijo snežno beli . . .

Že leta tri od doma sem,
brez mene so zveneli.

Ko pride zopet cvetja čas,

v svobodi trgala jih bom . . .

in z mehko roko velik šop

ponesem na moj ljubi dom!

Akcija na vlak

Mimi Stare (Butinar),

33-letna gostilničarka,
intendantka v Gubčevi
brigadi, telefonistka.
Besedilo je nastalo aprila
1943 blizu Lavrice po
uspešnem partizanskem
napadu na italijanski vlak
s hrano, orožjem in
tobakom.
Objavljeno v Mladem
tovarišu, št. 1, 1. 4. 1943,
str. 6–7.
Er 114, var. Se 131.

Sredi noči ob progi
čakamo na vlak.
Vsak ugiblje, kaj bo notri,
morda bo tobak.

Rifel naš, to je junak,
v rokah vrv drži –
ko pred sabo vidi vlak,
skrčil je pesti.

Tresk in bum, naenkrat počí,
ko miner potegne vrv,
stroj se nagne, s tira skoči,
vlak se zvije kakor črv.

Zdaj tovariši na noge,
to je naše vse.
Že odpiramo vagone
in dobimo – lešnike.

O, pa tudi jajc in sliv,
vsega je dovolj,
in povelje si dobil,
nosi cel zaboj.

Kar odnesti nismo mogli,
vse požgali smo.
Naj se jajca za fašiste
tja do jutra spečejo.

Ivo Sonc-Zdenko,
23-letni obrtniški
pomočnik, borec v
Šlandrovi brigadi in
pozneje četni komisar.
Besedilo je nastalo l. 1943
na hribu nad Nadgorico,
kjer se je avtor mudil z
brigado in gledal proti
domačemu kraju.
Izvirnik, zapisan s
svinčnikom v zvezek,
hrani avtor.
Oc 121.

Čar mehkih, daljnih sanj mi je napolnil dušo,
razkošja polno moje je srce,
na rojstno vas oziram se, na rodno rušo,
ur preživetih tam spominjam se . . .
Čarobno v moji sobi so nekdam dehteli
ah, nageljni na svetlem oknu – rdeči, beli;
med tem ko zdoma sem, v pozabi so zveneli . . .

Ivo Sonc-Zdenko

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo

4. 3. 1944 v neki hribovski
vasici. V ljudskem izročilu
v okolici Domžal in

Kamnika pomeni spomin

strah in slutnjo smrti –

beseda se pojavi tudi v

akrostihu. Partizanska

balada, kakor je avtor

žanrsko označil svoje

besedilo v podnaslovu, je

v zvezi z materjo, ki ji je sin

odšel v partizane. Izvirni

rokopis, zapisan s

črnilom v zvezek, hrani

avtor.

Oc 135.

Strah pred neznanim mi srce vznemirja.

Predstave čudne vidim v temni noči,

obraz krvav straši v samotni koči.

Med vetrom čujem votli glas skovirja.

Iz rodne hiše je odšel moj ljubi sin,

nazaj ga ni, mogoče pal je vrh planin . . .

Mihaela Škapin-Drina,

21-letna namestnica
bataljonskega

politkomisarja v 2. btl. XVI.

SNOB Janka Premrla-

Vojka, padla 15. 11. 1943

na Ledinah nad Idrijo.

Besedilo je nastalo jeseni

1943 na Žirovskem vrhu.

Avtorica ga je izročila

Andreju Pagonu-

Ogarevu, tedaj kulturniku

v Vojkovi brigadi, da bi ga

pripravil za objavo v

brigadnem glasilu. Komaj

dve uri po tem je ob

nemškem napadu padla,

besedilo z nekrologom pa

je Ogarev objavil v glasilu

XVI. SNOB Janka Premrla-

Vojka Za Vojkom, št. 4.

februar 1944.

Bo 514, var. Gr 40.

V jeseni pozni, ko strn rumeni,
jata kavk in vran čez njo leti,
kmet s svojih njiv pridelek spravlja,
za trdo zimo se pripravlja.

Za svobodo v borbi je v tem letu
naš mladi rod ves v gozdovih,
ne toži po zapuščenih domovih,
da le odide naš sovražnik kleti.

Glej, stražarji junaški tam stojе,
pozorno v gozdni mir motre,
za njimi naši tiho govorijo,
v vrtincih listi padajo, šumijo.

Stražarjem se zablisnejo oči,
ko čujejo, tovariš govori:
»Zatiraš nas, nam delaš kvar,
bi rad uničil nas, postal vladar«.

A vedi to: kmet tvoj ne bo tlačan,
dokler bo s puško gibal partizan!

Darinin grob

Jošt Rolc, 18-letni
trgovski vajenec, sekretar
SKOJ-a.
Besedilo je nastalo v
avgustu 1944 v Beli krajini
v spomin padli partizanki.
Rokopis, zapisan s
črnilom, hrani IZDG, fasc.
90/II-2.
Ce 127.

Brez križa je tvoj grob in brez solza,
brez blagoslova je in brez zvonov.
Pod tujim nebom jate le vetrov
pode se v sivem begu od morja.

Albert Gorenšek-Martin, 43-letni strojni ključavničar, predsednik rajonskega odbora OF za Kobariško, pozneje delal v partizanski orožarni v Zapotoku pri Ligu. Besedilo je nastalo l. 1942. V snopiču osemnajstih pesmi ga hrani avtorjev sin. ZP 41, var. 41 a, 41 b.

Kdo je ta človek partizan,
človek mi do sedaj neznan?
Kakšno njegovo je življenje?
Opiši njegovo mi trpljenje.

Partizan je človek pravi,
živi v gozdu v naravi,
preganjan je kot divja zver,
dobiš ga kje ali pa nikjer.

Požgali smo mu vse domovje,
pobegnil on je v gorovje.
Očeta, mater so mu ubili,
premoženje oplenili.

Prišli gori so iz juga,
po deželi šir'li se kot kuga
dobro znani nam fašisti,
krvoločni nam škvadristi.

Prisegel jim je maščevanje
za njih požige, za njih klanje,
ga mraz in lakota ne moti,
na osveto misli gor v samoti.

Brata kliče na pomoč,
da skupaj strla bi obroč,
ki fašizem ga oklepa,
jima skupno smrt obeta.

Oče, mati, te je strah,
ker užuga te sovrag?
Iz strahu ti daš mu sina,
tebi mar ni domovina!

Njegov se sliši daleč glas,
čez hrib in dol tja doli v vas.
Kje vaščan si, kje si, brat,
ne boj se roke mi podat'!

Pridi, pridi, dokler je čas.
Pridi tudi ti med nas,
ob rami bodeš se boril,
popravit, kar si zamudil!

Partic

Albert Gorenšek-
Martin (glej spredaj).

Besedilo je nastalo l. 1944.

Tipkopolis v snopiču

pesemskih besedil hrani
avtorjev sin.

Pr 43b, var. 43 a, 43.

Partic, kaj beseda ta izreka?
Človek, ki vreden je človeka.
On je človek, ki gradi.
Vsak, kdor dela, naj živi!

Ta njegova je beseda,
z njo propade tudi beda.
Zaveda naj se bogatin
kakor tudi vsak trpin.

Kar velja pa za lenuha,
za njega se ne peče kruha.
Vsakdo svoje naj napravi,
kar zamudi, naj dostavi.

Človek naj bo vsak pošten!
Vsakdo naj stremi za tem,
da sužnost se odpravi
in tovarištvo vzpostavi.

Vsak tvoj bližnji naj bo brat,
vsakega ljubi, imej ga rad.
Če ima potrebo in skrbi,
mu daj tolažbo, pomoči.

Albert Gorenšek-Martin (glej spredaj).
Besedilo je nastalo l. 1944.
Iz prvotne še
nenaslovljene variante z
začetnim verzom: »Pisalni
stroj za slovensko pisavo«
in iz besedila Za mojstra
pisalnih strojev na isti
strani je mogoče razbrati,
da ga je avtor natipkal, ko
je popravljaj pisalni stroj in
prilagajal tipkovnico
slovenskemu črkopisu. Tri
različne tipkopise hrani
avtorjev sin Maks
Gorenšek.
ZP 45 b, var. 45, 45 a,
45 c.

Jezik slovenski, slovenska pisava
izgovarja pravilno naj, piše se prava.
Zaveden Slovenec bo vsak to napravil,
besedo slovensko v stavek popravil.

Pecivo če sladko hočeš imeti,
pelina ne smeš vanj prideti.
Zakaj bi besedo našo zametal,
tujke v govorico našo vpletal?

Iskal in čakal bodeš zaman,
da ti bo Nemec ali Italijan
v govoru ali pisavi se tol'ko spozabil,
da besedo slovensko vmes bi postavil.

Če se za svobodo skupaj borimo,
jezik slovenski si tud' obdržimo.
Kako boš povedal, Slovenec da si,
če v stavku že prvem 'maš tujke že tri?

Če s tujo besedo se hvališ,
narod slovenski svoj žališ.
Učen in moder moraš le biti,
če slovenščino pravo znaš govoriti!

Albert Gorenšček-

Martin (glej spredaj).

Besedilo je nastalo l. 1944, verjetno v orožarni v Zapotoku pri Ligu. Avtor je prvotno besedilo večkrat pretipkal in pri tem spreminjal. Tri tipkopisne variante hrani njegov sin. ZP 47 b, var. 47, 47 a.

Sem uharica, nočna ptica,
vsega gozda sem kraljica.
Moj kraljevi dvor
star je hrastov štor.

Dobrodošli partizani,
dobri borci mi poznani.
Moj naj bo vaš dom.
Skrbno vas čuvala bom.

Če zjutraj in zvečer dobila,
nosila vam bom poročila.
Če potreben bo premik,
naznanil vam bo stric sovik.

Ko se zvečer je storil mrak,
si slišal šum in vzlet krepak:
uhuhu, huuhu, noč je tu,
tovariši, ste li prišli vsi domu?

Uhuhu, huuhu, vi mirno spite,
se zjutraj zgodaj prebudite.
Uhuhu, huuhu, nam je zapela
in naprej je odletela.

Ko zjutraj se je delal zor,
priletela je na štor:
Uhuhu, huuhu, dan bo tu,
tovariši, oj vstanite, nu.

Uhuhu, huuhu, nam je zapela,
ko na štoru je sedela
vsako jutro, vsak večer
in odletela v drugo smer.

Uhuhu, huuhu, pridno se borite,
da svobodo si pridobite.
Uhuhu, huuhu, vam bom zapela,
ko bo svoboda živila.

Begunci

Avtorstvo besedila s podpisom Sočan, ki je bilo izdano v Pesmih borcev XXXI. divizije julija 1944, str. 40 in v Izboru pesmi in proze za naše prireditve, I. Recitacije, izdal Prop. odd. GŠ za Slovenijo, aprila 1945, str. 48 je sporno. Verjetno gre za 23-letnega delavca, politkomisarja I. bataljona III. SNOUB **Ivana Levpuščka-Sočana** ali pa morda za Julija Sočana, 35-letnega električarja, obveščevalca v Gradnikovi brigadi. Tipkopis hrani arhiv IZDG, fasc. 91/1-13. SM 1244, Ce 145, Šu 177, Oc/Z.

V očeh jim strah gori,
v lica gloda jim boleost,
tako beže, gredo
in sami ne vedo,
kje konec bo njihovih cest.

A živi vsi beže
in plaho se ozirajo,
kot gledali bi venomer,
kako povsod grobovi,
grobovi se odpirajo.

Kam oče, kam?
A oče več ne čuje.
Oj mati, sladka mamica . . .
Joj, v takih dneh
še mati nima več srca.

Daj roko brat,
da bo obema laže –
a brata ni,
tam daleč, tam doma
v krvi leži.

Smrt senči jim oči,
kot bi na sodni dan prišli
in vsi se tresejo bledi.

Švabsko veselje

Janez Pirih, učitelj na Primorskem.
Besedilo je bilo objavljeno v Partizanskem dnevniku, izdal Prop. odsek. IX. korpusa, 1. II, št. 43, 14. 2. 1944
Bo 67–68, LS IA 208.

Močno so se Švabi veselili,
ko so v Idriji se naselili.
Živo srebro bomo tu kopali,
ga vodi Rajha pošiljali.

V okolici pa, vrag jih vzemi,
švabskim tepcem dobro znani,
načrte zvite so naredili,
kako se bodo v Idrijo splazili.

In res, vse dobro je uspelo,
enajst jih v Idrijo prispelo.
Tiho v rudnik se splazili
in črpalke vse razbili.

Rove voda hitro je zalila,
veselje Nemcem je skalila.
Se hitro Hitlerju je sporočilo,
da se srebra več ne bo dobilo.

Za glavo se je Hitler zgrabil:
»Na led me spet je Janez zvalil!
Jaz slovenske šole sem odprl,
Primorec pa mi, za hvalo, rudnik je podrll!«

Slovenskim ženam – našim mamicam!

Marjan Tratar-Učo, 38-letni upravitelj in učitelj v partizanski šoli Gotenica, kulturno-propagandni referent. Besedilo je nastalo februarja 1944 v vasi Gotenica, sektor Kočevska Reka, rajon Banjaloka na prošnjo pionirjev, ki so pripravljali proslavo osmega marca. Tipkopis besedila hrani avtor.
Sr 36

(Nastopita pionirček in pionirka, lahko tudi zborno.)

Pionirček in pionirka:

Ko danes ste se zbrale, slovenske mamice,
naj tudi mi najmlajši odpremo vam srce.

Pionirček:

Mi mali pionirči želimo vsem ženam,
da skoraj zaželeni naj vstane res vaš dan.

Pionirka:

A me pionirke male iz srca vam že
Svobodo in Pravico, za kar se vsi bore!

Pionirček:

In sinčki – pionirči – želimo vam vse to,
pa domovini naši – prelepo Svobodo!

Pionirka:

Zato slavite današnji praznik res lepo,
ves rod slovenski z nami naj kliče vam krepko:

Pionirček in pionirka:

Le vstani rod slovenski,
le vstani žena ti,
naj nova domovina
pravico dodeli!

Marjetkine sanje

Ivan Šepetavc-Ivo,
31–33-letni trgovski
pomočnik, politični
delavec in aktivist v Celju,
od l. 1944 borec in
kulturnik Zidanškove
brigade.
Besedilo je začelo
nastajati l. 1943 v Celju.
Avtor je imel hčerko
Marjetico, vendar kot
ilegalec ni smel v hišo
simpatizerjev z Nemci.
Obiskovat jo je prihajal
skrivač in celo ponoči.
Besedilo je bilo končano
po prihodu iz partizanov in
dopolnjeno z novimi
čustvenimi prvinami.
Tipkopis hrani avtor.
Šl 191.

Skoz okno se sonce zlato smehlja
in s toplimi žarki boža po glavi,
Marjetko zaspano prebuja iz sna,
odpira ji mali očki sanjavi.

Prijeten je sonca prvi smehljalj
in sanj v svitu zarje jutranje,
na licu Marjetke male sijaj
odkriva prelepe nje sanje.

Visoko ročice svoje steguje,
obrazek njen je še močno zaspan,
v snu prav težko in globoko vzdihuje,
skoz okno pa gleda že beli jo dan.

Marjetka zavpije in se prebudi,
mami potoži in joka na glas:
»Pri meni je atek bil, mama, ves čas,
zakaj pa ga zdaj več ni?«

»Tam preko tistih zelenih gozdov«,
pokaže ji mamica z desno roko,
»odšel je v boj za svobodo v goro
in ni se več vrnil nikoli domov!«

Sto za enega

Ivan Šepetavc-Ivo

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo l. 1944 v Celju. Avtor je bil po naključju priča obešanju talcev v Frankolovem, ko je zasledoval nekega belogardista, ki je spravil v zapor mnogo nedolžnih ljudi. Grozljiv prizor je takoj nato oblikoval v verze, kasneje pa vsebino skrčil na štiri kitice. Besedilo je bilo objavljeno po vojni na stenčasu občine Celje na stavbi današnjega Muzeja revolucije. Tipkopis hrani avtor. Šl 195.

Ko je odjeknil z gore strel,
napad srdit se je pričel;
ko Nemcev vodja obleži,
vzkipela je fašistom kri!

»Za enega njih sto«, dejal,
povelje takšno je izdal
poveljnik nemški! Talcev sto
na jablane obesijo!

»Na kavlje z njimi!« vpil je spak,
da je odmev pretresel zrak,
sto jih na drevju obvisi,
junaška moči zemljo kri!

Le eden se spustil je v beg,
a predno je dosegel breg,
rafali strojnic zapoje –
kri tekla je za svobodo!

Besedilo **Albina Dolščaka**, komandanta Belokranjskega vojnega področja, je objavljeno v Belokranjskem plamenu, št. 3, 28. 7. 1944, str. 1. Tipkopični zapis hrani tudi Zvone Sintič, med vojno vodja Frontnega gledališča. Do 248, Fi 203.

Vojna vihra, svet trepeta,
nikjer ni več mirnega kraja,
letala bobne, topovi grme,
strojnice tankov regljajo.

Vasice, kjer pesem donela nekoč,
postale so zdaj ruševine,
Slovenija, krasna si bila nekoč,
odnesla boš strašne spomine.

Pa kaj, če ni več mest ne domov,
vse to se bo dalo zgraditi,
al' padlih tovaršev iz črnih grobov
ne da se jih več prebuditi.

Kdo materi sina povrnil bo spet,
ki padel zadet je od mine,
kdo vrnil družinam življenje bo spet,
ko svoboda zlata še pride.

Svoboda Slovencev, že bliža se dan,
gradili bomo zopet domove,
al' mnogih tovarišev ni več med nam',
za dom so si izbrali grobove.

Partizan in gavran

Franc Dijak-Štefan, eden
izmed osebja v partizanski
bolnišnici.

Besedilo je bilo objavljeno
v Bolniškem listu

postojanke Pokljuka, št. 3,
1. 10. 1944, str. 2. Hrani ga

Muzej ljudske revolucije,
sig. 17.

Fi 71.

Leži v šumi partizan,
nad glavo kroži mu gavran.

Mogočno stresa kreljuti svoje,
iz njega smrtna pesem poje.

Plane pokonci partizan,
v očeh mu gnev in srd strašan.

»Polomim ti peruti tvoje,
ne boš ušel iz roke moje,
z življenjem plačal boš predrznost svojo.«

Miloš Rutar-Ružo,

22-letni maturant
gimnazije, borec, sekretar
SKOJ-a in kulturnik
Kranjske čete.
Besedilo, ki je zanimivo kot
poskus neke vrste četne
kronike, je nastalo
v začetku novembra 1943
pod Storžičem.

Objavljeno je v glasilu
3. kranjske čete Kovači
smo, št. 1, november
1943, str. 4–6.
Sc G 216.

Si slišal že, da Tretja kranjska četa
tak borbenega je duha prežeta,
da komaj luna se zasvita,
že za akcijami in za Švabi stika.
Če še ne veš, bom jaz povedal ti,
kaj sem doživel, ko bil sem v partizanih prve dni.

Ko drugi dan sem že na straži stal,
junaško prsi bočil – kaj bi se bal –
premišljeval sem lepe dni, ki so minili . . .
Naenkrat v dalji nekaj zašušti.
Kaj je to? – Poslušam, v glavo šine mi vsa kri.
V hitrici pozabim, kako puška se izkoči,
zavpijem: Stoj! Lozinka! – Nič. – Pritisnem,
puška nič ne počí.
V daljavi zagledam belo prikazen, ki gre vedno bliže,
drgečem, trepetam, molim in v hitrici delam križe.
Tedaj me bela prikazen zgrabi za rame
in reče: – Ne boj se. – Tovariš takole povzame:
– Jaz, vila Muza sem prišla danes k četi,
da tudi pri vas bodo začeli slavčki peti.
Zato navdahnem vas, da slavni vi poeti
morali boste pesniti začeti.
Zdaj ura dve je že, tovariš, zamenjaj stražo
in svinčnik v roko in piši,
kaj slabega in dobrega o vas se sliši. –
Ko vse opravim in se zberem, začnem pisati.
In čujmo zdaj, kak sodijo gorski nas krilatci.

Da četa hrabra je, kadar se pije in pa já,
to vsakdo ve.
Kako pa takrat se izkaže,
ko švabska golazen se pokaže – to je vprašanje.
Jaz mislim, da strahljivca ni med nami,
ker bi smejali se in gledali ga vsi po strani.
Tovariš Luka, on hrabre čete je glavar,
on je ponos naš, naša dika,
on vodi nas, če Nem'c za nami stika,
in čuva nas, skrbi za nas kot umen gospodar.
Če čas dopušča, prisede z nami k ognju
in že pesem nam junaška in vesela iz src zaori.
Pripoveduje nam, kak' s švabskimi je kori
se hajkal in boril po jelovškem je logu.

Če pride v hišo kdaj, tako se on predstavi:
»Jaz pa tisti sem iz Kranja, ki prav počasi govori.«
In tu je Stevo, ki kuje nam srce ponosno in ideje,
je včasih strog in trd, pa drugič se zasmee,
kot mu dolžnost dopušča, ker on je že odredni.
Če Nemce bo tako okol' prinašal, mu bomo rekli
Stevo vsevedni.
Pustiti moral si posvetno rabo,
vzeti puško, bombo in iti v goščavo.
Oj kje študentovski so dnevi –
pesmi, vino in zabave,
zdaj pesmi druge so ta prave:
junaške, borbene in ne umetne.
Zabava takrat je, ko Švaba zvrne se,
zadet od tvoje »mavzerce«.
Če dolgo ostal boš v kranjski četi,
ti bodo višji morali še funkcijo odvzeti.
Zato naj Jaka se pripravi,
da te od tukaj hitro spravi,
da te popelje zopet v raj svoj,
kjer ponosnega se čuti vsak heroj.
Da Boris vedno ognja se tišči, to vsakdo ve.
Za politično uro, kadar je mrz
premalo briga se.
Ko se večer nar'di, že pri ognju sedi,
debatira, pridiguje
in kmalu še nato vesela pesem se čuje.
Čeprav še mlad, je vendar on junak;
ko dobil je enkrat strgance za vrat,
jo je popihal kot kak plah srnjak.

Zbor! Mirno! V desno rame!
Raport: V četi je osemintrideset tovarišev!
Kdo je to? Tovariš Lenart prsi boči,
stoji pred komandirjem, da skoraj se razpoči.
Če zmanjka v četi nam prehrane,
tedaj mesarski nož v roke vzame.
Na boj, na divje Amonite,
kmetje, zdaj pa le prasca skrijte!
Koliko ima? Stopetdeset! Malo je?!
Toda bo že, da četa se do sitega naje.

Mici Podobnik, 25-letna mladinska aktivistka Severnoprimskega okrožja, kasneje borka in bolničarka. Besedilo je nastalo spomladi 1944 v Čekovniku. Posvečeno je hrabremu 15-letnemu dekletu, ki je prenašalo pošto iz Idrije na Vojsko, v Rupe in v Robjaše pod pretvezo, da hodi po mleko. Že junija 1943 so jo ujeli in hoteli ustreliti, marca 1944 pa so jo domači domobranci mučili, da bi od nje izsilili priznanje o sodelovanju s partizani in izvedeli njihova imena. Izvirni rokopis pesmi je izgubljen. Avtorica jo je zapisala po spominu. JA 19.

Dolgi kostanjevi lasje
so ji padali na čelo.
Modre oči niso gledale veselo,
iz njih je sijal strah.
Bila je še otrok,
a je vso grozo poznala,
saj je skoraj vsak dan
v karavli pošto oddala.

A vedela je, da nekega dne
jo bodo prijeli.
In bala se je,
kaj bodo hoteli.
Saj, če kaj pove, joj,
če kaj pove.
Potem bo gorje, gorje.
In strah ji je večal oči.
In neprespane noči
so otroštvo ji vzele.

Ujeli so jo,
a nič ni izdala.
Pretrpela je vse,
a otroštva ni več poznala.
Od strahu in trpljenja
pa je bolezen ostala.

Mici Podobnik (glej
spredaj). Besedilo je
nastalo januarja 1943
v Čekovniku, ko je
avtorica odhajala od
doma v partizane.
Izvirni rokopis je izgubljen.
Avtorica je besedilo
zapisala po spominu.
JA 59.

Mati, vem, da ti je hudo,
da se bojiš za nas,
a zdaj je tako,
zdaj prišel je čas.

Saj si vedno želela,
da Matjaž bi vstal,
da Gubec bi bil maščevan.
Glej, mati, zdaj gremo,
zdaj prišel je ta dan.

A mi nismo rablji, maščevalci ne,
mi le svobode si želimo,
in ko zemljo našo rešimo verig,
lepši dom si izgradimo.

Večerja

Mici Podobnik (glej
spredaj).

Besedilo je nastalo v letih
1944–1945 ob zbiranju
hrane za borce na
Vojskem.

Izvirni rokopis je izgubljen.
Avtorica je besedilo
zapisala po spominu.
JA 75.

Nocoj je velika pojedina,
pojedina lačnih,
pojedina trudnih,
pojedina neuklonljivih,
pojedina bratov in sestra.
Vsak, ki je doma,
večerjo odstopi
in jo lačni brigadi da.
Saj to je naš skupni boj,
skupna bo večerja nocoj.

Mici Podobnik (glej
spredaj).
Besedilo je nastalo marca
ali aprila 1945 na Vojskem
nad Idrijo.
Izvirni rokopis je izgubljen,
tipkopis zapisan po
spominu, hrani avtorica.
JA 76.

Nocoj mi je tako hudo,
tako hudo,
tako težko.
Oče je daleč,
daleč v Mauthausnu,
sestra in brat kdo ve kje.
In mati uboga,
še pet otrok doma,
strah in groza,
le to pozna.
Saj verjetno prihajajo
in vedno grozijo,
da bodo vse postrelili,
če le onih,
ki so v hosti,
ne bodo dobili.
In res so prišli
ter jih postrojili,
naperili puške,
da jih bodo pobili.
Potem so odšli.
Niso jih pobili.
A strah je ostal.
O uboga mati,
kako se mi smili!

Rudi Šturm-Zvezda,

18-letni kmečki fant,
borec Idrijsko-tolminskega
odreda.

Besedilo je nastalo
avgusta 1944 na

Kobariškem ob nemškem
napadu na

Gregorčičevo brigado.

Rokopisni prepis hrani
avtor.

Bo 520–521.

Nevihta razbesnela se povsod
širom Krna tod,
prek (. .) gredo junaki,
nad njimi oblaki črni v zraki.

Mi gremo naprej skozi mrak,
tih, previden nam korak.
Drži zvezo naj vsak,
pazljivo pazi še na znak.

Pazi, glej, raketa gre v zrak,
to sovražnikov je znak!
Krvavi boj se bliža zdaj gorak,
tovariši, pogum krepak!

Borec borcu govori:
»Tu med nami komandanta ni!«
Kaj naj četica stori,
ko obkoljeni smo mi?»

»Na tiho tovariš tovarišu povej,
naj veza gre naprej,
jaz poveljeval bom odslej,
do slednjega tovariša naprej.«

Hura, tovariši, hura!
Iz mladih grl zavre pogum srca,
al' iz oblaka črnega iz zraka
je smrt pokosila mladega junaka.

In glej tam Rdeči rob,
na njem tovarišev je grob,
jih smrt čakala je več dni,
da mlado srce pokosi.

Tu mlada srca pokošena,
leže ob skalah vsa zdrobljena.
Naj jih cvet planinski krasi
in narod slovanski slavi.

Ko jutranje sonce jim zasije,
na rosi zrcalnih barv se zlije,
takrat jim mavrica naj venček vije,
ko po nevihti nam čisto sonce sije.

Oh sedaj te gledala bo mati:
»Le kje si ti, otrok moj zlati!«
»Ne morem ti povedati več mati,
da Nemec domobrancu dal me je zaklati!«

V spomin padlim na Zeleni travi

Besedilo **Slavka Tauferja** je posvečeno spominu treh tovarišev, Ivu Levstiku-Gojcu, Feliksu Pečarju-Miju in Vojki Nepokoj-Meti, ki so padli 1. maja 1944 na Zeleni travi pri Zagorju. Po podatkih iz objave v Borcu, 1. XXIX, 1977, št. 5, str. 313–314 je tudi avtor padel jeseni 1944. PI 396.

Vsa v luči je bila pod nama dolina, ko sva tiste dni gledala nanjo. – Spomnim se, Ivo, dni, ko se je mogočna procesija sproščene množice vila pod nama. Vse rdeče so plapolale zastave v modrino neba.

Bil je prvi maj, praznik dela, veličasten in svetel, – pa je prišla tema.

Raztrgana in razbičana se je razbežala množica.

Bledel si ob spoznanju, a že je svetloba preletela obraz.

Videl si luč, sevajočo v nove dni, dni prebujenja.

Sedaj je zopet prvi maj.

Tiho stojim ob samotnem gozdu, pod menoj spi dolina.

Slaboten sij se razliva nadnjo.

Vidim ogenj – mogočno gore kresovi v prvi maj.

Vem, da si blizu, samo dolina je med nama.

Čakam in gledam. Rad bi objel vso dolino, jo privil nase, da sliši utrip svobodnega srca.

Fanfare done v prebujajoče se jutro, pozivajoč rudarje k obljubi, da se še bolj zarijejo v zemljo, kradeč ji zaklade za tujca.

Apel . . .

Ne ponosen, veličasten kot nekdam.

Saj so vam ukradli prvi maj, vaš prvi maj, rudarji.

Besede so bič po vaših telesih.

Čemu nemite, rudarji, kovarji svobode? Pokonci pesti, saj to je vaš dan, vaš svobodni prvi maj.

V ta svobodni prvi maj zapoje mitraljezi, prinašajoč smrt. Gojc, Mijo in Vojka, srce trepeče za vas, saj ste v dosegu rafalov.

Nema stoji množica in čaka – roke sklepajoč k molitvi.

Reši zemlja, reši junake.

Potihnejo salve . . .

Režeče hijene skrunijo vaša mrtva telesa.

Gojc, ti živiš, in Mijo in Vojka, večno bo vaše življenje med nami.

A vi, rudarji, ob tej največji daritvi spreglejte, spoznajte resnico.

S smrtjo junakov je pisana vaša svoboda,
zato visoko pesti v svobodni maj.
Živite, junaki, svetla so vaša imena!
A ti, zemlja slovenska, ko sprejemaš vase svoje najboljše
sinove, oplodi se z njimi in daruj nam nova, svobodna
življenja.
Ko pa bo zopet maj, pridemo na vaš poslednji dom
z najlepšo
gorsko rožo.
Vaša imena so z nami, Gojc, Mijo in Vojka.
Pred nami je boj – in naša svetloba.

Franc Cucek, 53–57-letni
kmet.

Besedilo je nastalo med
leti 1941–1945 v Košani.

Rokopis, zapisan s
črnilom na ločen list,
hrani avtor.

Lo 6.

Bežali smo, bežali,
da bi se obvarovali
pred drhaljo brez vesti,
ki požiga in mori.
Pustili hišo, to zavetje,
izročili usodi smo imetje,
gnal v gozd nas je preplah
z zvermi deliti glad in strah.

Vam v spomin

Marija Konavec-Nada,

20-letna sekretarka
okrožnega komiteja
SKOJ-a za Tolminsko.
Besedilo je nastalo
spomladi 1944 na sedežu
Tolminskega okrožja po
smrti brata in tovarišev na
kurirski postaji, ki so jo
napadli Nemci;
16-letnega brata in
tovariša so z žico zvezana
živa zakopali.
Izvirni tipkopis hrani Muzej
za Tolminsko, mapa 702.
Bo 208.

Ugasnili mlada so vam življenja,
za kar zmenili niste se nikdar.
Vse bolesi, vsa trpljenja
položili na domovine ste oltar.

Boli me, tovariš in bratec zvest,
da tako mladi ste nas zapustili.
A tolaži trdna me zavest:
krvi svoje zastonj niste prelili!

Za blagor vseh Slovanov, bratov naših,
bila vaša je kri prelita;
Blizu sad je trpljenja, žrtev vaših:
od vzhoda svobode žar že svita!

Tožba

Viljem Kranjc, 23-letni komandir 1. čete III. bataljona Prešernove brigade.

Besedilo je nastalo l. 1944
na položaju blizu
Leskovic kmalu potem,
ko je padel komisar Ludvik
Petelinšek-Črt, ki je bil
avtorjev tovariš. Pred
usodnim bojem je Črt
avtorju pripovedoval, kaj
vse počenjajo Nemci in
belogardisti s svojci
borcev. Besedilo je
posledica skrbi za usodo
matere, ki so jo odpeljali
v taborišče.

Objavljeno v glasilu
Gorenški fantje, št. 4,
1944, str. 7.
Er 59, JA 57, Šo 104.

Mati, moja misel roma tja do borne koče,
mati, moja misel se po tebi joče.

S'noči veter je pod mojim oknom pihal,
pa mi težko, oj pretežko zgodbo pravil.
Zgodbo o nočeh prečutih,
zgodbo težko, polno bridkih bolečin.
A skoz zgodbo ena sama prošnja; sin, moj sin.

Mati, moja misel roma tja do borne koče,
mati, mati misel moja se po tebi joče.

Če se veter bode kdaj pri tebi ustavil,
pa ti bode težko, oj pretežko zgodbo pravil,
zgodbo o solzah prelilih,
zgodbo težko o notranjih bojih ljutih,

kaj sem moral in kaj še moral bom prestati,
tedaj jaz vedno mislim nate, mati, zlata mati.

Partizan umira

Vinko Kambič-Cene,
23-letni študent medicine,
sanitetni referent v
I. bataljonu Gubčeve
brigade.
Besedilo je nastalo l. 1943
na Javorovici nad
Pleterjem. Objavljeno je v
glasilu IV. SNOUB Matija
Gubec Tovariš, št. 17, 31.
marca 1944.
Še 31.

Zunaj hladen veter brije,
hrast se njegovi moči vdaja.
V nepobeljeni izbi
na mizi lojevka brli.
A na kupu slame ob peči
partizan leži.
Težko sope,
s smrtjo se bori.
Roka, dvakrat mu prebita,
s tkanino belo je povita.
V prsa strel dobil je tik srca,
v nogo drobca dva
sta od bombe ga zadela.
Molči. Saj na usta gre mu kri.
Le z očmi še govori,
da hotel bi živeti,
živeti še in ne umreti!
Umreti?
Ne, ne smem umreti!
Saj domovina ni še svobodna,
saj ona me še potrebuje!

Le kratko je govoril,
močno je zaječal,
in za večno se poslovil.

Vinko Kambič-Cene

(glej spredaj).

Besedilo je bilo istočasno objavljeno v dveh glasilih I. bataljona IV. SNOUB Matija Gubec:

v šapirografiranem
Tovarišu, št. 15, januar
1944, str. 12 in

tipkopisnem Stenčasu, I.
I, št.3, 31. I. 1944.

Z manjšimi popravki je
ponatisnjeno v publikaciji
Iz borb in življenja prvih
štirih slovenskih brigad,
1952, str. 276.

ZP 78, var. 78 a, 78 b.

Trudna kolona ob gozdu
navkreber se vije.
Ni strogih povelj,
saj vsi so kot eno,
le težko ječanje,
v dolini pa strojnic regljanje
se sliši.
In grad še gori,
kjer vgnezdili
se beli so psi.

Štirje in štirje
težko, a skrbno neso,
ne zlato,
ne uplenjeno blago,
več, mnogo več:
tovariše, ki dali tam doli
so svojo kri,
da rešeni bili bi vsi,
ki pod tujcem trpijo.
Na nosilih mirno leže,
a ko rane preveč jih skele,
močno zadržte.

Sami mladi, a blede obrazi
in čeprav ledene oči,
v njih obupa ni,
saj vedo vsi,
zakaj so se borili,
zakaj so kri prelili.

Po blatni poti naprej gredo
in težko neso . . .

Ljuban Omladič, 22-letni študent, član Propagandnega odseka Dolomitskega odreda. Besedilo je nastalo spomladi leta 1944 v gozdovih med Studenim in Štrmico ob spominu na množično izseljevanje in odvažanje v koncentracijska taborišča, ki mu je bil priča leta 1942. Besedilo je bilo objavljeno v glasilu Podgorski odmev leta 1944. Lo 305.

Zamudna in trudna
se vijugasta kača ostudna
plazi v aprilsko noč.

Kam hitiš?
Kam vlečeš nemočni tovor teles?
Kje oder postaviš za mrtvaški ples?
Kje žela aplavz boš sadistov?

Vagoni molče . . .
Črne, brezzračne kletke drve
kot misel napačna v praznino.

Hej, krvnik z mečem naslade,
ki stražiš zločinske parade
na odru brezupno vpijočih!

Postoj, za trenutek postoj,
da moje oko se napije,
z obraza si tvoj'ga nalije
le strup za bodočo osveto!

Še hip . . .
zamudna in trudna
se kljukasta kača ostudna
odplazi v noč, hahljajoč . . .

Pismo materi

Kristi Markovič-Mato,
20-letni gozdni tehnik,
namestnik politkomisarja
II. bataljona Vzhodno
koroškega odreda, padel
avgusta 1944.
Besedilo je nastalo
spomladi 1944 na
Koroškem. Objavljeno je
bilo v izdaji
Propagandnega odseka
IV. operativne zone NOV
in POS Nova beseda, št.
1, 1. maj 1944, str. 9.
Go 38/II, Ks 166, CT 153;
var. Am 54, Sr 74, Se 207.

Odšel sem z doma, izgubil se v noč.
V soju zvezd žarela so nebesa,
odšel sem od tebe tiho, brez slovesa.
Obraz tvoj gledam, mati, v dalje zroč.

In vidim te nocoj, vsak dan, vso v solzah
in glas tvoj čujem tih – molitev.
»Oh Bog, dodeli srečno mu vrnitev!«
Trpiš, bojiš se zame, te je strah?

Ne skrb! Huda, vem, je tvoja bolečina,
vendar ne kloni! Opusti misli črne.
V trpljenju nisi sama, ne edina.

Čuj! Ko pomlad v deželi se razgrne,
ko narod prost bo, prosta domovina,
takrat, o mati, sinko tvoj se vrne.

X Jar sau mări piavir.

¹
Jar sau mări piavir,
buden sau hat komandir
piha iunam in hapico
a lepo iudis poverdico.

³
Zverdica ti mla,
ti nas bot priba,
da je bono pei pugnani,
pe je bono vii tlaxani

²
Piha so luma je
jar sau mări, mairu,
ho pa prostel bona lufela
tahat pravi bono vijaki.

⁴
Hader vilih ^{lar} vijah,
doly lahlu mairu mairu.
Piha bo jar sau mairu
postov, dely, bely, lary.

Plominse.

Jaz sem mali pionir

Jožefa Leban-Planincova, 32–36-letna
obveščevalka na
Primorskem.
Besedilo je nastalo v letih
1941–1945 v Čadrgu.
Namenjeno je bilo za
tamkajšnji miting.
Rokopis, zapisan
s črnilom v zvezek, hrani
avtorica.
Tr 50.

Jaz sem mali pionir,
buden sem kot komandir,
puško imam in kapico
z lepo rdečo zvezdico.

Puška še lesena je,
jaz sem tudi majhen še,
ko pa zrastel bom krepak,
takrat pravi bom vojak.

Zvezdica ti mila,
ti nas boš rešila,
da ne bomo več pregnani,
da ne bomo več tlačani.

Kadar velik bom vojak
dolga lahko naredil bom korak.
Puška bo ta prava,
zastava – rdeča, bela, plava.

Silvestrovo 1944

Justina Mikuž.
SM 1584.

Čudno joče mrzel sneg
pod skoraj bosimi nogami.
Lovi korak v snegu sled,
sto lepih želj gre z nami.

Nocoj, ko se prelomi noč,
stopili bomo v novo leto.
Da bi ostala v srcu moč,
pred vrati je življenje novo!

Nikogar vseokrog nikjer

Miro Zimic, 23–24-letni
bivši semeniščnik,
dezerter iz italijanske
vojske, okrožni partijski
funkcionar na Kanalskem,
deloval v Briško-
beneškem odredu, 22. 8.
1944 so ga ubili Nemci pri
Homcu v Breginjskem
kotu.
Besedilo je nastalo v letih
1943–1944 na Banjški
planoti.
Po spominu ga je zapisala
Danica Brezavšček.
Bo 602.

Nikogar vseokrog nikjer . . .
prijatelj mu je le večer.
Tolažbo spušča tihi mrak,
umira v gozdu mlad junak.

Ne bo se vrnil več nikdar
pod rodni krov
in nikdar več ga mati
na srce ne bo prižela . . .

In dekle z modrimi očmi
zaman bo nanj
zvesto čakala . . .

Bo mati sina mrtvega
še bolj ljubila
in še tovarišem bo kruh
delila . . .

V bolesi dekle stisnilo bo pest
in njega in krivice vse
bo maščevalo.

Delo sovražnika

Adolf Jemec, borec
3. bataljona Cankarjeve
brigade.
Besedilo je bilo objavljeno
v Glasu Cankarjeve
brigade, št. 1, avgust
1945.
Vi 227.

Stoji na klancu kmečki dom,
v njem hlevi so živine.
Prišla pa je nesreča – zlom,
ko švabske pridivjale so zverine.

Pred prag so vso družino gnali,
očeta vzeli so v roke,
v kozarček žene kri nalili,
z njo moral pisat' je ime.

Bil gospodar trdne postave
in žena blagih je oči,
imela sta otroke zdrave –
takrat pa švaba prihrumi.

Nazadnje so očeta privezali,
na njem se streljat' so učili
ter končno v ogenj ga zagnali.
Le sin najmlajši je ušel njih sili.

On videl tujce je neznane,
zato jo hitro v gozd ubral.
Med hrabre šel je partizane
in je domače maščeval.

Avguštin Lah, 19-letni
absolvent gimnazije,
sekretar SKOJ-a štabnih
oddelkov v XV. SNOUB.
Besedilo je nastalo v času
VI. sovražne protiofenzive
nekje na Dolenjskem.
Objavljeno v glasilu
mladine V. SNOUB Ivana
Cankarja Mlade sile, št. 3,
oktober–november 1943,
str. 1.
Er 64, 64 a.

Mi mladi SKOJ-evci naprej,
za nas ovir, za nas ni mej!

Vsa naša sveta Domovina,
nje gora vsaka in dolina,
nje vsak potoček žuboreči
in na ognjiščih ogenj tleči,
gozdovi šumni in vsa polja
so naša sveta trdna volja,
ki čuva pest jih naša, kri!
In mi ne znamo se podati,
sovraga hočemo pregnati.
Svoboden bodi ves naš rod,
na svoji zemlji svoj gospod!
Kjer naša pest ne zadostuje,
tam krogla nam svobodo kuje,
topovi naši tam pojo,
tam naše mine orjejo.

Tedaj mi SKOJ-evci naprej,
prek vseh ovir, brez končnih mej!

Besedilo **Stanka Kožuha**
je objavljeno v Pesmih
naših borcev, uredil Mile
Klopič, izdal Prop. odd.
GŠ NOV in POS, II.
zvezek, julij 1944, str. 33.
Ku/Z, Go I 53, Do 226.

Slovenka vas je oddojila,
Slovenka vam je mati!
Slovenec vaš je oče!
Slovenci ste, saj drugo ni mogoče.

Čigave šege in navade
so vam stari običaji!
Avarske, hunske so parade
le pačile vaš mili kraj.

Da vstane Kocelj in Pribina,
kaj porekel bi sedaj?
Preklel bi hlapčevanje sina,
užaljen legel bi nazaj.

Leopold Krese-Još,
29-letni član Oblastnega
komiteja KPS za Slovensko
Primorje, član PNOO za
Slovensko Primorje.
Besedilo je nastalo l. 1944
v Trnovskem gozdu med
nemško ofenzivo.
Objavljeno v Slovenki, 1.
II, št. 6, avgust 1944, str.
32.
Bo 30, Lo 295, Re 206,
312.

V tišini gozda vetru prisluškujem,
pozdrav za te mu vroč izročam.
In z zvezdami zvečer se pomenkujem,
o bližnji sreči misli jim izročam.

Ko ti prisijo skozi naše okno,
naj povedo mi o vseh mojih potih;
premeril marsikatero stezo sem samotno,
križaril po dolinah in po mračnih kotih.

Odkar več nismo skupaj, morda pozabila
si na besede, ki sem jih govoril.
In hčerkama nisi morda sporočila,
kot ob slovesu sem te opozoril:

Če morda tu me zakopali bodo,
spolnile vendar bodo se vse želje;
šel sem se borit za nas vseh svobodo,
za vas, za vse otroke naše zemlje.

Če pa se vrnem, bomo srečni skupaj.
Živeli bomo v hiši tej ponosni,
zgrajeni iz žrtev tistih, ki so padli tukaj,
in poslušali zmage spev zanosni.

Bohinjska dolina

Draga Ulčar-Sonja,

20-letna šivilja,
politdelegatka Jeseniško-
bohinjskega odreda.
Besedilo je nastalo 30. 12.
1944 v zasedi med
Gorjušami in Sotesko, kjer
so borci pričakovali
transport vojakov
z Jesenic proti Gorici.
Bohinjski borci so avtorico
naprosili, naj napiše
pesem o njih.
Tipkopis besedila hrani
avtorica,
Sc D VI 29.

Me slišite, vi ljudje
iz zgornje Bohinjske doline?
Kliče vas glas
z vseh vrhov vaše doline.

Kako ste ponosni na svojo dolino,
na svoje vrhove,
na svoj rod, ki plavžaril je tod,
železo koval, boljše življenje snoval.

Dočakali ste težke dni,
okupator sedaj vam življenje greni,
pa ste Bohinjci ponosni vsi
v partizane odšli.

Samo željo eno imate, da zopet svobodno zaigrate,
da Bohinjska dolina
in vsa domovina
bi v miru živela in pesmi si pela.

Zadnja noč

Draga Ulčar-Sonja

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo jeseni l. 1944 na planini Zagoreljek ali Jelje. Namenjeno je bilo za recitacijo na mitingu v vasi Češnjica. Ko je bila avtorica l. 1945 ranjena in zdravljena v partizanski bolnišnici v bližini Podlonka, je svoja besedila prebirala drugim ranjencem in tako je nekdo pričujoče besedilo posredoval za objavo v Glasu Pokljuke, l. I, št. 3, 1945, str. 5–6. Tipkopis hrani avtorica. Sc D VI 31, Er 138.

Noč je temna, vse je mirno,
samo iz gozda čuje se odmev korakov;
nekdo stopa mirno po tej ozki stezi,
kdo je? – oh, naš borec – partizan.

Stopa mirno in previdno,
oči uprte v jasno ima nebo.
V rokah krčevito nekaj stiska,
kaj le neki? – saj to je križ lesen,
da ponese ga na grob tovariša.

On je padel v borbi za nas vse,
in ni stokal v zadnjih bolečinah,
premišljeval je le trpljenje triletne borbe
in srepolo gledal v sovražnika,
ki zadal smrtno mu je rano.

Ni okleval v trenutkih zadnjih,
zakaj – čemu se je boril?
V smrtni sili dobro vedel je odgovor,
da padel je za svobodo.

Draga Ulčar-Sonja

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo 22. 5. 1945 na vlaku, ki je borce Jeseniško-bohinjskega odreda vozil s Koroške, od koder se je odred moral umakniti.

Tipkopis hrani avtorica.

Sc D VI 23, LC 75.

Kako lepa si, Ziljska dolina
sedaj, ko si prosta tiranov,
kako mirni so Zilje valovi –
en sam lep pozdrav partizanom.

Še veš, kako si včasih bučna bila,
kot da bi sama hotela odgnati sovražnika,
pa je bič sovražnika bil hujši
kot tvoji valovi kipeči.

Pa si le dočakala dan,
ko te je prebrodil partizan,
da si peneča in ponosna
hladila mu vročo dlan.

A to le bil je kratek čas,
kot spomin svetel,
da nekdej brodil tam je partizan,
da si mu ti hladila vročo dlan.

Naši mladini

Miran Juričev-Jugov,
tudi Tarzan, Rostov,
40-letni gostinski delavec
iz Vodic pri Šibeniku,
organizator mladine
v okviru OF v Šiški, član
ljubljskega VOS-a,
komisar Šišenskega,
kasneje Triglavskega
bataljona, med
organizatorji Ljubljanske
brigade, komandant
minercev in pionirjev ter
oficir v XVIII. diviziji.
Besedilo, ki je nastalo
l. 1944 v Suhi krajini, je
zanimivo zaradi truda, da
bi Hrvat napisal slovensko
domoljubno pesem.
Tipkopis hrani avtor.
SDS MM 1.

Zdravo, mladi naš slovenski rod!
Budi srečan in ustvarjaj zdaj,
jer se boriš za svoj rojstni kraj.

Borite se kot zavest vam veleval!
Vaša mati slovensko prepeva –
naprej, mladina, budućnost je vaša!

Vi zaslužni sinovi slovenski,
proletarci, delavci in kmeti:
V skupnosti orati in žeti!

Tako hočemo vsi srečni biti!
Vsi narodi, borci za svobodu,
mi ljubimo našo zemljo rodnu.

Nevihhta

Joža Korošec-Fini,
34-letna tovarniška
delavka, načelnica
propagande
v agitpropu za obalni
okraj.
Besedilo je nastalo julija
1944 in je posvečeno
padlemu tovarišu.
Rokopis v zvezku hrani
avtorica.
LC 24.

V gorah nevihta je silna divjala,
ko tesno objeta pod borom sva stala.
V to nočno tišino je grom nas budil
in strašno temino je blisk osvetlil.

Zazrta v globino njegovih oči,
objeta prisrčno sred divje noči,
nisem slutila, da je ta divja noč
bila za tebe že spev umirajoč . . .

Jutranja zarja v svojem čaru zasijala,
vrhove srebrne z zlatom posijala,
al' sredi krasne te planine
moj fant negiben spi na vrh pečine.

Viharji, tulite zdaj v noč,
zadnjo pesem mu pojoč,
jaz pa sama sem na vrh pečine,
v sebi nosim vam neznane skrite bolečine.

Fantje v vojsko gredo

Franc Forjan.

Besedilo je bilo objavljeno
v glasilu OF za Štajersko in
Prekmurje Novi čas, I. I,
št. 19, 12. 5. 1945, str. 5.
CT 41.

Fantje slovenski po cesti gredo,
v vrstah marširajo, pesmi pojo.
Vsak' mu na licu veselje žari,
a v srcu ljubezen do doma kipi.

Že mesec obseva rakičansko vas
in kasno v noč kaže nam čas.
Toda naši mladinci še vedno pojo,
kaj bi ne – saj v vojsko gredo.

Nočni pohod

Tipkopis partizanskega
skeča, ki je nastal po
motivu partizanske
recitacije **Lacka Tabrova**,
hrani Muzej ljudske
revolucije v Ljubljani.
Vi 447.

Vezalec:	Zvezda večernica je stopila v noč. Na smrečju spanje in težke sanje. Nenaden klic.
Vodja kolone:	Pokonci! Pohod!
Vezalec:	Tema ko v rogu, zaman napenjaš pogled, robidje in blato, čez jarek in trato, čez breg in gozdove, povprek in počez stopa kolona, drug za drugim – z mulami vmes. Čofl . . .
Glas iz kolone:	Au! . . .
Vezalec:	Padeš ob kamnu kakor otep, vstaneš in znova omahneš – muli pod rep.
Vodja kolone:	Ali je zveza?
Kolona:	Ali je zveza? -----
Glas zadnjega:	Zveze ni! -----
Vodja kolone:	Zadnji po zvezo!
Kolona:	Zadnji po zvezo! ----- -----
Glas zdnjega:	Zadnjega ni. ----- -----
Vodja kolone:	Madona.
Vezalec:	Kletev južnjaška ali psovka.
Vodja kolone:	Ali je že zveza?
Kolona:	Ali je že zveza? ----- -----

Glas zadnjega: Zveza je.
 Vezalec: In stonoga veriga sklene se spet.
 Hitreje naprej! . . .
 gre zdaj mehanično iz ust;
 in dalje kolona prestavlja noge . . .
 Kod hodiš, kam stopiš –
 oh, tristo hudičev,
 za to nihče ne ve.
 Pač štab tam spredaj na konjih,
 le oni vedo, kdaj si oddahnemo spet.
 Odveč so vsi upi –
 strmec nas požene nizdol.

Vodja kolone: Pazi!
 Vezalec: Zdaj srce junaka drhti –
 čez cesto gremo! . . .

Vodja kolone: Tišina!
 Kolona: Tišina!

(Zadnji v koloni glasno smrči –
 predzadnji ga dramí: »Tišina!«, a oni
 preplašeno krikne.)

Glas zadnjega: Tišina . . .
 Vezalec: Tako je, kadar se iz nevarnosti
 šala rodi.
 A mnogo resneje
 roka pograbi orožje,
 ko švisne raketa pod nebo
 in desno in levo strojnica laja . . .
 (V ozadju streljanje ali primerna
 imitacija.)

Vodja kolone: Trojke naprej –
 ja hudiča, streljajte!
 Bombe!

Nekaj glasov: Bombe!

Vodja kolone: In juriš naprej!
 Vezalec: Podkev pa se ni zaprla –
 fantje so pregrizli obroč.
 Rešili smo sebe in svoje,
 ko onstran doline spet zavije kolona v
 breg.
 Za njo pa mine votlo veslajo,
 odveč, nas ne dosežejo več . . .
 (V ozadju pojenjuje streljanje ali
 primerna imitacija.)
 Glas zadnjega: Počitek! . . .
 Glas iz kolone: Prokleta, kaj je blazen –
 tu pa počitek!
 Vezalec: Tako na neznančevu prošnjo
 bevskaajo oni, ki si bolj cigarete žeje.
 In znova se sliši od spred:
 Vodja kolone: Počitka ni!
 Mir in naprej!
 Kolona: Naprej!

 Vezalec: Hodimo, hodimo.
 Brezkončno in brezupno –
 ne, saj tu blizu nekje
 svojo bojno pesem hudournik golči.
 (Od tu podlaga vezalca harmonika.)
 Dež je in sneg –
 a tudi radost,
 kot čudo ždi v rebri vasica,
 k njej omahuje premočena, blatna
 kolona.
 Dani se . . .
 Na smrečju in slami
 se spanje obeta
 in z njim nove, neznane sanje . . .

Barjanskim žrtvam

Besedilo **Matije Škraba-Barjanskega** je nastalo v spomin šestnajstim žrtvam, ki jih je 28. novembra 1943 na Barju ustrelila skupina belogardistov.

Povzemamo ga po objavi v TV-15, Partizanska ljudska pesem, št. 36, 12. 9. 1967, str. 6. Se 151.

Mlade, polne želje, upov in življenja,
pokrila črna je barjanska zemlja.
Zamrli so glasovi, prezir vaš bil je molk –
le z maščevanjem bo poplačan dolg.
A dvignil se narod je trden, jeklen,
uničen, sovrag, boš, čeprav si strupen.

Granata

Emil Ježič, 29–30-letni
vajenec živilske stroke,
pomočnik komandirja ali
komandir artilerijske bater.
5. prekomorske brigade.
Tipkopis besedila hrani
avtor.
Ko 108.

Mrzla si kot smrtne roke,
ko te stavim skrbno v top,
kmalu pa se boš ogrela
in vrnila zob za zob,
Nemcem boš skopala grob.

Glas tvoj strašni naj oznani
smrt sovražniku povsod,
da svoboden bo z nami
živel srečno še naš rod.

Ivica Ivančič (Vrabl)-

Breda, 21-letna študentka, zadolžena za kultura v Cankarjevi brigadi.

Besedilo je nastalo med septembrom in oktobrom 1943 blizu Križevske vasi pri Litiji, preden se je začela oktobrska hajka. Posvečeno je padlemu Radu Pešlu, komisariju 3. bataljona Cankarjeve brigade. Doslej se je avtorstvo pomotoma pripisovalo Tončki Padovec-Bredi, ker je bilo besedilo prvič objavljeno pod njenim imenom v glasilu mladine V. SNOUB Ivan Cankar Mlade sile, št. 3, l. 1943, str. 11, nato pa tako ponatiskovano v drugih glasilih in partizanskih pesmaricah. Dva tipkopisa hrani arhiv IZDG s sign. fasc. 37, mapa 8/33, in 694 VI 4. SM 1052, Pr 76, var. Sc. 27, Pm 55, Vo 97, St 206, Šu 142.

Tam daleč nekje v gozdovih kočevskih
odjeknil je strel in oblit ves s krvjo
si omahnil v naročje tovarišev zvestih,
ki s tabo branili so našo zemljo.

Kako zdaj do tebe prišla bi, moj dragi?
Želela bi biti nad grobom drevo,
da zvesto branila bi te pred sovragi
in čuvala dom tvoj, to črno zemljo.

Globoko bi v prst korenine pognala,
lahno prelahno te z njimi objela,
potem se zate nič več ne bi bala,
v viharju in v soncu nad tabo bi bdela.

A čuj me, predragi, jaz nisem drevo,
da vedno bi bdela nad tabo.
Ne, bombe in puško sem vzela v roko,
da več ne boš čutil tujca nad sabo!

Svobodna naj zemlja ti truplo pokriva,
za vedno naj tujec od tod bo pregnan,
izgine naj noč, ki nam sonce zakriva,
in zarja svobode obsije naj dan.

Že bliža, že bliža se dan zmagoslavja,
ko narod slovenski ne bo več tlačan,
za mene ta dan bo še dan maščevanja,
ker takrat, predragi, boš res maščevan.

Tovarišu Kotarju

Božidara Betriani-Dara,

20-letna učiteljica,
administratorka in
pomočnica referenta za
kadre pri štabu
Tomšičeve brigade.

Besedilo, nastalo po 21.
aprilu 1944, ko je padel
komandant Martin Kotar iz
2. bataljona Tomšičeve
brigade, prevzemamo iz
objave v Borcu, I. VI. 1954,
št. 4, str. 155.
PI 366.

V naravi tisoč se cvetov prebuja,
ki sonce z zlatim žarom jih ogreva,
v pomladni pesmi duša ti prepeva,
ob vonju rož spomine si obuja.

Preveč poklanjaš nam pomlad zelenja,
nasititi ni težko lačne duše,
ki vajene ledu in večne suše
prevzete že od zarje so vstajenja.

Trpljenje skupno nas med sabo veže;
ta vez čvrstejša je od sto verig,
izguba slehernega nam v srca reže.

Si moral tudi ti od nas oditi?
So res povelja z usten ti zamrla?
Bol kruta hoče dušo nam prevpiti.

Božidara Betriani-Dara

(glej predaj).

Besedilo je objavljeno v
Tomšičevem glasu,
glasilu l. SNOUB Toneta
Tomšiča, št. 14, julij 1944,
str. 13, vendar se avtorica
spominja, da je nastalo že
prej v spomin na padle
borce s pohoda XIV.
divizije, ki se ga je tudi
sama udeležila. Za objavo
v Tomšičevem glasu je
besedilo le še nekoliko
popravila.
ZP 177.

Ko z zarjo večerno se žarek ugasne
in rose zardijo v omamni škrlat,
tedaj naše duše, vse bele in jasne,
posrkajo vase okvir ta ves zlat.

Le vam, ki prezrli ste smrt in življenje,
jurišali prvi z neustrašno desnico,
ki krogla umorila vam je hrepenenje
srca, ki je bilo za dom in pravico,

ni sojeno gledat' v obličje lepoti –
preveč ste trpeli – so bile zaman
te žrtve, ki pokoj (so našle) v samoti?

O ne, saj vas ljubimo, borci, heroji –
ob križih lesenih prisegamo vsi,
da kri maščevanja v nas vpije, živi!

Pozdravljeni, bratje!

Lev Šebek, 22-letni dijak učiteljskega, šolskega nadzornik za Goriško okrožje. Besedilo je nastalo septembra 1944 po prodoru sovjetske armade v Jugoslavijo, na terenu Komenskega okraja za mladinski komite. S črnilom zapisani izvirni rokopis je avtor odstopil arhivu NOB pesništva na Filozofski fakulteti. JA 98.

Pozdravljeni, ruski vi bratje,
pozdravljeni iz vsega srca,
ki prišli, svobodo noseč nam,
na naša slovenska ste tla!

Nestrpno smo mi vas čakali,
saj vedeli smo, da le vi
nas bodete tujca rešili,
ki dolgo že pije nam kri.

Preplavite naše ravnine,
preplezajte naše gore,
da kletega tujca za vselej
izženemo z naše zemlje.

Predolgo nam on je požigal,
pobijal nedolžne ljudi,
zdaj dajte nam, bratje, pomoči,
da kazen pravično dobi.

Svobodo, pravico in blagor
prinesite, Rusi, še k nam,
in zanje še pozni rodovi
hvaležni ostanejo vam.

A tudi primorskih Slovencev,
oj bratje, ne zabite nas,
le pridite v Trst in Gorico,
mi čakamo, čakamo vas!

Partizanov sinko piše očetu

Slavko Sluga-Justi,
29-letni železničar, borec
v Tomšičevi brigadi.
Besedilo je verjetno
nastalo v začetku l. 1943
na položaju Tomšičeve
brigade. Objavljeno je v
Tomšičevem glasu, št. 5,
31. 3. 1943, str. 15.
ZP 135.

»Dolgo je že tega,
kar si šel od nas.
Vsak večer objokan
mamin je obraz.

Veš, kaj si obljubil,
ko si se poslavljaj?
Da vsak mesec dvakrat
s pismom se boš javljal.

In da kmalu vrneš
se domov svoboden,
pa nam kupiš v vasi
vrt in dom prostoren.

Meni pa posebej še
si obljubil zajčka
in pajacka, ki miži,
kadar v zibki ajčka . . .

Zdaj glasu od tebe
ni že leto dni,
kaj je s tabo, očka,
tamkaj v hostici?»

»Dragi moji otročiči
in pa ženka ti,
vsako uro na vas mislim,
domov svoboden si želim.«

Mrtvemu junaku

Nada Cilenšek,

gimnazijka, članica
okrožnega komiteja
SKOJ-a za Savinjsko
področje, padla 24. 12.
1944 v Kandršah pri
Moravčah.

Besedilo je zapisano s
črnilom v zvezek pesmi, ki
ga hrani avtorčina mati.
Prepisala si ga je tudi
M. Verčičeva.

Go 88–89, var. SM 1078.

Temna noč je razprostrla svoja krila
in blede mesec je pogledal izza gor,
že pesem nočnih pevcev se je oglasila
in v vetriču je lahnem pošumeval bor.

Korakal si oprezno in počasi
s tovariši v globoki temni gozd
in nisi slutil, na zeleni jasi
Judežev krdelo grmič prikriva gost.

Oblaki črni so nad tabo se razpeli
in nočnih pevcev zbori so utihnili,
ko daleč v noč odjeknili so streli
in čašo tvojega življenja so razbili.

In črna zemlja vase je popila
iz težke rane curljajočo kri,
ki v njeno se naročje je razlila,
da s krvjo se bratsko tam spoji.

So v jamo truplo tvoje položile
s krvjo oskrunjene roke,
so črne grude zemlje te pokrile
in izročile v varstvo matere zemlje.

Zagrebli res so truplo tvoje,
a duh tvoj z nami še živi,
pri nas je, nas spremlja v nove boje
in v težkih urah nas bodri.

Kadar pa bodo prihrumeli
vsi hudourniki krvi na plan,
ko klici zmage bodo zadoneli,
tedaj, tovariš naš, boš maščevan!

Na morju

Beno Hostnik, 20-letni
kmečki sin, ujetnik
v Angliji.
Besedilo je nastalo
decembra 1944 na ladji, ki
je po Atlantiku plula iz
Anglije proti Dalmaciji.
Objavljeno je v
rokopisnem bataljonskem
listu 3. bataljona 5.
prekomorske brigade
Pohod, št. 1, januar 1945,
str. 3. Izvirni rokopis v
majhnem zvezku hrani
avtor.
DL 15, 15 a.

Po morju parnik plava,
na njem potnik jaz sedim.
Kako daleč je do Triglava,
tja v Slovenijo si želim.

Ni morje kot svet naš hriboviti,
kjer lepoto odkrivajo oči,
ono pljuska, valovi so grozoviti,
na njem človek moliti se uči.

Tja, kjer sonce vzhaja,
moje ozirajo se oči,
duša z upanjem se napaja,
na Slovensko mi srce želi.

Rudolf Dobivšek-Ruč Kučejev, 27-letni študent prava, najprej izgnanec v Paračinu, nato borec. Sonetni venec z akrostihom je nastajal od l. 1944 dalje, ko se je avtor boril v Slovenskem bataljonu l. krajiške brigade v Sremu, deloma tudi še po vojni. Vgrajen je v daljšo pesnitev Sremska balada, ki jo v tipkopisu hrani avtor.
LC 55, 56, 58, 59, 69.

I PROTI DOMU

»Slovenski bataljon« potuje preko Srema,
koraka skozi mesta, salaše, vasi,
po blatnih cestah, hostah, čez močvirja
se proti domu vračamo veseli – razigrano.

Prešerno se iz mladih grl izliva
v uporen vrisk vse naše bolno domotožje,
žare oči, je vedro naše čelo,
budi domača pesem v srcih trdno vero.

Oblakov mračnih je koprena težka, siva
jesenski nebes čez in čez zastrla.
Na polju gnije nepožeto žito.

Moli iz blata trdo roko krivo
okamenela MASKA SMRTI v cestnem jarku.
Rumena zarja v mrak krvavo tone.

II NOČNI POHOD

Rumena zarja v mrak krvavo tone,
pošastno črta črna noč konture,
maliči vse v zveržene figure
in piš hladan pometa že uvelo listje.

V zvoniku vaškem zvon odbija ure,
njegov se glas gubi v daljave mračne,
odurno v temi strojnica skovika,
pojo topovi smrtne uverture.

Kolona tiho skozi noč koraka,
leden nam dež izpira trudna lica.
Noge drhte, ko brodimmo po blatu,

trepeče od napora kita vsaka.
Gremo ko sence čez raven široko,
enaka v srcih vseh nas pesem živo klije.

IV NOČ V OSTROGU

Mehko trepeče v vetru mrtva trava,
ječe visoko v krošnjah suhe veje,
»katjuše« plamen sikajo visoko,
leže ob ognjih zmučeni vojaki.

Koruzne so kopice nam – šotori,
ležišča trda – kupi gnile slame,
vse to podprto s trhlimi je koli,
nad nami svod – zastrt z oblaki – črna streha.

Stoje stražarji mrki pred ostrogom.
Glave jim težke silijo na prsi.
V kolenih svinec, na ramenih puške,

v želodcu glad, a pred očmi prividi. –
Nad taborom grozeče noč se sklanja,
strupeno mrzel veter se zaganja.

V DEŽURNI

Strupeno mrzel veter se zaganja,
zavija, stresa, lomi, piska, žvižga, tuli,
šotore nam podira, ognje ugašuje
in krohota se nam vso noč grozljivo.

Sedi dežurni, tih, zamišljen, ob ognjišču.
Tesno zavit v odejo se suši in greje.
Nalaga veje. Truden, zbit, težko
se dvigne, da popravi spečemu odejo.

Tja v daljne romajo mu kraje misli,
kjer dom stoji, kjer so domače svisli,
kjer naše so gore visoke in doline, griči.

Slovenskih mater zvesti tu bore se sini,
v zaslužnjeni tam njihovi pa domovini
kovinski zvok zvonov bolešno joče.

Magistrale

»Slovenski bataljon« potuje preko Srema.
Rumena zarja v mrak krvavo tone,
enaka v srcih vseh nas pesem živo klije,
mehko trepeče v vetru mrtva trava.

Strupeno mrzel veter se zaganja,
kovinski zvok zvonov bolešno joče,
iz vseh dobrav se grom krohoče –
globoko drevje v vetru se priklanja.

Razvnema jim mladost uporne grudi,
odlučno mladci vsi v napad hite –
bojazni mladi borci ne poznajo.

Ob Bosutu čez polje tiho veter veje,
v mogilah tihih mladi spe junaki
in nad grobovi ptiči se igrajo.

Vesna Dejan, skojevka iz 3. čete II. bataljona Ljubljanske brigade je preoblikovala Župančičevo pesem iz Samogovorov Tiho prihaja mrak. Njeno besedilo je objavljeno v Ljubljanski mladini, glasilu SKOJ-a X. SNOUB Ljubljanske, št. 2, februar 1944, str. 9. Sc G 303.

Tiho prihaja k nam,
plah je njen korak,
kdo? Svoboda.
Srce, zakaj drhtiš?
Česa, povej, si želiš
v tej minuti.

Ali je jata želja
šla tja do daljnih zemlja
osvobojenih,
ali prek naših si trat
začulo pesem granat
in mitraljezcev?

Gromko prihaja k nam,
nič več ni plah njen korak,
že je pred vrati.
Srce, ti nič več ne drhtiš,
tu imaš, kar si želiš,
sonce svobode!

Zbor »Srečko Kosovel«

V Rokopisni zbirki
Narodne in univerzitetne
knjižnice (NUK) hranijo
besedilo goriškega rojaka
Jaroslava Tume, ki se je
20. 9. 1945 v sonetu
spomnil primorskih pevcev
– prekomorcev v zboru JA
Srečko Kosovel.
Sc D 102.

Mi smo vseh kraških gadov zbrani strup,
mi smo prival razvodenele Soče,
pri nas se gola smrt na glas krohoče,
koraka z nami in za njo obup.

Mi smo uboge gmajne grozni vkup,
doma iz mesta in pastirske kočē,
mi smo vihar, pred njim sovražnik stoče,
nas maščevanje vzelo je v zakup.

Besede Grudnove so nas bodrile,
mi polnimo Gregorčičeve sanje,
da bodo vsem vremena se zjasnila.

Mi boj poznamo in mesarsko klanje,
mi smo Primorcev partizanske sile,
Pred vragom znamo samo geslo: Nanje!

Partizanska pesem

Martin Papič, 20-letni
polidelegat v VIII. SNOB,
intendant.

Besedilo je nastalo v
avgustu ali septembru
1944.

Objavljeno v Mladem
junaku, št. 3, 1944, str. 13.
Kmalu po vojni, t. 1947 je
avtor besedilo
preoblikoval in mu dodal
še dve kitici. Naslovil ga je
Naša pesem.
Er 83, var. 83 A.

Partizanska pesem
se povsod glasi,
kjer slovenski narod
biva in živi.

Poje jo tam v gozdu
srečen partizan,
poje jo z veseljem
kmetič in meščan.

Pojte, o le pojte
pesem svobode,
kmalu zasijala
svetlo bo za vse!

Slovenska himna

Anton Lavrin.

Besedilo in napev himne sta nastala 25. maja 1944 na Vinjem vrhu blizu Semiča v Beli krajini, verjetno kot odziv na razpis SNOS-a za novo slovensko himno.

V avtorjevi zapuščini je ohranjena tudi besedilna in melodijska varianta k zasnovi iz l. 1944 ter prevod v srbohrvaščino Čedomirja Minderovića, ki je to svoje besedilo naslonjeno na Lavrinovo melodijo predložil ob razpisu za novo jugoslovansko himno l. 1946. Podatke in besedilo povzemamo iz objave Cirila Cvetka Pozabljena himna Antona Lavrina v Borcu, 1984, št. 6/7, str. 451–3. Izvirnik hrani Božidar Jakac. SM 2358.

Suženjstva težke zdrobil je okove
narod slovenski, narod tlačan,
novo življenje v požgane domove
nosi naš hrabri vojak, partizan.

Borba bo naša slavno končana,
k večni svobodi naša gre pot.
Ti, domovina, prej nepoznana,
slavljena zdaj si v svetu povsod.

Borci vi padli, le spite v grobovih,
mirno na Rabu počivaj trpin,
mrtvi heroji, še v poznih rodovih
živel nesmrten na vas bo spomin.

Smrt tisočerih, vse to trpljenje
v borbi orjaški bilo ni zaman.
Vstalo bo novo, lepše življenje,
prastare pravde bliža se dan.

Borba bo naša z zmago končana,
k večni svobodi naša gre pot.
Ti, domovina, prej nepoznana,
slavljena v svetu zdaj si povsod.

Polnočni obisk

Besedilo **Matilde Fridau**
– **Nade** prevzemamo iz
objave v TV-15 v rubriki
Partizanska ljudska
pesem, št. 7, 21. 2. 1967,
str. 5.
Se 53.

V polnočni mrak svoj medli sij razteza
skoz drevje gola luč iz nizke koč;e;
neusmiljeno, pošastno se krohoče
z bregov srdita pesem mitraljeza.

Nemirne sence v koči plamen riše
po stenah začrnelih, kot da hoče
naznaniť zlo – in v slutnjah mati joče;
še burja krog oglov otožno vzdíše.

– »Odprite, mati! Zunaj je vaš Jure –«
nalahno je potrkalo po steklu,
– »Nocoj je žgalo, žgalo kakor v peklu.

Še enkrat rad bi videl vas, o mati . . .«
in mrtev zgrudi se ji sin pred vrati.
V polnoč zajokajo valovi Mure . . .

Besedilo partizanke **Matilde Fridau-Nade** je v osnutku nastalo še v partizanih na Bohorju v spomin stotim talcem, ki so jih 12. 2. 1945 obesili v Frankolovem. To je bilo nemško maščevanje za partizanski napad na vojaško vozilo in smrt celjskega krajsfirerja Dorfmeistra. Besedilo prevzemamo iz objave v TV-15, Partizanska ljudska pesem, št. 7, 20. 2. 1968, str. 7. Se 52.

Te jablane stare ob cesti, s poševnimi debli, ki sever krivenči jim krošnje, obrnjene k jugu, so zrasle, cvetele, zorele za drobno, brezskrbno otroštvo, za grlice mile, ki iščejo varno bližino človeka, za stisko neba, da pozimi na veje široke bremena snežena preloži, da zemlji ohranijo rodne izvire globoke.

Å tistega leta – ko zmaga že klila v semenih je jarega žita in tokraj gozdov se je pela že pesem svobode glasneje ko kdaj marseljeza po cestah, po hišah, ki zdaj so pripravljale nove zastave z rdečimi zvezdami, z zlatimi srpi in kladivi, kašče za žetev, ki zopet bo naša, pa zimzelen lovor in rože za vence junakom, vsem padlim in živim, ki pridejo kmalu od vzhoda – in tistega mesca, ki že je pretakal po žilah, pod lubjem magnolij in vrb, v koreninah podrasti zeleno oživljanje drzno buhtečemu brstju in snubil za breznovo sonce spočite razdalje od belega jutra k škrlatni vigiliji slavja – dvanajstega dne, ko golobje v podstrešjih so skrili preplašene slutnje nemira pod zlačene golše in niso zleteli po hrano na prazna dvorišča in ne v drevorede ob cesti, ker tistega leta – bilo je devetnajsto štirideset in še peto, ki dvanajsti dan rojevalo je v mescu svečanu, te jablane stare hudič je izbral za vešala.

In tudi ljudje, ki jih niso pustili na cesto, zapolnjeno s črnimi škornji, s čeladami jekla, z visokimi hrbti vojakov SS in gestapa, z glasovi surovo vreščočih krvnikov, zdaj belo zakrinkanih v strahu, da kdaj prepozna maščevanje jim podle, človeštvu v sramoto rojene obraze – nekoč zagotovo bile so jih matere dobre in sanje dekliške gladile na toplem naročju – in kretnje divjaške, ki že so pripravljale zanke vrvi, preizkušale grčavost vej in ob debela pristavljale stole, odklepale tesne lisice po parih uklenjenih mož – še otrok in že starcev – in roke nabrekle jim z žicami vezale znova nad križem in skopo odmerile vsak pravokotnik

za jamo nad travnikom, nagnjenim k levim robovom, in s puškami, z žreli široko razmaknjenih strojnic, da vsaj varovale bi to strahopetnost nasilja, dokler ne odlomijo v grlih svetlobe življenja, ki ni je mogoče nikoli ugasiti s smrtjo; pa še s kamioni, ki sem pripeljali so žrtve iz celjskega Piskra, iz mesta ob Dravi, Trbovelj, »... bili smo ljudje ...« šepetali. Le to šepetanje brezglasno ljudje pridržali v rokah so si toгих, pritiskanih k srcu, in v suhih očeh. kjer bridkost je zabranjena blizu obupa razdraženo rila, ječala, le to šepetanje je v njih drgetalo, – ne tisto kričanje surovo: »... Barbari ... morilci ... za vsakega naših ljudi bo sto vaših banditov viselo odslej ...« – »Pa ne dolgo več, pa ne več dolgo ...« s posmehom so žugali skrite pesti jim vaščani, ki spet so se smeli raziti ponižno in mirno.

A v dvojce, po pet in še več je še dolgo vrvrlo z dreves osemnajstih devetindevetdeset talcev – ker enega, ki je poskušal zbežati, že prej so smrtni rafali zadeli – še dolgo, medtem ko vampirji so vest nečloveško po hišah gostili, nemirno hahljale so v zrak se napihnjene spake, dokler jim hreščočih goltancev iz zank niso sneli in gole, sezute zmetali v pripravljeni jami – kar šestdeset v prvo gomilo, ostale pa v drugo – in s prodnatim kamenjem, ki je oči nezaprte zdrobilo, zasuli sledove zločinske morije.

Potem od bregov izza hiš so čez travnate ruše zakritih, nezaznamovanih grobov zapihljali ohlipi vetrov, zadržani predolgo v odmevih . prešibane žalosti, vsaj do obzorij visokih, in s krampi, lopatami težkimi drugih jetnikov, ki morali bodo v zmrzali razpokane zemlje skopati grobove tovarišem svojim – soborcem, enako v vstajenje pomladi trdno verujočim – o tudi ljudje, pozaprti po hišah, v domovih vzdolž drevja, naprej od kantona z nesrečno številko, kjer dvaindevetdeset je kilometrov zbežalo od glavnega belega mesta upornih Slovencev, o tudi ljudje so se skrili za okna čemerna, od koder so z grozo bolščali v početje na cesti.

Tam stali so v snegu, premraženi, lačni, ušivi,
v raztrganih čevljih in bosih, prebičani, bolni,
s tesnobo najdražjih spominov, kljuvajočih po prsih,
z željami, prezgodaj otrplimi v zlomljenih trsih,
s pozdravom, ki nemo je dvigal k bleščečemu soncu
svoj ranjeni krik med kazalcema BITI – NEBITI,
hitečima v poldan – tja, kjer se pokrijeta črti
strahu in poguma, ker čas se ustavi za zmerom.
Tam stali so dvignjene glave, čakaje na vrsto,
da vrv skozi sapnik v davečo se muko zareže,
da stol izpodmaknjen jih v plesu mrtvaškem zamaje.

Tam vpitje biričev nestrpnih ». . . Los . . . los . . . « obviselo
je v krošnjah. Po levi in desni zapored in v krogih
razcepljenih trupla teh mož so kot kakšna strašila
bingljala, v grozljiv opomin domačinom, ki gledat
so zdaj jih nagnali krvavo opravljeno delo
nemočne moči – ker le zver, ki poginja, napada
najbolj krvoločno, boji pa še lastne se sence –
povsod so goreli kresovi zaupanja v zmago,
ki klila v semenih je jarega žita po njivah.

Te jablane stare ob cesti na pomlad še vedno
cvetijo, da z rožnatim listjem nastiljajo drage,
skrbno urejene, nikoli pozabljene grede
grobišč, že od daleč vidljivih v rdečih plakatih,
na jesen pa spet odzorijo plodove po krošnjah
oskrunjenih – vanje so grlice mile vrnila
se gnezdit – le kadar ledeni viharji pozimi
nad zemljo zarjujejo, kadar deževja po deblih
poševnih bridkosti pretočijo, takrat zajoče
nepotolažljivo ponižanje tistega dneva,
ko veje ujete bile so jim v zankah vešala.

Pojedina v Gambrini

Albin Žizek-Belko,

33-letni predmetni učitelj,
referent za prosveto na
osvobojenem ozemlju v
Zgornji Savinjski dolini.
Besedilo je nastalo 1. 9.
1944 v razvalinah Vodriža
v Šmiklavžu pod Graško
goro, kjer je imelo sedež
Šaleško-mislinjsko
okrožje, po resničnem
dogodku, ki so ga avtorju
povedali Mariborčani,
katerih sorodniki so kot
služabniki prisostvovali
pojedini. Na koncu
tipkopisa je avtor navedel
zanimivo pripombo:
»Gambrinova dvorana v
Gregorčičevi ulici je bila
shajališče
kulturbundovcev, ki jih je
vodil protestantski pastor
Baron. Steindl je bil vodja
zloglasne
Wehrmannschaft, Peteln
pa pete kolone. Zdravica
gauleiterja Überreiterja,
Hitlerjevega namestnika
na zasedenem ozemlju, se
v prevodu glasi: »Sodrug
gibanja, tovariši v boju,
zaobljuba firerja bo
izpolnjena! Dvignite
čase, ura je prava, zopet
se kaže naša moč! Akcija
teče proti slovenski
zalegi, kar bomo temeljito
opravili in kakor bom to
časo razbil, tako bom
uničil slovensko
ljudstvo!«
Tipkopis hrani Muzej
ljudske revolucije Slovenj
Gradec. Am 93.

Polnočna ura s stolpa bije,
a v mestu nihče več ne spi;
vik, krik in vzdih in solza lije,
Slovenec zvest v strahu ždi.

Po ulicah gori in doli drve
gestapovski avtomobili,
za njimi pa marice polne že vse,
joj, Mariborčane bodo selili!

V razvpiti Gambrini gospoda piruje,
vse v krojih rjavih in škornjih svetlečih,
s kljukastim križem se vsak napihuje
v žaru dvoranskih luči blestečih.

Sam Überreiter na čelu družbe sedi,
na desni pastor Baron mu druguje,
na levi Steindl s Petelnom golči,
nocojšnjo novico modruje.

Ko slast in strast do viška prispe,
s čašo gauleiter ošabno se dvigne,
in kot bi odrezal, vrišč hitro zamre,
z glasom hreščečim nato on povzdigne:

Genossen der Bewegung, Kameraden im Kampf
das Gelöbnis des Führers wird vollgebracht!
Erhebt die Gläser, die Stunde ist sanft,
es rollt schon wieder unsere Macht!
Die Aktion ist im Gange gegen die slawische Brut,
wir werden es gründlich verrichten,
und wie ich diesen Becher, so werde ich das Blut
des windischen Volkes vernichten!

In čašo izprazni, navzoče z očmi obleti,
v steno jo trešči, da strah vse prevzame,
a čudo prečudno, kaj se zgodi,
časa cela na stenski polici – obstane.

Gauleiter bleedi, v čašo strmi . . .
Od odhajajočih škornjev pod poka,
slovenska služinčad ob stenah stoji
in od ginjenosti ter sreče joka.

Miha Zabel-Gašper,
33-letni kmet, politični
aktivist in kurir, padel 17.
4. 1945 na Navrškem vrhu
nad Ravnami. Besedilo je
nastalo l. 1944 v Selah pri
Slovenj Gradcu. Po
napevu Lili Marlen so
pesem prepevali koroški
partizani, poznali pa so jo
tudi borci XIV. divizije.
Tipkopis besedila hrani
Muzej ljudske revolucije
Slovenj Gradec.
Am 94.

Švabi v marcu so se razpisali,
»štirinajsto« gladko pokopali;
Hitlerju sporočil je kurir,
zdaj na Štajerskem bo zopet mir.

Ni še vrnil s poti se svoje,
v Cornjem Gradu telefon zapoje:
»Was ist los?« hripavi fric zavpije,
»Halo, tu štirinajsta divizija!«

Pa si trdi Fric glavo razbija,
le od kod spet skupaj divizija,
saj so vodje naši nam dejali,
da smo vse na drugi svet poslali.

Hitler spet dobiva poročila,
dva nam tanka banda spet razbila,
tam ujeli našo so patrolo,
v Šoštanju pa so zažgali šolo.

Njih predrznost z vsakim dnem se večja,
kakor smola nas, njih spremlja sreča:
so v Velenju rudnik nam razbili
in še top povrhu zaplenili.

Nam »Pohorska« postojanke ruši,
švabobrancem težko je pri duši,
pa še tudi marsikteri vlak
po zaslugi nje zletel je v zrak.

Že za vsakim grmom je zaseda
tega ali onega odreda,
v naših srcih čisti dvom se oglaš –
tale Štajerska pa ni več naša.

Saj nam ljudstvo nič več ne naseda,
švabobrane vse po strani gleda,
skoraj nihče več nam ne naznani,
če pri njem bili so partizani.

Vse na svojo stran so pridobili,
so blaga jim mnogo razdelili,
moški pa, ki mi smo jih pozvali,
so jo v partizane popihali.

Ves nervozen Hitler misli zbira,
zakaj se ljudstvo štajersko upira,
to za nas že resen opomin je,
hitro hajko spet na to stran Savinje.

Dve diviziji so skupaj zbrali,
partizane hajkat jih poslali,
zmuznili se iz klešč neizprosno,
drhal je hajkala v prazno.

Preden so zasede postavljali
in se medsebojno pobijali,
cel kup lajtnantov, en general
je za Hitlerja življenje dal.

Pa na Pohorje so že krenili,
kar povelje nujno so dobili,
naj v Italijo krenejo takoj,
ker obeta se jim težek boj.

Pa so tudi tja prišli prepozno,
naleteli so na hajko grozno.
Zapustili urnih krač so Rim,
od vseh drugih cvernih pa molčim.

Kajti italijanski partizani
so tej bandi stalno za petami,
ceste vse in proge jim razbili,
tega so od nas se naučili.

Z divjo naglico se vse razvija,
za Italijo zdaj še invazija,
ves svet se je proti njim zaklel,
zdaj kmalu jih bo hudič vzel.

Je Montgomery armado izkrcal,
da iz Francije bi jih izbrcal,
Švabi so nabrusili pete,
kot za stavo v Nemčijo beže.

Tam na vzhodu pa Rdeča armada
je na Finsko vdrla iznenada,
Hitler čakal jo je na Balkan',
spet je revček bil ogoljufan.

Tud' pri nas gode se čuda prava,
včasih ptica skrivno nam priplava,
mitraljezi izpod neba lete,
Steindel pa si puli lase.

Res na Pohorju lepo živi se,
toda nam še vse drugam mudi se:
čaka nas prelepi Korotan,
čaka svobode veseli dan.

Dr. Vašo Pišot, zdravnik
v partizanski bolnišnici.
Besedilo je nastalo l. 1944
v partizanski bolnišnici
Snežnik. Tipkopišni prepis
izvirnika je dr. Božena
Ravnihar izročila arhivu
Inštituta za zgodovino
delavskega gibanja.
Oc 47.

Naša bolnica je brez primere,
ni na svetu ji enake mere,
vsepovsodi same brihtne glave
od ekonomata do uprave.

Upravi prav'jo, da je »Kindergarten«,
jaz pa pravim vam: »Ein wenig warten«.
Vse pravilno bodo uredili,
nove škornje bodo vsi dobili.

Naš upravnik je oseba stroga,
vsak nastrada, če je ne uboga,
če ni zadosti njena energija,
očara te frizure njene harmonija.

Komisarji imajo oči za vse napake,
oportunizem, druge slabe znake,
toda Maks s pogledom svojim te dojema,
vidi z enim več kot drugi z dvema.

Komandant vojaški je kapaciteta,
čin se generalski njemu še obeta,
če je hajka, brž v hosto dirja,
ja, to mu ostalo še je od kurirja.

Apoteka naša je bogata,
apotekarca pa fest' špehata,
tudi za srce ti daje leka
naša fina Lili – apoteka.

Ekonom prašiče nam je zredil,
da klobase bi iz njih naredil,
a prašiče vzela je uprava,
Smolčiču ostala – suha krava.

Ker pa on predpisov le drži se,
radi tega strašno razjezi se:
»Bolje, da so Nemci jih požrli,
kakor da predpise ste podrli.«

Kurirji naši so vam tiči,
pa čeprav še sami so mladiči,
ker Nemce nočejo na krivo sled zavesti,
v postojanke hodijo kar po cesti.

Emancipiranke pri nas so se razvile
in bolničarke vso oblast dobile:
če zmerjaš jih, zafrkne se jim nasek,
ker smatrajo, da je zdravnik le vosek.

Še nekaj vam povem, kar ni še urejeno:
če komisar ima na upravi ženo,
bi nujno bilo treba telefona,
sicer znorela bosta on in ona.

Kuhinja pri nas je res odlična,
nam kuha Malka, nobel gospodična,
ker ona vedno le leže nam kuha,
je prismojeno vse, še čaj in juha.

Janez Mohar-Potok,

31-letni delavec, borec
3. kranjske čete.

Besedilo je nastalo l. 1943
pod Storžičem po
mobilizaciji v vaseh pod
Storžičem in Krvavcem.

Objavljeno je v žepnem
časopisu 1. čete

II. bataljona Gorenjskega
odrega Mi vstajamo, april
1944, št. 2/3, str. 8–10.

Izvirni tipkopis besedila
hrani Muzej v Trzinu,
mapa 107, 88.

SM 339, De 48

Ko mobilizirali zadnjič smo,
borce za vojsko narodno,
to bilo tam v Olševku je,
kjer jezike imajo prav ostre.

Na okno rahlo potrkljam,
povem, da jaz sem, partizan.
Le kar odprite mamica,
saj ne bo prav nič hudega.

Res vrata hitro se odpro
in stopim v kmečko to vežo.
Pozdravim: Zdravo mamica,
ne bodite nič prestrašena.

Nocoj mobilizira vojska naša,
prosim, kje je hišna pola vaša?
Pa že na vratih vidim jo,
pregledam prav do kraja vso.

Na njej zagledam moško ime.
Mamca, vaš mož tudi z nami gre.
A žena se pa oglasi:
Ne! To pa res mogoče ni!

Moj mož ne bo nikamor šel,
doma pri meni bo živel,
vi, gošarji od zlodeja ste,
zdaj hoč'te vzeti moža mi še.

No mamca, le mal' bolj počasi,
veste, da zdaj je vojni čas.
Dolžan je vsak, da se bori,
vse, kar leze, diha in živi.

Tudi vaš mož naj bo vesel,
da šele zdaj na vrsto je prišel.
Kaj pa tisti, ki že dve let' trpe,
in oni, ki v zemlji jim kosti trohne.

Zdaj čas je, da složno udarimo,
da se trpljenja rešimo,
da okupator bo čim prej pregan,
da svobode nam zasije dan.

Mamca, na vsak način to mora bit',
kar povejte, kje vaš mož je skrit,
ker jaz dobim sigurno ga,
pa čeprav bi šel na konec sveta?

Zdaj pa se žena razjezi
in prav': Ti pa navdušen si,
ne morem s hiše spraviti te,
ne vem, al' s' nor al' kaj ti je.

Po stopnicah žena stopi jo,
jaz pa prav hitro gor za njo.
Ko v sobo pride do moža,
počasi, mirno zdrami ga.

Ah, moj preljubi, dragi mož,
zdaj postal tud' gošar boš;
ta vrag je tukaj zdaj prišel,
prav', da na vsak način bo tebe vzel.

Ja, očka, kar oblec'te se,
mamca, vi pa pripravite
partizansko spremo vso,
odejo, žlico, porcijo.

Če hoče mož pa še kaj več,
to je pa njegova reč,
vse mu v nahrbtnik spravite
in hitro, ker je pozno že.

Žena počas' obrača se,
in mož počas' se dvigne le,
jaz pa po sob' oziram se
in vidim, da otrok vse polno je.

Začnem jih kar od kraja štet'
in vidim, da jih je devet,
to pa v srce pretrese me
in rečem: Očka, vi kar doma ostanete!

Zelo vas je obdaril Bog,
ki dal vam je devet otrok,
zato bodite kar doma,
če ne, bo huda revščina.

Nikake nismo mi zveri,
mi čutimo, če kdo trpi.
Otroke dobro vzgajajte,
za okupatorja ne delajte.

A škodo tam, kjer le se da,
da prej bo prišla svoboda,
če narod ves bi storil to,
bi švabskih psov že tu ne b'lo.

No, lahko noč, moram iti,
me čakajo tovariši.
Mož nazaj je spavat šel
in ženko svojo je objel.

Jaz pa šel sem svojo pot,
tja v mrzli, bližnji, temni gozd,
po pot pa mislil sem si še,
ah, prav, da usmilil teh sirot sem se.

Mobilizacija v Žabnici

Besedilo je verjetno
nastalo v letih 1943–1944.
Objavljeno v glasilu
Prešernove brigade
Gorenšči fantje, št. 3,
1944 s podpisom **Gesta**
Kesta.

SM 1058, var. 1058 A, Er
275, Sc 319.

Tam kjer v Loko pelje cesta,
ovinek oster naredi,
tam je Žabnica nezvesta,
polna dobrih je jedi.

Kmetje niso siromaki,
v hlevu vsak ima več glav.
Njih sinovi so junaki,
nihče več doma ni spal.

Tam poslopja so velika,
mnogo njiv in travnikov,
komaj krepka moška roka
lahko vodi hišni krov.

Ko smo zadnjič tja prispeli,
le žene bile so doma,
da bi krepke moške vzeli,
nobena nima več moža.

Če ozreš se na »Hauslisto«,
v prvi vrsti se blesti,
v sosednji hiši najdeš isto,
resnice ni in ne vesti.

Vsaka gospodarstvo vodi
čez gozdove in polja,
da imajo red povsodi,
vsaka noč in dan gara.

Žena uboga se nam smili,
sedem glav v hlevu ima,
da pomagamo ji v sili,
odpeljemo ji junca dva.

Ko prišli Švabi so v vasico,
so govorili jim srčno,
zaklali mastno so prasico
in ponudili roko.

Ker sinovi se poskrili,
možje pustili so žene,
zato nahrbtnike smo napolnili
in odšli nazaj v gore.

Pomladni večer

Oton Jugovec-Luka,
dijak, šef propagande XII.
brigade.

Besedilo je nastalo na prvi
pomladni dan I. 1944 v
Predolah pri Čušperku na
Dolenjskem. Avtor ga je
natipkal na košček svile
ameriškega padala in po
nekem kmetu iz Predol, ki
si je besedilo na svili všil v
rokav, poslal svojemu
dekletu v Ljubljano. Prepis
v spominski knjigi hrani
avtorjeva prva žena.
SM 2356.

Tiho, vse spokojno je v meni,
kar sonce je zamrlo za gore . . .
Tako mi je ko beli snežni ženi,
ki z glavo sklonjeno poslavlja se . . .

Ne čutim zmage sonca in vetrov,
ne čutim vonja zemlje, njene rane,
ki pluga čakajo. Misli plovejo domov
in iščejo v spominu črte znane.

Mrak se spustil je na zemljo,
ovil s tenčico je gozdove . . .
Ugasnila je slika v temo –
spomin za njo mi v daljo plove.

Besedilo je nastajalo postopoma od junija do oktobra 1944 (avizo – prve tri kitice), tako da sta ga avtorja **Oto Jugovec-Luka**, dijak, in **Samo Jarc**, člana igralske skupine Frontno gledališče pri VII. korpusu NOV in POJ dopolnjevala z verzificiranimi aktualnimi dogodki, harmonikar Jože Stritar pa je besedila sprti spremljal s prirejenimi melodijami (himna ameriške mornarice, Pastir Kostja, nemški šlagerji). Pričujoče besedilo je odlomek ene izmed variant, ki so jo pripravili za ponovitev Zvočnega tednika iz vojnih let 14. 9. 1952 ob »desetletnici ustanovitve brigad«, kakor razberemo iz tipkopisa, ki ga hrani Muzej ljudske revolucije v Ljubljani. Vi 809–814, var. 777–787.

Čujte in strmite vsi,
zdaj vas razvedrimo mi,
kdor je gluhi, oči odpri,
slepec pa uho napni.

Intendantje so zato,
da želodce polnijo,
če pa hrane duh želi,
preskrbe jo frontniki.

Frontno gledališče smo,
naš sovražnik je dolgčas,
koder smo in kam gremo,
razjasni se vsak obraz.

Ker vemo, kako ste radovedni,
vam zapojemo naš novi zvočni tednik,
ki pove v besedi in v pesmi,
kaj vse počenja ta znoreli svet.

Čuje se spet ropot USA trdnjav,
švabom neso pozdrav iz zračnih višav.
Tisoč in tisoč ton tovor težak,
dokler uničen smrtni bo sovrag.

Berlin, vsak dan dobivaš nov spomin,
Berlin, saj si že mesto razvalin,
to zadnji tvoj je opomin,
leteče ti trdnjave zdaj prinašajo pogin.

Berlin, usoda tvoja ista je,
kot mest, kar jih imajo švabi še,
zravnana bodo z zemljo kakor ti,
z bombami.

Bajte razbite, porušene vasi,
mesta požgana, oglodane kosti.
Malar – naš Mesija,
tvoja je morija,
Hitler morilec, podpisal sodbo si.

Na vzhodni fronti je spet ofenziva,
že ruski valjar vali se na zapad,
pred sabo švabe bežeče odriva,
vso nemško šaro bo zvrnil v prepad.

Sedaj podoba se je obrnila,
sedaj je spodaj, kar je zgoraj b'lo,
zdaj Fritz prodira nazaj do Berlina,
kar v hlačah imel je, to v glavo mu je ušlo.

Montgomery in Eisenhower
prekoračila sta Ren,
mesta padajo vsak dan kot zrele hruške
in Rundstedt bil je upokojen.

Stari Siegfried bi se razjokal,
ob čast mu je ime,
na liniji, po njem imenovani,
Angleži gate zdaj suše.

V Ljubljani pa Rupnik je slišal vse to,
zdaj ves je preplašen, zdaj gre mu za glavo.

Preljubi moj Rupnik, oj kje si doma,
da vsak te lahko že za norca ima.
Ti Duce pustil je koleščka le dva,
zdaj Hitler še vzel je oba.

Hija – ho, nemški šimel, hija – ho.
Zdaj zapregla bova midva, pa bo šlo.
Meni vzeli so motor,
zdaj vzel ti boš mene gor,
hija-ho, nemški šimel, hija-ho!

Tine Hafner-Žane,

34-letni delavec, član
Okr. kom. KPS, Škofja
Loka.

Besedilo je nastalo jeseni
1943 na Križni gori pri
Marijinem studenčku, kjer
so imeli partizani svoj
tabor. Rokopis, zapisan s
tintnim svinčnikom in z
rdeče pobarvanimi
inicialkami kitic, hrani
muzej v Škofji Loki,
K – d/10.
SM 732.

Partizanski tabor je v gozdovih,
v goščavi tam v bregovih,
tu napravimo ležišča,
pred sovražnikom pa skrivališča.

Če pada dež, postavimo šotore,
iz lubja krila, kakor kdo že more;
samo da streha je nad nami,
mah in listje pa pod nami.

Visoke smreke nas krasijo
in grmi bukovi molijo,
da skrivajo ležišča naša borna,
ko nevarnost bo pozorna.

Z mahom kamni tam zeleni
za kuhinjo skupaj so zloženi,
na kamenju pa loncev več stoji,
iz njih pa para se kadi.

Kuhar dobro se obrača,
dobro nam deli jedačo,
če boljše njemu se prinese,
kosilo boljše se obnese.

Skupaj tovariši sedijo
in svbode vsi se veselijo,
imajo marsikateri špas,
da čim prej jim mine čas.

Po smrekah skačejo tu sove,
po grmu čuješ pesmi nove,
mnogo slišiš srn glas,
nam pa hitro mine čas.

Tako smo partizani skriti,
nam v dolino ni še priti,
živeti nam se tukaj da
in čakamo, da pride svoboda.

Saj tisti čas hiti nasproti,
pojdi narod nam nasproti,
da skupaj bomo mi živeli,
Slovenci, narodi veseli.

Saj vemo danes, da je tisti čas,
ko sovražnik muči nas,
saj pridejo nam kmalu dnevi,
ko bomo srečni in veseli.

Jožko Jazbec-Pepi,

30-letni orožar
Južnoprimskega
odreda, pozneje
Bazoviške brigade in
4. brigade.
Besedilo je nastalo l. 1943
v Trnovskem gozdu med
Lokvami in Predmejo ob
pogledu na mrtve
tovariše.
Rokopis, zapisan v
zajetnem zvezku njegovih
pesmi pod zaporedno
številko 28, hrani Goriški
muzej, arhiv NOB 96.
Tr 239.

Spomin na vse pretekle dni
nam razdejanje govori;
kaj je naš narod pretrpel,
ko mu tujec je pravico štel.

Kar slišal jaz in videl sem
naj ljudstvu našemu povem,
naj vedel bi še pozni rod,
kaj se je godilo ponekod.

Kar jaz sem sam še doživel,
sem v pesmice in spise splel,
pa vendar vsak ne bo verjel,
kdor ni poskusil in trpel.

Ko v vojski Tita služil sem,
zamislil se, pred sabo zrem,
kaj tujec z nami je počel,
kulturo svojo kam je del.

Ko gledam ta požgani svet,
kjer bil za nas je narod vnet,
požgane gledam vse domove,
sirote, zapuščene vdove.

Pred hišo je stari očka stal,
ko je Nemec žgal domove,
otroka v rokah je držal,
da usmilil kdo se bode.

Pa koj je prišla nemška zver,
je starčka ustrelila,
otrok, da delal ni ovir,
še njega je pobila.

Zadosti še ni bilo to:
družine so pregnali,
odgnali so jih v suženjstvo,
jim dom nato zažgali.

Da slišal si le jok in stok
ob morja tej obali,
skupaj zbrali so ljudi,
jih v Nemčijo peljali.

Kako trpel je narod naš
v sužnosti pregnanstva,
povedal nam rojak je naš,
ki je prišel iz tiranstva.

Kako sovrag ljudi je drl,
je on z očesom svojim zrl,
in kaj počenjal z njimi je
– kar groza, strah obide te.

Iz taborišča vsaki dan
peljal je naše ven na plan,
postavil jih v vrsto je,
in streljal je ljudi kot pse.

Gorje ti bo, tujčin, gorje,
prekletstvo prišlo bo nad te,
tako sem jaz pri sebi djal,
naš narod se bo maščeval!

Če bil je mrtev ali ne,
zasul vse skupaj v zemljo je,
ki bila polna je krvi
od naših dragih nam ljudi.

Ko gledal to grozoto sem
– kar videl sem, le to povem –
sklenil sem: če povrnem se,
bom priča jaz za to gorje.

Tako trpel je naš trpin,
ko ugrabil ga je nemški sin,
ki iskal pravico svojo je
in terjal tuje narode.

Zdaj Nemec pa je že končal,
račun bo narodom dajal;
domove, ki jih je požgal,
na novo mora dvignit s tal.

France Šrimpf-Perun,

20-letni dijak, tehnik.

Besedilo je nastalo julija

1944 v Lokanji pri

Oplotnici, ko so začeli

tiskati v bunkerju.

Objavljeno v Glasu iz

podzemlja, glasilo

tehnikov CVT-Sever, julija

1944, št. 1, str. 8.

Ks 63.

Je »Miška« tiskati pričela,
sedaj pri nas je mnogo dela:
letaki, časopisi in podobno,
naklado mi imamo že ogromno.

Kot prvi »Štajerski kurir«
v tiskarni je natisnjen bil.
Izvodov petsto je izšlo,
to delo ni bilo lahko.

Vsi stroji so bili rjavi,
pokvarjeni in pa majavi!
Popravit' vse to smo morali,
a mi smo dobri tehniki.

Razmnoževalni aparat naš roto
napravil večkrat je pomoto;
jezili smo se in pa kleli,
da nam obrazi so bledele.

Vijakov važnih manjka mu petero,
napak ima še drugih polno mero;
vendar popravili smo ga tako,
da tiskal nam je prav lepo.

Kako naš Egon pisal je naslove,
začetek je lahko povesti nove.
Je preko tisoč lukenj on napravil
in si oči še bolj pokvaril.

Matrice je pisala Vera,
zvečer držala se kot mila Jera
je zato,
ker jo hrbet je bolel prehudo.

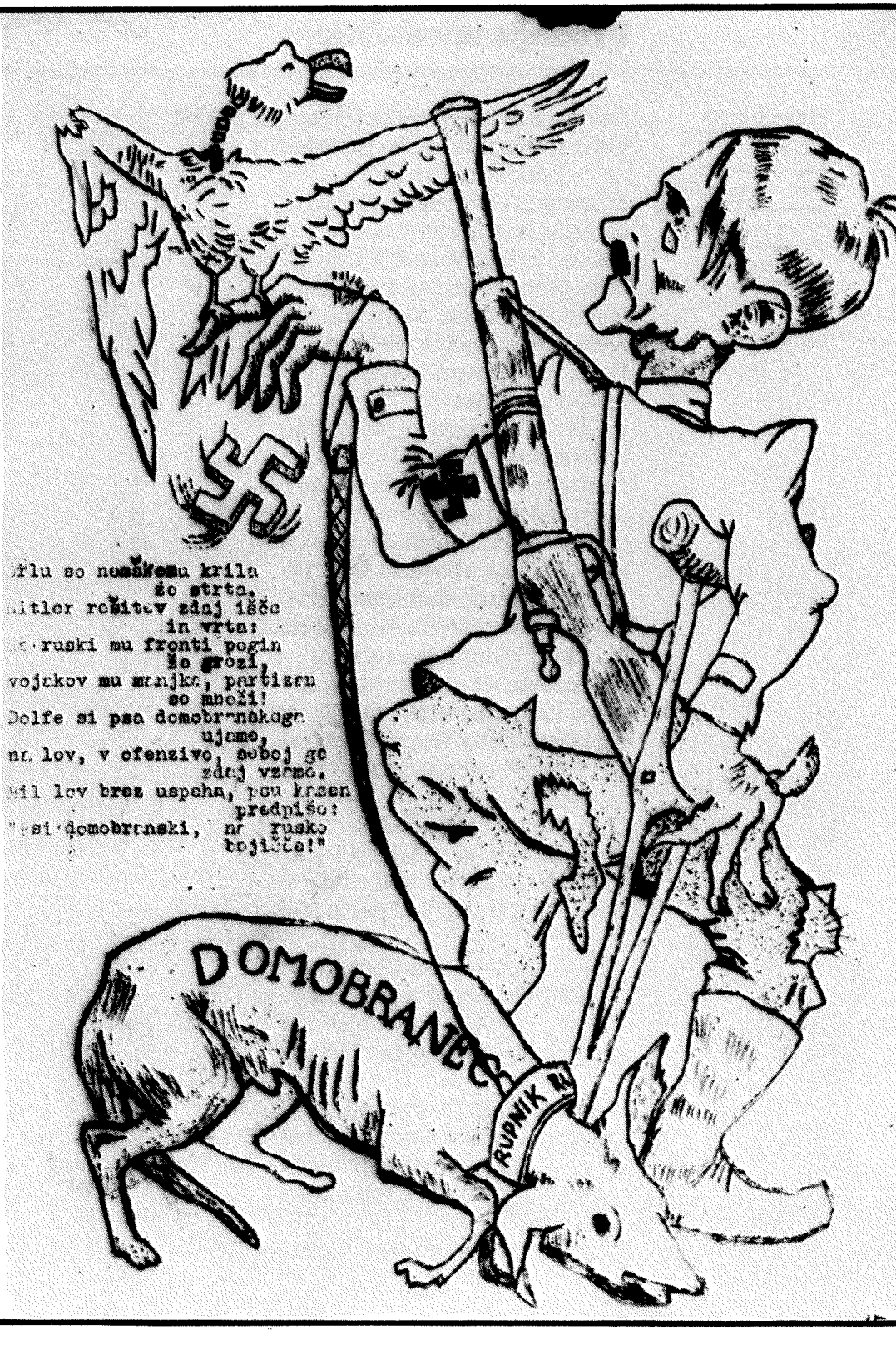
Premagali smo prve zdaj ovire,
še mnoge bomo tiskali »Kurirje«,
v vajo zdaj smo že prišli,
naučili smo se tiskati.

Stanko Hein-Ris,
črkostavec v tiskarni
Donas.

Besedilo je nastalo v
tiskarni Donas na Jelovici
spomladi 1945, preden je
tiskarno uničila hajka.
Objavljeno je bilo v 1.
številki stenskega
časopisa tiskarne Naši
utrinki, marca 1945,
str. 12.
Sc G 111.

Da do naslednje številke čim prej bi prišlo,
zato izražam na sledeče prošnjo to:

Kot prva naj Marjanca mila
opiše, kako v Bohinj je hodila,
nato pa še Darinka zala,
kako pred »belčki« je bežala,
in Rada svetlih las,
kako bi rada šla v domačo vas.
Potlej pa naj tovariš Rajko
opiše kako hajko
in Dren, glej ga spaka,
kako le z nožem je ujel srnjaka,
nato naj še tovariš Don
udari na kak resen zvon,
opiše naj tudi Milan naš,
kako je z ljubco hodil k maš'.
Kopač, ki skoraj vedno je od doma,
naj nam pove, kako in kod vse roma,
in Franci, ki mu dela družbo,
naj opiše svojo vojno službo,
in vsi, ki so prispevali v številko to,
naj le ponovno primejo pero v roko.

Orlu so nemškemu krila
 že strta.
 Hitler rešitev zdaj išče
 in vrta:
 "ruski mu fronti pogin
 že grozi,
 vojskov mu manjka, partizan
 so množi!
 Dolfe si psa domobranskega
 ujame,
 na lov, v ofenzivo, seboj ga
 zdaj vzame.
 Bil lov brez uspeha, psa krčen
 predpiše:
 "psi domobranski, na rusko
 tojste!"

Ljubezen pod križem

Stane Škrabar-Baškar

(glej spredaj).
Besedilo je nastalo, ko so
za ranjenega avtorja
skrbeli Bavčarjevi v
Sovinji peči. Tovarišica
Bavčarjeva si ga je
zapomnila in ga zapisala
po spominu.
Sc V 111.

Besedilo na str. 524 je
napisal Stane Škrabar-
Baškar (podatke o
avtorju glej zgoraj),
ilustracija pa je delo
akademskega slikarja
Ivana Belača, člana
kulturniške skupine XIV.
divizije, ki je padel
februaria 1944 na
Štajerskem. Objavljena
sta v Glasu svobode, izdal
Prop. odsek XIV. divizije,
št. 2, november 1943.
Izvirno ilustracijo s
tipkopisom besedila hrani
arhiv IZDG, 441 I. SM 703,
Tr 173, Ce D 82, Er 426, ZP
382.

Ančka mala v hiši bila,
fanta na skrivaj vabila;
rada z njim bi se ljubila,
če bi kje na samem bila.

Fantič tiho ven izgine,
pet minut pa še ne mine,
tudi ona tiho zgine
in za fantom hitro rine.

Ančko v hiši pogrešijo,
gledat ven za njo hitijo,
a jih varajo oči,
Ančka h križu tja hiti.

Tam pod križem pa nekdo
Ančko čaka prav zvesto,
ki potem bi rad šel z njo
v bližnji gozd tja pod goro.

Ančka ni bila za to,
vleče fanta za roko:
»Semkaj k meni, dobro bo.«

Vsem ljudem se je nudila
slika čudna, slika mila,
kako se Ančka je ljubila
kar pod križem, b'la je sila.

Zadnja cigareta

Stane Škrabar-Braškar,
33-letni uradnik Poštne
hranilnice, vojni dopisnik v
Tomšičevi brigadi,
sourednik Tomšičevega
glasu.

Besedilo je nastalo l. 1943
v vasi Kal nad
Ambrusom v Suhi krajini.
Objavljeno je v glasilu
Tomšičeve brigade
Tomšičev glas, št. 7, 25.
maj 1943, str. 5–6.
ZP 251.

S težko bredo pravkar še
na naši zemlji naše si ljudi moril.
Zgolj in le ukazov nisi ti vršil:
fašist si, prostovoljec si, to vsakdo ve.

Ko iz kasarne si odhajal,
sergente, si dajal
pogum v besedi kričeči
čredi svoji boječi.

Ko naši so te fantje obkolili
in tvoji vsi so pobegnili,
si kot sirotek bil v sili.

Privedli so te v sobo. V štab brigade.
Na tihem, v zadnjem kotu duše
imaš še troho nade.

Ves treseš se kot šiba v vodi.
Ko te zaslišijo, se jezik ti razveže,
da bil fašist si kratko dobo le
in to po sili,
ker žena se ti smili,
ki bolje bo živela,
če bo imela
moža fašista.

Vedno pesem ista!
Po znakih, šarži pa se vidi
tvoja laž. In čutiš našo nejevero.
Zatreseš se, izgubljaš vero.
Kot blisk ti tisoč misli bega
od doma, žene, do trenutka tega.
Ko stanje svoje si pretehtal,
si se zavedel:
Smrt me čaka!
To lahko koj bi vedel!
Nemir pregrozen te prevzame,
nervozno segaš v prazne žepe,
da bi dotipal cigarete.
Da vse porabil, spomniš se medlo,
oziraš se, kdo bi jo dal – to je hudo!
In prosiš partizana.

Fašist je prosil partizana . . .

Imel sem zadnjo cigareto,
ki sam sem jo težko dobil –
in dal sem jo sirotku – neboglјjencu,
čez pet minut že – umorјjencu.

Če jaz bi bil
na tvojem mestu
in bi zaprosil cigareto,
gotovo ne bi je dobil.

Stane Škrabar-Braškar,
31-letni bančni uradnik,
publicist, šef
Propagandnega odseka
4. operativne cone in
Janez Perovšek-Pelko,
23-letni abiturient, komisar
Levstikovega bataljona.
Besedilo je nastalo
septembra 1944 v Šokatu
pri Gornjem gradu.
Objavljeno v
Partizanskem totem listu, I.
I, št. 3, 10. 10. 1944, str. 3.
Pelo se je po ljudskem
napevu Snoč' pa dav' je
slanca pala.
Pm 47, Pe 272, Go 72 I/2.

Vso estonsko so deželo
Rusi že očistili,
Finci pa so pruske Frice
v morje ven potisnili.

Na Holandskem dol je pala
sila dveh zaveznikov,
tamkaj Švabe je poklala
in obšla Siegfriedov rov.

Tam v romunski je deželi
zasvetila prava luč,
pametni bolgarski bratje
kronski svet so djal' pod ključ.

Švabi z grških so otokov
h'teli proč se odpeljat',
a Angleži so sklatili
v morje švabsko vso svojat.

Preko naših krajev Švabi
radi bi odražžali:
da preveč ne b' odpeljali,
smo jim proge fentali.

Partizani smo dobili
kratek, jedrnat poziv:
Švabe bomo vse pobili,
ušel ne bo ne eden živ.

Jugoslavija se čisti,
Švabe švrka naš rafal.
V Banji Luki bil zajet je
tudi nemški general.

Kdor potrka, se odpre mu:
Rusi zdaj so k nam prišli!
Skupaj gremo k cilju temu,
da fašizem strli bi.

UNRI smo se zahvalili
za pomoč premilostno,
Rusi žita so poslali,
dosti bel'ga kruha bo!

Zdaj Madžarska je na vrsti,
Rusi jo že stiskajo,
vse jim gladko gre pod prsti,
ker jim mi pomagamo.

Beograd, prestolno mesto,
gleda ruske brate zdaj,
Zagreb in Ljubljana čaka
brate vzhoda v naš kraj.

Hočeš kje dobiti vina,
meda ali drugo stvar:
»Štedimo za ruske brate!«,
govori nam gospodar.

Angelca Kumše,

24-letno kmečko dekle.
Besedilo je nastalo
avgusta 1944 v vasi
Nadlesk pri Starem trgu,
kjer se je avtorica zdravila
po begu z
domobranskega morišča
Lisičji grad pri Škofljici.
Na predlog tovarišev ga
je zapisala na papirnato
vrečko in izobesila na
stenčas.
Rokopis, kasneje prepisan
v zvezek, hrani avtorica.
SM 1558–1561, Do 81.

Ko dan spravljal k počitku se je,
ko so zvezde na nebu prižigale se,
takrat so švabobranci hišo našo obkolili
in mene že naprej v smrt so obsodili.

Nek švabobran stopil v hišo, kateri ne vem,
vprašal je mamico, kje da sem
in tresli, prestrašili obe se sva,
saj mogla bit' hitro sem napravljena vsa.

Le hitro, le hitro, švabobran priganjal me je,
a mamici tekle so po licih solze.
»Le kam jo boš peljal, le kam jo boš del,
saj ona nič kriva ni, le kaj boš počel?«

Poslovim od mamice svoje se,
naročim ji pozdrave za brate – partizane – vse,
stisnem ji roko, pogledam v oči
in moje srce ji tako govori:

»Nikoli več, mamica, me vid'la ne boš,
nikoli več kruha mi pekla ne boš,
zdaj švabobranci so v roke me svoje dobili
in bog ve, kje nas bodo vse usmrtili.«

Ko prišla sva na sred' vasi,
stražar za vsakim zidom stoji;
prignali so še druge vse,
potem pa hajd čez njive te.

Zvezali dvakrat so nas vse,
potem pa gnali kakor pse,
s kurbami so nas zmerjali,
s puškami pa v bok suvali.

Gnali so nas čez postojanke tri,
v četrti smo se ustavili,
strpali nas v kapelo so,
spovedali pa prav lepo.

Mlad švabobran stopil k meni na lahko,
povedal prav tiho mi je na uho:
»Domači so vas obsodili,
domači vas bojo tud' ustrelili.«

Angelica Kurniš
iz Ljubljane,
Brančičeva 8

A566

Filozofski fakulteta
Ljubljanski oddelček
Ljubljana, Aškerčeva 12

Ki podlaga razlikuje obzore, dne 21. marca 1976,
v medletski oddelki, se pamnite tovariši" nam
zibajem prijetno moje pesem Tralka. To pesem sem
v mislih shodila avgusta 1946 leta, kot boba NOV
Komanda mesta Staro Trg pri Ljubljani, v vasi Karlova,
ko sem boba šelala teden dni, zaradi obolenja
ledvic. Pesem sem našla na pamet, me ob koncu
vojne. Tudi opisevanje tujenke ob prijetu, ko so me
domobranec (ovrednjen), dne 27. januarja 1946 leta
vrtinili me doma v Trbovlje, in odšli na
maršo Ljubljani pri Ljubljani, deset. tovar. je bilo
ustreženo, semu na sem razpisa pobegnili s moriša.
Karlov, Tralka sem bila nato, ker mi je partizan, ki me
je prvi videl in prijelal k drugemu partizanu na
Rajon Bore - v vasi Ljubljani obzori: "gledajte Tralka, ki je
razpisa jela s moriša domobranec". To partizan je
prijelal pridel. ko me je naš komisar prave obzori
maj kraj napisa na, steno" sem jo razpisala na
prijelal ob domobranec (ovrednjen) in jo prijelal na steno
v Karlova. Prave komisar prave 1945. leta sem jo
druge napisa na, steno s Ljubljani, kjer sem bila
na 14. omenem tujenke, ko sem 1. maja 1945. leta vbara:

karli v Garico (takrat sem bila barba Garistkega vojaka: kuga področja), sem si besedilo pesmi karakor tudi druge varne skatne in spomine napisala v revski, roket na predlog nekaterih tovaršev. Brez hvarina se reče.

To delanje je opisano v knjigi J. Trčka, „Po sledovih vne rabe“, na strani 339, ki jo je izdala založba Borec v povratku 30-letne svobodne gimn. 1975.

Pesem sem pisala kot kmetsko dekle, s petimi razredi podzemne osnovne šole v Trniskju, ki sem jo obiskovala pred letom 1934, nato je besedilo naklad v vrstah tako pesem. Lepo sem bila polnoma učena, mi področja Jugoslavija mi omogočila naslednjega solanja v Ljubljani. Po vojni sem poleg šolske hvarila leta 1952 nižjo gimn. in leta 1958 diplomirala na Visji šoli za raziskne delance v Ljubljani. Po mojem begu v marica, so domobranci izopali dom, (kmetijo) mater 63 let staro trikrat napli, pretepli do nesvesti in jo odpeljali v Ravnebrni, kjer je umrla marca 1945. Če mi je umrl leta 1925 na posledicah I. sv. vojne. V NOV sta bila še dva brata od 1941 leta. Rojena sem 12. marca 1920 v Trniskju pri Ljubi.

Le prate na popravilo se več področje imame tel. št. 63-523, tudi osebo se lahko ogleda kolo.

Ljubljana, dne 22. marca 1976

Mirna

Ven iz gradu so nas izgnali
ter nam takorekoč dejali:
»V imenu Kristusovem borimo se,
v imenu Kristusovem – pobijmo vse.«

Ko na strelišče so me prvo gnali,
s puško so me v bok suvali,
postavili nas štiri vštric,
za vsako stal je švabski fric.

Pogledala sem nazaj čez ramo,
en meter švabobran stoji za mano,
skočila hitro mimo njega s strelišča,
saj groza bit' je poleg morišča.

Za menoj so vsi skočili,
z mitraljezi vsi ustrelili,
al' moje noge urne b'le,
saj jih še strel ujame ne.

Le ena krogla me je ujela,
v desno ramo me zadela,
ranila brado in ramo,
da peklo me je res hudo.

Ko so žvižgale krogle mimo ušes,
sem mislila, saj to ni res,
kar švabobrani so me obsodili –
zato ne boste me dobili . . .

Pritečem v dolino, ustavim se,
bojim se, da švabobran ne ujame me,
sezujem si čevlje, odvržem še plašč,
da bežala sem hitro kakor nalašč.

Ko sezuvala sem čevlje si z nog,
zaslišala zopet mitraljezov sem pok . . .
in padlo je žrtev nedolžnih deset,
saj ljudstvo še danes ne more verjet'.

Jaz bežala naprej sem celo noč,
ker bila še nisem daleč od morilcev proč.
Da bi videla luči v Ljubljani zares,
sem plezala trikrat v vrhove dreves.

Slišala glasove in videla baterijsko luč,
ko iskali švabobranci so me na vso moč.
Mislila sama pri sebi sem si,
ne boste ujeli švabobranci me psi.

Ko ura odbije v zvoniku devet,
moči me začnejo zapuščati spet.
Usedem na zemljo prot' soncu se,
da malo odpočijem si ude vse.

Raztrgam predpasnik na povoje si,
obvežem si rane krvaveče tri,
pri srcu bolelo me je zelo,
saj to je za žensko preveč hudo.

Vstala sem in šla naprej,
da prišla bi do partizanov prej;
po skalah, kamnih, trnih bosa sem hodila,
da mnoge in globoke praske sem dobila.

Ko prišla sem bila do ljudi,
stiskali so skup pesti,
le kaj švabobranci mislijo,
ko nedolžne ženske streljajo.

In prišla počasi do partizanov sem le,
zagledala brata, za mizo sede,
skočila k njemu, objela sem ga,
dve solzi po licih mu stekli na tla.

Partizani zelo začudili so se,
ko zagledali krvavo so me
in moja kri pričala je,
kaj zgodilo z drugimi tovarišicami se.

Jaz pri partizanih vesela sem b'la,
so druge pod streli popadle na tla
in njihova kri vpije naglas:
»Maščujte nas, bratje, maščujte vi nas!«

Tri leta borbe (Odlomki)

Zvonimir Sintič,

umetniški vodja Frontnega gledališča VII. korpusa NOV in POJ.

Besedilo »Reportaže iz narodove borbe za svobodo v pesmi in besedi«, ki ga objavljamo v štirih krajših odlomkih, je nastalo l. 1944. Péte odlomke je uglasbil Ciril Cvetko. Reportažo z vloženimi odlomki znanih partizanskih pesmi je izvajala igralska skupina Frontno gledališče v letih 1944 in 1945.

Tipkopis celotnega besedila z rokopisnimi popravki in režijskimi opombami hrani Muzej ljudske revolucije v Ljubljani.
Vi 790–808.

Eden:

Veš, poet, svoj dolg?
Nimaš nič besed?
Kaj zagrinjaš se v molk?
Vrzi pesem v svet,
pesem za današnjo rabo,
vsi jo bomo povzeli za tabo.

Napovedovalec:

Dolga narodova slutnja in hrepenenje po svobodi se je prvič sprostilo, ko so krvniki, ki so nas mučili dvajset let, hoteli prodati narod največjim sovražnikom človeštva in svobode – fašistom. Enoglasno se je uprlo in sprejelo borbo, ki pa zaradi izdaje takratnih samozvancev, petokolonašev, ni uspela. V nekaj dneh je deželo pregazila motorizirana zver.

Moški in
ženski zbor:

Težka je noč, dolga in mrka.
Le po ulicah, kjer tujci bobnajo,
korakajo,
tisoč pesti,
uklenjenih pesti.

Ženski zbor:

In v mestu kot v grobnici zakleti
sovražnik nas duši in stiska v pest;
pod okni stražijo nas bajoneti,
le misel še je svobodna in pest.

★

Vsi:

Težka je noč, dolga in mrka,
tisoč src na okno trka.

Eden:

Joj bratje, vzdržite
še to noč – bliža se dan.

Zbor:

Še bo kdaj pomlad,
še bo napočil zor,
takrat volčji zbor
pojde lovce klat.
Plani čez Savo, plavaj čez Dravo,
zob za zob in glavo za glavo.

★

Čeprav berač, ta rod je bolj bogat,
kot sanjali njegovi so pastirji,
saj je ob uri, ko so mu skovirji
zavijali že zadnjo uspavanko,
rodil iz sebe svoj najslajši sad
in tisočletno razvozljal uganko.

★

Eden: Francak! Dvigni pokrov!
Kam si puške spravil?
Mar naj čakamo, da nam vratove zavijejo
ko zajcem in putkam?
Da nas v plombiranih vlakih pobijejo?

Vsi: Za klofuto tisoč klofut!

Eden: Po puško in bombe,
po mašincó, Matija!
Le privleci jo izza skednja!
Lepše kot vse nebeške trombe
jim ona zaigra.

Eden: Še ti sem stopi!
Tako, saj smo fantje!

Eden in vsi: Delavci – v partizane!
Kmetje vsi – v partizane!
In meščani – v partizane!
Vsi Slovenci – v partizane!
Drajn za staro pravdo bo.
Ajmo junaki, v borbo nad gestapo,
v borbo za zmago, za svobodo v boj!

Napovedovalec:
Bili so neenak boj. Z golimi rokami so trgali sovražniku
orožje iz rok in ga z njegovim lastnim orožjem uničevali na
vsakem koraku. Po borbi pa so se zbrali okoli ognja in v
pesmi utapljali vse bolesi in hrepenenja.

Vsi: V gozdu, v mraku ob tabornem ognju
pesem tiho junaki pojo
o trpljenju slovenskega ljudstva,
ki bori se za svojo svobodo.

★

V vetru nocoj bomo spali,
v vetru, ki divje se smeje . . .
Morda nam bodo oblaki
rjuhe edine, odeje . . .

Pala na roke, obleko
prva, druga bo kaplja.
V noč čez močvirno poseko
zakričala bo čaplja . . .

Dež izpiral bo lica,
močil nam usta suha,
noč nam bo z mrzlim nožem
rezala črnega kruha.

Svoje misli teptali
bomo ko trhle veje,
dokler nam solzna zarja
zemljo, src ne ogreje . . .

V sonce bo hosta zapela,
hosta in pesem bojna.
Brat moj, ne skrivaj lica!
Danes je vojna, vojna!

Aleksander Peče-Saša,

20-letni mornar, kulturnik v
Gubčevi brigadi, 9.

avgusta 1943 ga je v
Šmarjeti ubila letalska
bomba.

Besedilo je nastalo l. 1943
na položaju Gubčeve
brigade na Trebelnem na
melodijo pred vojno zelo
znane popevke z enakim
začetnim verzom. V

povojni objavi sredi
spominske pripovedi
Olega Križanovskega-

Igorja Pogovor s

črno gledim humoristom,
TV-15, 1. VII, št. 5, 5. 2.

1969, je pod besedilom še
posebej omenjena geneza

onomatopoijske: »Težka

breda je streljala nekako v

ritmu tip-tipi-tipi-tip-

top. Zbrojevka pa je bila

mitraljez biviše

jugoslovanske vojske in se

je razlikovala od

italijanskih bred z nekoliko

bolj počasnim, toda

mного bolj zamolklim

drdranjem.«

ZP 92, 92 a.

Ob tihi večerni uri
potrkal na bunker sem prvi;
začela je spet
ta bredica pet',
prav nizko smo glav'ce djali.
Tipi-tipi-tipi-top-top
tipi-tipi-tipi-top-top.
Kaj boš govorila,
breda moja mila,
čuła boš odgovor naš.

Prav nizko se tja priplazi,
da te od zgoraj ne spazi,
zabriše bombaš pozdravček jim naš,
da se kar zemlja strese – bum!
Tip-tipi-tipi-top-tip-top
tip-tipi-tipi-top-tip-top . . .
Zbrojevka se javi,
zdaj naš čas je pravi,
čuje sam se njen globoki bas.

Končane ljubavne so ure,
kaj zdaj se pa samo čuje
z daljave le top
pošilja obrok,
ki naj nas bi vse prestrašil.
Tip-tipi-tipi-top-tip-top,
tip-tipi-tipi-top-tip-top
breda naša poje,
tolče brate svoje,
kot da nikdar
italijanska ne bi bila.
Fiuuuuuu-bum . . .

Švejk, dobri vojak II. bataljona

Glede na objavo v
Veselem kotičku
Tovariša, glasila
Gubčeve brigade, št. 4,
28. 1. 1943 bi lahko
nepodpisano besedilo
pripisali kulturniku

Aleksandru Pečetu-Saši,
s tem večjo verjetnostjo
zato, ker sklepna dva
verza isti avtor uporabi
kasneje tudi v »pesmi,
posvečeni brigadnim
žicarjem«, z naslovom
Najnovejša.
ZP 168.

Komandant se Leko hvali:
»Švejk, to vam je momak pravi.«
Žlica, to je njemu bog,
izgleda pa ko sveti Rok.

Pesem mu je zmerom taka,
mal' potrka, pa počaka:
»Zunaj ubog je partizan,
lačen je ta sedmi dan!«

Fašist na dopustu

Aleksander Peče-Saša
(podatke o avtorju glej
spredaj).
Besedilo je nastalo l. 1943
na položaju Gubčeve
brigade. Objavljeno je
bilo v Tovarišu, glasilu 2.
SNOUB Matija Gubec, št.
10, 20. 6. 1943, str. 37 v
rubriki Veseli kotiček in
večkrat recitirano na
mitingih. Po spominu si ga
je zapisal Oleg
Križanovski-Igor in ga v
pripovedi Milanu Pavlinu
Pogovor s črnogledim
humoristom priobčil v
glasilu TV-15, 1. VII, št. 10,
12. 3. 1969, str. 5.
ZP 90, var. 90 a, 90 b.

Če gledate mene borca, soldata,
fašist sem, iz divizije »Macerata«;
prihajam zdaj z Balkana,
da vidim te, o mia mama.

Primo sem stal pri kanone,
v vasí sem pošiljal »bonbone«,
pa prišel hrvaški canalia,
kanon mi je vzel v battaglia.

Potem sem imel mortaio, un minomet,
zažgal sem premnoga vinska klet,
malora, so prišli banditi,
adio, moj bacač z njimi oditi.

Nazadnje imel sem ena »breda«,
v Jelenov žleb mi jo partigian ugleda.
Madona, sem komaj ušel,
kar v pete mi je bombo zagnal.

O, mama, u Slovenia je bum-bum, viššš –
Banditi parlare: »Juriš!«
Partizan nas z Balkana tera,
pa vendar kričim: »Evviva la guerra!«

Podoknica starega fašista slovenski deklici

Aleksander Peče-Saša

(glej spredaj).
Besedilo je nastalo
spomladi 1943 na
položaju Gubčeve
brigade. Avtor ga je ob
spremljavi s kitaro in
našemljen s fašistično
čepico prepeval na
mitingih po napevu
italijanske popevke Santa
Lucia. Besedilo s
karikaturto fašista pod
oknom je objavljeno v
Tovarišu, glasilu II.
SNOUB Matija Gubec, št.
9, 21. maj 1943, str. 39.
ZP 572, PI 351.

U temna noč stojim,
pod tvojim finestra,
o mia, imam te rad
kot makarone,
aperti okno mi,
o Micka moja,
o signorina,
o bella mia!

Perche še čakaš ti,
o porco Dio –
imaš komunista,
niente fascista?
Aperti okno mi,
o bella mia,
o Micka moja –
– bum –!
O mama mia!

Oh, kako rad bi bil

Aleksander Peče-Saša

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo v začetku maja 1943 na Čatežu na napev popevke Bel ami. Ob vsakem izvajanju mu je avtor dodal še kako kitico.

Objavljeno je po vojni v

Pogovoru s črnogledim humoristom, spominski pripovedi Olega

Križanovskega-Igorja, ki jo je zapisal Mile Pavlin, v TV-15, 1. VII, št. 11, 19. 3.

1969, str. 5 in v knjigi

Aleksandra Valiča, Frontniki, kjer je Pečetovo besedilo vključeno v Zvončni tednik Frontnega gledališča (str. 254).

Pr 93, 93 a.

Oh, kako rad bi bil
malar spet,
saj mi ni
na tem svet
več za žvet!

Zdaj ostal sem čisto sam,
peto fronto doma imam,
oh, kako rad bi bil
malar spet.

Disciplina v vojski je preč,
generalom svojim sem odveč,
zdaj še lastni bi soldat
naredil name atentat,
oh, kako rad bi bil
malar spet!

Aleksander Peče-Saša

(glej spredaj).

Besedilo je nastalo poleti 1943 na položaju Gubčeve brigade okoli Trebelnega, Čateža in Svetega križa. Avtor je pesem pel po napevu italijanske Santa Lucia. Objavljena je bila šele po vojni v Pogovoru s črnogledim humoristom, spominski pripovedi Olega Križanovskega-Igorja, ki jo zapisal Mile Pavlin, TV-15, 1. VII, št. 11, 19. 3. 1969, in v knjigi Križanovski-Pavlin: Komisarstvo črnogledga humorista, Ljubljana, 1984, str. 27. ZP 91, var. 91 a, 91 b.

Hitro mineva čas,
brž izplačajte nas,
da še zapijemo,
kar zaslužili smo.
Ker nam se luohk zgudi,
da nas več jutri ni,
saj nas že išče
ljudsko sodišče . . .

Poslušajte, vi beli farizeji

Anica Žonta, med vojno 12–16-letno dekle, je po spominu zapisala besedilo neznanega avtorja. V domači hiši na Hrastnem pri Šentrupertu na Dolenjskem so se l. 1942 zbirali partizani, ki so poleg drugega tiskanega gradiva prinašali tudi pesmi.
Du 68.

Poslušajte, vi beli farizeji,
ki vsak dan greste pred oltar,
zato da vidimo, da greste,
iz prave vere pa nikdar.

S ponižno sklonjeno glavico
v oltar upirate oči,
skrivaj pa škilite, seveda,
če kdo vas gleda in časti.

V očeh pohlep vam, izdajalci,
po slavi, zlatu lesketa,
v rokah belih od brezdelja
nedolžna kri se vam pozna.

Gorje, gorje, vam, svetohlinci,
ko dvigne pravde bog roko,
gorje, gorje vam, izdajalci,
prišel bo dan, a strašen bo.

Besedilo, podpisano s
psevdonimom
Svobodnik, je bilo
objavljeno v Borcu, glasilu
V. SNOUB Ivan Cankar,
št. 2, avgust 1943.
LC 77.

Kdo je to, ki s kučmo hodi,
mrk mu vedno je pogled,
po cestah s sovragom blodi,
smrad pred njim odzad in spred?

Dete, to ti basen tale
vse natančnejše pove:
– So nekoč se ptice zbrale,
vse kar leze ino gre,

proglasiti so hotele
izmed vseh najgršo zver,
misli vse so obrnile
medse v to in ono smer.

H koncu za besedo prosi
slavček mili na ves glas:
»Kdor se z mrhovino nosi,
naj izobčen bo iz nas!

To je v zraku črna vrana,
ptica smrti in strahu,
grda je na tleh podgana,
mar se smilita komu?»

Kakor vrana, črna ptica,
je med nami človek ta,
to je, sinko, izdajica,
je podgana vsega zla!

Le poglej si ga pobliže,
glej na vratu škapulir,
v imenu Krista ti poliže
kri prelito ta vampir.

V imenu Krista nož zasaja
v svojo lastno bratsko kri,
nož sovražnik mu podaja
kadar kolje in mori.

Naš sovražnik se krohoče,
zanj ubija zdaj gardist,
naše ljudstvo v krvi stoče,
v pest smeji se mu fašist.

Cerkveni so stolpovi

Oleg Križanovski-Igor,

19–20-letni študent,
kulturnik v Gubčevi
brigadi.

Besedilo je nastalo v
decembru 1942 ali
januarju 1943 na

Trebelnem. Objavljeno je
v Tovarišu, glasilu P. U. B.

Matije Gubca, št. 3, 15.
januarja 1943, str. 12 v
rubriki Veseli kotichek.

ZP 124.

Cerkveni so stolpovi

okrašeni z mitraljezi in kanoni.

Lep razgled imajo gospod kaplan,
a zadnji dan bo pač strašan!

Vsi pošteni z nami so v zavezi,

ko iz cerkvenih lin oglašajo se mitraljezi,

iz line se v sili po špagi spušča-ne artist,

to izdajalec je belogardist.

Mi smo se na Breg podali

Pesem **Micke Zajc**,
partizanke, ki je skrbela za
prirejanje mitingov, je
nastala l. 1944, ko so se
partizani še pravočasno
umaknili z mitinga pred
sovražnikovo kolono.
Zmagi Kumer sta jo zapeli
Ivana Arko in Ivana
Pogačnik z Brega pri
Ribnici 13. 12. 1963. Zapis
besedila pod notnim
zapisom in magnetofonski
posnetek pesmi hrani
GNI, št. 26.625 T 414/C,
objavljeno pa je bilo v
knjigi Zmage Kumer:
Ljudska glasba med
rešetarji in lončarji v
ribniški dolini, 1968, str.
162.
Va 33.

Mi smo se na Breg podali,
da bi naš miting pokazali,
pa tud' na Bregu so taki ptiči,
k' so pri Rupniku biriči!

Ko kolona se pomiče,
jih partizanska bređa s hribov kliče,
Rupnik pa pelje švabobrana,
k'je bil zadet od partizana.

Ko v Ljubljano so se pripeljali,
prav hitro so se pobahali,
kako hrabro so se borili,
da so partizane vse pobili.

Dušan Savnik-Janez

Tekelbrezhlač, 25-letni
borec Gubčeve brigade.
Besedilo je nastalo konec
maja 1944 na Dolenjskem,
ko je bila zavzeta
belogardiščna
postojanka v Mirni peči.
Objavljeno je v
humorističnem listu IV.
SNOUB Matija Gubec
Hrup, 1. l, št. 2, str. 2.
Rokopis osnutka in
dokončno oblikovanega
besedila hrani arhiv IZDG,
fasc. P/429-I-S₁₆.
ZP 508, LS IA 214, var. 508
a, 508 b₁, 508 b₂.

Oj Žužemberk, oj Mirna peč,
oj Trebnje in Dobrava;
dobili smo jih spet po buč',
še zdaj boli nas glava.

Da Gubčeve nikjer več ni,
tako smo se bahali,
preteklo je le nekaj dni
pa so nas spet nagnali.

Topovi so nam bunkerje
in buče razbijali,
strašno so pele strojnice,
oh, kaj smo tam prestali.

V Mirno peč zato nič več
ne bomo se podali,
izgub imeli smo preveč,
nato pa še – bežali.

Vseh pet epigramov je tesno naslonjeno na Prešernove. Prve štiri je v skladu z aktualno medvojno vsebino oblikoval **Joco Turk**, partizan iz IX. korpusa, zadnjega pa neznani avtor, ki se je podpisal s kratico »KO«. Objavljeni so bili v glasilu I. S. A. B. Topničar, junij 1944, str. 31.
Ce D 282, Sc D VI 86, 169, 158.

Domobrancu

Si dolgo upal in se bal,
slovo si upu, strahu dal,
hudič te jemlje in duši,
nazaj si up in strah želi.

Dolfetu

Poprej zavojevalec bil si zmagovit,
sedaj poražen, daje Rus ti jih po . . .

V sili hudič muhe žre

Zakaj pač muhe zdaj lovi mi Dolfe smelo?
Se mar mu aviacije je zahotelo?

Višnjegorski polž

Višnjani, kam ste svoj'ga polža d'jali?
Hitlerju smo ga za tank prodali!

V zadregi

Kdor govoriti kaj ne ve,
on vreme hval' al' toži;
ko pa Göbbels peti kaj ne ve,
od »novega orožja« kroži.

Vprašanje

Marija Fortič, 23-letna študentka kemije, članica odbora SPŽŽ za Selško in Poljansko dolino. Besedilo je nastalo po 16. 5. 1944, ko so avtoričino mater in nekega partizana Nemci živa sežgali v seniku in ko je padel borec minerskega voda Najdan. Objavljeno v Gorenjskem partizanu, 1. II, št. 15, 1. 7. 1944, str. 36. De 153, Er 274.

Tiho šuštenje,
pok naenkrat,
stok, še enkrat
srca drhtenje.

Zemlja domača,
kri si pila,
boš li vrnila
ljudstvu, ki plača?

V gozdove!

Rudi Rojc, 30–31-letni ključavničar, ilegalec v Ljubljani, padel nekje na Vojskem 1. 4. 1945. Besedilo je nastalo do 1. 1943, ko se je avtor iz okupirane Ljubljane prebil čez blok in preko Dolomitov na Primorsko. Tipkopis besedila hrani avtorjev sin R. Rojc. SM 1704.

Bič tiranov
vse nas tepe,
tostran,
onstran Save,
pečejo nas,
žgo nas rane,
bes nas grize,
pest se stiska,
kvišku dviga,
kliče gozd nas,
vabi,
roka sama za orožje grabi,
kličejo nas
partizani!

Rdeča lučka . . .

Rudi Rojc (glej spredaj).
Besedilo je nastalo do l.
1943, ko se je avtor prebil
čez blok okupirane
Ljubljane in se spet
pridružil partizanom.
Tipkopis besedila hrani
atorjev sin R. Rojc.
SM 1732.

V meni je tih nemir,
ko da bi pihal veter
po skalnem obrežju morja,
v hladu ki z nočjo pada z neba.

Na nočni omarici mi lučka gori,
pod svinčnikom mehkim papir šelesti,
rad sliko bi duše svoje napravil,
da videl bi notranji svoj obraz –

Moj skriti obraz,
to je moj jaz,
svetel žarek luči
in nosim ga v sebi
že od mladih dni . . .

Zdaj, v vojni, ko teče kri,
moja rdeča lučka drhti,
ne ugasne,
gori,
zdi se mi,
ko da v njej ves gorim,
v ognju topim se
in vsi ljudje so z menoj . . .
V žarečem plamenu
vidim čist, svetel obraz,
začetek, –
rojstvo
Človeka,
– rdečo lučko –
nove poti!

Smrt na veji . . .

Rudi Rojc (glej spredaj)
Besedilo je nastalo pred l.
1943, ko se je avtor
ponovno pridružil
partizanom.
Rokopis, zapisan s
črnilom na karirast list,
hrani avtorjev sin.
SM 1734–1735.

V stolpu župne cerkve veter je zamajal zvon,
tudi bron udaril je ob bron, zapel – zajokal,
na hrastu za vasjo obesil se je Žan Matjan,
mlad fant, življenje si je vzel kar sam.

Polnočne sence drhte, ptičice zebe,
v spanju mati ihti, skrb jo teži,
Žan rekel ji je, da gre v partizane,
ne sme, požgano bo vse, a oni pregnani . . .

Ubogal jo je in obljubil zvésto,
da k partizanom ne bo šel v hosto,
da domačih ne bi izgnali, pobili,
ko o njem, partizanu bi tujci zaznali.

. . . Zdaj visi na veji in veter ga trese,
sence na tleh beže v tisočere strani,
nihče ga ne vidi, nihče se ne čudi:
»Kaj, Žan, si ti, pa čemu, brez potrebe?«

Pred uro je smrtno Žan vedel le to,
če mati me moja ne pustijo v borbo,
smrt moja vsem drugim svarilo naj bo,
naj mati imajo – le mrtvo telo!

Rog – njegov obraz

Vojko Nemec.

Avtor je tipkopolis besedila
izročil Muzeju ljudske
revolucije v Ljubljani.
Vi 264.

Tja čez žive težaki, silne skale,
orjaške sile so jih v hribe zbrale,
orjaški mojstri čista lica dali
in vek za vekom zvesto jih klesali.

Sklesali dobro, žlahtno domovino,
naj dobri pili bi iz nje žlahtnino;
v njej vsak kamen žlahtno zadiši,
zelenje jelk kot morje valovi.

Vsak dobri brst požene do oboka,
jih zemlja ljubi kot mati otroka,
vrhove zaljša, zagrinja jih v meglice,
na večno v njih nabira si sredice.

Kako so jame čudežno natkane:
v žive skale so korita djane,
prešteti ni izbranih belih kipov;
koliko gozd pokriva v sebi likov.

Lijak z lijakom niha brez vodé,
vedno dno presiha, plohe ga pojé,
v njih kaj čudne mreže so zakrite,
vse tečejo, četudi so zalite.

Nevihite trmasto vihte navade,
čistijo klesanje, hiše in ograje,
preganjajo jih strele v prepade,
kot bi branile širne roške gaje.

Iz skal poganja drevje v nebo,
'z meglá pa lije, teče v kraško tlo,
odžēja zadnjo skrito reber,
mahovje pije drobní keber.

V breznih hrkajo, bobne tokovi,
neznani v temo so speljani rovi,
teče z njimi voda v črni mrak
in sproti pravljíčni jo srka spak.

Visoko v kronah stoka, milo toži škrip,
srce lesov se joka, grize ga polip,
odločno tolče, tolče, topel je utrip,
življenje mu je delo, delo slednji hip.

Ilova gora

Ivan Stanković, 19-letni borec XV. brigade. Besedilo je nastalo januarja 1944 na Ilovi gori ob pretresljivem pogledu na porušene in požgane domove in številne grobove. 17. 6. 1944 je bilo poslano Propagandnemu oddelku Glavnega štaba NOV, vendar ni bilo objavljeno. Arhiv IZDG hrani dva tipkopisa v fasc. 90/II-1 in 179/I, ki se močno razlikujeta od rokopisa, nastalega po spominu l. 1973, ki ga hrani arhiv SNOP na Filozofski fakulteti. Pm 133. Pr 97, Ce 146, var. Pm 133.

Sonce počasi tone za gore,
žarki obsevajo vrhe planin,
pod sunki vetra ječi Ilova gora,
Ilova gora, gora bolečin.

Ilova gora, gora grobov,
dala počitek si mnogim lahak,
od bomb prekopana in od okopov,
vsa žalost in groza je nad teboj.

Vas požgana –
razmetano vsenaokrog,
vse razdejano in uničeno,
pomešano s križi nešteti grobov.

Ilova gora, ti dom sirot,
v spominu zapisana bodeš,
v starosti nate spominjal se bom
in tudi na tvoje vrhove.

Politika

Angela Šorli, 18-letna nezaposlena služkinja, obveščevalka. Besedilo je nastalo l. 1942 na Lokvah pri Črnomlju. Izvirni rokopis hrani avtorica. Če 49.

Velika je sila,
ki ves svet pretresa,
trosi v srca nemir,
vabi solze v očesa.

Po celem svetu
ljudje krvavijo,
na celem svetu
milijoni trpijo.

Politika – sila,
ki stresa ves svet,
z njo dirigira
voditelj – pet!

Politika – vajeti
petih vodnikov,
politika – bič
petih – krvnikov!

Kri mi polje po pijani glavi

Dore Klemenčič-Maj,

32–33-letni akademski slikar, risar v Belokranjski tehnik.

Besedilo je nastalo v letu 1943 ali 1944 v Črnomlju, ko sta s prijateljem kuhala žganje.

Izvirnik hrani avtor.

Sc VI D 46.

Kri mi polje po pijani glavi,
razprostira sonce žarke svoje
po cvetočih vejah in pomladni travi.

Popoldanske mlade sence srce ti omamljajo.
Vroče rože te so misli moje,
rdeč oblak leži v daljavi.

Triumf

Franci Prajs, 24-letni

študent filozofije,
interniranec, od leta 1943
v partizanih, vodja
Propagandnega odseka
za zahodno Primorsko.

Besedilo je bilo objavljeno
v glasilu Briško-
beneškega odreda Klic s
skrajnih meja, št. 1–2,
januar–februar 1944, str.
5.

Sc 241, Ce 112, Pe 70, De
43, Bo 74.

Ko končno zasijal je dan svobode
in zmagala pravica, da so na stežaj
odprli se zapahi ječe,
je bil ves svet v cvetju: bil je maj.

In od pramenov sonca ves oblit
je borec stal pred pragom novega življenja.
Je mar žarel od sreče?

Strmel je, tih kot molk usode,
v očeh vprašanje in smehlaj prikrit:
Le kdo, le kdo mi vrne kdaj
vse te neskončne dni trpljenja . . .

Žalostinka

Besedilo **Andreja Ranta**
prevzemamo iz poveljne
objave v reviji Borec, l.
XXVII, 1975, št. 8–9. str.
438.
PI 405.

Za goro sonce tone
in prst iz jame leti,
življenje pred smrtjo klone,
gre in se ne ponovi.

Zemlja.
Zemlja slovenska.
Črna, črna kot kri.
Tvoje srce je črno
in polno črne krvi . . .

Umrli je.
Sonce, zastrli obraz!
Veter, divjaj prek poljane,
čez gmajne, čez Kras!

Zašlo je sonce.
Temni že gora in nebo . . .
Tu tovariš te pustimo,
svoji smrti naproti gremo!

KAZALO

Boris Paternu: Uvod	5
Introduction (prevedla Meta Grosman)	11
Введение (prevedel Janez Zor)	16
Vorwort (prevedla Doris Debenjak)	21

PARTIZANSKE I

Neznani avtorji:

Črni vran	31
Partizan kmetu	32
V gori zeleni	33
Naš dom gori, naš kmet beži	34
Moj fantič je prijezdil	35
Na plan – slovenski partizan	36
Sem pobič zelenega Lobnika	37
Dekle na vrtu rože nabira	39
Svobodna Slovenija	40
Tolminska puntarska	41
Hej Slovenci	41
Tožba	42
Temno nasilje	43
Pionirčki	43
Pesem o kruhu	44
Mejnik	45
Deklica in venček	46
Naša zvezda	47
Matjaževa	49
Ti ravnina, polje laško	50
Sem deklica mlada, vesela	51
Izdajalec	52
Samozavest	52
In tu in tam . . .	53
Njegov sin	54
Ko ptičica na tuje gre	55
Soči	56
Pojdi punčka z nami!	57
Zvedel sem nekaj novega	58
Pobič sem star šele osemnajst let	59
Mi smo vojaki	59
Preko Save tam	60
Ostriženi kodrčki	61
V hostah teh smo doma	62
Povejte to po nemško	63
Mi smo ubežniki	65
Slovenska dekleta spod Krna doma	66

Narodna	67
Delavec	69
Prisega	70
Za materinski dan	70
Slovenski Benečiji	71
Pionir in očka	72
Himna Rezijanskega bataljona	72
Slovo	73
Poj karabinka	74
Alešu Stanovniku	75
Kraševki Nadji v spomin	76
Naš Daki	77
S fašisti ven	78
Materi padli sin	79
Pri nas	81
Pesem slovenskih partizanov	82
Je Stalin poklical	83
Pomlad	84
Delu čast	85
Kam, škrljanček, mi tako hitiš	86
Slovincem	87
Slovenka sem, Slovenka čem ostati	87
Himna frontnikov VII. korpusa	88
Istrska	89
Veter	89
Zvezde	91
Tinka Tonka in njegova zvezda	92
Dobili tudi mi smo čas	93
Novodobna štorclja	94
Luka vse nas včasih z jezo biča	94
Balada v zidanici	95
Mulovodec	96
Evo me	98
Propagandistov sonet	99
Če hočeš vedeti	100
Prekomanda	101
Leseni kamen	102
Naše življenje	103
Švabi in sneženi mož	105
Živali pomagajo	107
Štorclja in žabe	108
Ko je Adolf Hitler še napise pleskal	109
Rupnik številka dve	110

Sorici za veliko noč	111
Osamela Micka	112
Belogardist	113
Savinjska kronika	114
Hude Steindlove sanje	117
Glejte jo, kako izgleda	118
Brigadni slikar	118
Puščica	118
Maj je mesec rož in cvetja	119
V znamenju smrti	121
Bežimo, tecimo, Angleži gredo	123
Hitler bo še bajte štrihal	124
Sva skupaj pila, skupaj jela	124
Domobranom čast	124
Zabavljivke	125
Uganke	126
V ljubljanski kasarni	127
Kam	129

Partizanske 2

Zalesky:	Partizanska	133
D:	Vstajamo	134
Stojan:	Glas partizana	136
Vasilij:	Jaz pa pojdem . . .	136
Jože:	Skozi vas	137
Gašper:	Krvave ozare	138
Nada:	Partizanska	138
Cilka:	V gozdu	139
Johan:	Preteklost	140
M. M.:	Partizanska koračnica	141
Joža:	Padlima tovarišema	142
Lojze:	Misel na mater	143
Bogdan:	Tovarištvo	144
Bogdan:	Upanje	145
Logar:	Ob Savi	147
Zdravko:	Bacači	148
Zlatka:	Tukaj gori se neznani volki sučejo	148
Savina:	Mojemu očku	149
Stjenka:	Od kod smo mi	150
Stjenka:	Neustrašeno naprej!	151
Rado:	Kurir	152
Slavko:	Požgana vas	153
Dušan:	Lili Marlen	154

Viktor:	Spomini iz mladih let	155
Mile:	Dekletu	156
Tone:	Nazaj v vipavski raj	157
Olga:	Deklica govori	158
Olga:	Hitlerju	159
Ervin-Tugomir:	Na straži . . .	160
Majda:	Spominjams se	161
Makar:	Pesem borcev	162
Marta:	Takrat . . .	162
Gaber:	Grob	163
Ema:	Sanje	164
Gustelj:	Kristus	165
Gustelj:	Naj zginejo bogovi vsi	167
Gustelj:	Na straži	169
Gustelj:	Zvezda	172
Istok:	Klic zemlje	173
Edi:	Narod ne zabi	174
David:	Vrhovi	174
K. J.:	Naš bataljon	175
Hum:	Pesem o maku	176
Hum:	Partizanov cvet	177
Draga:	Naš glas	177
Julka:	Mamica hčerki	178
Breza:	Mojemu narodu	178
Jeni:	Slovo	179
Bogo:	Tovarišu Nežmanu v spomin	180
Andrej:	Pismo	181
Julka:	Krog mene lep je bukov gozd	182
Slavec:	Za svobodo	183
Štepanjski:	Talec	185
Ilija:	Partizan Poldek	186
Janez:	Povratak	187
Franci:	Sinje nebo	188
Robert:	Naše morje in Kras	190
Gozdar:	Pesem o kamnolomcih	190
Radajev:	Pojté ptice	191
Cirila:	Naše gorje	192
Ciril:	Materi v tolažbo	193
Smrekar:	Odsihmal boš slovenski rod	194
Markec:	Tovariš Tito	195
Cvetka:	Primorski materi	197
Aljoša:	Tolminci vkup	198
Slavko:	Nanosu	200

Slavko:	Našim krvnikom v znanje	202
Taras:	Domotožje	203
Boris:	Na Kaninu	204
Boris:	Iz Rezije tovarišu Titu	204
Zorana:	Benečija	205
Črtomir:	Zadnji dnevi celovškega »lintverna«	207
Franci:	Brez strahu	208
Blisk:	V spomin Simonu Gregorčiču	209
Jana:	Tovarišu dr. M. Černiču	210
Jana:	Utrinki	211
Miče:	Mali partizanček	212
Iztok:	Nekoč čez več milijonov let	213
Radovan:	Dva nesrečna Italijana	214
IV:	Drug dan pa cela vas	215
Tine:	Deset	216
Marta:	Moja ljubezen	216
Kolofoktar:	Jožko naš	217
Cene:	Kritična ura	218
Dušan:	Kritika	220
Juš:	Naše kokoši	225
Juš:	Posledice poledice	226
L:	Evropska trdnjava	227
Ace:	Kuplet o Rupniku in Hitlerju	228
Jelka:	Tovarišu Lordu v pozdrav	229
Tjoš:	Švabobranska	230
Oton:	Nemški vojak pod goro	231

Partizanske 3

Pino Tomažič:	Naša pesem in naša svoboda	235
Boris Globočnik-Damijan:	Moj mitraljez	236
Jakob in Nande Butala in Anton Šober:	Kosec koso brusi	237
Ludvik Kukavica-Papež:	Partizanska žena	238
Ludvik Kukavica-Papež:	Tam na Pugled gori	239
Ludvik Kukavica-Papež:	Primorski partizan	240
Ludvik Kukavica-Papež:	Je šivala deklica zvezdo	241
Miloš Zihlerl-Mišo:	Ne vidiš zarje, ki na vzhodu vstaja	243
Miloš Zihlerl:	V hribih na Gorenjskem	244
Zdravko Tavčar-Beno in Albin Žemlja-Nande:	Stoji v gori partizan	245
Marinka Demšar-Jana:	V slovo	247
Marinka Demšar-Jana:	Pismo	248

Marinka Demšar-Jana:	Teče voda, teče	249
Pavla Benedik-Tatjana:	Tovarišu Živkotu	250
Franc Šušteršič:	Notranjska žalostinka	251
Franc Šušteršič:	Skesani domobranec	252
Jože Šiška-Luka:	Neusahljivi cvet	253
Jože Šiška-Luka:	Štefanovo jutro	253
Jože Šiška-Luka in		
Maratonov Sine-Struna:	Naša srebrna Kolpa	254
Ivan Korošec-Anton:	Romanca	254
Majda Šilc:	Budnica mladini	255
Pavel Bartelj-Jernej:	Nocoj moj atek	256
Janez Kardelj-Janez Poljanec:	Himna agit-teatra	257
Danilo Benčina-Ben-Dan:	Duh junaka	258
Dušan Drolc-Čort:	Partizanska	259
Jože Serajnik-Črtomir:	Iz sužnosti narod naš vstaja	260
Justina Peternej-Nada:	Sama ob oknu je slonela	261
Justina Peternej-Nada:	Vse že spi sredi noči	262
Slavko Satošek:	Slovenska zgodovina	263
Ivan Trošt:	Rož ti bom dal	264
Mirko Gorski:	Himna 13. udarne brigade	265
Bogomila Brecej-Živka:	Partizan na straži	266
Bogomila Brecej-Živka:	Padlemu kurirju	267
Bogomila Brecej-Živka:	Stari briški porton	268
Tadeusz Szadowski-Wadowic Tomo:	Pozdrav	269
Vladimir Semeja-N. N.:	Koroški rej	271
Mihajlo Gorjanov:	Tovariši	272
Mihajlo Gorjanov:	Nad Idrijo	273
Mihajlo Gorjanov:	Nova mladina	274
Mihajlo Gorjanov:	Stopetdeset	275
Julka Tajnikar:	V tihem gozdu	276
Bogdan Osolnik:	Pogovor o tebi	277
Bogdan Osolnik:	Materam padlih partizanov	278
Bogdan Osolnik-Božena:	Francka piše iz internacije	279
Bogdan Osolnik-Škrat:	Hrabri Italijan Pepino rešuje	
	svojo domovino	280
Stane Kotnik-Jelko:	Mladi kurir	281
Franc Ožbolt:	Mladi pionirji	282
Franc Ožbolt:	Slovenski pionirji	283
Franc Ožbolt:	Roška ofenziva	284
Franc Ožbolt:	Bela krajina	286
S. Lausinger:	Tam za goro . . .	287
Darko Derenda-Tine:	19. brigada na Krnu v	
	februarju 1944	288

Drago Bajc:	Pesem primorskih emigrantov	290
Janez Lotrič-Jonkl:	V boj	290
Ana Prinčič-Jasna:	Briškemu dekletu	291
Ana Prinčič-Jasna:	Očku partizanu naproti	292
Franc Avbelj-Lojko:	Ranjenca v gozdu	293
Franc Pintarič-Švaba:	Dežuje	294
Franc Pintarič-Švaba:	Izdajalcu	295
Franc Pintarič-Švaba:	Draga mati	296
Franc Pintarič-Švaba:	Čemu pesmi?	297
Tone Ljubič:	Padel je, padel	298
Tone Ljubič:	Kurirček	299
Neda Geržinič:	Zadnje pismo Nede Geržiničeve	300
Jelka Bezovnik-Olga:	Za vasjo slovo	301
Marija Drnovšek:	Obroč	302
Marija Drnovšek:	Pionirsko kolo	303
Radovan Gobec:	Himna Kozjanskega odreda	304
Vera Hreščak (Bebler):	Naša pesem	305
Vera Hreščak (Bebler):	Komandantu Stanetu	307
Vera Hreščak (Bebler):	Pa si trdi Fric glavo razbija	308
Vera Hreščak (Bebler):	Pozdravljeni	309
Vanda Škodnik:	Spet kmalu bo tiho in mirno . . .	310
Stanislav Petruša:	Partizanska koračnica	311
Vikica Pogorevčnik-Milka:	Tam gori na bregu	312
Leon Ponikvar:	Daleč zdaj so . . .	313
Boža Volpota:	Pozdrav	314
Marija Rutar-Vlasta:	Grob v planinah	315
Karel Cerar:	Očetu iz partizanov	316
Karel Cerar:	S puško gradimo življenje	317
Karel Cerar:	Tleči ogenj naše vojske	318
Julij Sočan:	Pričakovanje	319
Anton Berlot-Anton Ivanovič:	Pesem dolomitskih partizanov	320
France Kojnik-Franček:	Martinovo v partizanih	321
France Kojnik-Franček:	Pevci v snegu	322
France Štiglic-Tugo:	Na straži	323
France Štiglic-Tugo:	Poslednja noč	323
France Štiglic-Tugo:	Materi	324
Franci Peternel:	Moj narod	325
Franci Peternel:	Mamici	326
Rudi Mikolič-Adam:	Travnik	327
Rudi Mikolič-Adam:	Kronika Loškega potoka	328
Rudi Mikolič-Adam:	Mati Mikoličev	330
Marija Jankovič:	Vstani mladina	332
Alojz Šturm-Šime:	Goram	333

Alojz Šturm-Šime:	Nevihta	335
Alojz Šturm-Šime:	Planinka	336
Alojz Šturm-Šime:	V podzemnem zaklonišču	337
Franc Kacin:	Himna Beneškega bataljona	338
Drago Pahor:	Večni temelji	339
Drago Pahor:	Krvavo seme	340
Pavla Gruden-Dragica:	Balada iz leta 1944	341
Lojze Krumberger:	Vetru	342
Miro Medvešček:	Odker si šel . . .	343
Milena Batič:	Jutro	344
Milena Batič:	Bolečina	345
Fani Okič:	Vojna balada	346
Fani Okič:	Izročilo	347
Fani Okič:	Ljubim te 1942	348
Fani Okič:	Svoboda	350
Viktor Vodopivec-Luka:	Umirajoči junak	351
Vekoslav Blažek-Podnanoški:	Glejte zvezdic brez števila	353
Vekoslav Blažek-Podnanoški:	Partizani	354
Gustav Guzej:	Prehod čez Savo	356
Gustav Guzej:	Zaseda	357
Filip Lesnik-Lipš:	Kurirji	357
Vinko Hafner:	Dražgoše	358
Vinko Hafner:	Mati	359
Boris Grabnar:	Po borbi	361
Boris Grabnar:	Ranjenčeva pomlad 1945	362
Boris Grabnar:	Ljubezen 1944	363
Miloš Macarol:	Spomin na Ukrajino	364
Miloš Macarol:	Opomin	365
Milena Arko:	Spomini na Cerklje	366
Lado Grbec:	Srečno novo leto	367
Ivan Collauti:	Gremo	367
Ivan Collauti:	Mi se borimo	368
Jože Jamšek:	Mali Vjazmi	369
Boris Beretič-Bojan:	Padlemu tovarišu	370
Stanka Gabrijelčič-Volga:	Partizanski oče	371
Ivan Šeme-Vitez:	Pismo	373
Stane Čož:	Strah in pogum	374
Stane Čož:	Prošnja	375
Adolf Kos-Savo:	Slovo	376
Matevž Kolar-Mato:	Borci, naprej!	377
Matevž Kolar-Mato:	Vavta vas	378
Srečko Vatovec:	Smrt v ljubezni	379
Franc Cegnar-Fifi:	Naprej SKOJ	380

Franc Cegnar-Fifi:	Na straži	381
Franc Cegnar-Fifi:	Šmarješka partizanska pesem	382
Jože Andlovic:	Belčki na Mihovcu	384
Ivan Bertonceľ-Janoš:	Ljubim te	391
Jakob Lavriša:	Žrtev	392
Jakob Lavriša:	Nove zmage	392
Janek Kobe:	Topničarska himna	393
Peter Pustotnik:	Žrtvam	394
Ludvik Pupis:	Sprejem zastave	395
Ludvik Pupis:	Da prvi bo bataljon imel	397
Ivan Mori:	Vinska trta	398
Nežka Raztresen:	Partizanska sirota	399
Rudolf Mohar:	Preplavile svet so	400
Rudolf Mohar:	Pesem talcev	401
Janko Valentinčič-Soški:	Primorska zemlja	403
Janko Valentinčič-Soški:	Partizan kurir v zimi	404
Miro Kocjan:	Na preži	405
Miro Kocjan:	Pluli smo	406
Miro Kocjan:	Vis, otok zgodovine	407
Miro Kocjan:	Tisti dan	408
Miro Kocjan:	Tema	409
Stanko Pahič:	Cvetoče ceste	410
Stanko Pahič:	Vas	411
Janez Šturm-Simon:	Lovec Martin	411
Danilo Komac-Brdavs:	Golobar	412
Danilo Komac-Brdavs:	Rdeča zvezda	413
Danilo Komac-Brdavs:	Tovariši	414
Danilo Komac-Brdavs:	Ta skromni list – a mnogo vreden	414
Rihard Lisjak-Srčan:	Ančka	415
Rihard Lisjak-Srčan:	Brigadi Srečka Kosovela	416
Maks Pevcin-Matjaž:	Tovarišu Milanu v spomin	416
Ciril Simonič:	Lipa pri Št. Jungerti	417
Rudi Uršič:	Izgubljeni otrok s požganih vasi	419
Rudi Uršič:	Junaki v gozdu	420
Janez Svoboda:	Mrtvo okno	420
Saša Štempihar:	Naša pesem	421
Jaroslav Čihak-Jaroš:	Domovini	422
Jaroslav Čihak-Jaroš:	Nanos	423
Karel Štrbenk:	Poslednje pismo	425
Lojze Kramberger:	Pesem XV. brigade	426
Ciril Šter-Čiro:	Ranjen si, dragi moj	427
Martin Slobodnjak:	Slovenska pomlad	428
Ivan Zorman-Dušan:	Sanje	430

Vida Vidmar:	Zašli	430
Vali Strban-Uma:	Avgust 1942	431
Ljubo Straus-Kajtimir:	Ne straši se, če burja	433
Albina Lapanje-Zmaga:	Partizansko cvetje	433
Anton Bajželj-Rupe:	Jesen	434
Franc Slokar:	Že pride, že	435
Dora Trtnik-Zlata:	Padli partizan	436
Dora Trtnik-Zlata:	Iz zapora	436
Dora Trtnik-Zlata:	Moji nageljčki	437
Mimi Stare (Butinar):	Akcija na vlak	438
Ivo Sonc:	Črnučam	439
Ivo Sonc:	Spomin	440
Mihaela Škapin-Drina:	Jesen	441
Jošt Rolc:	Darinin grob	442
Albert Gorenšček-Martin:	Partizan	443
Albert Gorenšček-Martin:	Partic	444
Albert Gorenšček-Martin:	Slovenščina	445
Albert Gorenšček-Martin:	Uharica	446
Ivan Levpušek-Sočan:	Begunci	447
Janez Pirih:	Švabsko veselje	448
Marjan Tratar-Učo:	Slovenskim ženam – našim	
	mamicam	449
Ivan Šepetavc-Ivo:	Marjetkine sanje	450
Ivan Šepetavc-Ivo:	Sto za enega	451
Albin Dolščak:	Vojna	452
Franc Dijak-Štefan:	Partizan in gavran	453
Miloš Rutar-Ružo:	To smo mi	454
Mici Podobnik:	Mlada kurirka	456
Mici Podobnik:	Materi	457
Mici Podobnik:	Večerja	458
Mici Podobnik:	Premišljevanje	459
Rudi Šturm-Zvezda:	O nevihti	460
Slavko Taufer:	V spomin padlim na Zeleni travi	462
Franc Cucek:	Kratke iveri	464
Marija Konavec-Nada:	Vam v spomin	465
Viljem Kranjc:	Tožba	465
Vinko Kambič-Cene:	Partizan umira	466
Vinko Kambič-Cene:	Po borbi	467
Ljuban Omladič:	Izgnanci	468
Kristi Markovič-Mato:	Pismo materi	469
Jožefa Leban-Planincova:	Jaz sem mali pionir	471
Justina Mikuž:	Silvestrovo 1944	472
Miro Zimic:	Nikogar vseokrog nikjer	472

Adolf Jemec:	Delo sovražnika	473
Avguštin Lah:	Skojevcem	474
Stanko Kožuh:	Prekmurcem	475
Leopold Krese:	Pismo ženi	476
Draga Ulčar-Sonja:	Bohinjska dolina	477
Draga Ulčar-Sonja:	Zadnja noč	478
Draga Ulčar-Sonja:	Zilja	479
Milan Juričev-Jugov:	Naši mladini	480
Joža Korošec-Fani:	Nevihta	480
Franc Forjan:	Fantje v vojsko gredo	481
Lacko Tabrov:	Nočni pohod	482
Matija Škraba-Barjanski:	Barjanskim žrtvam	485
Emil Jejčič:	Granata	486
Ivica Ivančič (Vrabl)-Breda:	Najdražjemu	487
Božidara Betriani-Dara:	Tovarišu Kotarju	488
Božidara Betriani-Dara:	Žrtvam	489
Lev Šebek:	Pozdravljeni, bratje!	490
Slavko Sluga-Justi:	Partizanov sinko piše očetu	491
Nada Cilenšek:	Mrtvemu junaku	492
Beno Hostnik:	Na morju	493
Rudolf Dobivšek-Ruč Kučejev:	Venec žrtvovanim	494
Vesna Dejan:	Svobodi	497
Jaroslav Tuma:	Zbor »Srečko Kosovel«	498
Martin Papič:	Partizanska pesem	499
Anton Lavrin:	Slovenska himna	500
Matilda Fridau-Nada:	Polnočni obisk	501
Matilda Fridau-Nada:	Te jablane stare . . .	502
Albin Žižek-Belko:	Pojedina v Gambrini	505
Miha Zabel-Gašper:	Štajerska kronika	506
Vašo Pišot:	Kronika SVPB – S	509
Janez Mohar-Potok:	Mobilizirali smo	511
Gesta Kesta:	Mobilizacija v Žabnici	514
Oto Jugovec:	Pomladni večer	515
Oto Jugovec in Samo Jarc:	Zvočni tednik	516
Tine Hafner-Žane:	Naš tabor	518
Jože Jazbec-Pepi:	Vojni zločin	520
Franc Šrimpf-Perun:	Mi tiskamo . . .	522
Stanko Hein-Ris:	Prošnja urednika	523
Stane Škrabar-Braškar:	Ljubezen pod križem	525
Stane Škrabar-Braškar:	Zadnja cigareta	526
Stane Škrabar-Braškar:	Tota kronika	528
Angelca Kumše:	Talka	529
Zvonimir Sintič:	Tri leta borbe	534

Aleksander Peče-Saša:	Ob tihi večerni uri	537
Aleksander Peče-Saša:	Švejk, dobri vojak II. bataljona	538
Aleksander Peče-Saša:	Fašist na dopustu	538
Aleksander Peče-Saša:	Podoknica starega fašista	
	slovenski deklici	539
Aleksander Peče-Saša:	Oh, kako rad bi bil	540
Aleksander Peče-Saša:	Tazadnja od tabejlih	541
Anica Žonta:	Poslušajte, vi beli farizeji!	542
Svobodnik:	Belogardist	543
Oleg Križanovski-Igor:	Cerkveni so stolpovi	544
Micka Zajc:	Mi smo se na Breg podali	545
Dušan Savnik:	Najnovejša domobranska himna	546
Joco Turk:	Epigrami	547
Marja Fortič:	Vprašanje	548
Rudi Rojc:	V gozdove!	548
Rudi Rojc:	Rdeča lučka . . .	549
Rudi Rojc:	Smrt na veji . . .	550
Vojko Nemec:	Rog – njegov obraz	551
Ivan Stankovič:	Ilova gora	552
Angela Šorli:	Politika	552
Dore Klemenčič-Maj:	Kri mi polje po pijani glavi	553
Franci Prajs:	Triumf	553
Andrej Rant:	Žalostinka	554

SLOVENSKO PESNIŠTVO UPORA 1941-1945

Prva knjiga
Partizanske

Izbral in uredil
Boris Paternu

Sodelavki
Marija Stanonik in Irena Novak-Popov

Urednik
Janez Mušič

Oblikovalec knjige
Janez Suhadolc

Izdali in založili
Mladinska knjiga
Partizanska knjiga

Za založbi
Borut Ingolič
Jaroslav Skrušný

Natisnila
Tiskarna ČGP Delo v Ljubljani

Naklada 5000 izvodov

Knjiga je izšla s pomočjo Kulturne skupnosti Slovenije

Ljubljana 1987

upora in upanja so se zbrala
peresa vseh zmogljivosti, od
najvišje umetniške do jecljajoče in
komaj pismene, vseh rodov, vseh
stanov, vseh nazorov in vseh
starosti, od starčkov do otrok.
Samo zorni kot, ki poskuša zajeti
celoto tega nenavadnega
uporništva in njeno mnogoglasje,
se je ob danem gradivu zdel
primeren in dovolj poveden.
Poznejši izbori bodo lahko bolj
ločevali in se zazrli v posebnosti.

V tako razporejenem in
na tak način razgrnjenem
pesemskem gradivu se iz celote
naposled pokaže živ in nazoren
zaris zgodovine upirajočih se
Slovencev med drugo svetovno
vojno. Seveda zgodovine, ki ni
abstraktna, temveč jo uzremo
skozi množico najrazličnejših
osebnih doživetij in usod, ki jih
nobeno zgodovinopisje ujeti ne
more. Oživi jih lahko samo
literatura. Seveda literatura, ki je v
tem primeru na meji med
dokumentom in poezijo.

Boris Paternu

SLOVENSKO PESNIŠTVO UPORA 1941-1945

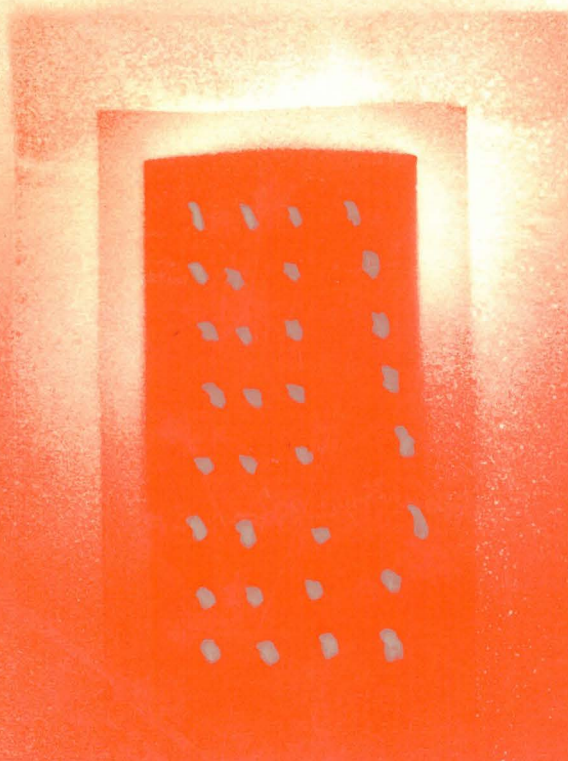
1 Partizanske

2 Partizanske

3 Zaledne

4 Zaporniške in taboriščne, Izgnanske,

Iz tujih enot

Mladinska knjiga

Partizanska knjiga
